پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و هنر اسلامی

گزارش توصیفی و تحلیلی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان

محمد رضا فرهادپور

بسم الله الرحمن الرحیم

گزارش توصیفی و تحلیلی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان

مجری طرح

محمدرضا فرهادپور

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
دفتر مطالعات و برنامه ریزی راهبردی

پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

ناشر: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
عنوان: گزارش توصیفی و تحلیلی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان
زیر نظر: داریوش مطلبی، نظام بهرامی کمیل
ناظر طرح: اسماعیل افقهی
مجری طرح: محمدرضا فرهادپور
صفحه‌آرا: فاطمه قیاسوند
نوبت چاپ: اول ـ تابستان ۱۴۰۰
شمارگان: برای مخاطبان خاص
این پژوهش با همکاری دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام شده است.

همه حقوق این اثر برای پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات محفوظ است.
در صورت تخلف، پیگرد قانونی دارد.

نشانی: تهران، پایین‌تر از میدان ولی‌عصر(عج)، خیابان دمشق،
شماره ۹، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
صندوق پستی: ۶۲۷۴ـ ۱۴۱۵۵ .
تلفن: ۸۸۹۰۲۲۱۳ . **دورنگار:** ۸۸۸۹۳۰۷۶
Email: nashr@ricac.ac.ir

فهرست مطالب

چکیده.....۱
پیشگفتار.....۳

بخش اول: کلیات تحقیق.....۵
مقدمه.....۵
بیان مسئله.....۷
اهمیت و ضرورت طرح مسئله.....۷
اهداف طرح.....۸
سؤالات طرح.....۹
تعاریف واژگان.....۹
استان خوزستان.....۱۰
روش‌شناسی.....۱۱
جامعهٔ پژوهش.....۱۱
روش جمع‌آوری داده‌ها.....۱۲
روش تجزیه و تحلیل داده‌ها.....۱۲

بخش دوم: سیمای کلی تاریخی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان.....۱۷
نگاهی گذرا بر اوضاع جغرافیایی، تاریخی، صنعتی-اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و هنری استان خوزستان..... ۱۷
تاریخچه و چگونگی پیدایش سرزمین خوزستان.....۱۷
موقعیت جغرافیایی استان خوزستان.....۱۸
وضعیت آب و هوایی خوزستان.....۲۰
ویژگی‌ها، تنوع و ترکیب جمعیتی خوزستان.....۲۲
تاریخ خوزستان.....۲۶
فرهنگ عامه و آداب‌ورسوم خوزستان.....۳۶
جاذبه‌های فرهنگی و ویژگی‌های گردشگری و توریستی خوزستان.....۴۹
صنایع دستی.....۵۸
وضعیت صنعت، تجارت و کشاورزی در خوزستان.....۵۹
معرفی گروه‌ها و جریان‌های برجسته و شاخص فرهنگی استان خوزستان.....۶۲

مؤسسات و کانون‌های فعال در زمینهٔ فرهنگ و هنر خوزستان ۶۷
نخبگان فرهنگی استان خوزستان ۷۵

بخش سوم: گزارش توصیفی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان ۹۳
ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان ۹۳

بخش چهارم: تجزیه‌وتحلیل داده‌ها ۱۵۱
مقدمه ۱۵۱
تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی ۱۵۱
اولویت‌بندی و وزن‌دهی مؤلفه‌ها ۱۵۴
محاسبه میانگین معیارهای مختلف ۱۵۸

بخش پنجم: بحث و نتیجه‌گیری ۱۸۱
نیازهای فرهنگی و هنری استان خوزستان کدام‌اند؟ ۱۹۱
استان خوزستان به لحاظ فرهنگی و هنری از چه ظرفیت‌هایی برخوردار است؟ ۱۹۵
محدودیت‌های تحقیق ۱۹۹
جمع‌بندی نتایج ۲۰۰

منابع ۲۰۲

چکیده

تهیه و تحلیل وضعیت فرهنگی، نیازها و خواسته‌های فرهنگی و هنری استان‌ها برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق و همه‌جانبه، نیازمند دسترسی به آمار و اطلاعات دقیق از وضعیت فرهنگی و درک نیازهای فرهنگی با توجه به ویژگی‌های بومی هر منطقه است. با توجه به اهمیت این موضوع، هدف تحقیق حاضر توصیف وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان؛ شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها، ظرفیت‌های بومی و تهدیدهای حوزهٔ فرهنگ و هنر استان و شناسایی خواسته‌ها و نیازهای فرهنگی و هنری استان تعیین شد. پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی از نوع اکتشافی است که با روش توصیفی انجام گرفت. این تحقیق در دو فاز اجرا شد. در فاز اول، از روش کتابخانه‌ای برای توصیف سیمای تاریخی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و همچنین وضعیت آماری فرهنگ و هنر استان استفاده شد و فاز دوم از طریق مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید و همچنین نیازهای فرهنگی استان شناسایی گردید. سپس، نظرات خبرگان در قالب مقوله‌های مختلف و با درنظرگرفتن منشاء آن‌ها از نظر درون و برون سازمانی از نظر خبرگان دسته‌بندی شد. سپس طی دو راند در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا نسبت به نمره‌گذاری مقوله‌ها اقدام کنند. جامعهٔ پژوهش خبرگان فرهنگ و هنر شامل اساتید، فرهیختگان، هنرمندان و نویسندگان برجسته، مدیران و کارشناسان شاغل در بخش فرهنگی سازمان‌های دولتی به‌خصوص اعضای شورای شهر، اعضای هیئت رئیسهٔ تشکل‌ها و انجمن‌های فرهنگی و هنری به تعداد ۱۷ نفر بودند. نتایج مبتنی بر وضعیت فرهنگی و هنری با تأکید بر اقدامات، برنامه‌ها و منابع فرهنگی تولیدشده حاکی از آن است که سازمان‌های مختلف ازجمله ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری، صدا و سیما، ادارهٔ کل اوقاف و امور خیریه و سازمان آموزش‌وپرورش در استان خوزستان متولی امر فرهنگ هستند و هریک بنابر مأموریت سازمانی در حوزهٔ فرهنگ و هنر فعالیت دارند. نتایج بخش گزارش تحلیلی از وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان نشان داد که «همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ» مهم‌ترین نقطهٔ قوت می‌باشد. همچنین، «مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری»، «موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران»، «حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی» و «نادیده‌گرفتن

ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری» به‌عنوان نقطه ضعف حائز بیشترین نمره شدند. به لحاظ فرصت‌ها در حوزهٔ فرهنگ و هنر «وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان»، «حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان»، «وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان» حائز بیشترین نمره شده‌اند. نهایتاً «تهاجم فرهنگی به واسطه دسترسی بی قید و شرط به رسانه‌های مختلف» به‌عنوان تهدید حائز بیشترین نمره شد.

واژگان کلیدی: فرهنگ، تحولات فرهنگی و هنری، استان خوزستان، عدالت فرهنگی، فرصت‌ها و تهدیدهای فرهنگی.

پیشگفتار

فرهنگ یک ملت نشان‌دهندهٔ اندیشه‌ها، باورها، خواسته‌ها، رفتارها و ارزش‌های آن ملت است. فرهنگ و باور عمومی هر جامعه‌ای نخست در حفظ و تقویت هویت و موجودیت جامعه دارای جایگاه است و در وهلهٔ دوم زمینه‌ساز پیشرفت و توسعهٔ همه‌جانبهٔ جامعه است. امروزه، یکی از شاخص‌های اصلی توسعهٔ پایدار جامعه، توسعهٔ فرهنگی است. دستیابی به توسعهٔ فرهنگی با توجه به وسعت این عرصه و تغییر و تحولات سریع آن، جز با مدیریت صحیح امکان‌پذیر نیست. جامعه‌شناسان معتقدند اگر فرهنگ یک جامعه به پویایی و پختگی لازم نرسیده باشد، پیشرفت، انکشاف و توسعهٔ اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و... در آن جامعه میسر نخواهد بود. بنابراین، پاره‌ای چالش‌های فراروی توسعهٔ فرهنگی عبارت‌اند از: شکاف‌ها و تعارضات قومی و مذهبی، پایین بودن سطح سواد ارزش‌ها و هنجارهای ضد توسعهٔ فرهنگی و عدم برقراری مساوات و عدالت فرهنگی در جغرافیای مختلف. درواقع، توسعهٔ اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بدون توسعهٔ فرهنگی و برقراری عدالت فرهنگی میسر و ممکن نخواهد شد. برای حصول به این امر در حوزهٔ فرهنگ، نیازمند سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در دو فاز کوتاه‌مدت و بلندمدت هستیم.

یکی از دغدغه‌های مهم سیاست‌گذاران و محققان عرصهٔ فرهنگ و هنر، نبود آمار، گزارش و داده‌های مرتبط در بخش‌های مختلف فرهنگی و هنری؛ همچنین تخمین و ارزیابی عملکرد این حوزه‌ها می‌باشد.

برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی حوزهٔ فرهنگ نیازمند شناخت کافی وضعیت فرهنگی (با اتکا به آمار و ارقام موجود و همچنین درک نیازهای فرهنگی با توجه به ویژگی‌های مذهبی، قومیتی، جغرافیایی و...) هستیم. بدین منظور، توصیف و تحلیل وضعیت شاخص‌های فرهنگی از قبیل کتاب و نشر، مطبوعات و رسانه، هنر و سینما و حوزهٔ قرآن از نیازهای ضروری حوزه فرهنگ و هنر کشور است.

ارزیابی اسناد و مدارک موجود در مجموعهٔ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و ادارات تابعه در استان‌ها و شهرستان‌ها نشان می‌دهند که اطلاعات و آمار دقیقی از وضعیت تولید، توزیع و مصرف حوزهٔ فرهنگ و هنر وجود ندارد و اگر هم گزارشی وجود داشته باشد، کمتر بر واقعیات و نیازهای فرهنگی و هنری استان‌ها متکی است. این در حالی است که برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مطلوب، توصیف و تحلیل وضعیت فرهنگی

و هنری استان‌ها ضروری است. بدین منظور، این پژوهش با هدف شناسایی وضعیت فرهنگی و هنری استان‌ها؛ شناسایی اقدامات و برنامه‌های انجام‌شده و در حال انجام فرهنگی و هنری؛ شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای حوزهٔ فرهنگ و هنر؛ شناسایی خواسته‌ها و نیازهای فرهنگی و هنری؛ و سرانجام، شناسایی ظرفیت‌های بومی حوزهٔ فرهنگ و هنر استان‌های کشور انجام شده است.

در این اثر و مجموعه تصویری از وضعیت فرهنگی و هنری هر استان با دید تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی ارائه شده است، سپس شاخص‌های فرهنگی از ادارات کل فرهنگ و ارشاد استان‌ها و نهادهای فرهنگی مرتبط جمع‌آوری و تجزیه‌وتحلیل شده‌اند. در ادامه برای رسیدن به چارچوبی مشخص از نقاط قوت، ضعف، فرصت، تهدید، خواسته‌ها و نیازها، مصاحبه‌هایی با نخبگان فرهنگی، متخصصان و مسئولان امور فرهنگی و هنری استان‌های مورد پژوهش انجام گرفته است.

جامعهٔ تحقیق این پروژه عبارت است از چهارده استان کشور شامل: آذربایجان غربی، ایلام، خراسان شمالی، خراسان جنوبی، خوزستان، زنجان، هرمزگان، کردستان، بوشهر، کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری، سیستان و بلوچستان، کرمان، (جنوب استان کرمان) و گلستان.

در بخش پایانی کلیه پژوهش‌ها، نتایج در دو محور کوتاه‌مدت و بلندمدت به‌صورت مبسوط تبیین و تحلیل شدند.

امید است نتایج این مجموعه پژوهش بتواند مورد استفادهٔ مسئولان فرهنگی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شامل معاونتها، ادارات کل ستادی و ادارات کل استانی قرار گیرد.

در پایان، از همکاران معاونت پژوهشی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، دفتر مطالعات راهبردی و مدیریت طرح، دکتر اسماعیل افقهی؛ همچنین پژوهشگرانی که در چهارده استان، فاز اول این طرح را به‌نحو مطلوبی انجام داده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنم.

تیر ۱۴۰۰

دکتر محمد سلگی

رئیس پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات

بخش اول:
کلیات تحقیق

مقدمه

قوام و بقای تمدن بشری فراتر از سازه‌های فیزیکی و نمودهای عینی ساده، نیازمند وجود عنصری ناملموس به نام فرهنگ هست که تاریخ نسل‌ها را درنوردیده و به یک باور مشترک بین اعضای یک اجتماع تبدیل شده است. فرهنگ جوهر اساسی حیات انسانی و فصل ممیز بین حیوان و انسان است. در نگاهی کلان فرهنگ، روح، هویت و موجودیت هر جامعه است که در قالب‌های ویژه‌ای بروز و ظهور می‌یابد، فرهنگ هر جامعه، مهم‌ترین شاخص برای معرفی سیمای آن جامعه است، اصولاً تصور جامعه‌ای عاری از فرهنگ غیرممکن می‌نماید. اساس جامعه و محور واقعی آن فرهنگ است .

از منظر انسان‌شناختی، فرهنگ به معنای وسیع آن عبارت از دانش‌ها و ارزش‌هایی است که در میان گروه اجتماعی از یک نسل به نسل دیگر منتقل می‌شوند. برخی از دانش‌های فرهنگی همچون شیوه‌های اندازه‌گیری زمان احتمالاً در میان بیشتر اعضای یک گروه اجتماعی معین به‌خوبی شناخته شده‌اند، ولی صورت‌های دیگری از دانش مانند اسطوره‌ها یا افسانه‌های خاص هستند که ممکن است همگان شناخت کمتری از آن داشته باشند (عیوضی، ۱۳۸۷). ازآنجاکه فرهنگ بر شیوهٔ اندیشیدن انسان‌ها تأثیر می‌گذارد، ناگزیر بر رفتار آن‌ها نیز بی‌تأثیر نیست. فرهنگ به‌عنوان یک بعد فراگیر معمولاً با واژه‌ای کلیدی و فراگیر دیگر به نام هنر به‌کار می‌رود.

به اعتقاد وایتز (نقل در: دیویس، ۱۳۹۰) هنر یک مفهوم باز است؛ مفهومی که بر

گستره‌ای از فعالیت‌ها دلالت دارد که ابداع و خلاقیت، امکان‌های بالقوه پیوسته آن هستند. مونرو سی. بردزلی[1] در یک تعریف با رویکرد کارکردگرایی یک اثر هنری یا تنسیق را شرایطی می‌داندکه مستعد فراهم‌آوردن یک تجربه ارزش‌مند زیباشناختی به لحاظ ویژگی زیبایی‌شناسانه برجسته‌ای که دارد، باشد و یا به‌گونه‌ای اتفاقی، ترتیبی (آرایشی) است که به طبق یا نوعی از ترتیب‌مندی تعلق دارد که آن طبقه یا نوع به‌گونه‌ای خاص قصد شده است تا این قابلیت را داشته باشد. عالم هنر زمینه‌ای تاریخی و اجتماعی است که از شیوه‌ها و سنت‌های هنری متغیر، میراث آثار هنری، اهداف هنرمندان، نوشته‌های منتقدان و غیره تشکیل شده است. هنر را می‌توان یکی از سازه‌های فرهنگ و به‌عنوان یکی از تجلیگاه‌های تبلور کوشش‌های اندیشمندانه انسان دانست. به اعتقاد معین‌الدینی، نادعلیان و مراثی (۱۳۹۳) هنر همواره جزء جدانشدنی ساختار جوامع بوده است و به همین دلیل رویکردهای گوناگونی نیز در هر جامعه‌ای نسبت به آن وجود دارد. از دیدگاه جامعه‌شناسی، آنچه که هنر نامیده می‌شود، وجودی مستقل از مردم و جامعه خود ندارد. در هر جامعه‌ای ساخت‌های مختلف اجتماعی ازجمله طبقات، یا گروه‌های مختلف نژادی، مذهبی، جنسیتی، فرهنگی و غیره هر کدام بنابر خاستگاه فرهنگی و اجتماعی خود به گونه‌های خاصی از هنر گرایش دارند. در برخی از جوامع، مانند جوامع قبیله‌ای یا گروه‌های خاص فرهنگی، گاه هنر آن چنان پیوند محکمی با مبانی فرهنگی و اجتماعی آن‌ها برقرار می‌کند که هنر خاص آن جامعه معرف بسیاری از ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی آن‌ها می‌شود که موسیقی محلی را می‌توان نمونه بارز آن دانست.

با این اوصاف، هنر و فرهنگ از یک‌سو زائیده تفکرات، ایده‌ها، خواسته‌ها، تجربیات، دانش و باورهای اجتماعات بشری شکل‌یافته است که حتی بازنمون و معرف بسیاری از ویژگی آن است؛ و از سوی دیگر پیوند ناگسستنی بین این دو، عامل انتقال این کلان‌اندیشه در فراخنای تاریخ و بین نسل‌هاست که خود منشأ و شکل‌دهندهٔ بسیاری از رفتارهای فردی و اجتماعی است که حتی سازه‌های فیزیکی و تمدنی را هم تغذیه می‌کند. برای همین، یکی از مسائل مهمی که بایستی مورد توجه سیاست‌مداران و دولت‌مردان هر جامعه‌ای قرار گیرد، این است که به بازشناسی وضعیت فرهنگی و هنری آن بپردازد تا علاوه‌بر حفظ و تسهیل جریان فرهنگ و هنر در تعاملات اجتماعی، شرایط لازم را برای بلوغ آن فراهم سازد تا از این طریق هویت اجتماعی به مرز وارستگی و تکامل برسد. با درک این مهم، این پژوهش با عنوان گزارش توصیفی و تحلیلی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان تعریف شده است.

---

1. Monroc C. Be Ardsley

بیان مسئله

فرهنگ یک ملت شکل‌دهندهٔ باورها، ارزش‌ها، اصول اخلاقی، نمادها، زبان و در نهایت سبک زندگی است که مردم در لایه‌های مختلف آن رویدادهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را تعبیر و تفسیر می‌کنند و با فرهنگی که دارند به خود هویت می‌دهند و در گروه‌ها انسجام می‌یابند. فرهنگ بر سیاست، اقتصاد و مسائل اجتماعی اولویت دارد و جامعه‌ای که فرهنگ آن درست شود در سایر امور نیز موفق خواهد بود؛ بنابراین فرهنگ از اهمیت بالایی برخوردار بوده و نیازمند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری دقیق است.

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق و همه‌جانبه برای فرهنگ، نیازمند دسترسی به آمار و اطلاعات دقیق از وضعیت فرهنگی و همچنین درک نیازهای فرهنگی با توجه به ویژگی‌های مذهبی، قومیتی، جغرافیایی، نژادی و... است. برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در این حوزه، بدون توجه به واقعیت جامعه و داشتن اطلاعات کافی، منجر به سطحی‌نگری در برنامه‌ریزی شده و اثربخشی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی را با مشکل مواجه می‌کند. بررسی مستندات موجود در مجموعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و استان‌های کشور، نشان می‌دهد با وجود اینکه تصور می‌رود اطلاعات آماری دقیق از وضعیت تولید، توزیع و مصرف حوزهٔ فرهنگ و هنر باید وجود داشته باشد، ولی متأسفانه اطلاعات موجود ناقص بوده و اطلاعات دقیقی از فعالیت‌ها و عملکرد فرهنگی و هنری استان‌ها وجود ندارد و گزارش‌های موجود، مبتنی بر واقعیات و نیازهای فرهنگی هنری استان‌ها نیست. این درحالی است که برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب، تهیه و تحلیل وضعیت فرهنگی و نیازها و خواسته‌های فرهنگی هنری استان‌ها ضروری است. در این راستا در پژوهش حاضر، با هدف شناسایی تحولات فرهنگی و هنری استان‌ها، ابتدا اطلاعات توصیفی از وضعیت فرهنگی و هنری با تأکید بر اقدامات، برنامه‌ها و منابع فرهنگی تولیدشده جمع‌آوری می‌شود و با مصاحبه با نخبگان فرهنگی هنری و مدیران این حوزه، تحلیلی از وضعیت فرهنگی و هنری استان با تکیه بر نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها و همچنین نیازها و خواسته‌های فرهنگی هنری استان و با تمرکز بر گسترش عدالت فرهنگی ارائه خواهد شد.

اهمیت و ضرورت طرح مسئله

حوزهٔ فرهنگ و هنر ازجمله مبادی ایجاد و نشر ایده‌ها و تجلی‌گاه رفتارهای افرادی است که در یک حوزهٔ جغرافیایی خاص سکونت دارند. بر همین اساس، آثار فرهنگی و هنری

به‌عنوان نمودهایی برجسته که بیانگر تفکرات مردمان هر عصر است، صدای رسای اقوام و ملت‌ها در دالان تاریخ محسوب می‌شود. جایی که اثری از حضور مردمان و حاکمیت‌ها نیست، اما آثار فرهنگی و هنری، آداب و رسوم، صنایع، موسیقی و ... هم‌چنان آن‌ها را در فراخنای تاریخ نمایندگی می‌کنند. به همین اعتبار و به خاطر نقش برجسته‌ای که بخش فرهنگ و هنر دارد، آسیب‌های جدی را حکومت‌ها از این ناحیه دریافت می‌کنند. لذا به نظر می‌رسد این بخش نیازمند توجه دقیق می‌باشد، تا با رصد کامل اوضاع فرهنگی و هنری شرایط برای برنامه‌ریزی مطلوب و هدفمند فراهم شود. نکتهٔ قابل تأمل دیگر، تأثیرگذاری و تأثیرپذیری حوزهٔ فرهنگ به/ از سایر حوزه‌ها است. حوزهٔ فرهنگ و هنر بخش جدا از سایر بخش‌ها ازجمله اقتصاد، اجتماع، سیاست، محیط زیست، قانون و مقررات، نظارت، فناوری و ... نیست؛ بلکه درکنار آن‌ها خود به‌عنوان یک زیرسیستم مطرح است و ارتباط چندسویه و تعاملی بر آن‌ها دارد. این مسئله نیز از یک‌سو، پیچیدگی تصمیم‌گیر و سازوکارهای مترتب بر آن را می‌رساند؛ از سوی دیگر نشان‌دهندهٔ پویایی و تحرک در آن است. به بیان ساده‌تر، توجه به بخش فرهنگ به‌عنوان بخشی هماهنگ، همسو و همبسته با سایر بخش‌ها ایجاب می‌کند، در سیاست‌گذاری‌ها به اطلاعات جامع و به‌روز نیاز باشد. با توجه به اهمیت موضوع فرهنگ و نیاز به اطلاعات جامع و به‌روز جهت تدوین برنامه‌ها و سیاست‌های کلان و متناسب با شرایط خاص منطقهٔ خوزستان که از تنوع فرهنگی و قومی برخوردار است، ضرورت دارد مطالعهٔ جدیدی صورت گیرد که در این پژوهش بدان پرداخته شده است.

اهداف طرح

هدف کلی

هدف اصلی طرح تعیین و شناسایی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان می‌باشد.

اهداف جزئی

۱. توصیف وضعیت فرهنگی و هنری استان؛
۲. شناسایی اقدامات و برنامه‌های انجام‌شده و درحال انجام فرهنگی و هنری استان؛
۳. شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای حوزهٔ فرهنگ و هنر استان؛
۴. شناسایی خواسته‌ها و نیازهای فرهنگی و هنری استان؛
۵. شناسایی ظرفیت‌های بومی حوزهٔ فرهنگ و هنر استان.

سؤالات طرح

سؤال اصلی

وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان چگونه است؟

سؤالات فرعی

۱. درحال حاضر وضعیت فرهنگی و هنری استان چگونه است؟

۲. چه اقدامات و برنامه‌های فرهنگی و هنری در استان انجام و یا درحال انجام است؟

۳. وضعیت فرهنگی و هنری استان از چه نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهایی برخوردار است؟

۴. خواسته‌ها و نیازهای فرهنگی و هنری استان کدام‌اند؟

۵. وضعیت فرهنگی و هنری استان از چه ظرفیت‌های بومی برخوردار است؟

تعاریف واژگان

فرهنگ

امروزه فرهنگ به مثابهٔ یکی از ارکان حیات اجتماعات انسانی تلقی می‌شود که در کنار سایر حوزه‌های سیاسی ـ اقتصادی دارای کارکرد و اهمیت خاص خود می‌باشد. به اعتقاد تایلور[1] در سال ۱۸۷۱ فرهنگ یا تمدن کلیت درهم‌تافته‌ای است شامل دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات، آداب و رسوم، و هرگونه توانایی و عادتی که آدمی همچون عضوی از جامعه به‌دست می‌آورد. ویسلر[2] ۱۹۲۵ نیز فرهنگ را تمامی کردوکارهای اجتماعی به گسترده‌ترین معنای آن، مانند زبان، زناشویی، نظام مالکیت، ادب و آداب، صناعات، هنر و جز آن ... تعریف کرده است. وی بار دیگر در ۱۹۲۹ شیوهٔ زندگانی که یک اجتماع یا قبیله از آن پیروی می‌کند را فرهنگ می‌نامد و دربرگیرندهٔ همهٔ رویه‌های اجتماعی یکسان است. دیویس نیز فرهنگ را شامل همهٔ شیوه‌های اندیشه و رفتار می‌داند که با میان‌کنش ارتباطی، یعنی با انتقال نمادین به‌جای وراثت ژنتیک دست‌به‌دست نسل‌های بعدی می‌رسد (آشوری، ۱۳۵۷). بارنز (۱۹۸۶: نقل در عیوضی، ۱۳۸۷) فرهنگ را مجموعه‌ای از اعتقادات و باورها دانسته است که در اثر کوشش‌های یک گروه معین در فائق‌آمدن بر مسائل انطباق بیرونی و وحدت درونی گسترش می‌یابد.

در این پژوهش منظور از فرهنگ کارکردهای اجتماعی و نمودهای مختلف آن مشتمل بر آداب‌ورسوم اجتماعی، اعتقادات، باورها، فنون و مهارت‌های ادبی، نویسندگی مردمان

1. Tylor
2. Wissler

دیار خوزستان می‌باشد که طی نسل‌های مختلف منتقل شده است و بر شیوهٔ تعامل و رفتار آن‌ها تأثیر می‌گذارد و تأکید عمده در این تحقیق بر نمودهای آن مانند شعر و ادب، نویسندگی، سخنوری، ادبیات، گویش‌ها، ضرب‌المثل‌ها و ... می‌باشد.

عدالت فرهنگی

عدالت فرهنگی به معنای کارکرد فرهنگ در جامعه‌ای است که معطوف به ایجاد تعادل و توازن می‌باشد. این تعادل باید سمت‌وسوی گریز از فساد، ظلم، تبعیض، ناهنجاری‌ها و گرایش به حق و عدالت در فرهنگ جامعه داشته باشد. عدالت فرهنگی یعنی توزیع عادلانهٔ امکانات فرهنگی یک جامعه که با استحقاق‌های افراد و نهادهای فرهنگی متناسب است و این مهم اگر در نظام‌های سیاسی در چارچوب کارکردهای فرهنگی وجود داشته باشد، می‌توان انتظار داشت که فرهنگ عدالت در جامعه درحال نهادینه‌شدن است. به اعتقاد نارین (نقل در نیکورا[1]، ۱۹۹۳) عدالت فرهنگی درکی از عدالت است که مستلزم انگاره (صرفاً درست) بودن و صرفاً قانونی‌بودن نیست. لذا آن را نباید به معنای انفعال یا واکنشی منفعلانه درک کرد. بلکه به‌عنوان یک کیفیت مثبت بازتاب داده‌شده و وضع‌شده در کلیهٔ فعالیت‌های جامعه می‌باشد. برای همین، اگر اطمینان حاصل نکنیم که روش کار ما از نظر فرهنگی درست است، پس باید بپذیریم که از یک عمل ناعادلانه و مخرب فرهنگی حمایت می‌کنیم.

هنر

در این پژوهش هنر در یک نگاه جامع به تمامی زمینه‌ها و سبک‌های هنری مختلف از قبیل هنرهای تجسمی، خوشنویسی، شعر، داستان‌نویسی و غیره اطلاق می‌شود.

استان خوزستان

خوزستان با مساحت ۶۴۰۵۷ کیلومتر مربع، از نظر وسعت دهمین استان کشور است که از شمال با استان لرستان، از شمال شرقی و شرق با چهارمحال و بختیاری، از شمال غربی با استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی با استان کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به خلیج فارس و از غرب با کشور عراق همسایه است.استان خوزستان بین ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار دارد و براساس آخرین وضع تقسیمات کشوری، دارای ۲۷ شهرستان است (پورکاظم، ۱۳۸۳ و رفیعی و همکاران، ۱۳۹۶).

1. Nikora

روش‌شناسی

این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی از نوع اکتشافی است و از آنجا که محقق به دنبال بررسی وضعیت موجود پدیده در بافت طبیعی و بدون دخالت محقق و دستکاری و کنترل بر رفتار متغیرها است، با روش توصیفی انجام گرفت. این تحقیق در دو فاز اجرا شد. در فاز اول از روش کتابخانه‌ای برای توصیف سیمای تاریخی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و همچنین وضعیت آماری فرهنگ و هنر استان استفاده شد و فاز دوم از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید و همچنین نیازهای فرهنگی استان شناسایی گردید. سپس، نظرات خبرگان در قالب مقوله‌های مختلف و با درنظرگرفتن منشأ آن‌ها از نظر درون و برون سازمانی از نظر خبرگان دسته‌بندی شد. در مرحلهٔ بعد طی دو راند در اختیار خبرگان قرار گرفت و از آن‌ها خواسته شد تا نسبت به نمره‌گذاری مقوله‌ها اقدام کنند. نظرات خبرگان درخصوص جامعیت مفاهیم به‌کاررفته برای توصیف مقوله‌ها بود که پس از اعمال تغییرات لازم، در راند دوم به اتفاق مورد تأیید خبرگان قرار گرفت. پس از آن از خبرگان خواسته شد تا از ۱ تا ۵ به مقوله‌ها نمره دهند. نمرات مورد نظر خبرگان محاسبه شد و نتایج (جدول ۳ـ ۱) نشان داد که میانگین نمرهٔ به‌دست‌آمده برای تمامی مقوله‌ها بالاتر از نمرهٔ متوسط (نقطهٔ برش) می‌باشد. ازاین‌رو درخت تصمیم تدوین و با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام گرفت. ضمن اینکه نظرات خبرگان در قالب مصاحبهٔ نیمه‌ساختاریافته به‌صورت تحلیل کیفی نیز در تحلیل وارد شد.

جامعهٔ پژوهش

جامعهٔ این پژوهش خبرگان فرهنگ و هنر شامل اساتید، فرهیختگان، هنرمندان و نویسندگان برجسته، مدیران و کارشناسان شاغل در بخش فرهنگی سازمان‌های دولتی به‌خصوص اعضای شورای شهر، اعضای هیئت رئیسهٔ تشکل‌ها و انجمن‌های فرهنگی و هنری و... می‌باشند. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و معیارهای نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب خبرگان عبارت بودند از:

الف) مدیر/ متخصص در حوزهٔ فرهنگ و هنر؛

ب) فعالان فرهنگی، نویسندگان و هنرمندان؛

پ) عضو هیئت علمی دانشگاه یا مؤسسهٔ پژوهشی در زمینهٔ فرهنگ و هنر؛

ت) پژوهشگر یا روزنامه‌نگار در زمینهٔ فرهنگ و هنر.

روش جمع‌آوری داده‌ها

گردآوری داده‌های مورد نیاز پژوهش در دو بخش انجام شد. بخشی از داده‌های مورد نیاز از طریق بررسی منابع و اسناد صورت پذیرفت. در این بخش منابع مورد استفاده عبارت بودند از:

- سالنامهٔ آماری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال‌های مختلف
- سالنامهٔ آماری کشوری طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۷
- پیمایشی ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان
- پیمایش ملی مصرف کالاهای فرهنگی
- گزارش عملکرد استانی
- سایر کتاب‌ها و مستندات مرتبط با حوزهٔ فرهنگ و هنر استانی

در بخش دوم برای جمع‌آوری داده‌ها از برگه‌های یادداشت‌برداری برای ثبت نتایج مصاحبه‌ها (پیوست ۱) و سیاههٔ وارسی (پیوست ۲) و پرسشنامهٔ مقایسات زوجی استفاده شد. اشباع نظری در این پژوهش مبنا بود و تا زمانی مصاحبه‌ها ادامه یافت که مطالب جدیدی ارائه شود.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از پرسشنامهٔ مقایسات زوجی، از روش سلسله‌مراتبی استفاده شده است که نحوهٔ انتخاب نمونه بدین‌شکل بود که در ابتدا با توجه به هدف پژوهش و همچنین کمی یا کیفی‌بودن زیرمعیارها و جایگزین‌ها آن‌ها طبقه شدند، سپس به تناسب تعداد زیرمعیارها یا جایگزین‌های قرارگرفته در هر طبقه، سهمیهٔ مناسبی از گویه‌ها به‌صورت مقایسهٔ دودویی به آن‌ها اختصاص داده شد و در آخر از خبرگان نمونهٔ مطالعه خواسته شد، پرسشنامه را تکمیل کنند. به عبارتی، در مرحلهٔ اول مطالعه برای شناسایی و غربال معیارهای اصلی که با استفادهٔ تحلیل محتوای مصاحبه‌ها استخراج شده بودند، از تکنیک دلفی استفاده شد. در مرحلهٔ دوم مطالعه نیز برای رتبه‌بندی معیارها از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی استفاده شد. برای انجام این تحلیل‌ها از نرم‌افزارهای آماری اکسپرت چویس[1] و اکسل بهره گرفته شده است. فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی یکی از معروف‌ترین فنون تصمیم‌گیری چندمعیاره است که اولین‌بار توسط توماس ال. ساعتی عراقی الاصل در دههٔ ۱۹۷۰ ابداع گردید (ایزدبخش و همکاران، ۱۳۸۸). فرایند تحلیل

1. Expert Choice

سلسله‌مراتبی منعکس‌کنندهٔ رفتار طبیعی و تفکر انسانی است. این تکنیک، مسائل پیچیده را براساس آثار متقابل آن‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد و آن‌ها را به شکلی ساده تبدیل کرده و به حل آن می‌پردازد (زبردست، ۱۳۸۰). فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی در هنگامی که عمل تصمیم‌گیری با چندگزینه و معیار تصمیم‌گیری روبه‌روست می‌تواند استفاده گردد. معیارهای مطرح‌شده می‌تواند کمی و کیفی باشند. اساس این روش تصمیم‌گیری بر مقایسات زوجی نهفته است. تصمیم‌گیرنده با فراهم‌ساختن درخت سلسله‌مراتب تصمیم‌گیری کار تحلیل را شروع می‌کند. در سطح صفر هدف تصمیم‌گیری قرار می‌گیرد و در سطح اول شاخص‌ها (معیارها) و در سطح دوم نیز گزینه‌ها جهت اولویت‌بندی قرار دارند که ممکن است با توجه به نوع مسئلهٔ تعداد سطوح معیارهای اصلی و فرعی بیشتر باشد (مومنی، ۱۳۸۷). در این پژوهش با توجه به فاکتورهای استخراج‌شده عوامل اثرگذار بر وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان پرسشنامه مقایسات زوجی به‌عنوان ابزار نهایی گردآوری شده بود که در قالب چهار عامل فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و نقاط ضعف بود.

جدول ۱ ـ ۱ خلاصهٔ نتایج تکنیک دلفی برای محاسبهٔ میانگین اکتسابی شاخص‌ها از خبرگان جهت درج در پرسشنامهٔ نهایی

معیار	شاخص	کددرختواره	میانگین	معیار	شاخص	کد درختواره	میانگین
فرصت‌ها در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان (O)	وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان	O1	۳/۶	نقاط قوت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان(S)	وجود امکانات و تسهیلات لازم جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی	S1	۳/۳
	تنوع باورها و الگوهای فرهنگی در استان	O2	۳/۸۵		همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ	S2	۳/۴
	تغییر مثبت در نگرش‌های نسل جوان به فرهنگ و هنر	O3	۴/۱		حمایت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	S3	۳/۷
	وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان	O4	۳/۷		وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان	S4	۳/۶۵
	استقبال مردم از برنامه‌های فرهنگی و هنری با ماهیت دینی	O5	۳/۵۶		برنامه‌ریزی مدون و نگاه متوازن در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	----	۲/۹
	پایبندی مردم به آداب‌ورسوم و سنت‌های دیرین	O6	۳/۶		گرایش به سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی در بین مردم استان	S5	۳/۸
	تنوع زبان و گویش‌ها در استان	O7	۳/۸	نقاط ضعف در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان (W)	کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری در استان	W1	۳/۲
	حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان	O8	۳/۸۵		کمبود زیرساخت‌ها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری	W2	۴/۵
تهدیدها در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان (T)	ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و گرایش به آن‌ها در بین خانواده‌ها	T1	¼		دستوری‌بودن برنامه‌های فرهنگی و هنری	----	۲/۹
					مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری، موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران	W3	۳/۶
	تهاجم فرهنگی به واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف	T2	۳/۸		روزمرگی، تصور و درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر و ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی و نبود یک برنامهٔ بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	W4	۴/۴
	بی‌انگیزگی و بی‌اعتمادی بین فعالان حوزهٔ فرهنگ و هنر به دلیل کم‌توجهی به شایستگی‌های فرهنگی و هنری بومی استان	T3	۳/۶		حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی	W5	۳ /۴
	عدم وجود نگاه یکسان و برابر به فعالیت‌های فرهنگی و هنری کل استان و یکسونگری و توجه بیشتر به مرکز استان	T4	۳/۳		نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری	W6	۳/۹
					کم/ بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی ـ ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه	W7	۳/۶
	استقبال کم جامعه از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	T5	۴ /۱		کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه	W8	۳/۵
	نبود انسجام و وجود یک پراکندگی در فعالیت‌های فرهنگی و هنری توسط فعالان این حوزه و کمبود روحیهٔ همکاری	T6	۳/۴		ضعف در انتقال باورهای فرهنگی وهنری به نسل جوان و به تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها	W9	۳/۳

نتایج نمره‌دهی خبرگان درخصوص ۲۸ شاخص مربوط به چهار معیار اصلی نشان داد که میانگین به‌دست‌آمده برای ۲۶ شاخص از حد متوسط (۳) بالاتر است و برای شاخص «برنامه‌ریزی مدون و نگاه متوازن در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان» از معیار نقاط قوت با میانگین (۲/۹) و «دستوری‌بودن برنامه‌های فرهنگی و هنری» از معیار نقاط ضعف با میانگین (۲/۹) کمتر از حد متوسط بود که از پرسشنامهٔ نهایی کنار گذاشته شد. هرچند میانگین به‌دست‌آمده برای ۲۶ شاخص در چهار گروه معیار نشان از نزدیکی نظرات پاسخ‌دهندگان به هم داشت، اما برای اطمینان از توافق نظر همهٔ خبرگان از آزمون کندال استفاده شد. که نتایج آزمون کندال در جدول ۱ ـ ۲ آورده شده است.

جدول ۱ ـ ۲: ضریب توافق کندال

تعداد شاخص‌ها	تعداد خبرگان	ضریب کندال	درجه آزادی	مقدار معناداری
۲۶	۱۷	۰/۷۵۶	۲۵	۰/۰۰۱

براساس نتایج جدول ۳ ـ ۲ که مقدار معناداری آزمون ۰/۰۰۱ می‌باشد و مقدار آن از ۰/۰۵ کمتر است، پس با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که شاخص‌های مورد نظر را به‌عنوان شاخص‌های مهم و تأثیرگذار می‌باشند.

بخش دوم:
سیمای کلی تاریخی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان

نگاهی گذرا بر اوضاع جغرافیایی، تاریخی، صنعتی-اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و هنری استان خوزستان

با توجه به اینکه هدف پژوهش بررسی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان می‌باشد برای شناخت بهتر و بیشتر نسبت به ابعاد و زوایای مختلف فرهنگ و هنر در استان خوزستان لازم است مؤلفه‌های مختلف شکل‌دهنده و تأثیرگذار مورد بررسی قرار گیرد. به بیان ساده، پرداختن به مقولهٔ فرهنگ و هنر بدون توجه به زمینهٔ بومی، تاریخی، اقتصادی و اجتماعی دشوار خواهد بود. برای این منظور در بخش دوم این مقوله‌ها معرفی و مورد بررسی قرار می‌گیرد.

تاریخچه و چگونگی پیدایش سرزمین خوزستان

زمین‌شناسان تاریخ پیدایش سرزمین خوزستان را به دوران سوم وچهارم زمین‌شناسی نسبت می‌دهند و بر این باور هستند که در دوران دوم زمین‌شناسی، کشورهای ایران و عربستان به‌صورت دریایی بزرگ بوده که با اقیانوس هند مرتبط بوده‌اند. خشکی‌های این مناطق به تعدادی جزایر کوچک و بزرگ محدود می‌شده که بر اثر عوامل طبیعی همچون آتشفشان‌ها، از زیر آب بیرون آمده‌اند (میریان، ۱۳۵۲). در دوران سوم، چین‌خوردگی‌هایی در زمین‌های منطقهٔ خاورمیانه فعلی به وجود آمد و در نتیجهٔ آن خاک ایران و عربستان به‌صورت فلات درآمده و در خلیج فارس فرورفتگی ایجاد شد. براساس

این نظریه، احتمالاً پیدایش کوه‌های خوزستان مربوط به دورهٔ سوم زمین‌شناسی است و جلگه‌ها و دره‌های کنونی این سرزمین در دوران سوم زمین‌شناسی به شکل دریاچه‌هایی بوده است که نتیجهٔ چین‌خوردگی‌های آن دریای بزرگ بوده است (افشار سیستانی، ۱۳۶۶). اراضی پست خوزستان و بین‌النهرین در روزگاران قدیم، بخش شمال و شمال شرقی خلیج فارس را تشکیل می‌داده است، لیکن به وسیلهٔ رسوبات فراوانی که رودخانه‌های دز و کرخه و دجله و فرات دائماً از کوهستان‌های مرتفع ایران و ارمنستان با خود می‌آوردند برگشته و به تدریج زمین‌های امروزی این نواحی را تشکیل داده است (پورکاظم، ۱۳۸۳).

موقعیت جغرافیایی استان خوزستان

استان خوزستان در جنوب غربی ایران در جوار خلیج فارس و اروندرود)شط العرب(قرار دارد و مرکز استخراج نفت ایران است. از لحاظ تاریخی، قدیمی‌ترین منطقهٔ فلات ایران محسوب می‌شود، که پیشینهٔ سکونت انسان در آن به ۲۷۰۰ سال پیش از میلاد مسیح و شکل‌گیری تمدن عیلام در هزارهٔ سوم قبل از میلاد، بازمی‌گردد.

خوزستان با مساحت ۶۴۰۵۷ کیلومتر مربع، چیزی بالغ بر ۳/۹ درصد از کل مساحت کشور را به خود اختصاص داده و از نظر وسعت مقام دهم را داراست. این استان از شمال به استان لرستان، از شمال شرقی و شرق به چهارمحال و بختیاری، از شمال غربی به استان ایلام، از شرق و جنوب شرقی به استان کهگیلویه و بویراحمد، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می‌شود؛ این استان براساس آخرین وضع تقسیمات کشوری، دارای ۲۷ شهرستان است (رفیعی و همکاران، ۱۳۹۶). استان خوزستان بین ۴۷ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۲۹ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۴ دقیقه عرض شمالی از خط استوا قرار دارد. موقعیت ویژهٔ آن در یکی از حساس‌ترین نقاط جنوب غرب کشور و مجاورت با کشورعراق از سمت غرب و با خلیج فارس از جنوب، جایگاه منحصربه‌فردی به آن بخشیده است (تقوایی، کنارکوهی و مومنی، ۱۳۹۵).

شکل ۲ ــ ۱ نقشهٔ جغرافیایی استان خوزستان

به لحاظ موقعیتی این استان از غرب با کشور عراق هم‌مرز است و استان‌های بوشهر در جنوب شرق، کهگیلویه و بویراحمد و چهارمحال و بختیاری در شرق، لرستان در شمال و ایلام در شمال غربی آن قرار دارند و این همجواری با پنج استان دیگر و مرز مشترک با عراق و دسترسی به مرز آبی و خشکی بین‌المللی تأثیر زیادی در تنوع فرهنگی و قومی، پیوند میان اقوام و ویژگی‌های تاریخی آن داشته است. این استان از ۲۷ شهرستان، ۴۲ بخش، ۲۰۹ شهر و دهستان و ۶۴۶۴ آبادی تشکیل شده است. شهر اهواز مرکز استان بوده و سایر شهرستان‌های مهم آنآبادان، آغاجاری، اندیمشک، اهواز، اندیکا، ایذه، امیدیه، باغملک، باوی، بهبهان، بندر امام‌خمینی، خرمشهر، دزفول، دشت آزادگان، رامشیر، رامهرمز، شوش، شوشتر، کارون، ماهشهر، مسجد سلیمان، گتوند، لالی، شادگان، هفتگل، هویزه و هندیجان می‌باشند (شکل ۱ ــ ۲).

شکل ۲ ـ ۲ تقسیمات سیاسی شهرستان‌های استان خوزستان

وضعیت آب و هوایی خوزستان

استان خوزستان در منتهی‌الیه جنوب غرب کشور واقع شده و از دو بخش کاملاً متفاوت جلگه‌ای و کوهستانی تشکیل یافته است. در مناطق کوهستانی و مرتفع، تابستان‌های معتدل و زمستان‌های سرد و در نواحی کوهپایه‌ای دارای آب‌وهوای نیمه‌بیابانی و در نواحی پست جلگه‌ای هرچه به سمت جنوب و جنوب غربی پیش می‌رویم خصوصیات آب‌وهوا از نیمه‌بیابانی به بیابانی کناره‌ای تبدیل می‌شود. عمدتاً زمستان‌های این ناحیه، کوتاه و معتدل و تابستان‌ها طولانی و گرم است. درمجموع هرچه از طرف شمال شرق استان به طرف جنوب غرب استان حرکت می‌کنیم به زیر اقلیم‌های ناسازگارتر با طبیعت زیستی انسانی برخورد می‌کنیم که بخش‌های وسیعی از استان را می‌پوشاند. به‌طورکلی می‌توان

اقالیم زیر را در استان خوزستان مشاهده کرد:

- اقلیم فراخشک گرم: این اقلیم در بخش‌ها و نواحی غربی و جنوب غربی استان خوزستان قابل شناسایی است و شهرهای مهمی همچون آبادان، خرمشهر و ماهشهر در این اقلیم استقرار یافته‌اند.
- اقلیم خشک گرم: بخش‌های وسیعی از استان در نواحی غربی و جنوبی مانند نواحی اهواز، شوش، شوشتر، حمیدیه، صفی‌آباد، گتوند، هفت‌تپه، دشت آزادگان، بستان، شادگان، رامشیر، هندیجان، بهبهان، رامهرمز، آغاجاری در اقلیم خشک گرم قرار دارند.
- اقلیم نیمه‌خشک: این اقلیم در نواحی شمالی استان از اندیمشک آغاز و با جهتی شمالی ـ جنوبی تا مسجدسلیمان امتداد و با گرایش به نواحی جنوب استان از هفتگل گذشته و تا شرق بهبهان و دزفول ادامه می‌یابد.
- اقلیم نیمه‌مرطوب مدیترانه: این اقلیم بخش کوچکی از استان را به‌صورت باریکه‌ای از شمال سد دز تا جنوب شهرستان ایذه دربر می‌گیرد.

به لحاظ وضعیت منابع آب خوزستان با حجم ورودی بیش از ۳۳ میلیارد متر مکعب آب در سال و دارا بودن ۳ میلیارد متر مکعب آب ذخیره‌شده در سفره‌های آب زیرزمینی، از موقعیت ممتازی در کشور برخوردار است. خوزستان با داشتن تنها ۴ درصد از مساحت کشور، بیش از ۳۰ درصد از آب‌های سطحی کشور را در خود جای داده است.آب‌های سطحی خوزستان بیشتر از استان‌های مجاور سرچشمه می‌گیرند و پس از عبور از مناطق جلگه‌ای استان به تالاب‌ها و خلیج فارس می‌ریزد. در این میان رود کارون بیشترین آبدهی (دبی) و طول را به خود اختصاص داده است. رودخانهٔ کارون، بزرگ‌ترین و پرآب‌ترین رود ایران از ارتفاعات دنا به ارتفاع ۴۲۶۲ متر در استان کهگیلویه و بویراحمد و کوهرنگ به ارتفاع ۴۲۲۱ متر در استان چهارمحال و بختیاری سرچشمه می‌گیرد. این رودخانه پس از عبور از دره‌های تنگ و عمیق زاگرس و خلق چشم‌اندازهای بسیار زیبای طبیعی، از شهرهای شوشتر، گتوند و اهواز عبور می‌کند. کارون در شمال خرمشهر به شاخه‌های بهمنشیر و حفار تقسیم شده و پس از گذشتن از جزیرهٔ آبادان، در تلاقی با رودخانهٔ مرکزی اروندرود وارد خلیج فارس می‌شود (جدول ۲ ـ ۱).

جدول ۲ ـ ۱ مشخصات رودهای استان خوزستان

نام رود	طول رودخانه در استان به کیلومتر	حداکثر آبدهی متر مکعب بر ثانیه	سرچشمه	مصب رود
کارون	۷۱۱	٦٧٩٤	یاسوج-بروجن-کوهرنگ	خلیج فارس
دز	۲۸۵	۳۸۹۳	بروجرد-دورود-الیگودرز	کارون
کرخه	۳۵۵	۵۲۲۲	ملایر-کرمانشاه-خرم آباد	هورالعظیم
مارون(جراحی)	۳	۵۳٦	قلعه رئیسی-لنده-ایدنک	تالاب شادگان
زهره(هندیجان)	۲۷	۲۹۹۸	اردکان-باشت-دهدشت	خلیج فارس

ویژگی‌ها، تنوع و ترکیب جمعیتی خوزستان

ازجمله ویژگی‌های بارز استان خوزستان تنوع قومی و زبانی ساکن در آن است. داده‌های جمعیتی استان خوزستان براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ به‌شرح زیر است (جدول ۲ ـ ۲).

جدول ۲ ـ ۲ توزیع جغرافیایی جمعیت استان خوزستان

شهرستان	بخش	تعدادشهر/دهستان	تعداد آبادی	تعداد خانوار	نفر جمعیت
آبادان	اروندکنار	۴	۸۰	۸۵۰۱۵	۲۹۸۰۹۰
	مرکزی	۵			
آغاجاری	جولکی	۲	۲۳	۴۹۶۱	۱۷۶۵۴
	مرکزی	۱			
اندیمشک	الوار گرمسیری	۴	۴۱۴	۴۸۶۳۶	۱۷۱۴۱۲
	مرکزی	۳			
اهواز	اسماعیلیه	۲	۳۰۵	۳۶۲۴۸۰	۱۳۰۲۵۹۱
	غیزانیه	۲			
	مرکزی	۳			
امیدیه	جایزان	۱	۱۱۵	۲۵۱۲۳	۹۲۳۳۵
	مرکزی	۳			

شهرستان	بخش	تعدادشهر/دهستان	تعداد آبادی	تعداد خانوار	نفر جمعیت
اندیکا	آبژدان	۲	۵۵۱	۴۲۷۰	۱۷۱۹۶
	چلو	۲			
	مرکزی	۲			
ایذه	دهدز	۳	۵۹۵	۴۸۶۸۲	۱۹۸۸۷۱
	سوسن	۲			
	مرکزی	۵			
باغ ملک	صیدون	۳	۳۵۱	۲۵۸۷۲	۱۰۵۳۸۴
	مرکزی	۵			
	میداود	۲			
باوی	مرکزی	۲	۱۳۰	۲۵۵۹۷	۹۶۴۸۴
	ویس	۳			
بندر ماهشهر	بندر امام خمینی	۱	۲۰۴	۸۱۲۱۱	۲۹۶۲۷۱
	مرکزی	۳			
بهبهان	زیدون	۲	۳۰۸	۵۱۸۳۸	۱۸۰۵۹۳
	تشان	۳			
	مرکزی	۳			
حمیدیه	گمبوعه	۲	۹۰	۱۳۵۹۸	۵۳۷۶۲
	مرکزی	۳			
خرمشهر	مینو	۲	۱۳۶	۴۷۳۸۰	۱۷۰۹۷۶
	مرکزی	۴			
دزفول	چغامیش	۲	۷۲۵	۱۲۵۳۵۱	۴۴۳۹۷۱
	سردشت	۴			
	شهیون	۵			
	مرکزی	۷			

شهرستان	بخش	تعدادشهر/دهستان	تعداد آبادی	تعداد خانوار	نفر جمعیت
دشت آزادگان	بستان	۲	۱۵۶	۲۶۵۵۸	۱۰۷۹۸۹
	مرکزی	۵			
رامشیر	مرکزی	۳	۱۸۲	۱۴۱۱۳	۵۴۰۰۴
	مشارگه	۲			
رامهرمز	ابولفارس	۲	۲۴۱	۳۰۵۹۱	۱۱۳۷۷۶
	رودزرد	۲			
	سلطان آباد	۲			
	مرکزی	۲			
شادگان	خنافره	۲	۲۲۰	۳۶۰۳۱	۱۳۸۴۸۰
	دارخوین	۲			
	مرکزی	۵			
شوش	شاوور	۴	۲۷۴	۵۵۱۹۴	۲۰۵۷۲۰
	فتح‌المبین	۳			
	مرکزی	۴			
شوشتر	شعیبیه	۳	۲۵۳	۵۰۸۷۸	۱۹۲۰۲۸
	مرکزی	۵			
	میان‌آب	۲			
کارون	سویسه	۲	۸۸	۲۷۷۴۹	۱۰۵۸۷۲
	مرکزی	۳			
گتوند	عقیلی	۴	۸۱	۱۶۹۰۱	۶۵۴۶۸
	مرکزی	۴			
لالی	حتی	۲	۲۵۴	۹۲۰۰	۳۷۹۶۳
	مرکزی	۳			

شهرستان	بخش	تعدادشهر/دهستان	تعداد آبادی	تعداد خانوار	نفر جمعیت
مسجد سلیمان	عنبر	۲	۲۸۶	۳۰۱۱۵	۱۱۳۴۱۹
	گلگیر	۲			
	مرکزی	۲			
هفتگل	رغیوه	۲	۱۱۹	۵۹۰۸	۲۲۱۹
	مرکزی	۲			
هندیجان	چم خلف عیسی	۳	۷۶	۱۰۶۳۶	۳۸۷۶۲
	مرکزی	۳			
هویزه	مرکزی	۳	۱۶۹	۹۴۴۹	۳۸۸۸۶
	نیسان	۳			

جمعیت استان خوزستان در سرشماری سال ۱۳۹۵ با ۴۷۱۰۵۰۶ نفر، حدود ۵/۸۹ درصد جمعیت کل کشور بوده و هرچند نسبت به سال ۱۳۹۰ که ۶/۰۳ درصد از جمعیت کشور را در خود جای داده بود، کاهش داشته اما همچنان در رتبهٔ پنجم کشور قرار دارد. همچنین براساس آمار این سرشماری، اهواز، دزفول، آبادان و ماهشهر پرجمعیت‌ترین شهرستان‌های خوزستان اعلام شده‌اند.

نرخ خام ولادت استان در سال ۱۳۹۴ با ۲۲/۵ در هزار نفر بالاتر از میانگین کشوری (۱۹/۸ در هزار نفر) و نرخ خام فوت استان با ۴ در هزار نفر پایین‌تر از میانگین کشوری (۴/۷ در هزار نفر) گزارش شده است. میانگین نرخ رشد سالانهٔ جمعیت استان در طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ برابر با ۱/۱۷ درصد و بدون احتساب مهاجرین)واردشده و خارج‌شده(برابر با ۱/۴۱ بوده است. در این زمینه میانگین نرخ رشد سالانهٔ جمعیت برای کل کشور ۱/۳ درصد بوده است. اما از بین شهرهای استان، آبادان، مسجدسلیمان و رامشیر نرخ رشد جمعیتی منفی داشته‌اند و نرخ رشد ۱۷ شهرستان دیگر نیز پایین‌تر از متوسط استان بوده است. نکتهٔ حائز اهمیت اینکه، در طی سال‌های۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ میانگین نرخ رشد سالانه هم در کشور (۱/۲۴ درصد) و هم در استان (۰/۷۸ درصد) روندی کاهشی داشته است و از این حیث استان خوزستان رتبهٔ بیست‌وچهارم را داشته است.

تراکم جمعیت استان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۷۳/۵ نفر در هر کیلومتر مربع بوده که نسبت به سرشماری سال ۱۳۹۰ که این مقدار (۷۰/۸) گزارش شده بود، روند افزایشی

را نشان می‌دهد و ضمن اینکه از متوسط کشوری حدود (۴۹/۱ درصد) افزایش داشته و از این حیث در رتبهٔ دوازدهم قرار گرفته است. اما نکتهٔ قابل توجه این است که در سطح استان خوزستان، توزیع جمعیتی از یک سطح متوازنی برخوردار نیست به‌طوری‌که براساس اطلاعات و آمار سال ۱۳۹۰، تراکم جمعیت در شهرستان اهواز ۱۹۹/۱ نفر در هر کیلومتر ولی برای شهرستان هویزه ۱۱/۲ نفر در هر کیلومتر گزارش شده است. این مسئله از یک‌سو، بیانگر توزیع نامتوازن امکانات است و از سوی دیگر، منشأ مشکلات بسیاری در ادارهٔ استان بوده است.

درخصوص توزیع نابرابر جمعیت می‌توان گفت به‌رغم آنکه تمام جلگه مسکون در استان خوزستان از توپوگرافی، شیب و اقلیم نسبتاً یکسانی برخوردار است توزیع نابرابر منابع آب و خاک در سطح جلگهٔ خوزستان بر توزیع نابرابر جمعیت و مراکز اقتصادی در سطح استان تأثیر گذاشته است. براساس سرشماری سال ۱۳۹۰ حدود ۷۵ درصد جمعیت شهرنشین استان در نیمهٔ غربی آن و تنها حدود ۲۵ درصد در نیمهٔ شرقی ساکن بوده‌اند. در این زمینه، فرآیند خود سامان‌یابی جمعیت، فقدان دخالت اداری و فقدان برنامه‌ریزی مناسب فضایی و آمایشی سبب شده است تا این روند خودبه‌خودی تثبیت شود. به‌علاوه استقرار صنایع در جنوب استان به دلیل وجود ذخائر عظیم نفتی وگازی و شرایط مناسب جهت سایر فعالیت‌های اقتصادی نیز این توزیع نابرابر را تشدید کرده است (رفیعی و همکاران، ۱۳۹۶).

ازجمله شاخصه‌های کلیدی و مهم دیگری که می‌توان اشاره کرد، رتبهٔ سرمایهٔ اجتماعی می‌باشد. استان خوزستان در این زمینه رتبهٔ کل (۱۸)، در سطح کلان رتبهٔ (۱۴) و در سطح خرد رتبهٔ (۲۲) را دارا بوده است. این استان به لحاظ رتبهٔ حاشیه‌شینی در کشور رتبهٔ (۲) را دارد. درصد جمعیت جوان استان (سنین بین ۱۵ سال تا ۲۹ سال براساس آمار سال ۱۳۹۰) در حدود ۳۳/۹ درصد بوده است؛ این درحالی است که میانگین کشوری ۳۱/۵ درصد گزارش شده است. براساس آمار و اطلاعات سال ۱۳۹۵ نرخ باسوادی در استان خوزستان ۸۳/۵ درصد گزارش شده است که برای مردان ۸۷/۷ درصد و برای زنان ۷۹/۳ درصد بوده است؛ میانگین نرخ باسوادی در کشور ۸۴/۸ درصد بوده است.

تاریخ خوزستان

تاریخ خوزستان پیش از اسلام

خوزستان به‌عنوان یک تمدن رودخانه ـ جلگه‌ای در دورهٔ قبل و بعد از اسلام، همواره دارای شهرهای متعدد و پر رونقی بوده که علاوه بر شهرهای شناخته‌شده چون شوش،

شوشتر، اهواز شهرهایی نیز وجود داشته‌اند که امروزه آثار چندانی از آن‌ها باقی نمانده است. ازجمله می‌توان به شهرهای مسیر رودخانهٔ کارون چون عسکرمکرم، سوق‌الاربعاء، جبیودورق اشاره کرد (بحرانی‌پور و کاظمی، ۱۳۹۴).

جغرافی‌دانان، حدود خوزستان در قرون سوم و چهارم هجری و موقعیت آن را نسبت به سرزمین‌های مجاور چنین ذکر می‌کنند «حد شرقی آن پارس و سپاهان است، جانب غربی ناحیهٔ واسط است و جایگاهی است که آن را دورراسبی می‌خوانند، حد شمالی آن صیمره و کرخه و لور است و حد جنوبی از عبادان تا روستای واسط مخروط می‌شود (بحرانی‌پور و کاظمی، ۱۳۹۴). اهواز، شوشتر، جندی‌شاپور، شوش، رامهرمز، دورق، ایذج، نهرتیری، عسکرمکرم، حومهٔالزط، خابران، حومهٔالبنیان، سوق‌سنبیل، مناذرالکبری و مناذرالصغری، جبی، طیب، کلیوان، بصنی، ازم، سوق‌الاربعاء، حصن مهدی، باسیان، بیان، سلیمانان، قُرقوب، متوث، برذون، وکرخه ازجمله شهرهای خوزستان بوده‌اند. (اصطخری، ۱۳۴۷).

این منطقه به علت واقع‌شدن در رأس خلیج فارس، هم‌جواری با کشورهای عربی، قابلیت‌های فوق‌العاده از نظر کشاورزی، اتصال آن به راه آهن سراسری، وسعت زیاد، داشتن بنادر استراتژیك، منابع آبی فراوان، داشتن تأسیسات صنعتی و ذخایر عظیمی از نفت و گاز، اهمیت ژئوپولیتیکی ویژه‌ای دارد. این امر سبب شده که این منطقه همواره مورد توجه قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای قرار گیرد. این قدرت‌ها تاکنون تلاش‌های بسیاری را برای جدایی این قسمت از سرزمین ایران به عمل آورده‌اند، اما در این امر موفق نشده‌اند. در این مورد می‌توان از طرح تجزیهٔ خوزستان در سال‌های ۱۸۳۷ ـ ۱۸۴۷ م. در زمان شیخ خزعل، طرح تجزیهٔ خوزستان در زمان ملی‌شدن صنعت نفت، طرح تجزیهٔ خوزستان در سال ۱۹۵۸ میلادی طرح تجزیهٔ خوزستان در زمان جنگ ایران و عراق اشاره کرد (جعفری ولدانی، ۱۳۹۰).

نام خوزستان برحسب کتیبه‌های مختلفی است که با اشکال گوناگون خطاب شده است. در دورهٔ هخامنشیان در فهرست شهرهای ایران که به زبان‌های یونانی ـ عیلامی ـ پارسی باستانی و بابلی از خوزستان به نام اواجیه ـ اوازیه ـ آواز ـ اوازن ـ هوج ـ خوج ـ سوز ـ هوز و . . . نامیده شده است، پس از اسلام خوز نامیده شد و به خوزستان که محل زندگی خوزی‌هاست، مشهورشد (پورکاظم، ۱۳۸۳). کاوش‌های باستان‌شناسان در تل علی‌کش، قدمت آثار تاریخی این سرزمین را به هشت هزار سال قبل از میلاد مسیح می‌رساند و آثار کشف‌شده در شوش و شوشتر، تپهٔ بزرگ سورکان، و چغازنبیل و تپه‌های چغامیش در جنوب شرقی دزفول و تپهٔ ابگع یا دیلم، در هفت کیلومتری شمال شرقی

هفت‌تپه، و صدها اثر دیگر حکایت از روزگار پرعظمت و مردمان خردمند وکوشای این دیار دارد (امام، ۱۳۷۹).

خوزستان خاستگاه اقوام متعددی است که در جای‌جای آن سکونت دارند بختیاری‌ها، اعراب، قشقایی‌ها، لرها. . . نیز در آنجا سکونت دارند. گویش زیبای خوزستانی یکی از دل‌نشین‌ترین گویش‌های ایران محسوب می‌شود. به گفتهٔ برخی از محققین ازجمله پیگولوسکایا، یاکوبسکی، پطروشفسکی، بلینتسکی و استرویوا (۱۳۵۳) در کتاب تاریخ ایران از آغاز تا سدهٔ هجدهم میلادی قبایل چادرنشین به سرزمین‌های قبلیه‌های اسکان یافته و مقیم حمله می‌کردند و با قبایل ایرانی در بخش جنوبی عیلام (الام) هم‌مرز بودند و فقط مدت‌ها بعد با دولت بابل تماس پیدا کردند. هنگامی که بومیان عیلام دولت مستقلی داشتند، بخشی از آن سرزمین را حالتامی یعنی مملکت حالتام‌ها می‌خواندند. این کلمه در کتیبه‌های هخامنشیان و همچنین خود بومیان ایلام به‌کرات آمده است. الدی‌ها که همسایگان عیلامی‌ها بودند، حالتامی را علامتو تلفظ می‌کردند که این نام تا قرن سیزدهم قبل از میلاد مرسوم بود و سپس نام انشان سوسنکا یا مملکت انشان و شوش به خود گرفت و این نام تا روی‌کارآمدن چشیش پیش دوم هخامنشی که جد کورش بزرگ بوده، و انشان را به اشغال خود درآورد باقی بوده است. این درحالی است که این نام‌گذاری در کتیبه‌های انشانی و پارسی به‌صورت انزان آمده است و حتی در این زمان بابلی‌ها و آشوری‌ها آنجا را به همان نام عیلام می‌خواندند و پایتخت آن شوش و از ایالاتش اوژ، خوج و انشان بوده‌اند (پورکاظم، ۱۳۸۳).

به قول برخی از محققان و ایران‌شناسان خوزستان، یکی از مهم‌ترین احتمال‌های موجود است که زادگاه کوروش بزرگ باشد. محققان بر این باورند که لرستان و خوزستان دو احتمال زادگاه کوروش بزرگ را تشکیل می‌دهند که خوزستان دارای احتمال قوی‌تری است چراکه پدر کوروش بزرگ هخامنشی کمبوجیه یا کامبوزیا در سال ۶۰۰ پیش از میلاد پادشاه دادگستر (انشان) خوزستان بوده است. از دیدگاه قومیتی خوزستان و دیگر شهرهای جنوبی ایران بخشی از پارس‌های آریایی محسوب می‌شود. ایران متشکل از اقوام مختلف است که دربرگیرندهٔ: لرها ـ کردها — بلوچ‌ها — ترکمن‌ها —ترک‌ها — تالشی‌ها ـ پشتوها — تاجیک‌ها — ارمنی‌ها — گیلانی‌ها و . . . می‌باشد. خوزستان نیز مانند بسیاری از استان‌های دیگر ایران از تنوع اقوام برخوردار است.

به‌طورکلی در بررسی تاریخ خوزستان به‌ویژه از بعد اسکان، پایه‌گذاری و توسعهٔ سکونت‌گاه‌ها و شهرنشینی، نمی‌توان نقش طبیعت به‌ویژه رودخانهٔ کارون و عوامل نظامی

و سیاسی را نادیده گرفت. بااین‌حال، در ارتباط با برخی شهرهای خوزستان اطلاع ناچیز و پراکنده‌ای وجود دارد؛ هرچند همین اطلاعات ناقص نقش رودخانهٔ کارون را به‌خوبی آشکار می‌سازد. در بعد نظامی نیز خوزستان ازآنجاکه دروازهٔ ورود اسلام به ایران بوده است، این عامل نیز به توسعهٔ شهرها و بنای شهرهای جدید و به‌طور عمده با قابلیت نظامی منجر شده است که شهر عسکر مکرم نمونه‌ای از این‌گونه شهرهاست که بنای آن به وجود یک فرمانده نظامی و استقرارشان در این محل برمی‌گردد. این درحالی است که حیات شهر رستقباد به‌عنوان پیشینهٔ این شهر جدید در دورهٔ ساسانی تا استقرار مکرم در نیمهٔ دوم قرن اول هجری، تحت تأثیر عوامل محیطی ـ جغرافیایی یعنی بستر رودخانهٔ کارون و زمین‌های حاصلخیز آن بود (بحرانی‌پور و کاظمی، ۱۳۹۴).

حمزهٔ اصفهانی از زبان ابن‌مقفع گفته است: زبان خوزی زبان پادشاه با محارم خود بوده و از دید نزدیکی به لهجهٔ لری ـ شوشتری ـ دزفولی و پارسی بسیار نزدیک است. مقدسی گوید: در سرزمین ایرانیان زبانی فصیح‌تر از خوزستانی‌ها نیست زیرا واژه‌های پارسی را به مفردات عربی می‌آمیزند و قابل درک است. دراین‌خصوص، یاقوت حموی از زبان ابوزید بلخی می‌گوید: مردم خوزستان هم پارسی می‌دانند و هم عربی؛ و با خودشان به خوزی سخن می‌گویندکه نه عبرانی است و نه سریانی. بررسی ریشه و قومیت‌های موجود در خوزستان نشان می‌دهد که مهم‌ترین اقوام خوزستانی عیلامی‌ها هستند که دولتی مقتدر و بزرگ داشته‌اند (امام، ۱۳۷۹).پراتاکین‌ها که به گفتهٔ استرابون جغرافی‌دان مشهور در خوزستان به زارعت و دامداری مشغول بودند و اوکسی‌ها که به گفتهٔ استرابون در کوهستان‌های خوزستان زندگی می‌کردند از سایر اقوام ساکن بوده‌اند. صائبیان از دیگر اقوام می‌باشند. صائبیان که به گفتهٔ ابن‌ندیم و یاقوت حموی در خوزستان و عراق زندگی می‌کرده‌اند و به ستاره‌پرستی مشغول بوده‌اند. همچنین در تاریخ نقل شده است که هزاران یونانی در دورهٔ هخامنشی پس از اسارت به خوزستان برده شدند و آنجا سکنی گزیدند و حاضر به برگشت به یونان نشده‌اند. هندیان که به گفتهٔ حمزه اصفهانی بهرام گور عده‌ای زیادی از آنان را برای شادکردن مردم ایران به ایران کوچ داده بود تا در شهرهای مختلف سکنی گزینند و به شادکردن مردم بپردازند. قبایل عرب که به خوزستان کوچ کرده‌اند نیز اکنون بخش قابل توجهی از جمعیت ساکن خوزستان را تشکیل می‌دهند.

در صفحهٔ ۲۰۷ از جلد دوم کتاب تاریخ کامل ایران نوشته سرجان ملکم (۱۳۸۳) آمده است، برخی اعراب از بیابان‌های عربستان به کردستان و خراسان ایران کوچ کرده‌اند و سکنی گزیده‌اند. اعرابی دیگر به بلخ و بخارا و افغانستان رفته‌اند و زندگی می‌کنند. در

قم و کاشان نیز عده‌ای خود را عرب می‌دانند. بنا به نظر هتوم ـ شیندلر اعراب ایران بیش از ۶۰ هزار خانوار می‌باشند که عده‌شان بیش از ۴۰۰ هزار نفر می‌باشد که پس از لشگرکشی‌های تازیان در سال ۶۴۱ پس از میلاد به مناطق بهتر کوچ کرده‌اند. این بیان نشان می‌دهد که اعراب خوزستان به‌عنوان یکی از اقوام تأثیرگذار در تاریخ این منطقه بوده‌اند.

خوزستان محل یکی از پدیدآورندگان تمدن بشری در جهان محسوب می‌شود. یکی از تمدن‌های بشری در شش هزار سال پیش در خوزستان پایه‌گذاری شد و درحدود پنج هزار سال قبل شوش و مناطق اطراف آن را زیر نفوذ خود گرفت و خط در آنجا اختراع شد. الواحی که در شوش به‌دست آمده خوزستان را یکی از مراکز مهم تمدن جهانی نشان می‌دهد که با کشورهای اطراف روابط تجاری و سیاسی قوی داشته است. در پنج هزار سال پیش دولت ایلام در شوش به‌وجود آمد قدرت و عظمت آن پس از هزار سال به جایی رسید که کشورهای منطقه را به زیر فرمان خود برد و این شکوه و عظمت را بیش از دو هزار سال استوار نگاه داشت. معبد زیگورات چغازنبیل از خوزستان که تاریخی بیش از ۳۲۰۰ سال را نشان می‌دهد یکی از آثار برجستهٔ جهانی و جزو میراث فرهنگی بشریت است که سازمان یونسکو آن را به ثبت خود رسانده است. درنهایت در سه هزار سال پیش این حکومت پس از دو هزار سال فرمانروایی بر خاورمیانه به‌دست آشوریان رو به ضعف رفت و در سال ۶۴۰ قبل از میلاد به‌دست پادشاه آشوربانیپال حکومت ایلام درهم شکسته شد.

در این دوره پیش از به‌قدرت‌رسیدن کوروش هخامنشی پدر وی و اجدادش (هخامنش بزرگ ـ چیشپش — کورش اول — کمبوجیهٔ اول) بر خوزستان و نواحی اطراف آن شاهی می‌کردند. مردم خوزستان شهرشان را در دورهٔ باستان به نام‌های انزان ـ سوسوتکا ـ انشان ـ سوزیانا — می‌نامیدند. کوروش و اجدادش سال‌های بسیاری شاه سرزمین‌های انشان بودند. پس از انقراض آشوریان و حکمرانی اجداد کوروش بزرگ خود وی در سال‌های ۵۵۹ تا ۵۲۸ پیش از میلاد همهٔ این نواحی را از حالت حکومت‌های کوچک و گروهی به زیر یک پرچم واحد و قدرتمند گرد آورد که ایران بزرگ نام گرفت. داریوش بزرگ پس از کوروش هخامنشی در سال‌های ۵۲۲ تا ۴۸۶ پیش از میلاد خوزستان را یکی از پایگاه‌های زمستانی حکومت خود قرار داد. کاخ داریوش بر فراز تپهٔ شوش باستانی یکی دیگر از شکوه قدرتمند دولت هخامنشی است. شوش به گفتهٔ خاورشناسان برترین شهر متمدن جهان آن روز بوده است. خشایارشاه پس از داریوش بزرگ بناهایی را در شوش ساخت

که اردشیر دوم آن‌ها را کامل نمود. کاخ آپادانای شوش یکی از برجسته‌ترین معماری‌های ایران است.

در کتیبهٔ بیستون یادگار داریوش بزرگ که یکی از شاهکارهای تمدن جهانی است و به ثبت سازمانی جهانی یونسکو هم درآمده است، خوزستان به نام اراز یا اواجیه نامیده شده است. در این متون مهم‌ترین، قدیمی‌ترین و معتبرترین شهرهای ایران‌زمین پس از ماد بزرگ (عراق عجم و کردستانات) و ماد خرد (آذرآبادگان) و پارس نام خوزستان است. بخش‌هایی از کتیبهٔ جهانی بیستون داریوش بزرگ (سال‌های ۵۲۲ تا ۴۸۶ پیش از میلاد) که نام خوزستان در آن موجود است:

بند ۱۶ — داریوش‌شاه گوید: چون من گئومات مغ را کشتم پس از آن مردی آثرین (آثرینا) نام پسر او در خوزستان (اووج) برخاست. به مردم چنین گفت: من در خوزستان شاه هستم. پس از آن خوزیان نافرمان شدند. به طرف آن آثرین گرویدند. او در خوزستان شاه شد و مردی بابلی ندئیت بئیر (نیدنیتوبل) نام پسر ائین‌ئیر او در بابل برخاست. چنین مردم را بفریفت [که]: من نبوکدرچر پسر نبتون ئیت هستم. پس از آن همهٔ مردم بابلی به طرف آن ندئیت بئیرگرویدند. بابل نافرمان شد. او شاهی را در بابل گرفت.

بند ۲ — داریوش‌شاه گوید: مادامی که من در بابل بودم این [است] شهرهایی که نسبت به من نافرمان شدند. پارس، خوزستان، ماد، آشور، مصر، پارت، مرو، ثت‌گوش، سکاییه.

بند ۲ ـ داریوش‌شاه گوید: این [است] آنچه من به خواست اهورامزدا در همان یک‌سال پس از آنکه شاه شدم کردم. ۱۹ جنگ کردم. به خواست اهورامزدا من آن‌ها را زدم و ۹ شاه دروغگو را گرفتم. یکی گئومات مغ بود. او دروغ گفت چنین گفت: من بردی پسر کوروش هستم. او پارس را نافرمان کرد. یکی آثرین نام خوزی. او دروغ گفت چنین گفت: من در خوزستان شاه هستم او خوزستان را نسبت به من نافرمان کرد. یکی ندئیت بئیر نام بابلی. او دروغ گفت چنین گفت: من نبوکدرچر پسر نبون ئیت هستم او بابل را نافرمان کرد. یکی مرتی نام پارسی. او دروغ گفت چنین گفت: من ایمنیش در خوزستان‌شاه هستم. او خوزستان را نافرمان کرد.

در کتیبهٔ جنوبی شهر پارسه (تخت جمشید) اثر داریوش بزرگ، خوزستان بر مادها نیز اولویت داده شده و نام آن جلوتر از مادها (کردستان و آذربایجان و عراق عجم) آمده است. ولی در لوح سنگی یادگار خشایارشاه هخامنشی که در سال‌های ۴۸۶ تا ۴۶۵ پیش از میلاد شاهنشاهی می‌نموده است، نام ماد بر عیلام اولویت داده شده است. در نقش

رستم آرامگاه شاهنشاهان هخامنشی نام خوزستان بعد از ماد ذکر شده است (مرادی غیاث آبادی، ۱۳۸۴).

در دورهٔ اشکانیان خوزستان دارای اهمیت خاصی بود و پس از آنان در دورهٔ ساسانیان شاهان ایرانی سدها و بناهای بسیاری در خوزستان ساختند. کشاورزی را گسترش دادند و در آبادانی شهر کوشش فراوان نمودند. بسیاری از ایلات و بیابان‌گردان خوزستانی در دورهٔ ساسانی به شهرنشینی پرداختند و به حالت متمدن درآمدند. آبادانی خوزستان تا پیش از حملهٔ اعراب به ایران زبانزد منطقه بوده است. در زمان شاهنشاهی شاپور اول ساسانی که در ۲۰ مارس سال ۲۴۲ پس از میلاد تاج‌گذاری کرد، نام خوزستان برحسب اولویت مقدم بر میشان و پس از پارس آمده است. این کتیبه به زبان پهلوی در کعبهٔ زرتشت در نقش رستم پارس موجود است. در زمان ساسانیان خوزستان مهد دانش و تمدن به حساب می‌آمد و مرکزش جندی شاپور یا گندی شاپور بود که نام ملکه شاپور ساسانی می‌باشد. دانشگاه جندی شاپور یکی از مراکز تحصیلی جهان آن روزگار است که از کشورهای مختلف در آنجا به تحصیل مشغول بودند (دبیری‌نژاد، ۱۳۵۱). اردشیر مؤسس سلسلهٔ ساسانی درصدد تأسیس این دانشگاه برآمد و بخشی از بررسی‌های مقدماتی را برای این کار آغاز کرد. پسر و جانشین او، شاپور این بررسی‌ها را ادامه داد و با گردآوردن دانشمندان و کتاب‌های فراوان، دانشگاهی برپا کرد که به‌صورت بزرگ‌ترین مرکز علمی جهان آن روز درآمد. پس از این بود که از اکناف گیتی، دانشمندان و تشنگان تحقیق به آنجا می‌آمدند، بدون آنکه با هیچ‌گونه تبعیضی اعم از نژادی یا قومی یا مذهبی مواجه شوند و یا محدودیتی در تدریس و تحقیق احساس کنند (نصر، ۱۳۵۱). تدریس طب بقراطی به وسیلهٔ عده‌ای از پزشکان یونانی در این دانشگاه معمول گردید (امام، ۱۳۷۹). به اعتقاد پزشکان دانشگاه گندی شاپور، دستاوردهای پزشکی پنج کشور را با استفاده از روش‌های بدیع در درمان بیماری‌ها به‌کار می‌بردند و از این حیث نسبت به روش‌های یونانی و هندی برتر بود (الگود، ۱۳۵۶). بااین‌حال، برخی بر این عقیده‌اند که در دوران شاپور اول، آثار اوستایی در زمینه‌های طب، نجوم، جغرافیا و فنون که در هند و یونان و سایر کشورها پراکنده بود، جمع‌آوری و ترجمه شد (آهنگری، ۱۳۸۹) سپس دانشگاه گندی شاپور و بیمارستان آن بنا و تحت نظر اولیای کلیسای نسطوری برای چندین قرن مرکز اصلی آموزش و تحقیقات پزشکی شد (آهنگری، ۱۳۸۹). علاوه‌بر دانشگاه گندی شاپور که به اعتقاد بسیاری با مدرسهٔ اسکندریه رقابت می‌کرد، دارالعلم ریشهر در ایالت ارگان (مختص تحقیقات طبی، نجومی و منطق) و دارالعلم سینیز/ شینیز در کنار خلیج فارس و

نزدیک بندر دیلم کنونی نیز از دیگر مراکز علمی و فرهنگی بوده‌اند که در نزدیکی خوزستان تأسیس شده بودند. همچنین از یوسف هوزیا و جبرائیل برادر تئودور به‌عنوان دانشمندان نام‌آور خوزستان در حوزهٔ ادبیات نام برده شده است (امام، ۱۳۷۹).

از زمان ساسانیان خوزستان به نام کنونی‌اش نامیده شد که از نام مردم آن گرفته شده است و در کتیبهٔ داریوش و خشایارشا از آن‌ها به نام خوز (اوژه) یاد شده است. همچنین در متون سریانی مربوط به دورهٔ ساسانی از این سرزمین با اسم بیت خوزیه نام برده‌اند. شوش (سوس)، ایران خره شاپور، هرمزد اردشیر (خوزستان وچر، سوق‌الاهواز)، شوشتر (که در پایان دورهٔ ساسانیان ولیعهدنشین بوده است) و بیت لاپات (گندی شاپور یا جندی شاپور) عمده‌ترین مناطق خوزستان بوده است (کولسنیکف، ۱۳۵۷).

بنای اهواز را به زمان ساسانیان نسبت داده‌اند. بنا به گفتهٔ تاریخ‌نگاران خاور زمین (ازجمله طبری در تاریخ‌الامم و الملوک، بی‌تا) اردشیر کمی پیش از جنگ با اردوان، به ساحل دجیل (کارون) رسید و به بنای سوق‌الاهواز پرداخت، این درحالی است که پیش از این جغرافی‌دانان یونانی به وجود شهری در این ناحیه به نام آگیسنیس یا تاریانا در زمان اسکندر اشاره کرده‌اند (امام، ۱۳۷۹).

برخی نیز مدعی شده‌اند که اهواز قبل از هجوم اردشیر وجود داشته است. آنچه حائز توجه است، اهواز در دورهٔ اردشیر و جانشینانش رونق فراوانی یافت و به مرکز تجاری مهم به‌ویژه برای دادوستد شکر تبدیل شد و پس از ویرانی شوش در روزگار شاپور دوم، مرکز خوزستان شد و دارای دو محله به نام‌های هوزمشیر/ هوزمسیر (محلهٔ اشراف‌نشین) و هوجستان واجار یا خوجستان واجار (محله بازار) بود. ضمن اینکه، به اعتقاد حمدالله مستوفی در نزهةالقلوب (ص ۲۸۰) مرمت و تجدید بنای شوشتر و دزفول نیز در همین زمان به وسیلهٔ اردشیر انجام شد.

زبان مردمان خوزستان ایلامی بوده است که نه سامی و نه هندواروپایی است، بلکه یکی از زبان‌های خاص است که در مناطق غرب ایران رواج داشته و به آن ژافثی می‌گفتند. ضمن اینکه پس از خط ایلامی مقدم (ایلامی تصویری) نوشته‌های زیادی حاکی از رواج خط میخی ایلامیان در حوزهٔ خوزستان بوده است. این زبان با یک صد و سیزده حرف یا نشانهٔ (علامت) میخی نوشته می‌شده و در سنگ‌نبشته‌های پادشاهان هخامنشی به یادگار مانده است (امام، ۱۳۷۹).

تاریخ خوزستان پس از اسلام

خوزستان از سال ۱۷ زیر یورش سهمگین اعراب قرار گرفت. هرمزان از خاندان قدیمی آریایی خوزستان بودند.

او لشگری را مهیا ساخت تا جلوی ارتش عرب را بگیرد. پس از رسیدن سپاه اسلام به «بازار خوزی‌ها» آنجا را تاراج نمودند و هرمزان در مناطق اطراف شکست خورد و حاضر به تسلیم شد.

طبق قراردادی که منعقد شد مناطق «مهرگان کدک» و «هرمزاردشیر» در دست وی باقی ماند و او والی شهر شد و او یکی از باجگذاران مدینه شد. ولی قرارداد صلح چند ماهی دوام نیافت وهرمزان دست به شورش بر ضد اعراب زد.

دوباره لشگری عازم شهر شد برای بار دوم قراردادی منعقد شد. ولی باز هم دوام نیافت و هرمزان مجبور به عقب‌نشینی به شوشتر کرد (امام، ۱۳۷۹). به گفتهٔ طبری بیش از ۸۰ حمله به شوشتر برای نابودی هرمزان صورت گرفت. از اموال شوشتر به هر سوار ۳۰۰۰ درهم رسید و هر پیاده ۱۰۰۰ درهم. این حوادث در سال ۲۱ هجری روی داده است. پس از آن مغیره فرماندار بصره شد و بعد از آن به آبادی موسوم به «بازار اهواز» حمله برد و فرماندار آنجا را (دهکان بیرواز) مجبور به صلح نمود. ولی صلح بعد از مدتی توسط ایرانیان نقض شد و جنگ شروع گشت.

به اعتقاد بسیاری، خاندان نوبخت را بایستی در زمرهٔ مشهورترین اهوازیانی دانست که نامشان در تاریخ فرهنگ ایران‌زمین پرآوازه گشته است. بزرگ این خاندان نوبخت یا نیبخت، از زرتشتیان ایرانی بوده که به مبارزه با ظلم و جور خلفای اموی پرداخته است. وی به خاطر همین مخالفت با امویان به زندان افتاده و در آنجا با منصور دوانیقی آشنا شده و بعدها به دین اسلام گرویده و مذهب تشیع اختیار می‌کند و از نزدیکان او می‌شود. تلاش‌های وی در قرون اول هجری اهواز را به یکی از پایگاه‌های مهم تشیع بدل ساخت (مجتهدزاده و نام‌آور، ۱۳۹۴: ۲۷۴).

سهیل پسر نوبخت از دیگر مشاهیر این خاندان است که به توصیهٔ پدر از اهواز به بغداد نقل مکان کرد و بعدها به مقام ریاست بیت‌الحکمه رسید (افشار سیستانی، ۱۳۷۳: ۵۹۲). از دیگر مشاهیر خاندان نوبخت می‌توان به فضل نوبخت اهوازی (متولد سدهٔ دوم هجری و مترجم کتب ریاضی از پهلوی به عربی در دربار خلفای عباسی) و حسین بن روح رجل مذهبی و برجستهٔ شیعی که به نیابت خاص حضرت ولی عصر (عج) بین سال‌های ۳۰۵ تا ۳۲۶ ه.ق. رسید، اشاره کرد (افشار سیستانی، ۱۳۷۳: ۶۰۷).

بین قرون دوم تا چهارم هجری نیز بزرگانی همچون ابوشاپور سهل بن کوسه و نوهٔ او سهل بن شاپور، ابویعقوب اهوازی و علی بن عباس مجوسی فرزانگان در عرصهٔ پزشکی و طبابت بودند که بر تارک این دیار درخشیدند. در این بین علی بن عباس مجوسی به جهت آثار فاخرش ازجمله «الکامل الصناعه الطبیه» و اینکه طبیب مخصوص عضدالدوله دیلمی بوده است، مشهورتر است (خسروی، ۱۳۹۳).

علی بن عباس مجوسی اهوازی را در کنار علی بن ربن طبری مؤلف فردوس الحکمه در قرن سوم، محمد زکریای رازی مؤلف الحاوی در قرن سوم و چهارم، ابوعلی سینا صاحب کتاب قانون قرن چهارم و پنجم هجری و سید اسماعیل گرگانی صاحب اثر ارزشمند ذخیرهٔ خوارزمشاهی در قرن پنجم و ششم به‌عنوان یکی از ارکان طب اسلامی شناخته می‌شود (احمدزاده و احمدزاده، ۱۳۸۹).

در دورهٔ صفویه حکومت خوزستان در دست مشعشعیان بود که نخست در اطراف هویزه و سپس در سایر نقاط بسط داده شد. با انقراض صفوی‌ها خوزستان به اشغال افغان‌ها درآمد. پس از این حرکت نادر راهی خوزستان شد و سپاه افغان را شکست داد و آن‌ها را بیرون راند و پس از مدتی شروع به آبادنمودن خوزستان کرد. سد میزان یکی از بناهای نادر در خوزستان است. پس از نادر این شهر دچار قحطی و خشکسالی شد و رو به ویرانی رفت. سد میزان شکسته شد و اختلافات داخلی و قبیله‌ای سر گرفت. کریم‌خان زند برای سرکوب شورش‌های داخلی به‌خصوص قبیلهٔ بنی‌کعب راهی خوزستان شد (انصاری، ۱۳۷۷).

در دورهٔ قاجار خوزستان به دو قسمت تقسیم شده بود. قسمت شمالی در دست میرزا محمد علی دولت‌شاه و قسمت جنوبی در دست حکمران ایالت پارس. در زمان فتحعلی‌شاه پسرش خوزستان را ضمیمهٔ کرمانشاهان کرد و جزوی از آن شد و سدهای ویران را تعمیر نمودند. در این دوره بود که بسیاری از مردم خوزستان با آمدن بیماری وبا و طاعون جان باختند. پس از فتحعلی‌شاه قاجار خوزستان به دلیل ثروت‌های طبیعی‌اش چشم طمع بیگانگان را به خود دوخت. در سال ۱۲۷۳ قوای کشور متجاوز انگلستان وارد خوزستان شد و هرج‌ومرج گسترش یافت. تا سرانجام توسط دولت قاجار با اعزام رجال و حکمران‌های مختلف به خوزستان کمی آرامش و نظم حاکم شد.

در سال ۱۳۰۵ حسین‌قلی خان نظام‌السلطنه به حکومت بختیاری‌های خوزستان درآمد و در بهبود شهر کوشش نمود. در سال ۱۸۸۸ میلادی انگلستان امتیاز کشتیرانی در رودخانهٔ کارون را از ناصرالدین شاه قاجار گرفتند و شروع به جولان‌دادن در آب‌های گرم سرزمین آریایی خوزستان کردند. یکی از بزرگ‌ترین فتنه‌های انگلیس‌ها وآمریکایی‌ها در خوزستان

توطئهٔ شیخ خزعل بود. خزعل و یارانش برای تجزیهٔ خوزستان و گسترش حکومت‌های ملوک الطوایفی در ایران کوشش کردند تا بیگانگان برای استعمار و استثمار این کشور و مردمان آن با دستانی باز اقدام نمایند.

شهرهای باستانی خوزستان

ابواسحق ابراهیم اصطخری جغرافی‌دان مشهور در کتاب مسالک الممالک (صفحهٔ ۹۰ تا ۹۵ ذکر دیار خوزستان) شهرها و مکان‌های مهم خوزستان را به شرح زیر نوشته است:

- هرمزد اردشیر= اهواز
- رام اردشیر = رامشیر در اهواز
- رام هرمزد = رامهرمز در اهواز
- دژپل = دزفول
- وه انتیوك شاپور = گندی شاپور یا جندی‌شاپور
- شوش ایر کرت = شوش ساخته شده توسط ایرانی‌ها
- ایران خوره کرت شاپور = شهری در نزدیکی شوش
- ایران آسان کرت کواذ = شهری در نزدیکی شوش
- سوسن کرت = سوسنگرد
- شادگان، دشت میشان = دشت آزادگان
- مهروبان = ماهشهر شادروان شوشتر
- شادروان دژپل
- بند شاپوری یا خدا آفرید در هرمزد اردشیر
- نام برخی پل‌های مشهور باستانی خوزستان
- پل کسری در اطراف بهبهان
- پل دختر ارجان در اطراف بهبهان
- پل آب شور یا اوسور دزفول

فرهنگ عامه و آداب‌ورسوم خوزستان

فرهنگ عامه را می‌توان نتیجهٔ تلاش‌های ابتکاری یک ملت در زمینه‌های فرهنگی، ادبی، هنری و معماری دانست که در طول تاریخ به‌دست آمده است و تجلیگاه خواسته‌های جامعه و بیانی مناسب برای هویت فرهنگی و اجتماعی مردمان است.

ارزش‌های موجود در فرهنگ عامه، به‌صورت کلامی و از راه تقلید یا دیگر روش‌ها منتقل می‌شود و در شکل‌های زبانی، ادبیات، موسیقی، رقص، بازی، اساطیر و افسانه‌ها، سنن، شعائر، صنایع

دستی، معماری و سایر هنرها متجلی می‌شود. بنابراین، می‌توان گفت فرهنگ عامه در جلوه‌های گوناگون خود بخشی از میراث فرهنگی بشر را تشکیل می‌دهد. فرهنگ به طور عام، یکی از گسترده‌ترین، پرسابقه‌ترین و درعین‌حال پیچیده‌ترین مقولات تاریخ زندگی بشر است؛ که می‌توان آن را کلیت درهم‌بافته‌ای متشکل از دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات، آداب‌ورسوم و هرگونه توانایی و عادتی که آدمی چون عنصری از جامعه به‌دست می‌آورد، تعریف کرد (نوذرپور و موسوی‌نژاد، ۱۳۸۲). فرهنگ حاصل برخورد انسان با طبیعت است و اندیشه نیز نتیجهٔ این برخورد تکوین‌یافته است. فرهنگ عامه از منابع باارزش و بکری است که انسان را با روح حیات و فلسفهٔ زندگی آشنا می‌سازد و او را به سرزمین‌های نامکشوف برده، هر لحظه غبار از چهرهٔ واقعیت پنهان می‌زداید. ازجمله ویژگی بارز فرهنگ عامه، ارتباط و پیوند ناگسستنی است که این فرهنگ با نظام اجتماعی، محیطی و جغرافیایی جامعه دارد.

فرهنگ عامه به شناخت عادات، رسوم، حکایت‌ها، باورها، سرودها، مثل‌ها و گفتار شفاهی می‌پردازد و امروزه مورد توجه حوزه‌های مختلف مطالعاتی علوم انسانی قرار گرفته است (شاه‌محمدی، روشنفکر و رسولی، ۱۳۹۵). خوزستان به‌دلیل دارابودن ویژگی‌های آب و هوایی، از دیرباز تاکنون، مسکن ایل‌ها و طایفه‌های گوناگون بوده است. اقوام کوچ‌نشین این منطقه به سه دستهٔ عمدهٔ لر — ترک و عرب تقسیم می‌شوند. رعایت آداب‌ورسوم و شیوه‌های قومی، از مسائلی است که شیخ یا رهبر در نظام عشایری عرب بر آن تأکید داشت. بررسی سازه‌های فرهنگ استان خوزستان بدون توجه به تنوع قومی ساکن در استان سرانجامی نخواهد داشت. چراکه، استان خوزستان تیره‌های گوناگون انسانی را دربر می‌گیرد و از لحاظ خرده‌فرهنگ‌ها، متکثرترین استان ایران است که اقوام بختیاری، عرب‌ها، فارس‌ها، لرها و قشقایی‌ها از آن جمله می‌باشد. تناسب آب و هوایی با زندگی کوچ‌نشینی موجب شده که در این استان، بخشی از جمعیت به دامداری پرداخته و به ییلاق و قشلاق بپردازند.

بخش شمالی و شمال شرقی خوزستان شامل مناطق شوش، مسجد سلیمان، دزفول، شوشتر، ایذه تا محدودهٔ باغ ملک و جانکی در شمال رامهرمز محل زندگی ییلاقی ایلات بختیاری و بخشی از ایلات لرستان و ایلام می‌باشد .بخشی از عشایر این استان اعرابی هستند که در طول تاریخ و به‌مرور زمان از صحرای عربستان کوچیده و سال‌های دراز در خوزستان ماندگار شدند. زبان عشایر بومی عربی و عشایر مهاجر استان که فصل زمستان را در مناطق قشلاقی خوزستان می‌گذرانند به زبان و گویش خاص (لری) سخن می‌گویند

(بنی‌سعید، ۱۳۹۵). این تنوع در حوزه‌های مختلف قومیتی، زبانی و نژادی در تعامل با سازه‌های جغرافیایی و تعاملات با سایر اقوام، مسائل تاریخی و سلطه‌های سیاسی به گستردگی الگوهای فرهنگی و آداب‌ورسوم مردم این خطه منجر شده است وآن‌ها را می‌توان در قلمروهای موضوعی مختلف مورد مطالعه و بررسی قرار داد که از آن جمله‌اند:

جشن‌ها

مردم خوزستان تمام عیدهای ملی و مذهبی را جشن می‌گیرند. اهالی شوشتر، دزفول علاوه بر عیدها، جمعهٔ آخر ذیحجه را هم جشن می‌گیرند. لباس نو می‌پوشند و به تفریح‌گاه‌ها می‌روند، زیرا پس از آن ماه‌های محرم و صفر را عزادارند. در گذشته به رقص و پایکوبی می‌پرداختند و شب تا صبح در فضای باز و محوطه‌های باز به‌سر می‌بردند و بر این باور بودند که آن شب ستارهٔ زهره به ستارله مشتری می‌رسد و کسی که به هم رسیدن این ستاره‌ها را ببیند، هر نیتی بکند برآورده می‌شود. در بین مردم استان خوزستان جشن عید نوروز مفصل برگزار می‌شود. از چند روز پیش، کلوچه مخصوصی از آرد، روغن، زیره و رازیانه درست می‌کنند. مراسم آتش‌افروزی چهارشنبه‌سوری، مراسم چیدن سفرهٔ هفت‌سین، پوشیدن لباس‌های نو و رفتن به دید و بازدید نوروزی به شیوهٔ دیگر مناطق ایران در استان خوزستان نیز رایج است. در استان خوزستان روز سیزده را در دو روز جشن می‌گیرند. روز سیزده با احتساب روز عید نوروز و روز سیزده بدون احتساب روز نوروز، اولی را سیزده عید و دومی را سیزده بعد از عید گویند. در ایام نوروز همه به باغ‌ها و تفریح‌گاه‌ها می‌روند. در خانه‌ها یا باغ‌ها بر شاخهٔ درختان تاب می‌بندند و تاب‌سواری می‌کنند.

فرهنگ عامیانهٔ مردم خوزستان در همراهی با آئین‌های مذهبی در طی قرون متمادی شاهد الگوهای مذهبی و آیینی مختلف بوده است. بیرق‌زنان به‌عنوان یکی از این آداب‌ورسوم است که مخصوص شمال خوزستان به‌ویژه مناطق دزفول و شوشتر بوده که با مرور زمان و در برخورد با فرهنگ‌های گوناگون ساکن در استان در مناطق دیگر نیز رواج یافته است. بیرق‌زنان به‌عنوان یک جشن آیینی برای کسانی که تازه به خانهٔ خدا مشرف و احرام شده‌اند با شادی، چاوشی‌خوانی، قربانی، دادن ولیمه و نصب بیرق‌ها برپا می‌شود (محسینی، ۱۳۹۶). باور بلاگردانی در میان قوم بختیاری از دیگر سازه‌های فرهنگ عامل خطه خوزستان است که ریشه در سنت‌های دینی دارد. باور بلاگردانی با هدف انتقال شر و دورریختن آن در اشکال خونی و غیرخونی است. قوم بختیاری براساس آموزه‌های دین اسلام و در روز عید قربان، بر فراز کوه‌ها به قربانی حیواناتی همچون گوسفند، بز و گاو

می‌پردازند. شکل دیگر خون‌ریزی برای دفع شر، چشم‌زخم و بلا، هنگام جشن عروسی و ... است. در دیگر نمونه‌های رایج بلاگردانی می‌توان به موارد غیرخونی مانند دم‌بندکردن و دعانویسی اشاره کرد.

موسیقی

خوزستان سرزمین چهار فصل و مینیاتوری از تنوع قومی ایران است که حاصل تلاقی، تعامل و اختلاط فرهنگ‌های مختلفی است که در عین تأثیرپذیری متقابل، هریک نمود خاص خود را حفظ کرده‌اند. موسیقی نیز یکی از شاخصه‌های معرف این قومیت‌هاست که در هر منطقه و قومیت از استان، صورت ویژه‌ای دارد. در مناطق عرب‌نشین و در میان قوم عرب، موسیقی بیشتر متأثر از مقام‌های عربی و شباهت خاصی به موسیقی مقامی جنوب عراق دارد. درمیان قوم بختیاری موسیقی جایگاه خاصی دارد و در آیین‌های شادی و ماتم، نوازندگان سازهای محلی حضوری مشهود دارند. موسیقی بختیاری مانند دیگر موسیقی‌های محلی از سادگی خاصی برخوردار است اما وجه تشابه و تفاوتهای زیادی با دیگر موسیقی‌های محلی دارد. مهم‌تر اینکه ساختار موسیقی بختیاری با موسیقی سنتی نیز تفاوت چشمگیر دارد. وجه تشابه آن با دیگر موسیقی‌های محلی در سادگی نغمات و استفاده از دستگاه‌ها و مایه‌های ایرانی است و تفاوت آن از نظر نوع گویش و شیوهٔ قرائت آوازهاست. خواننده نیز در ساختار موسیقی بختیاری حائز اهمیت است به طوری که بعد از مقدمهٔ موسیقی توسط نوازنده، این صدای خوش آواز است که ساختار موسیقی را نشان داده و تکمیل می‌کند (دوریشی، ۱۳۸۰)

گروه‌خوانی نیز در موسیقی بختیاری قابل توجه است زیرا بسیاری از قطعات شاد «دواللی» توسط خوانندهٔ گروه کر اجرا می‌شود و معمولاً خوانندگان گروهی قطعه شعر کوچکی را مابین هر بیت یا مصرع تکرار می‌کنند. به هرحال باید اشاره کرد که گوشه‌هایی نیز در موسیقی بختیاری همانند گوشهٔ اول و دوم خسرو شیرین وجود دارند که کاملاً با مقام‌های موسیقی سنتی‌مان متفاوت است. انواع موسیقی بختیاری شامل آهنگ‌ها و آوازهای شاد دواللی، موسیقی چپ یا عزا، موسیقی حماسی، موسیقی تغزلی عاشقانه، موسیقی گوناگون (شامل موسیقی بارش باران، برزگری، خرمن‌کوبی، لالایی، کوچ است. دهل (یک ساز کوبشی استوانه‌ای شکل که با چوب خیزران نواخته می‌شود)، کرنا، سرنا و نی شیت، نی هفت‌بند و کمانچه از سازهای محلی مورد استفاده در موسیقی بختیاری است (حسین‌پور، ۱۳۸۶).

در زمینهٔ موسیقی شوشتری و دزفولی (شمال استان) نیز باید گفت که موسیقی این

منطقه نیز مانند موسیقی‌های محلی ایران برپایهٔ موسیقی آوازی شکل گرفته است و نمود عینی آن را می‌توان در مراسم تعزیه، عروسی و کار دید. ساختار موسیقایی این مناطق، مبتنی بر موسیقی کنونی ایران است (نصیری، ۱۳۹۶). با اندکی تغییر در ادای تزیین‌ها و تحریرها به‌گونه‌ای که خوانندگان دزفول و شوشتر لهجهٔ خاصی در خواندن آوازهای این منطقه دارند. اشعار آوازهای این منطقه اغلب مضامینی زمینی دارند ولی این اشعار ساده دارای چنان حسی است که ناخودآگاه انسان را به‌سوی بزرگی معبود و عظمت عشق رهنمون می‌سازد (قنبری عدیوی، ۱۳۹۰).

یزله یا هوسه عنوان نوعی رقص گروهی در میان اعراب است. یزله یک مراسم سنتی است که همراه با موسیقی محلی در استان خوزستان در زمان شادی و غم برگزار می‌شود. این رسم زیبا و جالب از همان زمان‌های بسیار رواج داشته و همواره اجرا شده است. در واقع عرب‌های خوزستانی رسم و رسومات کهنی دارند که ریشهٔ تاریخی برخی از آن‌ها حتی به هزاران سال پیش و به زمان ایران باستان هم می‌رسد. امروزه سنت‌های به‌جامانده از زمان ایران باستان پا در عرصهٔ هنرهایی مانند موسیقی، نمایشنامه، سینما و سمفونی گذاشته و آن‌ها را مورد تأثیر خود قرار داده است. یزله نیز سنتی مربوط به زمان ایران باستان است که توسط هنرمندان خوزستانی به شکلی زیبا و دیدنی اجرا می‌شود و آثار ارزشمندی را خلق می‌کند تا مورد تحسین همگان قرار گیرد (رسم یزله در خوزستان، ۱۳۹۹).

غذاها و خوراکی‌ها

گرچه امروزه انواع غذاهای ایرانی در استان خوزستان تهیه می‌شود ولی غذاهای محلی که از مواد در دسترس و با توجه به شرایط آب‌وهوایی درست می‌شوند، هنوز جایگاه خاصی دارند. برخی از عادات خوراکی مردم استان خوزستان جالب توجه‌اند. در تابستان از مهمانان خود با شربت آلبالو، سکنجبین و شربت زعفران پذیرایی می‌کنند و در زمستان، خرما و ارده به‌عنوان وسیلهٔ پذیرایی استفاده می‌شود که بیانگر تأثیرپذیری از اقلیم و شرایط آب‌وهوایی است.

در تهیهٔ غذاها از لبنیات به مقدار زیاد استفاده می‌کنند و رنگینک از خوراک‌های بسیار مقوی و خوشمزه است که در هنگام صرف ناهار و شام مصرف می‌شود. در این استان در کنار غذاهای محلی و مخصوص استان برای مهمانان تهیه می‌شود ولی برخی غذاهای محلی در این استان وجود دارند که برای گردشگران جالب است. ازجمله مهم‌ترین غذاهای محلی مردم استان خوزستان ماهی است. قلیه ماهی غذایی خوشمزه و به‌یادماندنی است

که در این استان با ماهی و تمبر هندی تهیه می‌شود. آبگوشت متداول‌ترین غذای مردم شهر و روستا است.آش دوغ، آش ارده، قلقل، قلیه‌ماهی، کباب ماهی، ماهی شکم پر، میگو، برزنگک، دال عدسی، درشته (گمنه)، مچبوس، حمیص، خرما گرم، سیر بقله (سیر باقلا)، آوتفتالو، تلیکه، شله ماستی، کوردیم، گمنه، آش توله، اوباقله، کشکینه، کپه و آش بلگ، نان کلگ، ماهی صُبور، ماهی شور، برنج، قوزی، میگو پلو، کُبه، لیگمات، معسل، محمر، شعث، مهلبیه، شَعریَه، امفتطح، فلافل، اوانوری، آب انار، ابوقله، آب باقلا، اوعدس، اوماشک، آب ماش، اوپیوزی، گوینه، اوموهی، آب ماهی، برنج، باقلا، آش کارده، اوربنیک، حلوای آردگندم، حلوای آرد برنج، حلوای شیره خرما، حلوای خرما، پالیلقی، فل، نان شیرینی حلوای سیاه، قرصک، چوخیزورون، مسقطی، حلوای نشاء، حلوای انگشت پیچ، نان تیری، نان بلبل، بلبل کلخنگی، شل‌شلو، تودون از آن جمله‌اند (علاسوند، ۱۳۹۰).

بازی‌های بومی و محلی

با توجه به تنوع قومی و اقلیم خاص و متنوع منطقهٔ بازی‌های بومی و محلی در اشکال مختلفی در این منطقه به‌ویژه در مناطق عشایرنشین و روستاها دنبال می‌شود. برخی از این بازی‌ها عبارت‌اند از تُبه- چعب بازی- حیله- عظیم الغطاء- غمازه جیجو- رُکبان- مهابث- راوت یا رُوا- سبط یا ثابت- علی ابو- مُسگِلَه- اُم ذیوه- لعب لوز- لعب تین- گِلول- گُرگِتَه- شِگَت َبطَن عُمَر، کله، ورووانک، خرس خرسی، جیزبازی یا پندگال، پشکل غار، کاکله مشت یا پوچ بازی، تپ تپو، تل‌تل، بند سرلنگ، قاچو- بِتی بازی، چغال (چغه)، دال پِلان، گل ُگلرز، قاو، چزگو، جوزو، هِی مِلکی، کازکیز، کیله پینه، چوچور، طاق پیل، چار پشکلی، خالکی، شامل: بردکل، اشتی‌تی، دوس‌بازی، قرقروک، فنگ بازی، گل مشتک، گُل مِلِنَه، گال پِشکِلَک، کی‌دارایزِنه، گُروک، الختر، تاجفت، دالپلو، چوگه، پاپا، کی‌گل بره، فیتال، رنگم رنگم، ری لاسیه، تی تی، سوار سوار، کل کل برد، تپ‌تپ گا، امی بی/ دال کلی، ای دسه، اسه سوار، گل تکونار، مزوت شهری، مرد سلوری که در مناطق عشایری، شوشتر، دزفول، آبادان و بهبهان رایج هستند (نوری سقایی و عنایتی، ۱۳۹۰).

زبان و گویش‌ها و ادبیات عامه در خوزستان

درخصوص زبان و گویش مردم استان خوزستان نیز این تنوع قابل مشاهده است. قدیمی‌ترین زبان اهالی این استان زبان انزانی یا شوشی بوده که به عقیدهٔ دمرگان در سه هزار سال قبل از میلاد متروك شد و پس از آن زبان سومری و زبان سامی در اینجا رواج یافت. زبان خوزی در زمان هخامنشی اهمیت و رواج کامل داشته و این زبان تا زمان

سقوط خوزستان به‌دست اعراب، زبان رسمی مردم خوزستان بوده، و همین زبان است که مقدسی، جغرافی نگار سدهٔ ۴ ه .ق از آن نام برده است. درحال حاضر مردم خوزستان با لهجه‌های مخصوص محلی مانند دزفولی، شوشتری، بهبهانی، رومزی (رامهرمزی)، آبادانی و زبان عربی تکلم می‌کنند. در استان خوزستان زبان فارسی، عربی، ترکی و کرد و لری وجود دارد.

پیوند و هم‌بستگی اعراب خوزستان که به زبان عربی تکلم می‌کنند سایر اقوام ایرانی وجهی آشکار دارد که به تبادل سازه‌های فرهنگی بین آن‌ها انجامیده است. ارتباط این مردمان با کشورهای همسایه از یک‌سو و تعامل و هم‌زیستی آن‌ها با سایر هم‌وطنان ایرانی با تنوع زبانی از دیگرسو، موجب شده است زبانشان حامل گنجینه‌های نفیسی از امثال و حکم دوگانه باشد. به نحوی این تعامل و غنا را می‌توان در امثال و حکم جاری در زبان اعراب می‌توان مشاهده کرد که برخی از آن‌ها دارای فصاحت بالا و برخی محلی هستند. به‌عنوان نمونه «خیرُ الْکلامِ ما قَلَّ و دل»، «طبیب یداوِی و هو علیل»، « اَلْعاقلُ یکْفیه الْاشاره»، «منْ جد و جد» و «منْ جرَّب الْمجرَّب حلَّت بِه النَّدامه» قطره‌ای از این دریای حکمت‌های ماندگارند که توسعهٔ آن‌ها علاوه‌بر هم‌زیستی و هم‌بستگی با سایر اقوام، تحت تأثیر عوامل محیطی و آثار جوی و افتخارات و غنای تاریخ گذشته دارد.

اقلیم خوزستان با وجود عناصری از سازه‌های طبیعی مانند دریا، نخلستان و بیابان و صنعتی مانند حضور کارگران مهاجر و خارجی با تنوع فرهنگی سبب شده است داستان‌های اقلیمی این خطه رنگ و بوی خاصی بگیرد که آن را مختص این منطقه و متمایز از دیگر مناطق کرده است (صادقی شهپر، ۱۳۹۷) به نحوی که عناصر بومی و محیطی مانند فرهنگ مردم، اعتقادات و آداب‌ورسوم، مشاغل و حرفه‌ها، اشکال معماری منطقه، خوراکی‌ها، پوشش و زبان/ لهجهٔ محلی، ترانه‌ها، سرودها، موسیقی، شیوهٔ معیشتی، اقتصادی و تولیدی، بوم، ویژگی‌های محیط و طبیعت بومی، صور خیال اقلیمی و تحولات و جنبش‌های سیاسی در شکل‌گیری آن نقش داشته‌اند (صادقی شهپر، ۱۳۸۹)؛ و در آثاری از داستان‌سرایان شهیر مانند بهرام حیدری، نسیم خاکسار، صادق چوبک، ابراهیم گلستانی و ناصر تقوایی، منیرو روانی‌پور، امین فقیری، عدنان غریفی، سیمین دانشور، احمد محمود، احمد آقایی و محمدرضا صفدری به‌خوبی تجلی یافته‌اند.

ترانه‌ها و شادیانه‌ها نیز به‌عنوان یکی دیگر از سازه‌های مهم فرهنگ شفاهی اقوام بازتابی از غم‌ها، شادی‌ها، آرزوها و آرمان‌های انسان در تعامل با دیگران و طبیعت است که کارکردی اجتماعی در راستای افزایش بهره‌وری، تولید، امنیت روحی و روانی فرد و

جامعه، ارتباط اجتماعی و انتقال میراث فرهنگی و غیرمادی دارد. ترانه‌های بختیاری ریشه در ادب عامهٔ بختیاری دارد و در گروه‌های ۱) دینی، اعتقادی و مذهبی ۲) اجتماعی و فرهنگی ۳) تجاری و اقتصادی ۴) تاریخی و سیاسی ۵) هنر و صنایع دستی ۶) روابط درون ایلی (تیره‌ها و طوایف) ۷) روابط با بیگانگان (گردشگران، مأموران، نظامیان، مستندسازان و فیلم‌سازان و سفرنامه‌نویسان) ۸) شعر و حماسهٔ میهنی و ۹) اشعار و ترانه‌های بومی دسته‌بندی کرد. ترانه‌های بختیاری از آن جهت که مردمی و عامه‌اند و شاعر معینی ندارند، مخاطب و تولیدگر آن‌ها عوام هستند، به تمام گروه‌های سنی مربوط می‌شوند، در تمامی شرایط زندگی (زندگی، کار و اعتقاد و ...) سروده و استفاده می‌شوند، به‌رغم برخورداری از موسیقی چندان تابع اوزان و قواعد علمی نیستند، گاهی هجاها کم و زیاد می‌شود، عیوب قافیه‌ای دارند، روایت‌ها و گونه‌های مختلفی دارند، ارتباط مستقیمی با عناصر بومی و محلی دارند، از قواعد دستوری و زبان معیار تبعیت نمی‌کنند، بازتابی از ویژگی‌های روانی، روحی و شخصیتی یا اجتماعی قوم بختیاری هستند، به لحاظ تولید به محل‌ها و جغرافیاهای گوناگون (مثلاً ترانه‌های چوپانان، کودکان، کارگران، باغبانان، عشایر و ...) وابسته‌اند و به لحاظ جنسیت استفاده‌کننده فرق می‌کنند دارای ویژگی‌های خاص خود هستند. با توجه به گستردگی می‌توان آن‌ها را در شکل ترانه‌های موسمی (ترانه‌های مربوط به کارآوای مردان (مانند خرمن‌کوبی، غله‌چینی و برزگری)، باران بس، باران‌خواهی، بهاره‌خوانی، نوروزخوانی و دیدن ماه‌نو) و غیرموسمی (مانند عاشقانه‌ها، حماسه‌ها، لالایی‌ها، آهای گل، بلال، دوستی، عروسی و ...) دسته‌بندی کرد (قنبری عدیوی، ۱۳۹۰). در ترانه‌های بختیاری حیات و سرزندگی جاری است که با ابعاد مختلف زندگی پیوند خورده است. مثلاً ترانه‌های خاص برای هیزم‌جمع‌کنی، آب از چشمه آوردن، گاودوشی و گوسفنددوشی، مشک‌زنی ازجمله کارآواهایی هستند که گویی جریان حیات را درگوش شنونده می‌سرایند.

ادبیات عامه، که بخش مهمی از میراث فرهنگی فولکلور هر قوم است، به مجموعه ترانه‌ها، قصه‌ها، اساطیر، ضرب‌المثل‌های رایج در میان یک قوم گفته می‌شود که به طور شفاهی از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و موضوعات آن برگرفته از فرهنگ قومی است (داد، ۱۳۸۵). ادبیات عامه که پدیده‌ای است برخاسته از دل مردم که به زبان جاری میان آن‌ها رواج می‌یابد، بخش مهمی از فرهنگ ملل گوناگون در سرزمین‌های مختلف را نشان می‌دهد و بازتابی از زندگی هر ملت می‌باشد (شاه‌محمدی و همکاران، ۱۳۹۵). ادبیات عامه، بازتاب‌دهندهٔ سرگذشت‌ها، پیشینه‌ها، باورها و الگوهای رفتاری و تعاملی

اقوام است. به‌عنوان مثال، یکی از عناصر فرهنگی اشیای جادویی و بت‌واره‌هایی به نام فتیش[1] است که مطالعه و تأمل در آن‌ها ما را با بسیاری از اندیشه‌ها و باورهای کشف‌نشده ولی جاری در حیات لایه‌های زیرین حیات اقوام آشنا می‌سازد. در ایران فتیش مورد پرستش قرار نمی‌گیرد و در میان ایلات، قبایل و عشایر ایرانی نذر و هدایایی به آن‌ها اعطا نمی‌شود، باور به تأثیرات آن‌ها بیشتر ناخودآگاه و ضمنی است. مهرهٔ مار، جوجادو، مهر گیاه، چشم‌زخم، زبان مرغ، مو و چشم گرگ، قفل، فلزجن، اسطرلاب، شیر سنگی، طلسم و ادعیه‌ها، خرمهره و هب‌هاب از آن جمله‌اند. در فرهنگ عامه خوزستان نیز برخی از این بت‌واره‌ها جایی در میان باورهای عامیانه باز کرده‌اند. به‌عنوان نمونه، خرمهره که مهره فرد و از نوع جمادی، سلیمانی و طبیعی است، رنگی استخوانی متمایل به زرد و تقریباً ابعادی دارد که برای کارآیی نیازمند صیغهٔ عقد است. جنس مهره از سفال با لعاب آبی‌رنگ و دارای جنسیتی خنثی می‌باشد. در باور برخی از اقوام استان خوزستان زنان برای مطیع کردن مردانشان از آن استفاده می‌کنند. هب‌هاب مهره‌ای از نوع جمادی، طبیعی و از گونهٔ مهره‌های سلیمانی است که به شکل مکعب، پوزه‌دار و به رنگ سیاه براق و دارای جنسیتی خنثی است که کاربرد آن نیاز به جاری‌کردن صیغهٔ عقد دارد و می‌توان آن را در کوه‌ها و کوهپایه‌ها یافت و در میان اعراب ساکن ایران رواج بسیاری دارد و اکثر اعراب خوزستانی نگه‌داشتن آن پیش خود را موجب خشم خداوند می‌دانند.

شیرسنگی نیز گونه‌ای جمادی ومصنوعی از بت‌واره‌هاست که برای کاربرد نیازی به جاری‌کردن صیغهٔ عقد ندارد و مظهر شجاعت می‌باشد. وقتی بزرگی از روسای عشایر (مانند عشایر بختیاری) در نزاع و درگیری‌های قومی می‌میرد، بالای مزار او شیر سنگی قرار می‌دهند تا بدین‌وسیله از رشادت‌ها و خدمات وی قدردانی کرده باشند. همچنین هنگامی که کودکی دچار دل‌خفگی یا ترس شدید از حیوانی یا شخصی می‌گردد، مادر یا پدر آن کودک را سه یا هفت‌بار از زیر پای شیرسنگی عبور می‌دهند تا اجنه و قوای جهنمی مرموزی که باعث بیماری کودک شده‌اند از او دور گردند (علی‌پورسعدانی و شیخ‌زاده، ۱۳۸۸).

ترانه‌ها و شادیانه‌ها

ترانه‌ها و شادیانه‌ها نیز به‌عنوان یکی دیگر از سازه‌های مهم فرهنگ شفاهی اقوام بازتابی از غم‌ها، شادی‌ها، آرزوها و آرمان‌های انسان در تعامل با دیگران و طبیعت است که کارکردی اجتماعی در راستای افزایش بهره‌وری، تولید، امنیت روحی و روانی فرد و جامعه،

1. Fetish

ارتباط اجتماعی و انتقال میراث فرهنگی و غیرمادی دارد. ترانه‌های بختیاری ریشه در ادب عامهٔ بختیاری دارد و در گروه‌های ۱) دینی، اعتقادی و مذهبی ۲) اجتماعی و فرهنگی ۳) تجاری و اقتصادی ۴) تاریخی و سیاسی ۵) هنر و صنایع دستی ۶) روابط درون ایلی (تیره‌ها و طوایف) ۷) روابط با بیگانگان (گردشگران، مأموران، نظامیان، مستندسازان و فیلم‌سازان و سفرنامه‌نویسان) ۸) شعر و حماسهٔ میهنی و ۹) اشعار و ترانه‌های بومی دسته‌بندی کرد. ترانه‌های بختیاری از آن جهت که مردمی و عامه‌اند و شاعر معینی ندارند، مخاطب و تولیدگر آن‌ها عوام هستند، به تمام گروه‌های سنی مربوط می‌شوند، در تمامی شرایط زندگی (زندگی، کار و اعتقاد و ...) سروده و استفاده می‌شوند، به‌رغم برخورداری از موسیقی چندان تابع اوزان و قواعد علمی نیستند، گاهی هجاها کم و زیاد می‌شود، عیوب قافیه‌ای دارند، روایت‌ها و گونه‌های مختلفی دارند، ارتباط مستقیمی با عناصر بومی و محلی دارند، از قواعد دستوری و زبان معیار پیروی نمی‌کنند، بازتابی از ویژگی‌های روانی، روحی و شخصیتی یا اجتماعی قوم بختیاری هستند، به لحاظ تولید به محل‌ها و جغرافیاهای گوناگون (مثلاً ترانه‌های چوپانان، کودکان، کارگران، باغبانان، عشایر و ...) وابسته‌اند و به لحاظ جنسیت استفاده‌کننده فرق می‌کنند دارای ویژگی‌های خاص خود هستند. با توجه به گستردگی می‌توان آن‌ها را در شکل ترانه‌های موسمی (ترانه‌های مربوط به کارآوای مردان (مانند خرمن‌کوبی، غله‌چینی و برزگری)، باران بس، باران‌خواهی، بهاره‌خوانی، نوروزخوانی و دیدن ماه‌نو) و غیرموسمی (مانند عاشقانه‌ها، حماسه‌ها، لالائی‌ها، آهای گل، بلال، دوستی، عروسی و ...) دسته‌بندی کرد (قنبری عدیوی، ۱۳۹۰). در ترانه‌های بختیاری حیات و سرزندگی جاری است که با ابعاد مختلف زندگی پیوند خورده است. مثلاً ترانه‌های خاص برای هیزم جمع‌کنی، آب از چشمه آوردن، گاودوشی و گوسفنددوشی، مشک‌زنی ازجمله کارآواهایی هستند که گویی جریان حیات را درگوش شنونده می‌سرایند.

لباس اقوام خوزستان

لباس و پوشاک، صرف نظر از کارکرد آن به مثابه محافظ بدن در برابر عوامل جوی و محیطی، دارای ابعادی فرهنگی است و به‌عنوان یک پدیدهٔ فرهنگی، متناسب با فرهنگ و جغرافیای اقوام و ملل، در هر نقطه‌ای شکلی متفاوت به خود گرفته است. در استان خوزستان، زنان قوم عرب و قوم لر لباس‌های سنتی متفاوتی دارند. به‌عنوان مثال، لباس محلی زنان قوم عرب را می‌توان در سه گروه تقسیم‌بندی کرد. نخست) سرجامه‌ها هستند که شامل عبایه/ عبا (چادری سیاه که در دو طرف دارای بریدگی‌هایی است که مچ دست

از آن بیرون می‌آید)، بشت/ خاچیه (گونه عباماننـدی که نازک‌تر و دارای تزیین‌هایی است و در جشن و عروسی‌ها به رنگ سفید آن استفاده می‌شود)، مزویه (عبای خاص زنان پا به سن گذاشته که دارای رنگی تیره‌تر است)، شیله (نوعی روسری سیاه‌رنگ از جنس نخ خالص یا ابریشم برای پوشش سر و سینه)، چرغدیه (پارچهٔ سیاه‌رنگ از جنس ابریشم یا کتان که زنان مسن دور سر در زیر عصابه می‌پیچند که اندازه و جنس آن بستگی به سن و طبقهٔ اجتماعی و سیده‌بودن آن دارد و زنان عرب از طوایف برجسته از عصابه ابریشمی بزرگ‌تر برای نشان دادن جایگاه اجتماعی خود استفاده می‌کنند) و بوشیه (پارچه‌ای حریری نازک که برای پوشاندن چهره در برابر صورت بسته می‌شود) می‌باشد.

گروه دوم) تن‌جامه‌ها هستند که شامل اتک (لباس آستین کوتاه و نخی که زیر جامه‌ها استفاده می‌شود)، نفنوف (پیراهن بلندی که برای زنان جوان در رنگ‌های تند مانند قرمز، زرد ونارنجی و برای زنان میان‌سال و مسن از رنگ‌های قهوه‌ای، سرمه‌ای و سیاه انتخاب می‌شود)، دراعه (تن‌پوش بلند و گشاد زنان مسن)، ثوب (پیراهن بسیار گشاد، توری، بلند و پهن در رنگ‌های مختلف/ عمدتاً سیاه که روی نفنوف قرار می‌گیرد و با یک گره در پشت گردن ثابت می‌شود) می‌باشند. گروه سوم) پاجامه‌ها هستند که شامل الباس (شلوار گشاد یا تنگ مشابه شلوارهای معمولی ایرانی، کبکاب، مداس، قنداره و نعال می‌شوند.

اما لباس محلی زنان لر نیز در دستهٔ سرجامه‌ها، تن‌جامه‌ها و پاجامه‌ها دارای تنوع می‌باشد. سرجامه‌ها شامل لچک (روسری سفید مزین به مهره‌های رنگی)، می‌نا/ می‌نار/ مه‌نا (روسری بلند مستطیلی‌شکل نازک که به پشت لچک متصل می‌شود)، عرقچین، کلوته، دسمال، روبند، چارقد، چادر و چادرچاقچور/چادردولاق می‌باشند. تن‌جامه‌ها نیز شامل زیرجومه (تن‌پوشی گشاد و راحت دارای یقهٔ گرد با آستین‌های کوتاه با لبه‌های تزئین‌شده از نوارهای رنگی)، جومه (تن‌پوشی بلند از جنس مخمل، یقه هفت و دارای دو چاک از طرفین کمر به پایین با تزئینی از نوارهای رنگی و سکه) و جلیقه (تن‌پوشی بدون آستین با دو جیب از جنس مخمل با تزئینات خاص) می‌شوند. گروه سوم پاجامه‌ها که شامل تنبان قری (پاجامه‌ای با پارچهٔ بسیار زیاد و ضخیم در رنگ‌های متنوع که لبه آن با بند روی کمر مزین و نگه‌داشته می‌شود)، اورسی (نوعی پای‌پوش چرمی سفیدرنگ)، کوش، ساغری، گیوه و گورابی می‌باشند. تأملی در تنوع لباس و تن‌پوش‌های رایج در میان اقوام ساکن در خوزستان نشان می‌دهد عوامل زمینه‌ای مانند جغرافیای طبیعی (اقلیم‌های کوهستانی و جلگه‌ای با آب‌وهوای نیمه‌بیابانی و استپ گرم)، جغرافیای فرهنگی (تنوع

قومیتی لرها، قشقایی‌ها و اعراب) تنوع دینی (مسلمان و اقلیت مسیحی و زرتشتی) و شغل (کشاورزی، بافندگی، گلیم‌بافی، گبه‌بافی، پارچه‌بافی، بافته‌های حصیری (کپوبافی) و فلزکاری (قلم‌زنی و ورشوسازی)) تأثیر بسزایی در شکل‌گیری آن داشته است (یاسینی، ۱۳۹۶).

الگوهای رفتاری اجتماعی و نگرش مردم خوزستان در طی سال‌های گذشته موضوع تحقیقات و پژوهش‌های مختلفی بوده است. این مسئله به‌عنوان بخشی از مطالعات کلان در راستای شناخت و فهم وضعیت اجتماعی جامعه انجام شده است که از سال‌های دور در زمرهٔ دغدغه‌های اندیشمندان علوم اجتماعی، صاحب‌نظران و کارگزاران سیاسی و اجتماعی کشور بوده است تا با بررسی ابعاد مختلف آن داده‌های لازم جهت نیل به شناخت و به تبع آن انجام اقدامات برنامه‌محور دست یابند. به بیان دیگر، هدف از انجام این‌گونه مطالعات محوریت قرار دادن داده‌های واقعی‌تر وضعیت اجتماعی، جمعیتی، اقتصادی و فرهنگی کشور جهت تصمیم‌گیری دستگاه‌های سیاستی و برنامه‌ریزی است.

در طی دهه‌های اخیر با تغییراتی که در روندهای اجتماعی و اعیان و اذهان اجتماعی به تأسی از تجربهٔ برنامه‌های عمرانی و توسعه‌ای و همچنین فرایند نوسازی و مدرنیته روی داده است؛ شدیداً دستگاه‌های سیاستی و حاکمیتی به این مهم واقف شده‌اند که امر سیاست‌گذاری عمومی، اجتماعی و فرهنگی نیازمند برخورداری از داده‌هایی فراتر از داده‌های رایج سرشماری و ثبتی باشد.

در بعد مسائل فرهنگی و اجتماعی «پیمایش‌های ارزش و نگرش‌های ایرانیان»، «ارزش‌ها و نگرش‌های جوانان»، «سرمایهٔ اجتماعی»و «مصرف کالاهای فرهنگی» از آن جمله‌اند. نگاهی به داده‌های مرتبط با حوزه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان براساس یافته‌های مطالعات پیش‌گفته، بیانگر تغییرات اساسی و شکاف در روندهای اجتماعی و فرهنگی است که به نظر می‌رسد روز به روز نمایان‌تر است. این یافته‌ها با صراحت گویای یک گذار فرهنگی اجتماعی است که در برخی از زمینه‌های آن نسل حاضر شتابان به سمت الگوهای وارداتی غربی درحال حرکت و از سنت‌های دیرپای خود درحال فاصله‌گرفتن است. به‌عنوان بخشی از این یافته‌ها می‌توان گفت که درخصوص ارزش‌های بنیادین، عاقبت‌به‌خیرشدن، درستکاری و آبروداشتن، خیر و کارگشابودن، علم و دانش بالا داشتن، دین‌دار و متدین‌بودن، برخورداری از مال و ثروت، داشتن پست و مقام و مشهوربودن در زمرهٔ مهم‌ترین ترجیحات جامعهٔ خوزستان بوده است. در این نتایج مشخص شده است که حدود ۶۵ درصد مردم احساس خوشبختی داشته‌اند و در این

زمینه پول و ثروت، شغل، صداقت و درستکاری، آسایش و رفاه، همسر خوب و تفاهم در زندگی، درآمد مناسب، تلاش و سخت‌کوشی، پایبندی به ارزش‌های دینی و مذهبی، خانوادهٔ خوب، شانس و اقبال، داشتن فرزندان خوب و صالح، سلامتی و تندرستی، علم و تحصیلات و خودباوری به‌ترتیب مهم‌ترین عوامل خوشبختی بوده‌اند. دراین‌خصوص، نداشتن پول و ثروت، بی‌کاری و فقدان شغل، اعتیاد به مواد مخدر، بیماری و ناتوانی جسمی، تنبلی و کم‌کاری، نداشتن درآمد مناسب و همسر و زندگی بد مهم‌ترین عوامل بدبختی برشمرده شده‌اند.

مردم خوزستان بی‌کاری، آیندهٔ فرزندان، ارزش‌های خانوادگی، مشکلات اقتصادی، مسکن، فقر و نبود امکانات فرهنگی را در زمرهٔ مهم‌ترین نگرانی و دغدغهٔ فردی در زندگی دانسته‌اند. با توجه به اینکه شاخصهٔ رضایت‌مندی همواره یکی از مهم‌ترین عوامل مربوط به رفاه و بهزیستی اجتماعی و واقعیتی ذهنی ــ عینی و پیامدهای مختلف عوامل مادی و فرامادی است، وضعیت این شاخصه در استان خوزستان قابل تأمل است. در این زمینه رضایت از شریک زندگی، رضایت از اعضای خانواده، رضایت از ازدواج و سلامتی فاکتورهای رضایت‌بخش بوده‌اند؛ لیکن رضایت از کیفیت مسکن، وضعیت مالی، وضعیت محله و شغل نسبتاً نامطلوب بوده است. درخصوص پنداشت نسبت به زندگی، رضایت مردم از وضعیت کنونی‌شان مشخص شده است و نسبت به آینده نیز نسبتاً خوش‌بین هستند. احساس تنهایی، اعتقاد به خوشبخت‌تربودن گذشتگان، وضعیت بدتر آیندگان و نداشتن حوصلهٔ گفتگو ازجمله شاخصه‌های نابسامانی اجتماعی هستند که نیازمند تأمل می‌باشند.

ازجمله یافته‌های قابل تأمل دیگر در مطالعات پیشین، باور به این مسئله است که رعایت اصول و موازین دینی بایستی با نظر شخصی و فردی باشد و به همین ترتیب، بیشتر معتقد به جدایی دین از سیاست بوده‌اند. به لحاظ پیش‌دستی در مراعات نفع شخصی یا جمعی ابهام دارند و باور دارند که بایستی فرزندان را آزاد بگذارند. پایبندی همیشگی به اعمال دینی کم‌رنگ شده است و درخصوص ناهمنوایی‌های اجتماعی مانند بدحجابی، معاشرت‌های غیرشرعی، تماشای رقص همراه با موسیقی و شرکت در جشن‌ها و مهمانی‌های مختلط علی‌رغم مخالفت قلبی، لیکن با این مسائل برخورد نمی‌کنند. از دیدگاه مردم، سودجویی و بی‌عدالتی تا سیاست‌های اقتصادی دولت، تنبلی شخص، قسمت و بدشانسی و وابستگی به خانوادهٔ فقیر از دلایل عمدهٔ معضل اجتماعی فقر می‌باشد.

شعاع روابط و تعاملات اجتماعی، احساس مسئولیت فردی، اعتماد، رفت‌وآمدداشتن، کمک و یاری‌کردن دیدگاه غالب است و فشار و استرس، ترک تحصیل، ورشکستگی،

درگیری و نزاع، مورد کلاهبرداری و سرقت قرارگرفتن، ازجمله جرایم و مشکلات حاد اجتماعی جامعهٔ خوزستان است. متأسفانه سن ورود و تجربهٔ رفتارهای خلاف و پرخطر در کمتر از ۱۷ سالگی و انجام آن (هرچند به لحاظ آماری کم باشد) در محل خانه نیز ازجمله آسیب‌های اجتماعی قابل تأمل است.

در جامعهٔ خوزستان بزرگان و ریش‌سفیدان، اساتید دانشگاه، معلمان، علما و رحانیون از مهم‌ترین گروه‌های مرجع می‌باشند. ضمن اینکه، رادیو و تلویزیون، اینترنت، دوستان وخانواده مهم‌ترین منبع کسب خبر جامعهٔ خوزستان است و از این حیث، تلویزیون، سپس اینترنت و ماهواره غالب هستند و برنامه‌های صدا و سیما مطلوب ارزیابی نشده است. مردم خوزستان عمدتاً اوقات فراغت خود را در قالب برنامه‌های معاشرت با اقوام، تماشای تلویزیون، تماشای ماهواره، انجام فرایض دینی، خرید، دنبال‌کردن فضای مجازی و رفتن به پارک می‌گذرانند.

نگاهی گذرا به یافته‌های مطالعات پیشین از یک‌سو نشان می‌دهد که شاخصه‌های فرهنگی به طور خاص موضوع مطالعات نبوده است. ضمن اینکه در معدود مواردی که به آن‌ها پرداخته شده است، وضعیت چندان مطلوبی ندارند و از دیدگاه مردم یکی از عوامل اثرگذار بر بسیاری از رفتارهای اجتماعی نیز بوده است. هرچند، خوزستان رنگین‌کمان قومیت‌ها و فرهنگ‌ها، آداب و سنت‌های دیرین در اشکال مختلف آن است، یافته‌ها نشان می‌دهد که این تکثر و تنوع بیشتر در همان سطح سنت‌های دیرین باقی مانده است و در شکل‌دهی به روندهای متغیر اجتماعی نتوانسته است نقش چندانی ایفا کند. از این حیث، می‌توان گفت که نگاه توسعه‌ای و سرمایه‌ای به بخش فرهنگ در خوزستان با توجه به غنای آن نیازمند نگاهی برنامه‌محور و مبتنی بر داده‌های واقعی است.

جاذبه‌های فرهنگی و ویژگی‌های گردشگری و توریستی خوزستان

استان خوزستان از نظر اقلیم و آب‌وهوا و جمعیت ساکن در آن دارای تنوع می‌باشد. ضمن اینکه مجاورت آن با دریا و همسایگی با کشور عراق به این تنوع رنگ و بوی دیگری بخشیده است. این زمینه‌ها سبب شده است خوزستان رنگین‌کمانی از مؤلفه‌های متنوع فرهنگی باشد که در سرتاسر استان و شهرها و مناطق مختلف آن پراکنده است. ذیلاً به برخی از مهم‌ترین جاذبه‌های فرهنگی در ابعاد و اشکال مختلف آن اشاره می‌شود.

آبادان

آبادان نام بندر و جزیرهٔ دلتامانندی است که در گذشته عبادان نام داشته است. یاقوت حموی از جزیرهٔ بزرگی که بین دو رود یعنی اروندرود و کارون واقع شده به‌عنوان میان‌رود

نـام بـرده اسـت. ناصرخسـرو قبادیانـی نیـز در سـال چهارصـد و سی‌وهشـت هجـری قمـری آبـادان را دیـده و آن را توصیـف کـرده اسـت. از اواخـر قـرن ۱۳ هجـری قمـری بـه واسـطهٔ وجـود صنعـت نفـت ایـن شـهر رونـق و گسـترش بیشـتری یافـت و بـه تبـع همیـن، در سـال ۱۹۰۹ میـلادی بـه دنبـال عملیـات اسـتخراج نفـت در خوزسـتان پالایشـگاه و تصفیه‌خانه‌هـای عظیمـی در آبـادان ایجـاد شـدند و بـر اهمیـت اقتصـادی، سیاسـی و بین‌المللـی آن افـزود.

اندیمشک

اندیمشـک در کنـار خرابه‌هـای شـهر قدیـم لـور و اری‌تریـن احـداث گردیـده اسـت. بنـا بـه نقلـی کـه در منابـع تاریخـی ماننـد اصطخـری و مقدسـی شـده اسـت، لـور شـهری آبـاد بـود کـه تـا قـرون وسـطی وجـود داشـته و پـس از آن رو بـه ویرانـی نهـاده اسـت. بعدهـا در دورهٔ قاجاریـه و زمـان حکمرانـی حـاج صالح‌خـان مکـری قلعـه‌ای بـه نـام صالح‌آبـاد سـاخته شـد و بعدهـا بـه اندیمشـک تغییـر نـام داد. عـلاوه بـر شـهر لـور ساسـانی، چشـمه عیـن خـوش نیـز از جاذبه‌هـای طبیعـی دیگـر ایـن شـهر اسـت کـه در فاصلـهٔ سـیزده کیلومتـری جـادهٔ اندیمشـک بـه اهـواز و هفتـاد کیلومتـری از جـادهٔ دهکـده عیـن خـوش واقـع شـده اسـت و آب ایـن چشـمه از دسـتهٔ آب‌هـای سـولفاته بیکربناتـه کلسـیک نیـم گـرم می‌باشـد. چشـمهٔ آب معدنـی دهلـران نیـز در سـیزده کیلومتـری جـادهٔ اندیمشـک بـه اهـواز قـرار دارد کـه آب آن از دسـته آب‌هـای سـولفاتهٔ بیکربناتـهٔ کلسـیک گـرم بـوده و دارای خـواص درمانـی بـرای بیماری‌هـای روماتیسـمی، درد مفاصـل و اسـتخوان می‌باشـد. منطقـهٔ حفاظت‌شـدهٔ کرخـه شـامل دو بخـش حفاظت‌شـده بـا ۹۴۲۷ هکتـار و پناهـگاه حیـات وحـش بـا ۳۶۰۰ هکتـار کـه از محلـی بـه نـام روسـتای سـرخه در جنـوب جـادهٔ اندیمشـک بـه دهلـران شـروع و در امتـداد رود کرخـه تـا روسـتای خـلاف دو در شـمال حمیدیـهٔ اهـواز ادامـه می‌یابـد. بیشـه‌زارهای انبـوه و بکـر کرخـه زیسـتگاه طبیعـی گـوزن زرو در ایـران و جهـان اسـت. سـد رود کرخـه نیـز کـه ازجملـه سـدهای انحرافـی بـه طـول ۱۹۲ متـر بـا ارتفـاع بالـغ بـر پنـج متـر از بسـتر رودخانـه می‌باشـد، در سـال ۱۳۳۴ بنـا شـده اسـت و دارای قابلیت‌هـای گردشـگری بالایـی می‌باشـد.

ایذه

ایـذه شـهری تاریخـی بـا آثـاری از زمان‌هـای باسـتان و ادوار گذشـته اسـت. ایـن شـهر در روزگار عیلامیـان اهمیـت و عظمـت بسـیار داشـته و مرکـز آن در عهـد ساسـانیان آنـزان یـا آشـتیان بـود. هرچنـد در دوران بعـد از اسـلام نیـز جغرافی‌دانانـی ماننـد مقدسـی، ابن‌خـرداد و یاقـوت حمـوی از آن نـام برده‌انـد. بنـا بـه اقوالـی، ایـزج بـه پـل سـنگی بزرگـی کـه در آن شـهر و بـر روی رود بسـته بودنـد، معـروف بـود کـه یاقـوت حمـوی آن را از عجایـب جهـان دانسـته اسـت و معـروف اسـت

که این پل (که بقایای آن هنوز هم دیده می‌شود) به نام مادر اردشیر بابکان (خزه‌زاد) نامیده می‌شد. نام ایذه در زمان اتابکان لر کمتر رایج بوده و بیشتر از مالمیر (مال امیر) استفاده می‌شد تا اینکه در دورهٔ پهلوی استفاده از نام ایذه دوباره مرسوم شد. مجسمهٔ سوسن (قطعه سنگ نامنظم خاکستری‌رنگ، در مسیر مسجد سلیمان به ایذه و پس از پشت سرگذاشتن آبادی پیون و تنگ لیموچی در سوسن، که نقش زنی ایستاده بر آن حجاری شده است)؛ قلعهٔ تل (که به دستور محمدتقی خان بختیاری در سرتلی ایذه بنا شده است و مرکز خان‌های ایل بختیاری بوده است و گویا بر روی بنایی از عصر عیلامیان تأسیس شده است)؛ قلعهٔ دیزه‌وراز (در شمال و بلندترین نقطهٔ کوه دلا در زمان فرامرز اشکانی بنا شده است)؛ قلعهٔ ارک یا ارخ (بر روی کوهی مشرف به شلاه ساخته شده و در پایین کوه روبه‌روی آسیاب‌های آبی قلعه دیگری وجود دارد که جوی آبی به‌صورت دایره‌وار درون حیاط آن کشیده شده است و گویا مقر حکومت قوم عیلام بوده است)؛ روستای شمی (در دهستان شمی و با فاصلهٔ ۹ کیلومتری آن است و آثار باستانی بسیار زیبا مانند مجسمه‌های برنزی، سنگ‌های مرمر و گورهای باستانی از دورهٔ پارت‌ها در آن کشف شده است و تاریخ گورستان شمی به عصر ساسانی بازمی‌گردد)؛ نقش حونگ اژدل یا اژدر (قطعه سنگی بسیار عظیم در ۱۵ کیلومتری شمال ایذه در شرق خونگ اژدر که نقش مهرداد اول یا به قولی دوم اشکانی سوار بر اسب بر آن تراشیده شده است)؛ بردنبشته ایذه (قطعه سنگی نامنظم در مسیر ایذه با پیون و در کف دره است که نقوش جذابی ازجمله مرد بلندقامتی با گیسوان گشاده و انبوه با کلاه گرد بی‌کنگره و شمشیر به‌دست و سوار و نقش چندین انسان در اطراف بر آن تراشیده شده است)؛ نقوش کول فره (در انتهای دشت ایذه دارای نقوش بدیع و حیرت‌انگیز تراشیده از صورت‌های شاه، فرمانروا، زن، مرد، اسرا و جانورانی مانند گاو، گاومیش و گوسفند است. این نقوش درحال نیایش و احترام همراه با حمل هدایا و تقدیس امیر هستند که به دوران عیلامیان مربوطند)؛ نقوش کوباد (نقش حجاری‌شده پنج انسان در مقابل زن/ مردی که بر تخت بنشسته و به آنان توجه دارد)، کتیبهٔ هانی (کتیبه‌هایی به خط عیلامی که به نام پادشاهانی موسوم به هانی پسر تاهی‌هی می‌باشند. هانی حاکم ایذه در زمان عیلامیان که او را آیامپیر یا آیاتم نیز خوانده‌اند)؛ جاذبه‌های طبیعی تاراز در دهستان سوسن، کوه تلگه، کوه تورک، کوه دوتو، کوه کله و دریاچهٔ کوچی که بین این دو قرار دارد، کوهستان مونگشت در مرز بن لردگان و ایذه و اشکفت/ غار سلمان با آثار آبرفتی و چشمهٔ گوارا درون آن ازجمله آثار باستانی و طبیعی ایذه می‌باشند.

شوشتر

شوشتر که فرازترین نقطه میان آب است، بر روی صخره‌ای برجسته‌تر از دشت پیرامون و در محل جدایی دو شاخهٔ اصلی و فرعی کارون به نام گرگر یا دودانگه و شطیط یا چهاردانگه قرار گرفته است. این دو رود پس از طی مسافتی در حدود ۴۰ کیلومتر دوباره به هم می‌پیوندند. زمین‌های دشت میان رودان موقعیت مناسبی برای توسعهٔ کشاورزی را فراهم ساخته است که حتی به دلیل قرارگرفتن در بین دو شاخهٔ کارون، در متون کهن به‌صورت "مَیَنوُ" یا "مَیَن اُو" یا "میان آب" از آن اسم برده شده است (فرهنگی شبستری، ۱۳۸۰). سازه‌های آبی شوشتر که مایهٔ بهت و حیرت هر بازدیدکننده‌ای را فراهم می‌سازد، تصنیفی زیبا از خلاقیت اندیشه و فکر بشر با همنوایی زیبای طبیعت است. ازجمله زیبایی‌های سازه‌های آبی شوشتر می‌توان به پل بند میزان با بلندایی در حدود ۱۷ متر اشاره کرد که به‌لحاظ طولی در جهت شرقی — غربی و به‌منظور تنظیم آب و هدایت مطلوب آن به دو بستر گرگر و شطیط طراحی شده است قرار گرفته است. پل بند شادروان نیز از دیگر جاذبه‌های شوشتر و در مجموعه سازه‌های آبی آن محسوب می‌شود. این پل با دارابودن بندهای قوسی طویل دارای عرضی حدود ۴۰۰ متر و کمی بیشتر از عرض رودخانه است که در فاصلهٔ یک کیلومتری بند میزان قرار دارد. بنا به گفته‌های افراد محلی بستر رودخانه در فاصلهٔ میان پل بند شادروان با پل بند میزان سنگفرش بوده است و احداث آن را به عهد شاپور اول ساسانی (نیمهٔ اول قرن سوم میلادی) برمی‌گردد. قلعهٔ سلاسل در بخش بلند و برجستهٔ صخره و میان پل بند میزان و پل بند شادروان جای گرفته ولی به دلیل بی‌مبالاتی اکنون به جز ته‌رنگ بخشی از بناها اثری از این مجموعهٔ نفیس باقی نمانده است. صخرهٔ قلعهٔ سلاسل دریچهٔ ورودی نهر داریون را در دل خود جای داده است (فرهنگی شبستری، ۱۳۸۰). پل بند میزان نیز از دیگر شاهکارهای خلاقانهٔ انسان است که طول آن در جهت شرقی ـ غربی قرار گرفته و با سنگ و ساروج برپا شده است. چنان‌که از نامش پیداست بنای آن با هدف تنظیم آب و هدایت مطلوب آن به دو بستر گرگر و شطیط طراحی شده است. برخی از غواصان محلی بلندای پل میزان را ۱۷ متر تخمین زده‌اند که از ساخت‌وساز مقاوم آن حکایت دارد (اقتداری، ۱۳۷۵).

اهواز و وجه تسمیهٔ آن

اهواز در زمان ساسانیان هرمزد اردشیر نام داشته است. نام خود اهواز از واژهٔ اوزایا (اوجاما) گرفته شده است. مهم‌ترین سند این گفته کتیبهٔ داریوش بزرگ در بیستون کرمانشاهان است که به‌راستی اگر امروز نبود معلوم نبود بیگانگان چه سواستفاده‌هایی

از شـهرهای آریایـی مـا می‌کردنـد و بـرای خـود سندسـازی جعلـی و عربـی می‌کردنـد. ماننـد شـاهنامهٔ فردوسـی کـه در سـازمان ملـل یکـی از ده‌هـا سـند مـا ایرانیـان در اثبـات نـام خلیـج فـارس (دریـای پـارس) بـود و درخشـش می‌کـرد. علاوه‌بـر بیسـتون در نقـش رسـتم کتیبـه‌ای وجـود دارد کـه از واژهٔ خواجـا نـام بـرده شـده اسـت. حمـزهٔ اصفهانـی نیـز گفتـه اسـت: اردشـیر بنـای آبادانـی شـهر اهـواز را گذاشـت و فرمـان بـه ایجـاد دو شـهر مهـم داد کـه یکـی مقـر اشـراف و بـزرگان ایـران اسـت و دیگـری محـل بازاریـان و تجـار ایـران کـه بـه زبـان پهلـوی هوجسـتان واجـار (خوزسـتان بـازار) گفتـه می‌شـود. بنـای اصلـی شـهر اهـواز بسـیار کهن‌تـر از ساسـانیان اسـت. احتمـال بسـیار بـه زمـان عیلامیـان برمی‌گـردد. زیـرا شـهری مهـم در زمـان عیلامیـان سـاخته شـده بـود کـه در حومـهٔ اهـواز کنونـی اسـت بـه نـام اوکسـن.

اهـواز مرکـز اسـتان خوزسـتان اسـت. بنیان‌گـذار و تاریـخ بنـای شـهر اهـواز به‌درسـتی معلـوم نیسـت. بنـا بـه اقـوال تاریـخ، عیلامیـان شـهری را در حوالـی اهـواز بـه نـام اکسـین بنـا کـرده بودنـد. پـس از ویرانـی آن، شـهر اهـواز در دوران اشـکانیان، تجدیـد بنـا گردیـد و پـس از اشـکانیان، اردشـیر ساسـانی بـه بنـای دوبـارهٔ اهـواز همـت گماشـت و در دوران پـس از ساسـانیان نیـز شـهر اهـواز دوبـاره دسـت‌خوش ویرانـی شـد و بـا بـه آبادانـی آن پرداختنـد (امـام، ۱۳۷۹). ابـن منشـاد می‌نویسـد اهـواز شـهر بزرگـی اسـت، مردمانـش زرتشـتی و مسـلمان و انبـار کالاهـا و فرآورده‌هـای خوزسـتان شـکر، بافته‌هـای پشـمی، جامه‌هـای دیبـا، پارچه‌هـای کنفـی و دیگـر محصـولات را از همـهٔ شـهرهای ایـران بـه اهـواز می‌آورنـد و از ایـن شـهر بـه وسـیلهٔ کشـتی از راه خلیـج فـارس بـه هندوسـتان و چیـن و از راه بصـره و عـراق و اصفهـان بـه سـایر کشـورهای جهـان حمـل می‌کننـد. بازرگانـان، سـوداگران و بیگانـگان در ایـن شـهر سـود بسـیار می‌برنـد. نـام اهـواز بـا کالاهـای شـکر و پارچـه، در همـهٔ جهـان مشـهور و بـه بزرگـی موصـوف بـود و بـه همیـن روی اعـراب ایـن شـهر را سـوق‌الأهواز می‌نامیدنـد. از قـرن ششـم هجـری بـه بعـد بـه دلیـل خراب‌شـدن سـد شـادروان و همچنیـن جنگ‌هـا و اغتشاشـات داخلـی و بـروز بیماری‌هـای وبـا و طاعـون حیـات ایـن شـهر رو بـه خرابـی نهـاد تـا اینکـه در سـال یـک هزار و سـیصد هجـری قمری هم‌زمـان بـا حفـر کانـال سـوئز و توجـه اروپاییـان، اهـواز رونـق دوبـاره‌ای گرفـت. ناصرالدیـن شـاه قاجـار هـم از ایـن فرصـت بـرای گسـترش کشـتیرانی بـر روی رود کارون اسـتفاده کـرد و توسـط والـی خوزسـتان در کنـار اهـواز قدیـم بندرگاهـی بـه نـام بنـدر ناصـری احـداث نمـود. پـس از تأسـیس ایـن بنـدرگاه بـود کـه اهـواز بـه ناصریـه تغییـر نـام داد ولـی دوبـاره در زمـان پهلـوی بـه نـام قدیمـی خـود یعنـی اهـواز تغییـر نـام داد.

اهـواز بـر طبـق تمامـی اسـناد باسـتانی از واژهٔ اوزیـا یـا اوجیـا گرفتـه شـده اسـت ولـی یاقـوت

حموی به اشتباه اهواز را از جمع هوز عربی دانسته است و از مردمان اهواز به بدی یاد کرده است که بدون شک فاقد ارزش تاریخی است. در کتیبهٔ ۲۵۰۰ سالهٔ بیستون از اهواز به نام اوزا یا اواجا نام برده شده است که محکم‌ترین سند بر این واقیعت آریایی است. سمعانی دربارهٔ اهواز نوشته است: اهواز یکی از شهرهای مشهور ایران است که دانشمندان و بزرگان و بازرگانان بسیاری در آن زندگی می‌کنند. ولی اکنون نیم بیشتر اهواز ویران است. پیرامون ویرانی اهواز دلایل گوناگونی وجود دارد. بروز چندین‌بارهٔ بیماری طاعون و وبا در گذشته به دلیل گرمای زیادش. شکسته‌شدن سد شادروان کهن و قحطی آب در آنجا.

بهبهان

بهبهان نیز از شهرهای باستانی خوزستان است که نام گذشته‌اش ارجان بوده است. حمزهٔ اصفهانی می‌نویسد (ص ۳۹ ارجان (بهبهان) توسط شاه قباد ساخته شد. مقدسی نیز می‌گوید (ص ۴۲۱): ارجان ولایتی است که بس مهم که پر از نخل و انجیر و زیتون است. یاقوت حموی می‌گوید (ص ۸۰): فارسیان نخستین کسانی بودند که ارجان را ساختند. قباد پسر فیروزه در زمانی‌که ملک را از جاماسب پس گرفت و با رومیان جنگید پس از آن امر کرد شهری در میان پارس و خوزستان بنا کند.

چغامیش خوزستان شهر پنج هزار ساله ایران‌زمین

چغامیش در پناه کوه زاگرس و حاشیهٔ شمالی شوش در میان رودخانهٔ آب دز و کارون واقع شده است. کوزه‌ها و آثار باستانی بسیاری از این محل به‌دست آمد که نشان از قدمت آن دارد. مؤسسهٔ شرق‌شناسی شیکاگو در سال‌های ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۶ میلادی عازم این منطقه شدند که با کشف آثاری گزارش از شهری باستانی دادند. این گروه و گروهای بعدی که عازم منطقه شدند با شگفتی تمام از فرهنگ و تمدنی نام بردند که به ۸ هزار سال پیش بازمی‌گردد و تاکنون ناشناخته بوده است (امام، ۱۳۷۹). نقاشی‌ها و تصاویر اژدها و حیوانات آن با حکاکی زیبا صورت گرفته است. سطح شهر باستانی چغامیش در حدود ۱۶ هزار هکتار می‌باشد. آثار به‌دست‌آمده نزدیک به تمدن بین‌النهرین بوده ولی با تغییراتی که در آن انجام شده نشان از نقوش باستانی و هویت ایرانی آن دارد که شبیه به دشت باستانی پاسارگاد است. نقاشی‌هایی از گروهی مرد در این شهر به‌دست آمده که با پاهای نزدیک به هم به تصویر کشیده شده است. باستان‌شناسان این تصویر را نمونه‌ای از گروه‌های نظامی شبه ارتشی برای دفاع از منطقه دانسته‌اند.

شهر سلطنتی و تاریخی شوش

این شهر در ردیف اولین شهرهای متمدن دنیا شناخته شده است. این شهر متجاوز از

نیم قرن است که خاورشناسان و باستان‌شناسان فرانسوی و آلمانی را در خود راه داده است و آنان مشغول بررسی و کشف واقعیت‌های ایران هستند. این کاوش نیم قرنی در جهان بی‌سابقه و مهم شناخته شده است. خرابه‌های شوش در میان دشت وسیع و باشکوهی از نظر جغرافیایی قرار دارد که ادامهٔ دشت بین النهرین است و بر فراز چهار تپهٔ مرتفع می‌باشد (در جنوب غربی ایران). این دشت در حدود چهار کیلومتر وسعت دارد. ۴۰۰۰ هزار سال پیش از میلاد مسیح مردم فلات ایران از خشک‌شدن تدریجی دشت شوش استفاده کرده و از دره‌های مرتفع مشرف بر آن برای سکونت در دشت شوش استفاده نمودند. از آن پس ۵۰۰۰ سال متمادی شوش نامزد ایفای نقش مهمی در زندگی سیاسی و اجتماعی ایران بوده است.

میسیون فرانسوی که پیشرفت تمدن از ابتدا تاکنون را قدم به قدم دنبال نموده است می‌گوید در حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح امر تجارت و پیدایش خط و نوشتن کتاب یعنی شگفت‌انگیزترین اختراعات بشری در جنوب ایران تحقق یافته است. در شوش زندگی شهرنشینی جالبی شکفته و این شهر به‌صورت پایتخت نیرومند امپراطوری‌های عیلام که تمدن آن مخلوطی از تمدن دولت‌های سومر و آکاد بود و همچنین امپراطوری هخامنشیان قرار گرفت. در دل خاک‌های شوش ده‌ها کتیبه و نبشته‌های تاریخی توسط فرانسویان به‌دست آمد که در مورد مذهب و جنگ‌های تاریخی و تمدن بشری سخن گفته است و امپراطوری عیلامی‌ها را در هزاران سال پیش اثبات نمود. تمدن شوش در کنار اولین تمدن‌های بشری بابلی و آشوری قرار دارد. ارتش پیروزمند عیلامیان فتوحات بسیاری را در غرب و شمال انجام دادند. عیلام رقیب سرسخت آشور بود و سرانجام در اثر ضربات سهمگین پادشاه آشور «آسوربانیپال» درهم کوبیده شد و کل شهر طعمهٔ حریق ارتش آشوریان گشت.

آشوریان که به منتهای قدرت و جلال رسیده بودند ۳۰ سال پس از شکست عیلامیان از هم پاشیده شدند و نینوا پایتخت آن به سرنوشت شوش دچار گشت. بعد از عیلامیان داریوش کبیر که از جان و دل پایتخت جدیدش در شوش را دوست می‌داشت کاخ‌های باشکوهی در خرابه‌های عیلام بنا نهاد. درحال حاضر در موزهٔ لوور فرانسه سرستون‌های زیبایی به شکل گاومیش و همچنین صفحات گلین میناکاری‌شده و همچنین نقش سربازان گارد شاهنشاهی ایران (گارد جاوید) که از شوش به‌دست آمده است قرار دارد. پس از شاهنشاهی پرافتخار هخامشیان اسکندر شوش را از اهداف مهم خود قرار داد و تصمیم به فتح آن گرفت. وی شوش را کاملاً تصرف کرد و غنائم بسیاری از آنجا به‌دست آورد.

وی پس از بازگشت از هند با ارتشی نیرومند به شوش رفت و مدتی در آنجا به‌سر برد. همانجا دختر داریوش سوم آخرین پادشاه هخامنشی را به همسری برگزید و در شوش مراسم باشکوهی از عروسی خود برپا کرد. در شوش عدهٔ زیادی از سربازان یونانی دختران ایرانی را به همسری برداشتند و در آنجا اتحادی بین دو دنیای غرب و شرق رقم خورد. «مرگان» و جانشینش «کنت دومکنم»متونی شگفت‌آور به زبان‌های عیلامی — بابلی — فرس قدیم یونانی و پهلوی از شوش به‌دست آوردند همراه با ابزارها و اثاثیه‌های بسیار کهنی درکتابخانه‌های باستانی فرانسه بیش از ۳۰ کتاب درمورد شوش و تمدن شوش وجود دارد. تصفیه‌خانهٔ آب چغازنبیل به‌عنوان اولین و قدیمی‌ترین تصفیه‌خانهٔ آب دنیا شناخته شده است که جهت آب شرب شهر دوران تاش با توجه به قابل شرب‌نبودن آب دز ساخته شد. در این محل عیلامیان با استفاده از یک کانال ۴۵ کیلومتری آب را از رودخانهٔ دز به آنجا منتقل می‌کردند. این کار با استفاده از قانون ظروف مرتبط و ملات قیر طبیعی که به‌عنوان ملات دیوارهای آجری در جدارهٔ کارگذاشته‌شدهٔ آب را تصفیه می‌نموده است. نام باستانی آن دور اونتاش می‌باشد. نام شهری که در پایان هزارهٔ دوم قبل از میلاد توسط اونتاش نپیریشا پادشاه ایلامی ساخته شده است. این پادشاه در قسمت مرکزی شهر معبدی مطبق که در آن زمان ذیقورات نامیده می‌شده بنا می‌کند. این معبد رفیع و سه طبقه به اینشوشیناک و نپیریشا که از خدایان بزرگ ایلامی بودند اهدا گشته بود. محوطهٔ صحن ذیقورات توسط دیواری احاطه گشته است.

خارج از محوطهٔ این معبد بزرگ کاخ‌ها و آرامگاه‌های خانوادهٔ شاهی در منتهی الیه زاویهٔ شرقی شهر بنا گشته است. به غیر از دو دیوار نامبرده حصاری قطور تمامی شهر را محصور کرده است که مجموع طول آن حدود ۴ کیلومتر می‌باشد. دورتادور معبد با آجرهای پخته‌شده پوشیده شده است که این آجرهای با خط میخی زندگی پادشاه را توصیف کرده است. درهای چوبی معبد وکاخ‌ها با قطعات شیشه‌ای تزئین می‌شده‌اند. یکی دیگر از شگفتی‌های این معبد آن است که در پشت معبد در روی زمین جای پای انسان (کودکی) نقش بسته است که بعد از گذشت بیش از ۵۳۰۰ سال هنوز پابرجاست. محققین گفته‌اند در هنگام ساخت و آن زمانی که آجرهای نرم بوده است انسانی پا گذاشته است (یغمایی، ۱۳۹۴).

هفت‌تپه

مجموعهٔ تاریخی هفت‌تپه یکی دیگر از شگفتی‌های تمدن ایران می‌باشد. این مجموعه مربوط به دورهٔ ایلامی‌ها می‌باشد که بین سال‌های ۱۵۰۵ تا ۱۳۵۰ قبل از میلاد ساخته

شده است. به اعتقاد کارشناسان نام ایلامی این منطقه کاپی ناک بوده است. این مجموعه شامل آرامگاه تپتی آهار پادشاه ایلامی ـ آرامگاه دسته‌جمعی ۲۳ نفری ـ حیاط معبد ـ سکوی قربانگاه حیوانات به خدای خود و پرستشگاه‌ها می‌باشد. این مکان (آرامگاه تپتی آهار) به‌عنوان اولین و قدیمی‌ترین طاق هلالی جهان معرفی شده است.

مجموعه کاخ‌های هخامنشی شوش توسط داریوش کبیر در سال ۵۲۱ قبل از میلاد (۲۵۲ سال پیش) برپا گشت. این مجموعه شامل کاخ آپادانا ـ دروازه ـ دیوارخانه و بخش‌های دیگر است. آپادانا (تالارستون‌دار) سه ایوان ۱۲ ستونی و یک تالار ۳۶ ستونی با ارتفاع ۲۲ متر می‌باشد. دیوارها از خشت و ایوان‌ها با آجر مینایی (لعاب‌دار منقوش) مزین شده بود. در زمان اردشیر اول دچار حریق گشت و اردشیر دوم آن را بازسازی کرد. مدت ۲۰۰ سال شوش (در جنوب غربی ایران) مرکز سیاسی ایران و سرزمین‌های تحت فرمانروایی هخامشیان بود که این کشورها شامل بیش از ۲۵ کشور بوده است. سرانجام در سال ۳۲۳ قبل از میلاد در یورش اسکندر مقدونی ویران شد. در این مکان کتیبه‌های به زبان بابلی ـ میخی و فارسی باستان کشف شد.

کاخ شبیه‌سازی‌شده خشایارشاه

این کاخ با الهام از اقتدار و عظمت شاهان ایران و سیستم بناکردن کاخ‌هایشان توسط فرانسویان در حدود ۱۰۰ سال پیش در کنار کاخ داریوش بر فراز تپه‌ای که از چند کیلومتری به‌واضح مشخص می‌باشد، بنا گشت. این مکان با عظمتی باورنکردنی و معماری فوق‌العاده ساخته شده که کاملاً سالم و زیبا پابرجا می‌باشد.

معبد چغازنبیل بزرگ‌ترین اثر معماری برجای‌مانده از تمدن عیلامی

چغازنبیل یکی از برجسته‌ترین نیایشگاه‌های مذهبی ایران است که ۱۲۵۰ سال پیش از میلاد مسیح در دوران عیلامی‌ها ساخته شد. چغازنبیل در نزدیکی شهر باستانی شوش در استان خوزستان و در نزدیکی منطقهٔ باستانی هفت‌تپه قرار گرفته است. این سازه در سال ۱۹۷۹ به‌عنوان اولین اثر تاریخی از ایران بود که در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسید. این بنا در ۵ طبقه به ارتفاع ۵۲ متر ساخته شده بود که امروزه فقط ۲ طبقه از آن با ارتفاعی نزدیک به ۲۵ متر باقی مانده است. مسیر دستیابی به چغازنبیل از طریق جاده اهواز به شوش است که از شهرهای شوش و شوشتر و کنارهٔ رود دز می‌گذرد. این نیایشگاه توسط اونتاش ناپیریش پادشاه ایلام و برای ستایش ایزد باستان اینشوشیناک الههٔ نگهبان شوش ساخته شد. در حدود سال‌های ۱۹۳۵ زمانی که کارکنان شرکت نفت ایران و انگلیس مشغول حفاری‌های نفتی بودند، آجری کتیبه‌دار یافتند و متوجه تپه‌ای

بزرگ در منطقه‌ای مرتفع شدند که بعدها توسط رومن گیرشمن باستان‌شناس فرانسوی طی سال‌های ۱۹۵۱ تا ۱۹۶۲ میلادی باعث کشف چغازنبیل شد و اطلاعات زیادی از آن منطقه و زیگورات به‌دست آمد.

در محوطهٔ اصلی چغازنبیل سه بنای آجری وجود دارد که به شکل دایره‌ای ساخته شده‌اند و اطلاعات به‌دست‌آمده گویای این است که آن‌ها چیزی شبیه به ساعت آفتابی هستند. از این سه بنا تنها یکی از آن‌ها تا حدودی سالم مانده است. در بعضی کاوش‌ها ذکر شده که این بناها پایه‌ای برای مجسمه‌ها بوده‌اند که در چهار طرف چغازنبیل وجود داشته‌اند؛ اما با کمی دقت می‌توان فهمید که از آن‌ها برای تشخیص زمان استفاده می‌شده است. این بناها در کنار یکدیگر مجموعهٔ واحدی را تشکیل می‌دادند. درواقع یک رصدخانه یا تقویم آفتابی برای حساب سال و سالشماری و استخراج تقویم و یا تشخیص روزهای اول و میانی هر فصل سال یا اعتدالین بهاری و پاییزی و همچنین تعیین انقلاب‌های پاییزی و زمستانی بوده است. تغییرات بین زاویه‌های آفتاب‌سنج‌ها با تغییرات زاویهٔ طلوع خورشید در آغاز هریک از فصل‌های سال برابر است. درواقع آفتاب‌سنج‌ها کاربردی برای تشخیص سایه‌ها در هنگام طلوع و غروب خورشید داشته‌اند.آجرهای استفاده‌شده برای ساختن این آفتاب‌سنج‌ها نیز اختصاصاً برای همین کاربرد ساخته و قالب‌ریزی شده‌اند و دارای شکل هشت ضلعی می‌باشند.

صنایع دستی

اگرچه صنایع دستی شهری امروزه رونق گذشته را ندارند، بااین‌حال هنوز صنعت‌گرانی هستند که به امر تولید ابزار و لوازم دست‌ساز اشتغال دارند. اموری همچون بافت انواع پارچه، گلیم، قالی، تهیهٔ گیوه، خراطی، میناکاری و ساخت وسایل فلزی و قلم‌زنی ازجمله این صنایع است. مجموعه صنایع دستی عشایری، روستایی و شهری استان خوزستان را می‌توان براساس نوع مادهٔ اولیه به‌کاررفته در تولید آن‌ها به چند دسته تقسیم کرد.

بافته‌های داری: که در بافت/ تولید آن‌ها از دار استفاده می‌شودو به‌طور عمده در شهرهای مسجدسلیمان، هفتگل، دزفول و مناطق روستایی وعشایری تولید می‌شود.

بافندگی: شامل احرامی، عبا، سیاه چادر، چوقا، پشتی، خورجین (هورژین)، مقنعه، ابریشم‌بافی و موج‌بافی که در مناطق عشایری، روستایی و شهری مانند شوشتر، دزفول، بهبهان، سوسنگرد، شوش و ... انجام می‌گیرد.

محصولات پوستی: که به‌طور عمده در مناطق عشایری و روستایی رواج دارد. نمدمالی از این دست می‌باشد که در میان روستائیان و به مقداری اندک در میان عشایر و نیز

شـهرهای بهبهـان و دزفـول تولیـد می‌شـود. نمدمالـی ازجملـه صنایعـی اسـت کـه در اسـتان خوزسـتان بـه دلیـل حضـور عشـایر به‌عنـوان تولیدکننـده و مصرف‌کننـدهٔ اصلی تولیـدات نمـدی رواج دارد و شـهرهای دزفـول و بهبهـان از مراکـز مهـم تولیـد محصـولات نمـدی ماننـد زیرانـداز، کپنـک و کلاه نمـدی در ایـن منطقـه محسـوب می‌شـوند.

صنایـع دسـتی حصیـری و چوبـی: شـامل حصیربافـی، کپوبافـی و سـبدبافی و همچنیـن خراطـی در دزفـول و آبـادان. در اسـتان خوزسـتان به‌ویـژه مناطـق روسـتایی و عشـایری آن به‌واسـطهٔ وجـود درختـان خرمـا حصیربافـی وجـود دارد کـه از نی‌هـای بـا تلاقـی بـرای بافـت آن اسـتفاده می‌شـود.

فلـزکاری و میناسـازی: شـامل قلم‌زنـی فلـزات، قفل‌سـازی، ورشوسـازی و زیـورآلات در شـهرهای اهـواز، سوسـنگرد و هویـزه.

وضعیت صنعت، تجارت و کشاورزی در خوزستان

به‌رغـم انحصـار بخـش مهمـی از تولیـد و صـادرات نفـت‌وگاز کشـور، سـاختار فضایـی مرتبـط بـا کشـاورزی اسـتان نیـز هنـوز از تك‌وتـا نیفتـاده و شـکوفایی خـود را تاحـدود زیـادی حفـظ کـرده و درنتیجـهٔ ایـن فعالیـت گسـترده در اسـتان هنـوز برسـاختار فضایـی اسـتان به‌عنـوان یـك عامـل مؤثـر و تأثیرگـذار باقیمانـده اسـت. امـا عـلاوه بـر عوامـل طبیعـی برشـمرده، نقشـی کـه اسـتان در تقسـیم کار ملـی بـه عهـده گرفتـه نیـز قابـل تأمـل اسـت. چراکـه نقش‌پذیـری و تقسـیم کار ملـی نیـز براسـاس مزیت‌هـای طبیعـی اسـتان بـوده اسـت کـه در آن وجـود سـازنده‌ای دارای منابـع هیدروکربـوری، زمین‌هـای کشـت بی‌بدیـل کشـاورزی آبـی همـراه بـا اقلیـم جنـب اسـتوایی و درنتیجـه تولیـد محصـولات غیرفصلـی و سـرانجام سـاحل آبـی بین‌المللـی مناسـب بـرای ایجاد بنـادر تجـاری کـه خـود منشـأ طبیعـی و جغرافیایـی دارد مدنظـر بـوده اسـت و همیـن مسـئله در شـکل‌گیری راهبردهـای توسـعهٔ اسـتان نیـز نقـش داشـته‌اند.

اسـتخراج نفـت و گاز طبیعـی و صـدور آن بـه خـارج و همـراه بـا آن تولیـد فراورده‌هـای نفتـی بـرای مصـرف داخلـی بـا اتـکا بـه منابـع عظیـم هیدروکربـوری موجـود در اسـتان یکـی از مهم‌تریـن وظایـف محولـه بـه اسـتان در تقسـیم کار ملـی بـوده اسـت کـه طـی حـدود یـك قـرن بـه عهـده داشـته اسـت. ایـن وظیفـه به‌جـز تولیـد فرآورده‌هـای نفتـی، تـا پیداشـدن منابـع گازی پـارس جنوبـی تمامـاً بـه عهـدهٔ اسـتان گذاشـته شـده بـود. شـبکهٔ عظیـم تأسیسـات اعـم از چاه‌هـای حفـاری، لوله‌هـای انتقـال، شـبکهٔ ارتباطـی مرتبـط بـا آن‌هـا کـه در نیمـه شـرقی اسـتان به‌صـورت یـك کریـدور شـمال‌غربی ـ جنوب‌شـرقی (درسـت در امتـداد چین‌خوردگـی زاگـرس و منابـع موجـود در تاقدیس‌هـا) از لالـی و مسجدسـلیمان تـا هفتـگل و امیدیـه و آغاجـاری، تراکمـی از

فعالیت‌های ویژهٔ نفت‌وگاز در سازمان فضایی استان پدید آورده است.

آبادان به‌عنوان محل اولین پالایشگاه بزرگ ایران و خاورمیانه با شهرسازی منحصربه‌فردش در نیمهٔ نخست قرن بیستم نیز حاصل همین فعالیت معدنی استان بوده، که به تبع مزیت نسبی خود، تا امروز تداوم یافته است. در تقسیم کار ملی چنان‌که پیش‌تر نیز گفته شد، استان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مبادی ورودی و خروجی کشور محسوب می‌شود. این وظیفه از هنگام تأسیس راه آهن سراسری ایران در دههٔ دوم ۱۳۰۰ خورشیدی که دو بندر کشور یعنی بندر امام خمینی در جنوب را از طریق نواحی آباد کشور و ازجمله پایتخت به بندر شمالی بندر ترکمن کنونی در کنارهٔ دریای خزر به هم وصل کرد، به طور روزافزونی برجسته شد. هرچند در طول جنگ عراق علیه ایران و به دلیل نزدیکی به مرزهای ایران، رقیب جدیدی در نیمهٔ شرقی کشور یعنی بنادر شهید رجایی در بندرعباس از اهمیت آن تاحدودی کاست؛ لیکن بندر امام خمینی هنوز یکی از دو بندر مهم تجاری ایران محسوب می‌شود. توضیح آنکه براساس آمار از کل ۸,۷۷۳ هزار تن کالاهای تخلیه‌شده در بنادر کشور (به‌جز مواد نفتی) در سال ۱۳۵۸ یعنی یك سال قبل از جنگ ایران و عراق، مقدار ۴,۰۱۹ هزار تن یعنی حدود ۴۶ درصد کل کالاهای تخلیه‌شده از طریق بندر امام خمینی انجام شده بود. به عبارت دیگر، نزدیك به نیمی از کالاهای تخلیه‌شدهٔ کشور از نظر وزن به عهدهٔ بندر امام خمینی قرار داشت. در همان سال بندر شهید رجایی و بندرعباس (رقیب اصلی بعدی) با ۲,۳۳۵ هزار تن از کل کالاهای تخلیه‌شدهٔ کشور (۲۷ درصد) سهم به‌مراتب کمتری در تخلیهٔ واردات کشور به عهده داشت. میزان وزن کالاهای بارگیری‌شده نیز با همین نسبت و حتی بیشتر به بندر امام خمینی تعلق داشت (عظیمی دوبخشری، ۱۳۹۲).

نقش و عملکرد بندر امام خمینی در استان خوزستان هرچه به گذشته سیر کنیم اهمیت و اعتبار بیشتری پیدا می‌کند. از این نظر استان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین استان‌های کشور در تقسیم کار ملی وظیفهٔ ترانزیت کالاهای تجاری وارداتی و صادراتی را به عهده داشته و دارد. این کارکرد علاوه‌بر ایجاد فضای موضعی تجهیزشده در ناحیه‌ای از سواحل استان و تأثیر مهم بر مکان‌یابی صنایع مرتبط با این موقعیت مکانی، بر شبکهٔ راه‌های جاده‌ای، ریلی و آبی در استان تأثیر مهم برجای گذاشته و در پرتو چنین مؤلفهٔ تأثیرگذار بر سازمان فضایی استان نیز مؤثر بوده است.

نتایج مطالعهٔ رفیعی و همکاران (۱۳۹۶) تحت عنوان «مسئله‌شناسی راهبردی توسعه در استان خوزستان» حاکی از آن است علی‌رغم اینکه شریان حیات اقتصادی کشور وابستگی

عمیقی به داشته‌های طبیعی این منطقه دارد، لیکن به لحاظ شاخصه‌های مختلف مطالعه، این استان با چالش‌های اساسی مواجه است. به طور خلاصه حوزه‌های سیاست جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی (ضعف سرمایهٔ اجتماعی، عدم تعادل‌های جمعیتی، نرخ مهاجرفرستی بالا، مشکلات شهری، احتمال خالی از سکنه‌شدن شهرهای نفت‌خیز، کودک‌همسری، عدم تعادل‌های فرهنگی، زیربهینگی بخش آموزش‌وپرورش، نرخ پایین تولیدات رادیو و تلویزیون استانی، حاشیه‌نشینی و بافت فرسوده، نارضایتی‌های قومی، آسیب‌های اجتماعی، سرقت، اعتیاد)، حوزهٔ سیاست اقتصادی، صنعتی و گردشگری (توسعهٔ نامتوازن در استان، نرخ اشتغال پائین زنان، بی‌توجهی به فرصت‌های فناورانه، زیربهینگی صنایع غذایی، کاهش سهم ارزش افزودهٔ بخش صنعتی، مشکلات معادن، بی‌توجهی به ظرفیت‌های بنادر در ایجاد فرصت‌های تجاری منطقه‌ای و بین‌المللی، عدم توسعهٔ شبکهٔ حمل‌ونقل زمینی و ریلی، بی‌توجهی به حفظ و نگه‌داری از آثار باستانی و تاریخی و نابودی آن‌ها در جریان توسعه، عدم سرمایه‌گذاری در حوزهٔ گردشگری جنگ و گردشگری عشایری)، حوزهٔ سیاست محیط زیست (مشکل پسماند و فاضلاب در استان خوزستان، فرسایش خاک و جنگل‌ها و مراتع، آلودگی هوا و ریزگردها، وضعیت محیط زیست دریایی)، حوزهٔ سیاست کشاورزی، دامداری و شیلات (سهم پائین ارزش افزودهٔ بخش کشاورزی، کمبود منابع خاک، زیربهینگی تولید و صادرات خرما، زیربهینگی صنایع جانبی کشت و صنعت‌ها، کم‌توجهی به فرصت‌های موجود در زمینهٔ آبزی‌پروری)، حوزهٔ سیاست بهداشت و سلامت (نرخ پائین شاخص‌های خدمات درمانی، بی‌توجهی به فرصت‌های موجود در تولید داروهای گیاهی، نرخ پائین شاخص‌های سلامت و سلامت روان زنان) و حوزهٔ سیاست انرژی (نبود نگاه استانی در بخش صنایع نفت و گاز، ضعف نیروی انسانی استان در صنایع نفت و گاز، بالابودن شدت مصرف انرژی در صنایع و بخش کشاورزی، بالابودن تلفات در بخش‌های تولید، تبدیل و عرضهٔ برق، پائین‌بودن ضریب پایداری برق در اثر حوادث غیرمترقبه مانند ریزگردها) بستر بروز این چالش‌های قابل تأمل هستند.

آنچه که با بررسی وضعیت و ظرفیت‌های مختلف طبیعی و صنعتی استان خوزستان قابل ذکر است، اینکه در توسعهٔ استان نقاط قوت موجود ریشه در جنبه‌های ساختاری دارند، در حالی که ضعف‌ها و تهدیدها بیشتر بر محور عارضه‌های ناشی از فعالیت‌های انسانی است. به‌عنوان مثال در استان خوزستان هم نرخ اشتغال پایین است، هم نرخ بی‌کاری بالاست و به تبع این‌ها نرخ مشارکت اقتصادی هم پایین است. ازاین‌رو، به نظر می‌رسد ظرفیت‌های ویژه مانند منابع آب و خاک مناسب، دسترسی به آب‌های بین‌المللی،

وجود بنادر بازرگانی در سواحل و اقلیم غیرفصلی همگی جنبه‌های ساختاری هستند که در صورت رفع محدودیت‌ها و محرومیت‌ها شرایط لازم را برای توسعهٔ اقتصادی و اجتماعی فراهم خواهند ساخت (عظیمی دوبخشری، ۱۳۹۲).

معرفی گروه‌ها و جریان‌های برجسته و شاخص فرهنگی استان خوزستان

در این بخش سعی بر این است تا به گروه‌های فرهنگی برجسته و شاخص استان اشاره شود. در این زمینه ابتدا آماری کلی از مؤسسات فعال در زمینه‌های مختلف هنری ازجمله حوزه‌های نمایش، موسیقی، خوشنویسی، شعر و ادب ارائه می‌شود که تصویری کلی از وضعیت استان را مشخص کند. سپس به ماهیت، تاریخچه و سابقهٔ فعالیت تعدادی از مؤسسات فعال در حوزهٔ فرهنگ و هنر پرداخته خواهد شد.

وضعیت هنر خوشنویسی در استان خوزستان

به طور معمول تاریخ خوشنویسی اسلامی و حتی ایران را با این مقله آغاز می‌کنند. هرچند به نظر می‌رسد پیدایش آن در قرن اول هجری قمری و در خطوط حجازی و کوفی جستجو کرد. اولین نمونه‌های رایج خط در ایران بزرگ متعلق به ایلامیان است که در خطهٔ شوش و خوزستان مستقر بودند و به هزارهٔ سوم قبل از میلاد مسیح برمی‌گردد. با این اوصاف خوزستان در زمینهٔ خوشنویسی جایگاه بی‌بدیلی دارد. در طی سالیان اخیر این هنر غنی بیشتر مورد توجه فرهنگ‌دوستان قرار گرفته است و تعداد مؤسسات فعال در این زمینهٔ افزایش یافته است. هم‌اکنون علاوه‌بر انجمن‌های خوشنویسی، تعداد ۱۲ آموزشگاه با مجوز ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی در سطح استان فعال است (جدول ۲ ـ ۳)

جدول ۲ ـ ۳ تعداد آموزشگاه‌های خوشنویسی فعال در استان خوزستان

شهرستان	اهواز	اندیمشک	دزفول	آبادان	بهبهان	ایذه	جمع
تعداد	۳	۳	۳	۱	۱	۱	۱۲

وضعیت هنرهای نمایشی استان خوزستان

هنرهای نمایشی در سطح استان خوزستان قدمت زیادی دارد. بعضی‌ها معتقدند که یکی از کارگزاران شیخ خزعل تا قبل از روی کار آمدن رضاخان، در نزدیکی ادارهٔ گمرک امروزی آبادان، تماشاخانه‌ای تأسیس کرده بود و هنرمندانی به بازی‌های شعبده و نمایش مشغول بودند. البته با توجه به نوع ساخت باشگاه‌ها و سینماهای متعلق به شرکت نفت کاملاً مشهود است که از این سالن‌ها به‌عنوان آمفی تئاتر نیز استفاده می‌شد. با ذکر این نکته که قدمت سینماهای آبادان به جنگ جهانی دوم برمی‌گردد و دلیل ساخت آن‌ها استفادهٔ

افسران عالی‌رتبهٔ ارتش و کارکنان شرکت نفت انگلیس بوده است. «شهید علی صیادی» هنرمندی بود که با تشکیل گروه تئاتر در آبادان در سال‌های ۴۰ و ۴۱ فعالیت‌های مستمری را آغاز کرد. امروزه این زمینهٔ هنری مورد استقبال زیادی قرار گرفته است. به نحوی که براساس آمار ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان تعداد ۶ آموزشگاه تخصصی در زمینهٔ نمایش در شهرهای اهواز، شوشتر، آبادان، دزفول، بهبهان و رامهرمز مجوز فعالیت رسمی دارند و تعداد گروه‌های نمایشی دارای مجوز بالغ بر ۴۹ گروه می‌باشد. ضمن اینکه تعداد دیگری نیز در شرف اخذ مجوز می‌باشند (جدول ۲ ــ ۴).

جدول ۲ ــ ۴ تعداد گروه‌های نمایش فعال در استان خوزستان

شهرستان	اهواز	آبادان	شوش	دزفول	شوشتر	اندیمشک	بهبهان	سوسنگرد	دشت آزادگان	ماهشهر	خرمشهر	باغملک	شادگان	کارون	آغاجاری	جمع
تعداد	۸	۶	۷	۵	۵	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۴۹

وضعیت هنر موسیقی خوزستان

هرچند ایران خاستگاه موسیقی‌های غنی و متنوع است و موسیقی یکی از مؤلفه‌های فرهنگ و هنر ایرانی به‌شمار می‌آید؛ لیکن در این میان، استان خوزستان با توجه به جغرافیای فرهنگی و تعدد اقوام بیشترین ظرفیت را در این مقوله دارا است. تقریباً همهٔ اقوام ساکن در خوزستان دارای موسیقی محلی خاص خود هستند که با حالات زندگی آن‌ها عجین شده است و گسترهٔ آن از کودکی با موسیقی لالایی مادر، موسیقی کشت‌وکار، سوگواری، در حین بازی، شادی، جنگ، پیروزی را دربر می‌گیرد و این اقوام با ضرباهنگ آن‌ها زیست می‌کنند. بنابراین، در استان خوزستان با توجه به تعدد اقوام، گروه‌های موسیقی محلی شامل موسیقی لری، دزفولی، شوشتری با ۲۴ مقام، عربی، بهبهانی، بندری، بختیاری، قشقایی و کوبه‌ای مروارید سیاه می‌شوند که دو گروه عربی و بختیاری به نسبت بقیه بیشتر هستند. بنا به آمار ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان ۱۵ گروه موسیقی به‌صورت مستمر در استان فعالیت دارند و حتی در جشنواره‌های مختلف کشوری نیز شناخته شده‌اند که می‌توان برای نمونه از موسیقی بختیاری گروه‌های نی‌نال، هیجار، هم‌درنگ، تاراز و اسماری را نام برد، همچنین در بخش موسیقی عربی، گروه‌های میسان، الغدیر، حویزاوی، بندری کارون و نخل طلایی مشغول به فعالیت هستند. ضمن اینکه بالغ بر ۴۶ آموزشگاه موسیقی در سطح استان مجوز فعالیت دارند (جدول ۲ ــ ۵).

جدول ۲ ــ ۵ تعداد آموزشگاه‌های موسیقی فعال در استان خوزستان

شهرستان	اهواز	دزفول	آبادان	بهبهان	شوش	اندیمشک	ایذه	ماهشهر	امیدیه	جمع
تعداد	۲۶	۵	۴	۳	۲	۲	۲	۱	۱	۴۶

وضعیت هنرهای تجسمی در استان خوزستان

هنرهـای تجسـمی در اسـتان خوزسـتان ازجملـه زمینه‌هـای هنـری اسـت کـه در طـی سـالیان اخیـر بـا اسـتقبال زیـادی مواجـه شـده اسـت. ایـن انجمـن کـه در طـی سـال‌های گذشـته، در محـل مـوزهٔ هنرهـای معاصـر خوزسـتان مسـتقر بـود پـس از واگـذاری ایـن مجموعـه بـه بخـش خصـوص فاقـد مـکان خاصـی بـود تـا اینکـه بـا حمایـت ادارهٔ کل فرهنـگ و ارشـاد اسـلامی خوزسـتان، دفتـر انجمـن در سـاختمان ادارهٔ فرهنـگ و ارشـاد اسـلامی شهرسـتان اهـواز جنـب مـوزهٔ هنرهـای معاصـر اهـواز مجـداً برپـا شـد و از سـال ۱۳۹۶ بـا تأییـد اساسـنامهٔ جدیـد و ابـلاغ احـکام هیئـت مؤسـس انجمـن رسـماً فعالیـت آن بـه شـکل جدیـد آغـاز گردیـد. تشـکیل شـورای تخصصـی شـامل هفـت نفـر از هنرمنـدان برجسـتهٔ رشـته‌های مختلـف ماننـد نقاشـی، کاریکاتـور، گرافیـک، پایـش درخواسـت‌های عضویـت و انتخـاب افـراد جهـت تشـکیل پرونـده و صـدور کارت عضویـت، تشـکیل مجمـع عمومـی، برگـزاری انتخابـات هیئـت رئیسـهٔ انجمـن و سـامان‌دهی فعالیت‌هـای هنـری در بخـش هنرهـای تجسـمی ازجملـه رویکردهـای مهمـی اسـت کـه دنبـال شـده اسـت. براسـاس آمـار رسـمی ادارهٔ کل فرهنـگ و ارشـاد اسـلامی اسـتان هم‌اکنـون بالـغ بـر ۷۳ آموزشـگاه تخصصـی در حـوزهٔ هنرهـای تجسـمی داراب مجـوز رسـمی فعالیـت می‌باشـند (جـدول ۲ ــ ۶).

جدول ۲ ــ ۶ تعداد آموزشگاه‌های هنرهای تجسمی فعال در استان خوزستان

شهرستان	اهواز	دزفول	ماهشهر	آبادان	شوشتر	ایذه	شوش	اندیمشک	بهبهان	مسجد سلیمان	امیدیه	خرمشهر	باغملک	جمع
تعداد	۲۳	۷	۷	۶	۶	۵	۴	۳	۳	۳	۳	۲	۱	۷۳

وضعیت شعر در استان خوزستان

انجمـن شـعر اهـواز تـا سـال ۱۳۷۸ توسـط کسـانی کـه از طـرف ادارهٔ فرهنـگ و ارشـاد اسـلامی انتخـاب می‌شـدند و مسـئول برگـزاری انجمـن شـعر بودنـد اداره می‌شـد. بـه شـکلی کـه در هـر هفتـه یـک روز خـاص تمامـی دوسـتداران شـعر از سراسـر اهـواز و حتـی از شـهرهای دیگـر اسـتان

نیز جهت شعرخوانی حضور یافته و به شعرخوانی می‌پرداختند. تا اینکه در اوایل سال ۱۳۷۹ اساسنامهٔ انجمن شعر اهواز توسط تعدادی از شاعران و پیش‌کسوتان شعر اهواز در ادارهٔ فرهنگ و ارشاد اسلامی استان نوشته شد. طبق این اساسنامه مقرر شد که از آن پس از میان تمام اعضای انجمن شعر براساس رأی‌گیری، تعداد پنج نفر به‌عنوان هیئت مدیرهٔ انجمن مشخص گردد که رابط انجمن و ادارهٔ فرهنگ و ارشاد اسلامی باشند. این پنج نفر طبق وظایفی که در اساسنامه برای آن‌ها مشخص شده بود برای پیشبرد اهداف تعیین‌شده فعالیت می‌کردند. هر دو سال یکبار نیز انتخابات مجدد انجام می‌شد، به‌طوری که هم‌اکنون نیز این جریان ادامه دارد. اما با به‌وجودآمدن امکانات فضای مجازی و برپایی انجمن‌های دیگر توسط ادارات دیگری همچون حوزهٔ هنری، حوزهٔ تبلیغات اسلامی، بنیاد شهید و غیره همسوسازی و حرکت تقابلی با آن ادرات، این جریان کم‌رنگ‌تر از قبل همچنان به‌کار خود ادامه می‌دهد. اما کارهای انجام‌شده طی گذر این سال‌ها که بیشتر با اهداف اساسنامه اجرا شده است به قرار زیر می‌باشد.

۱) برگزاری جشنواره‌های شعر استان خوزستان که تاکنون هفت جشنواره شعر استانی بوده است.
۲) برگزاری همایش‌ها و کنگره‌های ملی، بومی و مذهبی.
۳) برگزاری همایش شعر فصلی.
۴) آئین بزرگداشت و نکوداشت مقام پیش‌کسوتان شعر اهواز و استان خوزستان.
۵) برگزاری شعر گویشی و بومی استان خوزستان.
۶) رونمایی از کتاب‌های شعر و سروده‌های شاعران استان.
۷) نقد کتاب‌های شعری سرودهٔ شاعران استان.
۸) چاپ نشریه‌های عصر دوشنبه.
۹) چاپ چهل عنوان کتاب شعر بزرگان و پیش‌کسوتان شعر استان خوزستان.
۱۰) شرکت در جشنواره‌های دیگر شعر در استان.

وضعیت فعالیت‌های قرآنی در استان خوزستان

در طی سالیان مختلف و در راستای منویات مقام معظم رهبری و توسعهٔ فعالیت‌های قرآنی، صدها هیئت قرآنی در رابطه با زمینه‌های تخصصی ازجمله حفظ، تجوید و تفسیر قرآن در سطح استان مشغول فعالیت بودند، ولی به دلیل نداشتن محلی مناسب، نمی‌توانستند دور هم جمع شوند و برنامه‌های آموزشی داشته باشند. برای این منظور، با راه‌اندازی دارالقرآن الکریم استان این فرصت حاصل شد که به نحو شایسته‌ای به موضوع تفسیر

قرآن به‌صورت حوزوی و دانشگاهی پرداخته شود و نتایج آن در اختیار قرآن‌پژوهان قرار گیرد. عملیات ساخت این دارالقرآن از سال ۱۳۹۱ آغاز شد ولی با توجه به مشکلاتی که در تأمین اعتبار آن پیش آمد، نهایتاً در ابتدای سال ۱۳۹۷ به بهره‌برداری رسید. مجموعهٔ دارالقرآن توسط سازمان تبلیغات اسلامی خوزستان تأسیس و راه‌اندازی شده است. هدف از احداث این دارالقرآن ایجاد مرکزیتی برای تمرکز فعالیت‌های قرآنی و توسعهٔ مفاهیم قرآن و عترت است. این دارالقرآن در سه راه فرودگاه اهواز واقع شده و دارای یک سالن اجتماعات با ظرفیت ۳۰۰ نفر و ۱۰ کلاس ۱۲۰ نفرهٔ مبله و هوشمند است.

دارالقرآن الکریم اهواز، علاوه‌بر اینکه یک مرکز تخصصی در حوزهٔ تحقیقات قرآنی است، به‌طور پیوسته در راستای برگزاری دوره‌های تفسیر، مفاهیم، روخوانی و روان‌خوانی و محافل انس با قرآن‌کریم برای پایه‌ها و سنین مختلف فعالیت می‌کند. این مرکز در راستای اهداف سازمان دارالقرآن الکریم سازمان تبلیغات اسلامی، با ابداع و اجرای فعالیت‌های جدید، مؤثر و منحصربه‌فرد در عرصهٔ قرآنی کشور اقدام نموده است که به‌عنوان نمونه می‌توان به مواردی همچون «تصحیح و نظارت بر چاپ و نشر قرآن»، «پژوهش، طراحی و برگزاری دوره‌های مدون تربیت معلم، مدرس و داور قرآن‌کریم در رشته‌های قرائت، حفظ، مفاهیم و تفسیر قرآن»، «اعزام قاریان قرآن»، «استانداردسازی و اجرای چرخه‌های آموزشی در سطوح و رشته‌های مختلف قرآنی»، «اجرای گستردهٔ آموزش‌های عمومی قرآن‌کریم در قالب طرح‌هایی چون "بسیج قرآن‌آموزی" و"طرح رمضان"، "نهضت قرآن‌آموزی" و. . . »، «اعزام کاروان‌های نور»، «طراحی و برگزاری مسابقات متنوع قرآنی»، «طراحی و برگزاری کارگاه‌های آموزشی زندگی و تربیت قرآنی»، «راه‌اندازی مراکز مشاورهٔ قرآنی»، «پژوهش و تولید رسانه‌های آموزش قرآن»، «هدایت، حمایت و سامان‌دهی اتحادیه، مؤسسهٔ قرآنی مردمی و خانه‌های قرآن روستایی» اشاره کرد.

وضعیت صنعت چاپ و نشر

چاپ و نشر ازجمله صنایع مهم فرهنگی به‌شمار می‌رود که ازجمله شاخصه‌های توسعهٔ فرهنگی به‌شمار می‌رود که زمینهٔ نشر اندیشه‌ها و توسعهٔ دسترسی به آرا و نظرات برجسته را فراهم می‌سازد. استان خوزستان در زمینهٔ نشر در زمرهٔ استان‌های فعال و پویا است. براساس اطلاعات ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان هم‌اکنون بالغ بر ۹۱ مؤسسهٔ فرهنگی و انتشاراتی در استان مجوز فعالیت دارند (جدول ۲ ــ ۷).

جدول ۲ ـ ۷ تعداد ناشران فعال در استان خوزستان

شهرستان	اهواز	دزفول	آبادان	بهبهان	اندیمشک	مسجد سلیمان	رامهرمز	خرمشهر	سوسنگرد	ملاثانی	جمع
تعداد	۶۶	۹	۴	۳	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۹۱

مؤسسات و کانون‌های فعال در زمینهٔ فرهنگ و هنر خوزستان

موزهٔ هنرهای معاصر اهواز

این موزه در سال ۱۳۸۸ در ۲ طبقه و با ۵ گالری در جادهٔ ساحلی اهواز افتتاح گردید. این موزه در حدود ۷۰ اثر ارزنده دارد که بیش از ۹۰ درصد آثار آن متعلق به هنرمندان استان خوزستان است. در این موزه به‌صورت استاندارد حدود ۲۵۰ الی ۳۰۰ اثر را می‌توان به نمایش درآورد. از دیگر امکانات موزهٔ هنرهای معاصر اهواز می‌توان به اقامتگاه ویژهٔ مخصوص اساتید و هنرمندان مدعو، مهمان‌سرا، گنجینه، سایت اداری، کتابخانه، کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی، سالن کنفرانس، کافه گالری و رستوران بین‌المللی اشاره کرد.

موزهٔ خراطی اهواز

خراطی یکی از صنایع و هنرهایی است که در اکثر شهرهای ایران رواج دارد. تراش‌دادن و شکل‌بخشیدن به چوب را با حرکت دورانی دستگاه، هنر خراطی می‌گویند. محصولاتی مانند عصا، مهره‌های شطرنج، قندان، شانهٔ چوبی، چوب‌رختی، صندلی و وردنه توسط هنر خراطی و فنون آن ساخته می‌شوند. موزهٔ خراطی شهر اهواز با قراردادن این هدف که مردم را با صنایع هنری چوبی به همراه کاربرد آن در فضای معماری شهری آشنا کند، افتتاح شد. در این مجموعه حدود ۴۰۰ اثر هنری وجود دارد که ازجمله آثار ارزشمند استاد عبدالرحیم فروتن، استاد بزرگ خراطی در آن گردآوری و به نمایش گذاشته شده است. همچنین موزهٔ خراطی اهواز اولین موزهٔ ایران در زمینهٔ هنر و صنعت خراطی است که مهر اصالت یونسکو را به‌عنوان موزهٔ تخصصی چوب دارد. در این موزه آثار مختلف با چوب‌های متفاوتی مانند گردو، نارون، توسکا، شمشاد، زبان گنجشک، گلابی، چوب سفید، بید و چنار ساخته و جمع‌آوری شده است.

بنیاد خوزستان‌شناسی

بنیاد خوزستان‌شناسی در سال ۱۳۸۱ به همت جمعی از دوست‌داران خوزستان ازجمله دکتر شیخ استاد تمام و نمایندهٔ فرهیختهٔ ادوار گذشتهٔ مجلس شورای اسلامی و رییس گروه

فلسفهٔ دانشگاه شهید بهشتی و مدیر گروه فلسفهٔ دانشگاه آزاد اسلامی، دکتر مهدی بخشنده ریاست سابق دانشگاه شهید چمران اهواز و معاون وزارت جهاد کشاورزی، دکتر محمد کیانوش‌راد عضو شورای عالی بنیاد باران و نمایندهٔ مردم اهواز در مجلس ششم تشکیل شد. این بنیاد غیردولتی، غیرانتفاعی و غیرسیاسی است و در حوزهٔ شناختن و شناساندن فرهنگ، تاریخ، هنر و تمدن استان خوزستان فعالیت می‌کند. در بنیاد خوزستان‌شناسی همچنین افراد نام‌آشنایی چون پروفسور کرمزاده استاد شناخته‌شدهٔ ریاضیات، مهندس شمسایی، دکتر مهدی قمیشی، دکتر پاک‌سرشت، دکتر محمد جعفری قنواتی، دکتر محمد رضا علم، دکتر عباس امام و دکتر حسینعلی حسین‌زاده و دیگر شخصیت‌های برجستهٔ علمی و فرهنگی حضور داشته‌اند. بنیاد خوزستان‌شناسی در دور اول فعالیت‌های خویش توانست با برگزاری سمینار علمی «آب کارون» با همکاری ۲۰ نهاد غیردولتی در جهت تبیین مشکلات و چالش‌های پیش‌روی کارون نقش مهمی در طرح و ارائهٔ پیشنهاد داشته باشد و هشدارهای لازم را درخصوص نگرانی برای کارون اعلام کند. این سمینار با حضور شخصیت‌های علمی و اجرایی در بالاترین سطح خود برگزار شد.

بنیاد خوزستان‌شناسی همچنین یک همایش داستانی با حضور صفدر تقی‌زاده، فتح‌الله بی‌نیاز، ابراهیم دم‌شناس، محمد جعفری قنواتی، عدنان غریفی، مصطفی مستور، دکتر امامی و دکتر صالحی و دیگر بزرگان عرصهٔ علم و فرهنگ برگزار کرد. برگزاری آیین نکوداشت نویسندهٔ سرشناس جنوب، عدنان غریفی از دیگر رویدادهای مهمی بود که توسط بنیاد خوزستان‌شناسی انجام پذیرفت که پس از آن این نویسنده صاحب سبک را مجدداً در عرصهٔ افکار عمومی مطرح و کتاب‌هایش را به زیور طبع آراست. از دیگر فعالیت‌های بنیاد خوزستان‌شناسی در فاز اول می‌توان به بازدیدهای علمی فرهنگی، دعوت از مهندسان بدون مرز در استان، برگزاری نشست‌های علمی — تخصصی، برگزاری نمایشگاه‌های هنرهای تجسمی و نقاشی، چاپ و نشر هفت اثر نوشتاری اشاره کرد. بنیاد خوزستان‌شناسی به تحلیل صاحب‌نظران در دوران فعالیت کوتاه خود توانسته است گام‌های بلند در عرصهٔ فرهنگ و هنر خوزستان بردارد. چاپ خبرنامهٔ جندی‌شاپور از جمله دیگر فعالیت‌های بنیاد می‌باشد.

بنیاد خوزستان‌شناسی، در دور جدید فعالیت‌های خود که از سال ۱۳۹۳ آغاز شده است، برنامه‌ریزی جهت تعمیق اهداف و جذب بیشتر علاقه‌مندان را در دستور کار قرار داده است. چراکه این بنیاد اعتقاد دارد هویتی استانی، بدون ایجاد حس مقابله و تضاد با سایر استان‌ها از اهمیت ویژه‌ای در فعالیت‌هایش برخوردار است و تکیه بر نام خوزستان

به هیچ وجه به معنی ایجاد حس رویایی با دیگر استان‌ها نیست. درحال حاضر بنیاد خوزستان‌شناسی با تشکیل کمیته‌های تخصصی ادبیات، میراث فرهنگی، هنرهای نمایشی، هنرهای تجسمی، محیط زیست، اجرایی و روابط عمومی، به‌عنوان زیرمجموعهٔ خود سعی در فعالیت مستمر فرهنگی، هنری و اجتماعی در استان خوزستان دارد. برگزاری کارگاه آموزش مقررات رابرت و نحوهٔ کار در تشکل‌های مردم‌نهاد برای نخستین‌بار در خوزستان، برگزاری کارگاه کاریکاتور، شعر، داستان‌نویسی، خبرنگاری و کارگاه موفقیت برای اهل فرهنگ و هنر، همچنین، کارگاه عکاسی، محیط زیست ویژهٔ کودکان و برگزاری شب شعر و همایش میراث فرهنگی و گردشگری استان با هدف فراهم‌ساختن بستری مناسب جهت رشد و شکوفایی استعدادهای استان در زمینهٔ فرهنگ و هنر از دیگر اهداف و برنامه‌هایی است که بنیاد خوزستان‌شناسی دنبال می‌کند.

کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان اهواز

زمینهٔ شروع فعالیت‌های فرهنگی به نحوی که جامعهٔ مخاطب را از سنین پائین‌تر تحت پوشش قرار دهد، نیازمند برنامه‌ریزی مدون با پشتوانهٔ دولتی و نگاهی هدفمند و نظام‌مند است. کانون پرورشی و فکری کودکان و نوجوانان نهادی دولتی است که در این زمینه فعالیت می‌کند. در مرکز فرهنگی هنری کانون علاوه بر ارائهٔ خدمات کتابداری مانند فراهم‌سازی امکان مطالعه و امانت کتاب، فعالیت‌های جانبی فرهنگی، هنری و ادبی نیز به کودکان و نوجوانان ۶ـ۱۶ ساله داوطلب ارائه می‌شود. درحال حاضر ۴۲ فعالیت در مرکز کانون در سه دسته فعالیت‌های فرهنگی، هنری، ادبی اجرا می‌شود. این فعالیت‌ها با نظارت کارشناسان و مربیان تخصصی (مربی مسئول، مربیان فرهنگی، مربیان ادبی و مربیان هنری) اجرا می‌شود.

فعالیت فرهنگی و هنری کانون، اقدامی هدفمند و برنامه‌ریزی‌شده است که مربیان به‌منظور شناخت و پرورش استعدادهای فکری و ذوقی کودکان و نوجوانان، با حضور و مشارکت آنان، در زمان و مکان معین، و با استفاده از روش‌های خاصی صورت می‌گیرد. فعالیت‌های قصه‌گویی، شعرخوانی، روخوانی کتاب، معرفی کتاب، بحث کتاب، بحث آزاد، معرفی شخصیت‌های برجسته، معرفی وقایع و ایام، معرفی سرزمین، مسابقه، هنرهای دستی، کاردستی، بازی و سرگرمی، نمایش خلاق، نمایش عروسکی، نمایش فیلم، سرود، آشنایی با قرآن و حدیث، آشنایی با احکام، فعالیت‌های علمی، اردو و کوهنوردی، شرکت در گردهمایی، شرکت در مراسم (نماز جمعه، مراسم ملی ـ مذهبی)، شرکت در جشن‌ها، فعالیت‌های ادبی مانند کلاس ادبی ـ حضوری، کارگاه ادبی، انجمن ادبی، بخش مکاتبه‌ای

فعالیت‌های ادبی، مسابقات ادبی، اردوهای ادبی، شب شعر و عصر قصهٔ آهنگ بهاران، طرح ادبی، انجمن ادبی آفرینش، فعالیت هنری مانند خوشنویسی، فعالیت سفالگری، فعالیت نقاشی، کارگاه هنری، کارگاه‌های هنری مستمر، کلاس دوره‌ای ـ ترمیك با مشارکت اولیا در هزینهٔ کلاس و برای کودکان و نوجوانان ۴ـ ۱۶ سال در زمینه‌های مختلف مانند نقاشی، سفال (با دست و با چرخ)، خوشنویسی، عکاسی، فیلم‌سازی، انیمیشن، کلاژ، عروسک‌سازی، موسیقی، چرتکه، رباتیک، هوا و فضا و غیره از آن جمله‌اند.

بنیاد فرهنگی هنری علامه شیخ شوشتری

بعد از رحلت عالم وارسته ـ حضرت علامه حاج شیخ محمدتقی شیخ (شوشتری ـ ره) در ۲۹ اردیبهشت‌ماه سال ۷۴ فرزند برومند ایشان جناب آقای دکتر محمدعلی شیخ اقدام به تأسیس مؤسسهٔ فرهنگی ـ هنری علامه شیخ شوشتری نمودند. هدف ایشان از این کار ایجاد یك مرکز فرهنگی در سطح شهرستان برای مردم و نشر و گسترش معارف دینی ازجمله ترجمه و چاپ آثار گرانمایهٔ پدر بزرگوارشان و در اختیار قرار دادن آن‌ها به همهٔ مشتاقان علم و فضیلت بود. این مؤسسه براساس اهداف فرهنگی مصرح در قانون اساسی و باالتزام به رعایت مقرارت فرهنگی مصوب در شورای عالی انقلاب فرهنگی و ضوابط حاکم بر تأسیس مراکز فرهنگی و بر طبق مشخصات و شرایط پیش‌بینی‌شده در اساسنامهٔ ویژهٔ خود با مجوز وزارت تشکیل گردید. اساسنامهٔ این بنیاد مشتمل بر چهار فصل و شانزده ماده در تاریخ ۸۰/۸/۲ به تصویب هیئت مؤسس رسید و به دنبال آن هیئت امنا، دبیر و سایر اعضای آن به‌موجب صورت جلسه‌ای برگزیده شدند. ازجمله فعالیت‌های این بنیاد می‌توان به انتشار آثار ذیل اشاره کرد:

۱) جلوهٔ فضل و فضیلت: مروری بر زندگی و آثار علامه محقق حضرت آیت‌الله شیخ محمدتقی شیخ شوشتری

۲) آفتاب شوشتر: نظری اجمالی بر احوال و آثار علامه محقق آیت‌الله العظمی حاج محمدتقی شیخ شوشتری

۳) نخستین‌ها

۴) قضاوت‌های امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام

۵) ترجمه و شرح موضوعی نهج‌البلاغه

بنیاد فرهنگی مهدی موعود (عج) خوزستان

بنیاد حضرت مهدی موعود(عج) استان خوزستان در نیمهٔ شعبان سال ۱۳۸۷ در جوار حرم «علی‌ابن مهزیار اهوازی» تأسیس شد. برای راه‌اندازی بنیاد مهدویت ابتدا هیئت

مدیره‌ای متشکل از مدیران کل صداوسیما، آموزش‌وپرورش، اوقاف و امور خیریه، تبلیغات اسلامی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، نماینده‌ای از سپاه پاسداران و دانشگاه‌های استان تشکیل شد که ریاست این هیئت مدیره را آیت‌الله «حیدری» عهده‌دار شدند. هم‌اکنون بالغ بر ۳۲ شعبه این بنیاد در شهرستان‌های خوزستان فعال هستند. درحال حاضر بنیاد مهدویت استان خوزستان پنجاه طلبه در دو بخش بانوان و آقایان متخصص در زمینهٔ مباحث مهدوی دارد که در سراسر استان کلاس‌ها و برنامه‌هایی برای ترویج فرهنگ و معارف مهدویت برگزار می‌کنند. تدوین و اجرای برنامه‌های مختلف در حوزهٔ مباحث مهدویت ازجمله فعالیت‌های این بنیاد می‌باشد. به‌عنوان نمونه:

۱) برنامه‌ریزی، تدوین و پخش برنامه‌های «در انتظار آفتاب» و «شمیم دیدار» با محوریت موضوعات مهدوی با هماهنگی صداوسیمای مرکز خوزستان.

۲) برگزاری کلاس‌های مهدویت برای کارمندان ادارات استان به‌عنوان نقطهٔ عطفی در ترویج فرهنگ مهدویت.

۳) راه‌اندازی کانون‌های مهدویت در ادارهٔ آموزش‌وپرورش استان خوزستان (بدین‌وسیله ۹۷۰ هزار دانش‌آموز در مقاطع مختلف تحصیلی و ۵۴ هزار معلم تحت پوشش برنامه‌های بنیاد قرار گرفت).

۴) اعزام کارشناس تخصصی حوزهٔ مهدویت به مساجد اهواز و حومهٔ آن.

۵) اعزام کارشناس با همکاری سپاه پاسداران خوزستان به مساجدی که کلاس‌های اوقات فراغت را در اهواز و حومه برگزار می‌کنند.

۶) راه‌اندازی سامانهٔ پیام‌کوتاه بنیاد مهدویت استان خوزستان با شماره ۳۰۰۰۹۳۱۳ همزمان با میلاد امام جواد (ع).

۷) برگزاری نشستی با حضور مدیرکل ادارهٔ فرهنگ و ارشاد اسلامی خوزستان، دبیران و سردبیران روزنامه‌های محلی جهت تخصیص ستون مهدوی در نشریات چاپ روزهای پنجشنبه به‌منظور ترویج فرهنگ مهدویت به شکل منظم.

۸) طرح آموزشی ضمن خدمت برای کارمندان ادارات استان (این طرح که ویژهٔ کارمندان ادارات و سازمان‌ها است در موضوعاتی همچون آموزش قرآن، احکام، ولایت فقیه و اخلاق اسلامی در ساعات غیراداری در ادارات و سازمان‌های مربوطه به مدت بیست ساعت برگزار می‌شود).

۹) برنامه‌ریزی برای برگزاری نمایشگاه دائمی کتاب با محوریت امام زمان(عج)، در عرصهٔ ترویج مهدویت.

نمایندگی آستان قدس رضوی در خوزستان

در پی تأسیس معاونت امداد مستضعفان آستان قدس رضوی در سال ۱۳۹۵ با هدف خدمت‌رسانی به زائرین و ارادت‌مندان حضرت امام رضا(ع) به‌ویژه نیازمندان و محرومان، در اکثر استان‌های کشور دفاتر نمایندگی آستان قدس رضوی با نیل به این هدف تشکیل گردید. یکی از دفاتر نوپا و تازه‌تأسیس آستان قدس رضوی در استان خوزستان است. وظیفهٔ اصلی دفتر نمایندگی فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی در راستای خدمت به اقشار محروم و مستمند می‌باشد و عرصه‌های خدمت به خانواده‌های محروم و مستمند عبارت است از: اعزام زائر اولی‌ها به مشهد مقدس، اطعام، بهداشت و درمان، اردوهای جهادی، رسیدگی به دانش‌آموزان و دانشجویان محروم، تهیهٔ جهیزیه و همچنین ترویج فرهنگ وقف و نذر. یکی دیگر از وظایف دفاتر جذب خادمیاران رضوی است که به‌وسیلهٔ این خادمیاران اهداف فوق تحقق پیدا می‌کند. همچنین فعالیت‌های فرهنگی ازجمله مشاوره‌های حقوقی، مشاوره‌های درسی، مشاوره‌های خانوادگی، آموزش عقیدتی و ... در راستای همین خانواده‌های محترم انجام می‌گیرد. دفتر نمایندگی دارای یک چارت تشکیلاتی است که از طرف معاونت امداد مستضعفین آستان قدس رضوی چارت تشکیلاتی ابلاغ شده است. اعضای شورای دفتر نمایندگی استان با نظر سرپرست دفتر نمایندگی استان و با مشورت از میان افراد فرهیخته انتخاب شدند و مسیر مراحل جذب آن‌ها نیز طی شد. ازجمله برنامه‌هایی که توسط این مرکز دنبال شده است می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱) طرح خادمیاری: شیعیان مولا امام علی بن موسی الرضا(ع) شیفتهٔ اهل بیت و به‌ویژه امام مهربانی هستند. ازآنجاکه امام رضا(ع) از راه خوزستان به سمت طوس طی طریق نموده و به مدت یک هفته نیز در اهواز اقامت داشتند، این سرزمین دروازهٔ ورود تشیع به ایران است. از آرزوهای مردم ولایت‌مدار خوزستان خادم‌شدن در آستان قدس رضوی بوده و هست که خادمیاری رضوی برای آنان افتخاری بزرگ محسوب می‌شود. با توجه به اینکه دفتر نمایندگی استان هنوز تبلیغات گسترده‌ای در این‌خصوص انجام نداده است اما با این جود استقبال خوبی به عمل آمده و تاکنون بیش از ۳۰۰ نفر به‌عنوان خادمیار رضوی ثبت نام نموده‌اند.

۲) اعزام جهت تشرف به زیارت حضرت امام رضا (ع) (افراد بالای ۴۰ سال سن که تاکنون به علت عدم تمکن مالی نتوانسته‌اند به مشهد مقدس مشرف شوند و همچنین افراد بدسرپرست، مستمند و زنان بی‌سرپرست و مستمند و همچنین فرزندان

ایتام که مستمند هستند در اولویت تشرف قرار دارند).

۳) خدمات پزشکی (حضور تیم‌های پزشکی خادمیاران رضوی شامل پزشکان در تخصص‌های مختلف و همچنین دارابودن دستگاه سونوگرافی، نوار قلب، داروخانه و ادامهٔ درمان بعضی از بیماری‌هایی که نیاز به استمرار درمان دارند در بیمارستان‌ها و معرفی جهت بستری آنان).

۴) تأمین جهیزیه و تعمیر منازل و سرپناه محرومان

۵) تشکیل کانون‌های مساجد با همکاری هیئت امنای مساجد، ائمهٔ جماعات و فرماندهی بسیج.

اندیشکدهٔ سبک زندگی اسلامی

اندیشکدهٔ سبک زندگی اسلامی در اهواز به همت تعدادی از جوانان مؤمن حوزه و دانشگاه به‌عنوان تلاشی برای پاسخ به دعوت عمومی رهبر انقلاب به جهاد فرهنگی و طرح‌ریزی دستورالعمل سبک زندگی اسلامی تشکیل شد. رهبر انقلاب در سال ۶۸ بحث دغدغهٔ سبک زندگی را با طلاب و مبلغان حوزهٔ علمیهٔ قم مطرح و تأکید فرمودند که حوزهٔ علمیه باید الگوی زندگی اسلامی را ارائه دهد. این دغدغه‌ها منشأ جرقه‌هایی در ذهن جوانان انقلابی و مذهبی شد و به دنبال آن افقی به نام ۱۴۰۸ طراحی گردید. سه لایه برای رسیدن به این افق طرح‌ریزی شد که شامل: تبیین طرح جامع زندگی، تدوین طرح جامع زندگی و ترویج طرح جامع زندگی است. هدف از این طرح‌ریزی افق در ابعاد فردی و اجتماعی این است که در نهایت دستورالعمل جامعی برای تربیت نیروی مؤمن انقلابی تدوین شود. طی سال ۹۱ تا ۹۲ تبیین طرح جامع زندگی انجام شد و چیستی، چرایی و چگونگی سبک زندگی تبیین گردید. اندیشکده از سال ۹۲ وارد مرحلهٔ تدوین طرح شد. در مرحلهٔ تبیین طرح ۴۰ اصل سبک زندگی اسلامی طراحی شد که ۱۰ اصل مربوط به مبانی سبک زندگی، ۵ اصل مربوط به انسان ایمانی، ۵ اصل مربوط به خانوادهٔ هجری، ۵ اصل مربوط به جامعهٔ جهادی، ۵ اصل مربوط به حکومت اوابی، ۵ اصل مربوط به علم ارشادی و ۵ اصل مربوط به هنر حضوری است. منظور از تعبیر هجری در خانوادهٔ هجری، هجرت انفسی است. همهٔ این مبانی برگرفته از آیات قرآن کریم است. مرحلهٔ تدوین که از سال ۹۲ آغاز شد تا سال ۱۴۰۰ ادامه خواهد داشت و از سال ۱۴۰۰ تا ۱۴۰۸ وارد لایهٔ ترویج طرح جامع زندگی خواهد شد. در مرحلهٔ تدوین طرح، این ۴۰ اصل آموزش داده می‌شود که این آموزش در دو قالب اندیشه‌ورزی و انگیزه‌بخشی صورت می‌گیرد. در راستای اندیشه‌ورزی دوره‌هایی با موضوع سبک زندگی در سه سطح برگزار می‌شود و شرکت‌کنندگان پس از

گذراندن این سه سطح در پاسخ به پرسش‌هایی که مقام معظم رهبری در سال ۹۱ طرح کردند برای ما مقاله می‌نویسند تا بتوانیم طرح را به کمک هم تدوین کنیم. نشست‌های ماهیانه نیز درحقیقت طرح‌ریزی سبک زندگی در مقولهٔ انگیزه‌بخشی است. درحال حاضر اعضای شورای اندیشکدهٔ سبک زندگی ۱۷ نفر هستند. چون سبک زندگی بحث وسیعی است؛ هر فرد با هر علاقه و تخصص می‌تواند به این بحث کمک کند. ضمن اینکه به‌صورت ماهیانه نشست‌های اندیشکدهٔ سبک زندگی برگزار می‌شود.

کتابخانهٔ مرکزی استان خوزستان

کتابخانهٔ مرکزی کل استان خوزستان با مساحتی بالغ بر ۱۳۰۰ متر مربع و زیربنای ۷۱۰۰ متر در سه طبقه دی ماه سال ۱۳۸۸ رسماً در اهواز افتتاح شد. تکمیل این پروژهٔ فرهنگی از زمان افتتاح طی سه فاز عملیاتی و به سرانجام رسید. این کتابخانه دارای بخش‌های تخصصی کتابخانه ازجمله بخش نابینایان، کودکان و نوجوانان، خوزستان‌شناسی، بخش کتاب‌های امانی، بخش مرجع، سالن نشریات، بخش خدمات فنی، سالن کنفرانس، واحد آرشیو اسناد و مدارك، اتاق‌های پژوهش، بخش کتابخانهٔ دیجیتال، سالن مطالعهٔ مجزا برای خانم‌ها و آقایان هرکدام با ظرفیت حدود ۲۸۰ نفر است. تعداد اعضای فعال این کتابخانه بالغ بر ۱۰۰۰۰ نفر می‌باشد و با دارابودن بیش از ۱۱۵ هزار نسخه کتاب روزهای شنبه تا پنجشنبه خدمات مختلف اطلاعاتی ارائه می‌کند. فعالیت‌های این کتابخانه در راستای اهداف و مأموریت‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است. در سال ۱۳۹۲ به‌عنوان کتابخانهٔ برتر فرهنگی در سطح کشور انتخاب و معرفی شد و در سال ۱۳۹۵ نیز در طرح اهواز، پایتخت کتاب ایران مشارکت فعال داشت. ضمن اینکه برنامه‌های مختلف فرهنگی مانند هفتهٔ کتاب، هفتهٔ پژوهش، نمایشگاه‌های کتاب، خوشنویسی، عکس و صنایع دستی، شاهنامه‌خوانی، جلسات معرفی و نقد کتاب، کارگاه‌های آموزشی تخصصی در حوزهٔ اطلاع‌رسانی و خانواده، برنامهٔ پیک کتاب، طرح کتاب من، برنامه‌ریزی بازدیدهای دوره‌ای دانش‌آموزان و دانشجویان از مجموعه، دورهمی کتاب‌دارانه، راه‌اندازی ایستگاه مطالعه، کانون ادبی، ویژه‌برنامه‌های مختلف آیینی، نشست‌های کتاب‌خوان، کانون ادبی، کانون ترانه‌سرایان اهواز، مشارکت در برگزاری همایش‌های تخصصی در حوزهٔ کتابخانه‌ها، همکاری با انجمن کتابداران شاخهٔ خوزستان، کارگاه‌های آموزش فن بیان، آموزش حفظ، قرائت و تجوید قرآن، برنامه‌های ویژهٔ شعرخوانی، نویسندگی، قصه‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی و کاردستی، کلاس‌های هوش هیجانی و خلاقیت، جمع‌خوانی و غیره به طور مستمر در این نهاد فرهنگی اجرا می‌شود. بخش اتاق آکوستیک کتابخانه در راستای تولید

کتاب‌های گویا برای استفادهٔ نابینایان در سال ۱۳۹۸ افتتاح شده است. بخشی از خدمات اطلاعاتی مختلفی که کتابخانهٔ مرکزی در راستای مأموریت سازمانی خود ارائه می‌دهد عبارت‌اند از: اپلیکیشن سامانهٔ مدیریت کتابخانه‌های عمومی، اجرای امانت بین کتابخانه‌ای با کتابخانه‌های تخصصی، خدمات سامانه از کتابدار بپرس، خدمات پیک کتاب برای اعضای دارای نیازهای خاص، خدمات کتاب بریل، گویا و نشریات ویژهٔ نابینایان و کم‌بینایان و تجهیزات برجسته‌نگار و بهدید، خدمات بخش ویژهٔ خوزستان‌شناسی.

نخبگان فرهنگی استان خوزستان

استان خوزستان سرزمین تنوع فرهنگی، جایگاه اندیشمندان بزرگی بوده است که فرهنگ و تمدن ایران از آن‌ها رنگ و لعاب گرفته است. تعدادی از بزرگان معاصر در حوزهٔ فرهنگ و ادب این سرزمین ذیلاً معرفی می‌شود.

علامه شیخ محمدتقی شوشتری

محمدتقی شوشتری (تستری) معروف به علامه شوشتری (۱۳۲۰ق/ ۱۲۸۱ش ـ ۱۴۱۵ ق/ ۱۳۷۲ش) در بین مردم شوشتر مشهور به شیخ شوشتری و حاج شیخ بود، یکی از علما و دانشمندان معاصر است که در ساحت حدیث‌پژوهی خدمات ارزنده و بی‌سابقه‌ای انجام داد. محمدتقی شوشتری در سال ۱۳۲۰ هـ.ق متولد گردید. پدر او شیخ محمد کاظم شوشتری فرزند شیخ محمدعلی، فرزند آیت‌الله شیخ جعفر شوشتری بود که هنگام ولادت شیخ محمدتقی در نجف اشرف سکونت داشت اما در سن هفت‌سالگی او به شوشتر بازگشت و پس از چندی شیخ محمدتقی و مادرش نیز به نزد او در شوشتر رفتند. خاندان مادری محقق از خانواده‌های متدین ایرانی بودند که از مدت‌ها پیش، شهر نجف را برای سکونت برگزیده بودند و مادرش متولد نجف اشرف بود. پدر محمدتقی شوشتری، یگانه مرجع شوشتر و از مردان مبارز آن دیار بود. او در دفاع از کیان مسلمانان به‌ویژه در حریم حجاب اسلامی، مرزبانی مبارز و مبارزی بیدار بود که توسط طاغوتیان از شوشتر به بروجرد تبعید شد و روزگار درازی را ـ هم در زمان رضاخان و هم در عصر محمدرضا پهلوی ـ دور از وطن، غریبانه در بروجرد زیست. علامه شوشتری قبل از هفت‌سالگی در مکتب، قرآن و خواندن و نوشتن و خط ترسل را فراگرفت، و بعد از آنکه به شوشتر رفت مقدمات و سطح را نزد سید حسین نوری، سید محمدعلی امام و سید علی‌اصغر حکیم ـ که اغلب از شاگردان پدرش بودند ـ گذراند، و پس از آن نیز با آموزش‌های استادانی نظیر محمدتقی شیخ‌الاسلام و سید مهدی آل طیب و پدر خود، در سن شانزده/ هفده‌سالگی به درجهٔ اجتهاد نایل شد.

وی با توجه به نبوغ و ذکاوت فراوانی که داشت، بسیاری از کتاب‌هایش را بدون استاد مطالعه می‌نمود، یعنی ابتدای هر کتابی را از استادان فرامی‌گرفت، و بقیه‌اش را خود مطالعه می‌کرد، و به‌خوبی آن را فرا می‌گرفت. بعد از سال ۱۳۵۴ ه.ق. (۱۳۱۴ ه.ش.) به دلیل قانون کشف حجاب به همراه سیدباقر حکیم از شوشتر به عتبات هجرت کرد، و در حوزه‌های علمیهٔ کربلا و سپس نجف به کسب علوم و معارف اسلامی ادامه داد. همان روزها در نجف اشرف یکی از آثار پربارش را با عنوان «قضاء امیرالمؤمنین علیه السلام» پیرامون قضاوت‌های امام علی علیه‌السلام) برای نخستین‌بار به دست چاپ سپرد و با انتشار آن، چشم دانشورانِ نجف را معطوف خود ساخت. همچنین در آنجا اقدام به تألیف کتاب ارزشمند قاموس الرجال نمود و موفق به کسب جایزه از شیخ آقا بزرگ تهرانی گردید. ایشان در این ایام به‌سختی زندگی خود را می‌گذراند و درعین‌حال خود را وقف تحقیق و تألیف نموده بود. چنانچه خود درمورد این بخش از زندگی‌اش می‌گوید: «در عتبات که بودیم کفران نعمت زیاد می‌شد، در مساجد و جاهای دیگر نان و چیزهای دیگر می‌ریختند، من هم گاهی از آن نان به منزل می‌بردم و دیگر نان نمی‌خریدیم و با پول نان کتاب می‌خریدم». محمدتقی شوشتری تا سال ۱۳۲۱ شمسی در حوزهٔ نجف بود و پس از آنکه رضاشاه از قدرت به زیر کشیده شد به شهرش شوشتر برگشت و تا واپسین روزهای عمرش در آن دیار ماند و به تحقیق و تألیف و تدریس اشتغال داشت. حضرات حجت الاسلام سید حسین نوری، حجت الاسلام سید علی‌اصغر حکیم (۱۳۴۸ ق.)، حجت الاسلام سید محمدعلی امام، معروف به امام شوشتری، (۱۳۰۸-۱۳۹۴ ق.)، آیت‌الله شیخ محمدکاظم شوشتری (پدرشان)، آیت‌الله سید مهدی آل طیب جزایری (۱۳۶۲ ق.) و آیت‌الله سید محمدتقی شیخ الاسلام. (۱۳۴۲ ق.) ازجمله مربیان و عالمانی که در شکوفایی استعداد ایشان به‌نوعی سهیم بودند. اما آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی، آیت‌الله شیخ غلامرضا عرفانیان، استاد حجه الاسلام رضا استادی، استاد قیس آل قیس، دکتر سیدکمال حاج سیدجوادی، سید جمال‌الدین دین‌پرور، سید محمدحسن آل‌غفور و استاد محمدعلی جاودان بعضی از بزرگان و دانشوران معاصری بوده‌اند که از محقق شوشتری اجازهٔ روایتی داشته و از طرف ایشان مجاز در نقل حدیث بوده‌اند.

شرح وجیزهٔ شیخ بهایی، حاشیه بر متن لمعه و بر شرح لمعه، النجعه فی شرح اللمعه (۱۱ جلد)، الاخبار الدخیله (۴ جلد)، قضاء امیرالمؤمنین علی‌بن ابی‌طالب علیه السلام، آیات بینات فی حقیّه بعض المنامات، الاوائل، قاموس الرجال فی تحقیق رواه الشیعه و محدّثیهم (۱۴ جلد) در علم رجال، رسالهٔ فی تواریخ النبی و الآل (تاریخ چهارده معصوم

علیهم السلام)، رساله فی سهو النبی صلی الله علیه و آله، الدر النظیر فی المکنّین بابی بصیر، البدایع (گلستانی که از هر چمن گلی را به ارمغان دارد)، بهج الصباغه فی شرح نهج‌البلاغه در چهارده جلد (تفسیر موضوعی و انتقادی)، مقدمه‌ای بر توحید مفضّل، به زبان فارسی، الاربعون حدیثا، (چهل حدیث در فضائل ائمهٔ معصومین و مسائل فقهی)، الاربعینیات الثلاث، کشکول، نوادر الاخبار و جواهر الآثار، حواشی بر توضیح المسائل آیت‌الله خویی، حواشی و استدراکات بر کتاب ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، جزوهٔ کوچکی در ادعیه و اذکار، حواشی بر «منتخب المنتخب» (رساله عملیه پدرشان)، غرر و درر، و یادداشت‌های تفسیر قرآن (۲ جلد) ازجمله آثار گرانمایهٔ این محقق بزرگ می‌باشد. علامه شوشتری محققِ متقی، مرد محراب محبت و الهی ملکوتی در وادی ولایت بود. به‌طوری که نقل شده است از ایشان سؤال شد که اگر خداوند شما را دوباره جوان کند و قدرت و توانایی سابق را بدهد چه خواهید کرد؟ در پاسخ فرمود: «تحقیق در آثار اهل بیت علیهم السلام». مرحوم شیخ شوشتری در ۲۹ اردیبهشت ۱۳۷۲ (۱۹ ذی‌الحجهٔ ۱۴۱۵) وفات نمود و پیکرش در کنار بقعهٔ سید محمد گلابی در شوشتر به خاک سپرده شد.

ملافاضل سکرانی

ملافاضل سکرانی از ستاره‌های پرفروغ شعر و ادب خوزستان است. ملافاضل سکرانی متولد سال ۱۳۰۲ در شهرستان شادگان شخصیتی محبوب و مردم‌پسند داشت و همین امر سبب شد که اشعار وی در بین آحاد جامعه جایگاه ویژه‌ای پیدا کند. ملافاضل سکرانی فارغ از حیطهٔ شعر و ادبیات، معلم و راهنمای مردم در زمینهٔ فرهنگ اجتماعی، اخلاقی و ادبی بود به‌طوری‌که تمام تلاش و سعی خود برای ریشه‌کن‌کردن همهٔ عادات و تقالید بد و زشت را به‌کار می‌بست.اشعار وی در سطح بالای ادبی و اجتماعی قرار دارند و در قالب ابوذیه که تبحر خاصی نیز داشت این امر بسیار عیان و مشهود بود و حتی در میان شاعران فصیح شعر عربی اشعار او جایگاه و منزلت ویژه‌ای دارد به‌گونه‌ای که حتی برای تلمیح در اشعار خود از برخی ابیات او استفاده می‌کنند. نقطهٔ عطف و محبوبیت فراوان ملافاضل، در همین‌جاست که هیچ مرز و حدودی را در اشعارش نمی‌بینم به طوری که اشعار ملا تا چند نسل دیگر طراوت و زیبایی خود را حفظ می‌کنند زیرا اشعارش سخن از گذشته‌های دور ندارند بلکه در همهٔ نسل‌ها پیامی را برای تمام سنین جامعه به‌جا می‌گذارند. ملافاضل در بسیاری از شعرهایش همیشه یک پیام اجتماعی برای مخاطبان جوان دارد که باید در کجا و چه مکانی قدم بگذارند و این ابیات و اشعاری که او برای تمام سنین به یادگار گذاشته، اثر انگشتی بر دفتر تاریخ پر فروغ این عرصه است. ملافاضل

سکرانی در ۲۸ سال ۱۳۹۲ به علت کهولت سن ندای حق را لبیک گفت. ابوذیات عنوان دیوان شعری این ادیب فاخر است.

هوشنگ چالنگی

هوشنگ چالنگی در سال ۱۳۲۰ در مسجدسلیمان به دنیا آمد. وی به مدت سی‌سال در آموزش‌وپرورش مسجدسلیمان مشغول به تدریس بود. چالنگی نخستین‌بار توسط احمد شاملو در مجلهٔ «خوشه» به جامعهٔ ادبیات ایران معرفی شد. اما چالنگی پس از تقابل با شعر شاملو به جرگهٔ «شعر دیگر» پیوست و این باعث شد شعر او دچار تغییرات نحوی زبان شده و تمامیت معماری آن تحت تأثیر قرار گیرد. حفظ ریتم و آهنگ درونی شعر از طریق دقت و ظرافت در همنشینی واژگان، یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های اشعار هوشنگ چالنگی است؛ اشعاری که در آن‌ها زبان در عین سادگی و نزدیکی به نثر، از آهنگی درونی پیروی می‌کند و نرم و آهسته پیش می‌رود؛ گرچه در پشت این آهستگی، انگار حادثه‌ای درحال رخ‌دادن است؛ حادثه‌ای فشرده‌شده در تصویرهای آهنگین اشعار و گاه تصویرهای شاعر، سخت با طبیعت می‌آمیزند و از دل طبیعت سربر می‌آورند. در شعرهای چالنگی نوعی معماری تصویری وجود دارد که معنا را در متن شعرها به تعویق می‌اندازد که باعث ازبین‌رفتن مشخصه‌های تک‌معنایی واژگان می‌شود با این وجود، زمان در آثار جدیدتر وی به معنای فرصت و امکان نیست؛ بلکه نوعی تعویق و بازآفرینی معنا و فضاست.

چالنگی در مورد شعر دیگر معتقد است شعر ناب یعنی مردم‌کشورش؛ و معتقد است مخاطبان شعر در بهترین نقطهٔ شناسایی شعر قرار دارند و در این میان مخاطب متبحر و باهوش می‌تواند در تعیین تکلیف وضعیت شعر حضور تأثیرگذار داشته باشد. چالنگی اشرافیت فرهنگی ـ فلسفی را در شعر محکوم می‌کند و معتقد است اگر شعر فقط یک تأویل فلسفی داشته باشد، نمی‌تواند موجودیت پیدا کند. چالنگی گرچه مدتی بعد از فعالیت در مجلهٔ خوشه به جرگهٔ اعضای شعر دیگر و شعر موج نو پیوست اما حضور قاطع احمد شاملو و تأثیر او را کتمان نمی‌کرد. او معتقد بود شاملو مهم‌ترین شاعر تاریخ ادبیات ایران است، به‌طوری‌که می‌توان شعر فارسی را به دورهٔ پیش و پس از شاملو تقسیم کرد. چالنگی معتقد است شاملو به‌تنهایی نوعی مشروطه در مشروطهٔ شعر فارسی است. با این وجود، چالنگی مدرنیسم شعر دیگر را بیشتر دوست داشت.

هوشنگ چالنگی که از اعضای اصلی حلقهٔ شعر دیگر بود، در دههٔ ۱۳۴۰ کارهای خود را در قالب دو جلد کتاب «شعر دیگر» همراه دیگر شاعران این گروه منتشر کرد. چالنگی پیش از طلیعهٔ انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ برای انتشار هیچ کتابی اقدام نکرد و انتشار

کتابی مستقل از خود را، تا چهل سال پس از سرودن مشهورترین شعرهایش، یعنی تا سال ۱۳۸۳ که «زنگولهٔ تنبل» به چاپ رسید، عقب انداخت. پس از این کتاب، چالنگی کتاب آبی ملحوظ را در سال ۱۳۸۷ منتشر کرد. «نزدیک با ستاره مهجور»، «آن‌جا که می‌ایستی» و «گزینهٔ اشعار» از دیگر آثار این شاعر پرآوازه است.

ناصر تقوایی

ناصر تقوایی نویسندهٔ سینما و تلویزیون ایران است. وی سال ۱۳۲۰ در آبادان چشم به جهان گشود. از مهم‌ترین آثار ناصر تقوایی می‌توان به فعالیت در سریال دایی‌جان ناپلئون، سریال کوچک جنگلی و سریال سردار جنگل اشاره کرد. تقوایی کار حرفه‌ای خود را از سینما آغاز کرد و سال ۱۳۵۱ در ۳۱ سالگی در فیلم صادق کرده به‌عنوان کارگردان فعالیت داشته است. گرچه موفقیت این اثر نسبت به آثار شاخص بعدی‌اش مانند سریال دایی‌جان ناپلئون، بیشتر نبود؛ اما تجربهٔ خوبی برای ناصر تقوایی محسوب می‌شود و همکاری با هنرمندانی همچون سعید راد، محمدعلی کشاورز، عزت‌الله انتظامی و آتش خیر را تجربه کرد .شاید یکی از مهم‌ترین بخش‌های بیوگرافی ناصر تقوایی فعالیت در سریال دایی‌جان ناپلئون باشد. ناصر تقوایی سال ۱۳۵۵ در ۳۵ سالگی در سریال دایی‌جان ناپلئون به عنوان نویسنده فعالیت داشته است که توانست با مهارتش، جای خود را میان اهالی فضای تلویزیون مطرح کند. ناصر تقوایی توانست با فعالیت در سریال دایی‌جان ناپلئون تجربهٔ حرفه‌ای موفقی برای خود رقم بزند و همکاری در کنار بازیگران بزرگ و باتجربه‌ای نظیر غلامحسین نقشینه، پرویز فنی‌زاده، نصرت کریمی و پرویز صیاد توانست سطح کاری او را متحول کند. وی در ۴۸ سالگی در سریال کوچک جنگلی نیز فعالیت داشت. وی این‌بار همکاری با بهروز افخمی یعنی کارگردان سریال کوچک جنگلی و هنرمندانی چون علیرضا مجلل، مهدی هاشمی، عباس امیری و جهانگیر الماسی را تجربه کرد.

با اینکه ناصر تقوایی بیشتر به‌عنوان نویسندهٔ مکتب جنوب شناخته می‌شود، اما در حرفه‌های هنری دیگر نیز فعال بوده است. ناصر تقوایی بر نویسنده به‌عنوان کارگردان، تهیه‌کننده، تدوین‌گر و طراح صحنه نیز در سینما و تلویزیون فعالیت داشته است. مهم‌ترین آثار ناصر تقوایی در حرفهٔ کارگردانی، فیلم نفرین، فیلم کاغذ بی‌خط، فیلم قصه‌های کیش (اپیزود اول، کشتی یونانی)، فیلم ای ایران، فیلم ناخدا خورشید، سریال دایی‌جان ناپلئون، فیلم آرامش در حضور دیگران و فیلم صادق کرده است. مهم‌ترین آثار ناصر تقوایی در حرفهٔ تهیه‌کننده، نیز فیلم نفرین، فیلم ای ایران و سریال دایی‌جان ناپلئون است. مهم‌ترین آثار ناصر تقوایی در حرفهٔ تدوین‌گری، فیلم ناخدا خورشید و فیلم قصهٔ

خیابان دراز است. مهم‌ترین اثر ناصر تقوایی در حرفهٔ طراح صحنه، فیلم قصه‌های کیش (اپیزود اول، کشتی یونانی) است.وی تاکنون موفقیت‌های بسیاری در جشنواره‌ها کسب کرده است. ناصر تقوایی سال ۱۳۸۰ در ۶۰ سالگی برای فیلم کاغذ بی‌خط توانست در بیستمین دورهٔ جشنوارهٔ فیلم فجر در بخش سودای سیمرغ برای جایزهٔ سیمرغ بلورین بهترین کارگردانی نامزد شود. تقوایی پیش از این سال ۱۳۶۵ در ۴۵ سالگی برای فیلم ناخدا خورشید توانست در پنجمین دورهٔ جشنواره فیلم فجر در بخش سودای سیمرغ برای جایزهٔ سیمرغ بلورین بهترین کارگردانی نامزد شود.

یکی از ویژگی‌های حرفه‌ای بیوگرافی ناصر تقوایی آن هست که در مدت زمان فعالیت خود، هم در تلویزیون و هم در سینما حضور داشته است. درمجموع در کارنامهٔ ۷۷ ساله و بیوگرافی ناصر تقوایی آثار مهمی وجود دارد. ناصر تقوایی را باید بیشتر نویسندهٔ سینما بدانیم چراکه ۷۵٪ آثار وی سینمایی و ۲۵٪ آثارش تلویزیونی است. درواقع ناصر تقوایی از مجموع ۱۲ اثری که در کارنامهٔ دارد، در ۹ اثر در سینما و در ۳ اثر در تلویزیون فعالیت داشته است.

احمد محمود

احمد اعطا ــ با نام ادبی احمد محمود ــ دی‌ماه ۱۳۱۰ از پدر و مادری دزفولی که به خاطر شغل به اهواز کوچ کرده بودند، در اهواز به دنیا آمد. او پس از سپری‌کردن دوران تحصیلات ابتدایی و متوسطه در زادگاهش وارد سیاست شد. احمد محمود در همایش‌های حزبی اواخر دههٔ ۱۳۲۰ شرکت کرد و پس از دستگیری به زندان دژبان لشکر زرهی اهواز منتقل شد و پس از گذراندن دوران زندان و تبعید و شکنجه در اواخر دههٔ ۱۳۳۰ داستان بلند و جذاب خود را با عنوان «داستان یک شهر» به رشتهٔ تحریر درآورد که دست‌چین این تبعید رنج‌بار بود. احمد محمود پس از کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲ بازداشت شد و به علت اینکه با حکومت پهلوی همکاری نکرد و توبه‌نامه هم امضا نکرد، مدت زیادی را در زندان به‌سر برد. سبک ادبیات احمد محمود را از لحاظ درون‌مایه و فضا و محتوا بازتاب جنوبی جهان‌شمول می‌دانند و او را نویسنده‌ای می‌خوانند که به متن زندگی پرداخته و رنج‌های اجتماعی را ترسیم کرده است. وی استاد مسلّم خلق فضا و زبان است و در آثارش نفت، اعتصاب، مبارزه، شط، کشتی، لنج، گرما و شرجی، نخل، خانه‌های کارگری، بیست‌فوتی‌ها، بلوک‌های کارمندی... قصّه‌های آشنایی است و به این خاطر ازجمله پیش‌آهنگان نحلهٔ داستان‌نویسی جنوب ایران می‌دانند. بسیاری احمد محمود را پیرو مکتب رئالیسم اجتماعی می‌دانند. معروف‌ترین رمانش «همسایه‌ها» نام دارد که در

زمرهٔ مهم‌ترین آثار ادبیات معاصر ایران شمرده می‌شود. رمان «داستان یک شهر» نیز به‌نوعی دنبالهٔ رمان «همسایه‌ها»ست. محمود در رمان «زمین سوخته» گزارشی از روز و سال‌های شروع جنگ تحمیلی عراق علیه ایران را روایت کرده است. احمد محمود تا پایان عمر به نوشتن مشغول بود. او در اواخر عمر با بیماری تنگی نفس مواجه شد. اول مهرماه ۱۳۸۱ با وخامت حالش در بیمارستان بستری شد و ۱۲ مهرماه همان سال از دنیا رفت. پیکر این نویسنده در امامزاده طاهر کرج به خاک سپرده شد. مجموعه‌داستان‌های «مول»، «دریا هنوز آرام است»، «بیهودگی»، «زائری زیر باران»، «غریبه‌ها»، «پسرک بومی»، «دیدار»، «قصهٔ آشنا»، و رمان‌های «همسایه‌ها»، «داستان یک شهر»، «زمین سوخته»، «مدار صفردرجه» و «درخت انجیر معابد» ازجمله آثار احمد محمود هستند.

عدنان غریفی

سید عدنان غریفی، داستان‌نویس، شاعر و مترجم خوزستانی در ۱۲ خرداد ۱۳۲۳ در خانواده‌ای مذهبی در خرمشهر به دنیا آمد. تحصیلات مقدماتی را در زادگاهش گذراند. سپس وارد دانشکدهٔ نفت آبادان شد و چون همهٔ دروس به زبان انگلیسی درس داده می‌شد خواه‌ناخواه با زبان و ادبیات انگلیسی خو گرفت. او از نویسندگان نوگرای دهه‌های ۴۰ و ۵۰ است و به همراه نویسندگان دیگری ازجمله ناصر تقوایی، احمد محمود، احمد آقایی، منصور خاکسار، پرویز مسجدی، حسین رحمت، علی گل‌زاده، مسعود میناوی، ناصر مؤذن، محمد ایوبی، پرویز زاهدی، نسیم خاکسار و بهرام حیدری مکتب داستان‌نویسی جنوب را شکل داد. در دههٔ ۴۰ با همکاری عده‌ای دفترهای ادبی هنر و ادبیات جنوب را منتشر کرد که پس از انتشار شمارهٔ نهم در سال ۱۳۴۶ همگی دستگیر شدند. پس از آزادی ابتدا در آبادان به‌عنوان معلم انگلیسی و مربی تنظیم متن برای رادیو و تلویزیون مشغول به کار شد. چندی بعد به تهران منتقل شد و در همین اداره مشغول به کار شد. سپس به رادیو رفت و سردبیر برنامهٔ فرهنگی برنامهٔ دوم بود و ترجمه و اجرای برنامهٔ روزانه «برای شما خوانده‌ایم» را به عهده داشت و هم‌زمان با مجلهٔ «خوشه» به سردبیری احمد شاملو همکاری می‌کرد. او در سال ۶۳ به هلند مهاجرت کرد و بیش‌تر به نوشتن و ترجمه پرداخت و مجله‌ای ادبی به اسم «فاخته» منتشر کرد. مضمون برخی از داستان‌هایش سقوط خانواده‌های ریشه‌دار جنوب کشور و حسرت ازدست‌رفتن مظاهر سنت و طبیعی در هجوم صنعت وابسته است.

این داستان‌نویس جنوبی حدود سه دهه است که به اروپا مهاجرت کرده است. پنج سالی را در ایتالیا زندگی کرد و سپس به هلند رفت. عدنان غریفی چندسالی است که

روزگار را بین ایران و هلند می‌گذراند.

از عدنان غریفی آثار متعددی منتشر شده است که از این میان می‌توان به «مادر نخل»، «شنل‌پوش در مه»، «مرغ عشق» و «چهار آپارتمان در تهرانپارس» اشاره کرد. او در زمینهٔ شعر «این‌سوی عطر قبیله»، «یکی از کمدی‌ها»، «برای خرمشهر امضاء جمع می‌کنم»، «برنامه حرکت: امروز، این‌جا» و «به موشک بستن فرشتگان» را منتشر کرده است و دفترهای شعر «فروغ»، «خطابهٔ آدم» و «ایران کجا است؟» را آماده چاپ دارد. غریفی «شعرهای تبعید» عبدالوهاب البیاتی، رمان‌های «مردان در آفتاب» و «اُمّ سَعَد» غسّان کَنَفانی، رمان «نظارت دقیق قطارها» نوشتهٔ بهومیل هرابال را ترجمه و منتشر کرده است. او رمان‌های «عروسی سگ‌ها» در حوزهٔ طنز، «سکه‌ها»، «وطن»، «بَگم»، «مریم» و «سیل» را نیز آماده چاپ دارد.

این داستان‌نویس در زمینهٔ روزنامه‌نگاری نیز فعالیت‌هایی داشته است که «خوشه» با همکاری احمد شاملو، نشریهٔ «هنر و ادبیات جنوب» با همکاری منصور خاکسار، ناصر مؤذن، ناصر تقوایی و...، «تماشا» به‌عنوان سردبیر بخش فرهنگی و مترجم و «فاخته» نشریه‌ای ادبی که در هلند چاپ می‌شد، ازجمله این فعالیت‌ها است. او همچنین گویندگی رادیو انجام می‌داد و سردبیر، نویسنده، مترجم، ویراستار، گوینده، ادیتور و کارشناس بوده است. برنامه‌های متعدد فرهنگی و ادبی چون «طنز و طنزآوران جهان»، «برای شما خوانده‌ایم» و «داستان کوتاه جهان» از دیگر فعالیت‌های او هستند.

غریفی مجموعه مقالهٔ «چه‌طور یك داستان نوشته نمی‌شود» را آماده چاپ دارد و در زمینهٔ نقد ادبی نیز مجموعهٔ نقد «تجربه دوم»، مجموعهٔ نامه ـ تأمل در زندگی ادبی با نام «دنیا بر شانه‌های همه»، «زندگی در فاصلهٔ خانه و بیابان پشت خانه» که تحلیل «بوف کور» صادق هدایت است، «نینا: مرغ پاسدار زمین» و «والگا: امشب ده سال پیر شدم» که جلد اول نقد و تحلیل آثار چخوف و ترجمهٔ جلد دوم مجموعهٔ آثار عبدالوهاب البیاتی را با نام «واژه‌هایی که نمی‌میرند»، منظومه‌ای بلند از علی احمد سعید (ادونیس) با نام «گوری برای نیویورك» و نمایشنامه‌ای در سه پرده، از جایلز کوپر را با عنوان «همه‌چیز در باغ» می‌باشد را آماده انتشار داشت که همهٔ این آثار در دوره‌ای از بین رفتند.

فتح‌الله بی‌نیاز

فتح‌الله بی‌نیاز نویسنده و منتقد ادبی، متولد سال ۱۳۲۷ در مسجدسلیمان و دانش‌آموختهٔ رشته برق از دانشگاه صنعتی شریف بود. او که آثار متعددی را در حوزه رمان، داستان کوتاه و نقد ادبی منتشر کرده است، چندین دوره داور جایزهٔ مهرگان ادب بود. این چهرهٔ

پیشکسوت حوزهٔ ادبیات در سن ۶۷ سالگی به علت ایست قلبی از دنیا رفت. مکانی به وسعت هیچ (رمان)، حلقهٔ نفوذناپذیر، گرگ‌های خاکستری (رمان)، می‌روم که بمیرم (مجموعه‌داستان)، ستیزه‌جوی دلتنگ (رمان)، گل سرخ، ای تناقض ناب (داستان بلند)، نوعی خصومت (مجموعه‌داستان)، بعد از مرگ هنوز می‌میرم (رمان) و نقد، تحلیل و تفسیر چند داستان معتبر جهان ازجمله آثار این نویسنده‌اند. علاوه‌براین، حدود ۱۵ عنوان دیگر از آثار این نویسنده و منتقد فقید به‌جا مانده که چاپ نشده‌اند. بیشتر این آثار در زمینه‌های نقد ادبی، داستان کوتاه و رمان هستند.

احمد آقایی

احمد آقایی سال ۱۳۱۵ در اهواز به دنیا آمد. در جوانی برای ادامه تحصیل به آلمان رفت. در سال ۱۳۴۲ به ایران بازگشت و در پتروشیمی بندر ماهشهر به کار مشغول شد. آقایی داستان‌نویسی را از همان دوران در آبادان و اهواز آغاز کرد و کارش را همراه با نویسندگانی چون احمد محمود، پرویز زاهدی، منصور خاکسار، نسیم خاکسار، عدنان غریفی، مسعود میناوی، شهرنوش پارسی‌پور، ناصر مؤذن، پرویز مسجدی، حسین رحمت، علی گلزاده و بعدتر صمد طاهری، قاضی ربیحاوی، اصغر عبداللهی و محمد بهارلو ادامه داد. او که در سال‌های نهضت ملی‌شدن صنعت نفت از نزدیک شاهد حوادث و رویدادهای این نهضت در خوزستان بود، بعدها تحت تأثیر مشاهدات خود، رمان «چراغانی در باد» را نوشت و در این کتاب به شرح حوادث این نهضت پرداخت. آقایی از دوستان نزدیک احمد محمود بود و ارتباط نزدیکی در مباحث ادبی بین این دو نویسنده برقرار بود. کتاب‌های «برهوت»، «شب گرگ»، «در مرز سیاهی‌ها»، «چراغانی در باد»، «مویه زال» و «بیداردلان در آیینه» (نقد و بررسی آثار احمد محمود) ازجمله آثار این نویسنده‌اند. احمد آقایی ۱۴ دی‌ماه ۱۳۸۳ بر اثر ایست قلبی درگذشت و پیکرش در قطعهٔ هنرمندان بهشت زهرا (س) به خاک سپرده شد.

منصور خاکسار

منصور خاکسار ازجمله شاعران و نویسندگان خوزستانی و متولد آبادان است. وی در سال‌های دههٔ ۱۳۴۰ به همراه ناصر تقوایی سردبیری نشریهٔ ادبی «هنر و ادبیات جنوب» را برعهده داشت و از اعضای قدیمی کانون نویسندگان ایران بود. وی پیش از انقلاب به دلیل فعالیت ادبی و فرهنگی به زندان افتاد. وی پس از مدتی از آزادی از زندان به آمریکا مهاجرت کرد. از وی ۱۳ مجموعه شعر شامل کارنامهٔ خون، حیدر و انقلاب، شراره‌های شب، سرزمین شاعر، با طره دانش عشق، سفری در مه، لس‌آنجلسی‌ها، تا این نقطه،

آن‌سوی برهنگی، و چند نقطهٔ دیگر، و با آن نقطه به‌جای مانده است.

پرویز مسجدی

پرویز مسجدی متولد ۱۳۱۷ تهران است که به همراه خانواده به آبادان کوچ کرد. در سال ۱۳۵۵ تحصیلات خود را در مدرسهٔ عالی بازرگانی به پایان رساند. در سال ۱۳۴۵ اولین داستان کوتاه به نام خیابان فرعی را به چاپ رساند. در جنگ ادبیات جنوب از سال ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۷ و همچنین با جنگ‌های ادبی «فصلی در هنر، مجلهٔ خوشه، مجلهٔ فردوسی، لوح دفتری در قصه و صفحات ادبی روزنامه‌های کیهان، اطلاعات، مجلهٔ گردون همکاری داشت. وی در کانون نویسندگان ایران ۱۳۵۳ عضو شد و در سال ۱۳۵۸ در امضای نامه به دبیرکل وقت سازمان ملل همراه با چهل نفر از نویسندگان عضو کانون نویسندگان ایران در اعتراض به حملهٔ نظامی عراق علیه ایران مشارکت داشت. آثار متعددی توسط ایشان به رشتهٔ تحریر درآمده است که داستان جواهر، مجموعه‌داستان بازی هر روز، داستان بلند جزیره، روزهای مقاومت در خرمشهر، داستان داوطلب، با گنجشک‌ها بودم، رویاهای ماندگار، افکار تیره، پاتوق، رمان گنگ تانکی دو، باد در قفس، رمان جنگ، یادداشت‌های بهاری و خاطره‌نویسی زمستان ۶۰ از آن جمله‌اند.

مسعود میناوی

مسعود میناوی نویسنده و مترجم اهوازی در فروردین ۱۳۱۹ در اهواز دیده به جهان گشود و در سال ۱۳۸۷ چشم از جهان فروبست. وی از نویسندگان سبک جنوب بود و آثار ارزنده‌ای مانند مجموعه داستان «پَپَر، تابستان و گل‌های کاغذی، مجموعه‌داستان اسکلهٔ خاکستری، مجموعه‌داستان آن روزها در جنوب، و رمان لنج عبود از او به یادگار مانده است. ضمن اینکه اشعار متعددی از ایشان در نشریات مختلف مانند جنگ لوح، هنر و ادبیات جنوب، خزه، بازار، فردوسی، کیهان، جهان نو، دنیای سخن، چراغ و میرزا به چاپ رسیده است.

ناصر مؤذن

ناصر مؤذن نخستین داستان‌هایش را در سال ۱۳۴۷ ه.ش. در مجلهٔ خوشه چاپ کرد. سبک نگارش مؤذن شبیه نوشته‌های ماکسیم گورکی است. ازجمله آثار او می‌توان به داستان «شب‌های دوبه‌چی» (انتشار در سال ۱۳۵۰ ه. ش.) اشاره کرد که به جامعهٔ جنوب، خارجی‌ها و کارمندان و کارگران شرکت نفت می‌پردازد. از دیگر آثار وی مجموعه‌داستان‌های «رقص در انبار» در سال ۱۳۵۲ ه.ش. و داستان آفتابگردان در سال ۱۳۵۵ ه.ش. است. پرداختن به زندگی کارگران غربت‌زده و باربران اسکله و تشریح فقر و محرومیت آن‌ها در داستان‌های ناصر موذن نمود خاصی دارد. از بیادماندنی‌ترین کارهای

غیرداستانی ناصر موذن همتش در جمع‌آوری مجموعهٔ مشهور ده شب است.

محمد ایوبی

محمد ایوبی در سال ۱۳۲۱ در اهواز به دنیا آمد. وی در رشته‌های تاریخ و زبان و ادبیات فارسی تحصیل کرد و سال‌ها در مدارس شهر تهران ادبیات تدریس می‌کرد. ایوبی نویسندهٔ پرتلاش جنوبی، همواره خلقت یک اثر را با درد و رنج توأم می‌دانست؛ چراکه دغدغهٔ او در نوشتن بیان دردها و رنج‌های مردم در طول تاریخ بود. محمد ایوبی از نویسندگان پرکار و نوگرای دههٔ ۱۳۵۰ شمسی بود که ماجرای اغلب داستان‌هایش در خوزستان روی می‌دهد. وی در رمان «طیف باطل» که سال ۱۳۵۳ آن را منتشر کرد با به‌تصویرکشیدن سقوط خاندان سرهنگ اقتداری میلیتاریسم را هجو می‌کند و آن را به استهزا می‌گیرد. ایوبی بعدها رمان‌ها و داستان‌های متعددی نوشت که از آن میان می‌توان به رمان «راه شیری» (۱۳۷۸) اشاره کرد. او در این رمان تداعی‌های شکل‌گرفته در ذهن شخصیت رمان را براساس خاطرات پراکنده روایت کرد و صورت داستانی به آن بخشید. یک‌سال پس از انتشار این رمان نیز مجموعهٔ «پایی برای دویدن» را منتشر کرد که داستان‌های ایوبی دربارهٔ جنگ هشت‌سالهٔ عراق علیه و ایران هستند. از دیگر داستان‌ها و رمان‌های او می‌توان به «آواز طولانی جنوب»، «غمزهٔ مردگان»، «سفر سقوط» و «زیتون تلخ خرمای گس» اشاره کرد. ایوبی همچنین در سال ۱۳۷۰ نمایشنامه‌ای را نیز با نام همزادان ماه منتشر کرد ولی هیچ‌گاه نمایشنامه‌نویسی بر داستان‌نویسی او سایه نینداخت. علاوه‌بر داستان‌نویسی که دل‌مشغولی اصلی او بود در برهه‌ای از زندگی خود به انتخاب شعرهای نیما یوشیج دست زد و آن‌ها را با شرح و تفسیر منتشر کرد. کتاب صورتک‌های تسلیم ایوبی، در سال ۱۳۸۸ نامزد دریافت دومین جایزهٔ ادبی جلال آل احمد بود. محمد ایوبی روز ۱۸ دی سال ۱۳۸۸ درگذشت.

نسیم خاکسار

نسیم خاکسار متولد ۱۳۲۲ در آبادان از نویسندگان و نمایش‌نامه‌نویسان ایرانی است. نسیم خاکسار در دانش‌سرای معلم در اصفهان و همدان تحصیل کرد و چندسالی در روستاهای آبادان و بویراحمد آموزگار بود. او داستان‌نویسی را از سال ۱۳۴۴ آغاز کرد و اولین داستان او به نام «کفاره» در مجلهٔ فردوسی منتشر شد و در سال ۴۴ همراه تعدادی از دوستانش نشریهٔ هنر و ادبیات جنوب را منتشر کردند ولی خاکسار در سال ۱۳۴۶ بازداشت شد و دو سال در زندان بود. او در زندان با منصور خاکسار، عدنان غریفی، ناصر مؤذن و پرویز زاهدی هم‌بند بود و بعد از آزادی، مکاتباتش را با صمد بهرنگی ادامه داد و چند داستان

با نام مستعار «بهروز آذر» در مجلهٔ موزیک منتشر کرد. از او ۲۶ جلد کتاب تاکنون چاپ شده است. چندین اثر خاکسار به زبان هلندی نیز ترجمه شده است. این اثرها عبارت‌اند از: بقال خرزویل، سفر تاجیکستان، بادنماها و شلاق‌ها و نمایشنامهٔ زیر سقف. او در سال ۴۹ در سفری به تهران از طریق ناصر مؤذن با سعید سلطان‌پور و ناصر رحمانی‌نژاد آشنا شد و درحال آماده‌کردن مقدمات برای ورود به زندگی چریکی بود که در سال ۵۲ توسط ساواک دستگیر شد و تا سال ۵۷ در زندان ماند.

بهرام حیدری

بهرام حیدری نویسنده‌ای از تبار و ایل بختیاری است که در ۱۳۲۱ به دنیا آمد. او از نویسندگان نوگرای دهه‌های ۱۳۵۰ و ۱۳۶۰ است و به همراه نویسندگان دیگری ازجمله عدنان غریفی، ناصر تقوایی، احمد محمود، احمد آقایی، منصور خاکسار، پرویز مسجدی، حسین رحمت، علی گلزاده، مسعود میناوی، ناصر مؤذن، محمد ایوبی، پرویز زاهدی و نسیم خاکسار از شکل‌دهندگان داستان‌نویسی جنوب است. بدون شک، بهرام حیدری را باید یکی از معدود نویسندگان آوانگارد در زمینهٔ ادبیات روستایی ـ اقلیمی ایران به حساب آورد. یکی از نسل کمیاب و گم‌شده، که همواره ناشناس و گمنام باقی ماند و به خاطر خاستگاه طبقاتی و ذهنیت خاص و بی‌پروای خویش، که خیلی‌ها را خوش نمی‌آمد، نتوانست در اذهان و قلوب بسیاری از روشنفکران زمان خود، راهی بیابد. حتی در زمانی که کتاب «لالی» وی به همراه کتاب «نان و گل» نسیم خاکسار به‌عنوان بهترین مجموعه‌داستان‌های سال ۱۳۵۸ شناخته شدند، او هنوز گمنام بود و شاید جامعهٔ ادبی آن زمان، به خاطر نثر و فضاهای داستانی‌اش، نتوانست او را تاب بیاورد و به خاطر بسپارد. وی بسیاری از سال‌های عمر خود را به‌عنوان سرباز سپاهی دانش و معلم در روستاهای فراموش‌شدهٔ جنوب سپری کرد و بعد از انقلاب فرهنگی ترک وطن کرد. بهرام حیدری، به‌طور رسمی با کتاب «به‌خدا که می‌کُشم هرکس که کُشتم» که در سال ۱۳۵۶ چاپ شد، پا به عرصهٔ ادبی ایران گذاشت. در سال ۱۳۵۸ کتاب «زنده‌پاها و مرده‌پاها» و در همان سال مجموعه‌داستان‌های کوتاه «لالی» را به چاپ سپرد. هرچند او پیش‌ترها، نزدیک به بیست سال، در نشریات ادبی آن زمان بسیاری از داستان‌هایش را چاپ کرده بود، اما هرگز بسیاری از آن‌ها در کتابی نیامد و به روایت بسیاری از نزدیکانش، او کتاب‌های دیگری به نام «شناسنامهٔ باطل‌شده» و «شیر شتر، خون کفتار» داشته است که در حملهٔ ساواک به خانه‌اش، مفقود شده و از بین رفته است.

استاد رضا زدوار

استاد رضا زدوار متولد سال ۱۳۴۷ در ایذه است. لیسانس هنرهای تجسمی و دارای مدرک استادی انجمن خوشنویسان ایران و سابقهٔ ۳۵ سال فعالیت در زمینهٔ هنر مقدس خوشنویسی است. این هنرمند نفر برگزیدهٔ جشنواره‌های مختلف خوشنویسی کشور و همچنین نویسنده و پژوهشگر مقالات متعددی در زمینهٔ هنر خوشنویسی است. این استاد خوشنویسی سابقهٔ برپایی ده‌ها نمایشگاه انفرادی در شهرهای مختلف ازجمله اهواز، شهرکرد، اصفهان و تهران، تربیت ده‌ها شاگرد فوق ممتاز و ممتاز در دوره‌های مقدماتی تا عالی، تأسیس انجمن خوشنویسان ایذه و سابقهٔ دو دوره مدیریت انجمن خوشنویسان اهواز را در کارنامهٔ پربار هنری خود دارد. وی همچنین عضو شورای عالی انجمن خوشنویسی ایران و عضو اصلی خانهٔ هنرمندان ایران است. نوشتن ۲۱ سوره از آیات قرآن در قالب نقاشی خط و ده‌ها فعالیت مختلف در زمینهٔ برگزاری همایش‌های خوشنویسی، سخنرانی و کنفرانس در استان‌های مختلف کشور ازجمله مشهد، قزوین (پایتخت خوشنویسی کشور) همدان و اصفهان از دیگر سطرهای برجستهٔ زندگی هنری این استاد خوشنویس است. استاد زدوار اکنون رئیس انجمن خوشنویسان اهواز و مدرس کلاس‌های فوق ممتاز خوشنویسی در این شهرستان است.

ایشان نخستین گام‌هایش برای آغاز هنر خوشنویسی را در دورهٔ راهنمایی در شهر ایذه و در مدرسهٔ دکتر علی شریعتی آغاز کرد. پس از آنکه علاقه‌مند به خط و خوشنویسی شد، با معلم هنر دورهٔ راهنمایی؛ استاد حسین کی‌منصور آشنا و به شاگردی ایشان درآمد و از این طریق به سمت انجمن خوشنویسان و امتحانات دوره‌های مختلف خوشنویسی سوق داده شد. به‌طوری‌که در طی سه سال مدرک ممتاز انجمن خوشویسان ایران را دریافت کرد. پس از آن با قبولی در رشتهٔ هنر در تهران در کلاس‌های فوق ممتاز استاد غلامحسین امیرخانی شرکت کرد و در کنار آن با بزرگانی چون استاد جواد بختیاری نیز آشنا شدند و از محضر آن‌ها استفاده برد. زدوار سال ۷۱ با استاد کرم‌علی شیرازی آشنا شده و دورهٔ تخصصی ایشان را در دو سال طی کردند. خوشنویسی آیات و احادیث ازجمله علاقه‌مندی‌های این هنرمند است. از نظر وی آداب خوشنویسی آیات قرآن با بقیهٔ سوژه‌ها متفاوت است. برای نوشتن آیات قرآن کریم باید طهارت کامل داشت و با وضو این کار را انجام داد. نوشتن تک‌تک آیات و سوره‌ها باید با مطالعهٔ دقیق انجام شود و خوشنویس تمامی معانی و مفاهیم را به‌درستی درک کند و بعد بنویسد. حساسیت نوشتن آیات قرآن و احادیث طبیعتاً بالاتر از اشعار است.

استاد بهزاد خواجات

بهزاد خواجات شاعر و ادیب برجسته خوزستانی و معاصر است. ایشان در ۲۵ آذر ۱۳۴۷ شمسی در اهواز و در خانواده‌ای فرهنگی، ادب‌دوست، معتقد و پایبند به اعتقادات و سنت‌ها به دنیا آمد. تحصیلات عالیه را تا مقطع دکتری در رشتهٔ زبان و ادبیات فارسی ادامه دادند و هم‌اکنون دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز می‌باشند. ذوق سرشار ایشان به نوشتن سبب شده است که تاکنون آثار متعددی را در حوزهٔ شعر و ادب فارسی به زیور طبع بیارایند. چند پرنده مانده به مرگ؟ (شعر- ۱۳۷۸)، جمهور (شعر- ۱۳۸۰)، منازعه در پیرهن (نقد ادبی- ۱۳۸۱)، مثل اروند از در مخفی (شعر -۱۳۸۲)، زبان و ادب فارسی (درس‌نامهٔ دانشگاهی -۱۳۸۳)، حکمت مشاء (گزینهٔ اشعار- ۱۳۸۸)، رمانتیسیسم ایرانی (نقد ادبی — ۱۳۹۱)، بو نوشتن برای شرجی (شعر -۱۳۹۲)، در وضعیت کوانتوم (شعر -۱۳۹۳)، میخ‌بازی برای مرتاضان (شعر -۱۳۹۵)، صفر سفر (گزینه اشعار- ۱۳۹۸)، خال‌کوبی پرنده بر اژدها (شعر- ۱۳۹۸)، هفتاد (برگزیدهٔ شعر دههٔ هفتاد با ابوالفضل پاشا و رضا چایچی- ۱۳۹۵)، و حدود ۳۰ مقالهٔ علمی ازجمله این آثارند. استاد بهزاد خواجات علاوه‌بر کسوت معلمی و استادی دانشگاه تاکنون در سمت‌های مختلفی نیز منشأ خدمات ارزنده‌ای بوده‌اند که مدیر امور دانشجویی دانشگاه آزاد اسلامی اهواز (از سال ۱۳۷۳ تا ۱۳۷۹)، کارشناس فوق برنامهٔ دفتر فرهنگ اسلامی دانشگاه آزاداسلامی واحد اهواز، مدیر امور اداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد امیدیه، مشاور دانشجویی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ماهشهر(۱۳۸۰)، خبرنگارهفته‌نامه فرهیختگان، ویراستار ادبی کتاب‌های منتشره در سازمان آب و برق خوزستان (۱۳۸۲)، عضو شورای انتشارات منطقهٔ شش دانشگاه آزاد اسلامی، عضو سابق کمیتهٔ منتخب دانشگاه آزاد اسلامی واحد ماهشهر و منطقهٔ شش دانشگاه آزاد اسلامی، عضو اصلی شورای راهبردی- نظارتی تولید و چاپ آثار سازمان بسیج هنرمندان استان خوزستان، عضو هیئت مؤسس انجمن شعر اهواز (ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خوزستان)، عضو شورای راهبردی شعر استان (ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خوزستان- ۱۳۸۳)، عضو کمیتهٔ اجرایی جشنوارهٔ بین‌المللی شعر فجر- سال ۱۳۹۲ (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی) و عضو هیئت علمی و داور سیزدهمین جشنوارهٔ بین‌المللی شعر فجر (۱۳۹۷) از آن جمله می‌باشند.

ضمن اینکه در طی سال‌ها فعالیت در حوزهٔ فرهنگ و ادب به افتخارات زیادی نائل شده‌اند که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: برگزیدهٔ جشنوارهٔ قرآن و عترت دانشگاه

آزاد اسلامی در رشتهٔ شعر(شهریور ۹۵)، مقام اول جشنوارهٔ شعر بسیج استان خوزستان (۱۳۹۳)، داوری جشنوارهٔ بین المللی شعر فجر — سال ۱۳۸۶ (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)، داوری کتاب سال شعر جوان (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی)، عضو هیئت داوران ششمین کنگرهٔ شعر و داستان جوان کشور (بندرعباس ـ ۱۳۸۳)، عضو هیئت داوران اولین جشنوارهٔ شعر و ادب دانشجویان علوم پزشکی سراسر کشور (۱۳۸۱ ـ شیراز) و دومین جشنواره (۱۳۸۲ —شیراز) و سومین جشنواره (۱۳۸۳ ـ شیراز) و چهارمین جشنواره (۱۳۸۴ —شیراز) و پنجمین جشنواره (۱۳۸۵ —تهران)، داوری جشنوارهٔ شعر خوزستان (۳ دوره)، داوری جشنوارهٔ شعر ایوار (لرستان ۱۳۸۲)، عضو هیئت داوران اولین مسابقهٔ شعر و وبلاگ‌های ایرانی، داوری کتاب شاعران امروز برای انتشارات سرزمین اهورایی (۱۳۹۰)، داوری جایهٔ ادبی اهواز (دانشگاه شهید چمران اهواز)، داور سومین دورهٔ کتاب سال خوزستان (۱۳۹۵)، داوری جشنوارهٔ شعر شمسه (شهرداری تهران)، داوری اولین و دومین و سومین و چهارمین دورهٔ جشنواره شعر نیاوران (شهرداری تهران)، داوری مقالات برای مجلات علمی پژوهشی «زن و فرهنگ» و «بوستان ادب فارسی» و داوری علمی کتاب‌های تحت انتشار منطقهٔ دانشگاه آزاد اسلامی.

استاد عبدالرحیم فروتن

خراطی چوب یکی از صنایع دستی سنتی ایران است که از زمانهای قدیم در این مرزوبوم رواج داشته و به طور معمول در مناطقی از کشور که چوب در آنجا بیشتر یافت می‌شود، رایج است. هنر خراطی از تراش و شکل‌بخشیدن به چوب در اثر حرکت دورانی دستگاه خراطی حاصل می‌شود. این هنر وقتی با ذوق هنری و تجربه و مهارت درمی‌آمیزد، اثری ماندگار را نقش می‌آفرینند. حال اگر ذوق و ایدهٔ خلاقانهٔ هنرمندی از جنس مردم بر آن ضمیمه گردد، لطافت نگاه‌های ریزبین را مسحور خود می‌سازد. استاد عبدالرحیم فروتن بیش از ۴۰ سال است که در رشتهٔ خراطی مشغول به فعالیت است و این هنر را از اجداد خود به ارث برده است. ایشان از دوران نوجوانی و از حدود ۱۴ سالگی به فراگیری این هنر روی آورده‌اند. ایشان در سبک هنر خراطی جزو مشاهیر محسوب می‌شوند و هشت فقره از آثار خراطی این صنعتگر دزفولی در یونسکو به ثبت جهانی رسیده است که شاخص‌ترین آن ظرفی سه طبقه ساخته شده از چوب با طراحی منحصربه‌فرد است که در سال ۲۰۱۱ میلادی به‌عنوان طرح برتر یونسکو شناخته شد. عبدالرحیم فروتن، ساخت منبرهایی زیبا و منحصربفرد برای مساجد کشور را از حدود ۱۵ سال پیش آغاز کرده است. با همت ایشان و در اقدامی نو و بدیع هنر خراطی و نجاری را با هم تلفیق کرده و اثری زیبا خلق

شده که با استقبال مردم روبه رو شده است. آثار این هنرمند دارای نشان مهر اصالت یونسکو است. وی با داشتن بالغ بر ۴۰ سال سابقه فعالیت در این رشته تاکنون در ۶۰ نمایشگاه داخلی شرکت کرده و در سال۸۷ به‌عنوان استاد نمونه و در سال ۸۸ به‌عنوان استاد پیشکسوت از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کشور شناخته شده است.

استاد امید فاضلی

استاد امید فاضلی متولد ۱۳۵۴ و مدرس مرکز تربیت دبیر علی ابن مهزیار اهواز/ پردیس فاطمه زهرا، مرکز آموزش حوزه هنری استان خوزستان می‌باشند. امید فاضلی فعالیت حرفه‌ای خود را در زمینهٔ تدریس مباحث تئوریك نقاشی، تاریخ هنر و مباحث عملی در هنر از سال ۱۳۷۷ آغاز نموده و در آموزش‌وپرورش استان خوزستان، حول هنری استان و هنرستان‌های هنر تدریس نموده است. سبک نقاشی‌های آثار امید فاضلی «امپرسیونیسم» یا «دریافتگری» و «اکسپرسیونیسم» یا «هیجان‌نمایی» است که مبتنی‌بر نشان‌دادن دریافت و برداشت مستقیم هنرمند از نگاه‌های زودگذر با به‌کار بردن تکه‌های رنگ تجزیه‌شده و تابناک برای نمایش لرزش‌های نور است. امید فاضلی هنرمندی فعال و دارای ایده‌های خلاقانه و پویا هستند و تاکنون آثارشان در نمایشگاه‌های مختلفی در معرض دید عموم قرار گرفته است که شرکت در بیش از ۴۰ نمایشگاه گروهی، برپایی ۴ نمایشگاه انفرادی، مانند گالری اشراق، اهواز (۱۳۸۴)، موزهٔ دکتر سندوزی، تهران (۱۳۸۷)، گالری مهروا، تهران (۱۳۸۸)، موزهٔ هنرهای معاصر اهواز (۱۳۹۱)، داور جشنوارهٔ عکس عاشورایی اهواز (۱۳۸۸)، داور جشنوارهٔ بزرگداشت قیصر امین‌پور اهواز (۱۳۸۹)، برگزیدهٔ فراخوان سایت آرت اکسپو تهران (۱۳۹۰)، نمایش آثار در گالری ابرا و گالری آرت پیپل، برگزیدهٔ ورکشاپ انتخابی جشنوارهٔ ملی مقاومت موزهٔ جنگ خرمشهر، برگزیدهٔ ورکشاپ هفتهٔ دفاع مقدس موزهٔ هنرهای معاصر اهواز، برگزیدهٔ کارگاه تخصصی نقاشی دفاع مقدس، موزهٔ هنرهای معاصر اهواز بهمن (۱۳۹۰)، برگزیدهٔ کارگاه تخصصی نقاشی ویژهٔ چهارمین جشنوارهٔ تجسمی فجر موزهٔ هنرهای معاصر اهواز، و برگزیدهٔ کارگاه نقاشی ویژهٔ آزادسازی خرمشهر ۱۳۹۱ از آن جمله‌اند.

علیرضا شکرریز

ایشان دارای تحصیلات فوق لیسانس روان‌شناسی با تحقیق در زمینهٔ پژوهشی شعردرمانی می‌باشند که از سال ۱۳۷۱ به‌طور جدی در عرصهٔ شعر معاصر (آزاد) شروع به فعالیت کردند. رسایی کلام، سادگی و شیوایی در عین غنای ادبی از ویژگی‌های شعری اوست.

علیرضا شکرریز صاحب افتخارات زیادی می‌باشد. ایشان در دهۀ هفتاد و هشتاد در زمینۀ شعر سپید عاشورایی از جشنوارهای شعر استان بارها مقام اول را به خود اختصاص داده و نیز دارای مقام اول در جشنوارۀ کشوری شعر سپید قرآن و عترت دانشگاه آزاد اسلامی بوده‌اند. این شاعر در اکثر روزنامه‌ها و نشریات خوزستان و برخی روزنامه‌های کشور آثار و نقدها و نظریات خود را به چاپ رسانده است و بارها به‌عنوان داور جشنوارۀ شعر استان خوزستان و در چند نوبت داور کشوری جشنوارۀ شعر خلیج فارس بوده‌اند. هم‌اکنون نیز از طرف حوزۀ هنری مسئولیت برگزاری جلسات شعر سپید اهواز را برعهده دارند. از این شاعر برجسته آثار شعری متعددی تاکنون به چاپ رسیده است که از آن جمله‌اند:

۱ـ مجموعه شعر (لعنتی‌ها برایم دعا کنید) نشرلاجوردی، ۱۳۸۱.

۲ـ مجموعه شعر (بنوس: با قلب کوچک من) نشر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، ۱۳۸۸.

۳ـ مجموعه شعر عاشورایی (یک پیاله پنجۀ عباس). نشر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، ۱۳۸۸.

۴ـ مجموعه شعر آیینی (این خودکار دارد قرمز می‌نویسد). کتاب پل نشر کلام، ۱۳۹۱ (این کتاب ازجمله کاندیدهای کتاب سال ۱۳۹۳ جمهوری اسلامی ایران در شاخۀ شعر معاصر بوده است).

۵ـ مجموعه شعر (آواز سال‌های نوری) نشر هشت، ۱۳۹۶.

۶ـ مجموعه شعر (با پوستی از آفریقا)، نشر هشت، ۱۳۹۸.

۷ـ کتاب دانشگاهی (آزمایشگاه روان‌شناسی تجربی)، نشر آیات، ۱۳۹۷.

۸ـ مجموعه شعر (یک روز قرن‌ها بعد شد)، نشر خوزان، ۱۳۹۸ (این کتاب نیز در نخستین جشنوارۀ ادبی سپاس مقام اول را به خود اختصاص داد).

بخش سوم:
گزارش توصیفی وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان

ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان

تاریخ شکل‌گیری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی طبق مصوبهٔ قانونی در ۱۳۶۵/۱۲/۱۲ انجام شد و سازمان‌های خبرگزاری جمهوری اسلامی، سازمان حج و اوقاف و امور خیریه، سازمان مراکز ایران‌گردی و جهان‌گردی، سازمان چاپخانه و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی به تشکیلات این وزارتخانه الحاق گردید. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در طی دهه‌های گذشته بارها دچار تغییرات اساسی در تشکیلات شده است. در مورخ ۱۳۷۰/۸/۱۵ به موجب مصوبهٔ شورای عالی اداری سازمان حج و اوقاف و امور خیریه به دو سازمان «حج و زیارت» و «اوقاف و امور خیریه» تفکیک گردید. در مورخ ۱۳۷۴/۴/۳۰ به موجب مصوبهٔ شورای عالی اداری معاونت امور بین‌الملل وزارت ارشاد اسلامی منحل و وظایف آن به سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی واگذار گردید. در مورخ ۱۳۷۸/۳/۲۹ به موجب مصوبهٔ شورای عالی اداری وظایف معاونت سیاحتی و زیارتی به سازمان ایران‌گردی و جهان‌گردی الحاق گردید. در مورخ سال ۱۳۷۸/۸/۲۹ به موجب مصوبهٔ شورای عالی اداری سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی در کتابخانهٔ ملی ایران ادغام گردید. در مورخ ۱۳۷۹/۳/۱۷ براساس بازنگری در ساختار حوزهٔ مرکزی و به موجب موافقت سازمان امور اداری و استخدامی کشور معاونت طرح و برنامه‌ریزی و تحول اداری در وزارت ایجاد گردید. نهایتاً اینکه در سال ۱۳۸۳ نمودار نهایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در غالب شش معاونت شامل چهار معاونت

تخصصی و دو معاونت پشتیبانی به تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور رسید و برای اجرا ابلاغ گردید.

ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان نیز به‌عنوان متولی فعالیت‌های حوزهٔ فرهنگ و هنر به تبعیت از تغییرات ساختاری پیش‌گفته این تغییرات را در ساختار و تشکیلات خود پذیرفته است. اهداف راهبردی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان به تأسی از اهداف کلان وزارت متبوع ناظر بر هدف‌گذاری در راستای تعمیق و نشر ارزش‌های انقلاب اسلامی برپایهٔ مکتب فکری و سیاسی امام راحل و رهبر معظم انقلاب اسلامی، ترویج و اقامهٔ احکام الهی، نشر و تقویت اخلاق اسلامی و فضائل انسانی برپایهٔ دین‌مداری و فرهنگ دینی، نقد مکاتب الحادی و انحرافی در عرصه‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و مبارزهٔ جدی با خرافات و موهومات، تبیین و تقویت فرهنگ مهدویت و نهضت انتظار و ترویج روح بیداری اسلامی، تبیین و تأکید بر مؤلفه‌های هویت ایرانی ـ اسلامی برپایهٔ میراث تاریخ تمدنی، مشاهیر و مفاخر ایرانی و اسلامی، تقویت روحیهٔ عزت، افتخار، خودباوری ملی، امیدواری و نشاط فردی و اجتماعی، تولی و تبری، تعمیق روحیهٔ دشمن‌شناسی، ترویج فرهنگ ظلم‌ستیزی و استکبارستیزی، تبیین و ارائهٔ الگوهای مطلوب حیات طیبهٔ فردی — اجتماعی برپایهٔ معارف و آموزه‌های قرآن، پیامبر اعظم و اهل بیت (ع)، توجه و تأکید بر نقش بنیان خانواده و خانواده‌محوری در حیات فرهنگی جامعه و ممانعت از گسست نسل‌ها، ترویج روحیهٔ سلحشوری، فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت‌طلبی و ذلت‌ناپذیری، مبارزه با فساد و تبعیض و اصلاح فرهنگ نظام مدیریتی برپایهٔ عدالت‌خواهی و اهتمام به امر به معروف و نهی از منکر، افزایش و ارتقای آگاهی‌های عمومی و فرهنگ عمومی براساس تمدن فرهنگ ایرانی ـ اسلامی و اهتمام جدی به زبان فارسی، بازشناسی و بازتولید میراث، سنن و آداب‌ورسوم ایرانی در مناطق مختلف کشور ایران اسلامی، ترویج و اشاعهٔ روحیهٔ کار و خلاقیت در راستای فرهنگ مطلوب تلاش و برپایی با تمرکز بر جغرافیا و بنیان‌های فرهنگی استان خوزستان می‌باشد.

وضعیت فعلی و عملکرد ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان و شهرستان‌های تابع

ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان تلاش در راستای رشد فضائل اخلاقی براساس ایمان و تقوی، استقلال فرهنگی و مصونیت جامعه از نفوذ فرهنگ اجانب، اعتلای آگاهی‌های عمومی در زمینه‌های مختلف و شکوفایی استعدادها و روحیهٔ تحقیق، تتبع و ابتکار در جامعه، رواج فرهنگ و هنر اسلامی، آگاهی جهانیان نسبت به مبانی و مظاهر و اهداف انقلاب اسلامی، گسترش مناسبات فرهنگی با ملل و اقوام مختلف به‌خصوص

مسلمانان و مستضعفان جهان، فراهم‌آمدن زمینه‌های وحدت میان مسلمین را با تأکید بر قلمرو فعالیت استانی خود به‌عنوان اهداف اساسی دنبال می‌کند.

بااین‌حال با توجه به تنوع فرهنگی و کثرت فعالیت‌های فرهنگی و هنری در کنار تنوع اقوام در استان خوزستان وظایف اساسی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان هم‌راستا با وظایف اساسی وزارتخانهٔ متبوع وظایف اساسی زیر را دنبال می‌کند که عبارت‌اند از سیاست‌گذاری برای رشد و اعتلای فرهنگ و هنر ایران و اسلام به‌عنوان عناصر هویت ملی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در زمینهٔ فرهنگ عمومی و اصول سیاست فرهنگی کشور، برنامه‌ریزی و ایجاد بسترهای لازم به‌منظور پرورش استعداد، انگیزه و ذوق فرهنگی و هنری و تقویت روحیهٔ ابتکار و تحقیق آحاد جامعه به‌ویژه نسل جوان، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای توسعه، تعمیق و ترویج فرهنگ قرآن کریم و عترت طاهرین (علیهم السلام)، برنامه‌ریزی در راستای زنده نگاه‌داشتن و تبیین اندیشهٔ دینی، فرهنگی و سیاسی حضرت امام خمینی (ره)، تدوین راهکارهای عملی در جهت تحقق منویات و تأکیدات رهبر معظم انقلاب اسلامی در حوزهٔ فرهنگ و هنر، برنامه‌ریزی جهت بهره‌گیری از ابزار و امکانات متناسب به‌منظور رویارویی با جنگ نرم فرهنگی و تبلیغات سوء رسانه‌های بیگانه، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی به‌منظور فراهم‌سازی زمینهٔ کارآفرینی، اشتغال پویا و رونق اقتصادی بخش فرهنگی کشور، برنامه‌ریزی و هماهنگی در زمینهٔ همکاری با مراجع تصمیم‌گیر و تأثیرگذار در ارتباط با مهندسی فرهنگی کشور، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، هدایت و حمایت از رشد و توسعهٔ فعالیت‌های فرهنگی، هنری، مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی، سیاست‌گذاری برای تعیین ضوابط صدور مجوز تأسیس، توسعه یا انحلال مراکز، مؤسسات، کانون‌ها، انجمن‌ها، مجامع و سایر تشکل‌های فرهنگی، هنری، مطبوعاتی و اطلاع‌رسانی، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر ادارهٔ امور مربوط به دوره‌های آموزش عالی علمی ـ کاربردی فرهنگ و هنر، برنامه‌ریزی و نظارت بر ایجاد و گسترش فضاهای فرهنگی و هنری شامل کتابخانه‌ها، کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد، سالن‌های نمایش، موزه‌های فرهنگی و هنری، مراکز دائمی نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری و نظایر آن، تهیه و تدوین آیین‌نامه‌ها، ضوابط و مقررات ناظر بر برگزاری جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها، مراسم و مسابقات فرهنگی و هنری در سطح ملی و بین‌المللی، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و حمایت از توسعهٔ کمّی و کیفی و بهره‌مندی از فناوری اطلاعات، ارتباطات و رسانه‌های دیجیتال در بخش فرهنگ و هنر؛ اعم از فضای واقعی و مجازی، سیاست‌گذاری برای تعیین ضوابط و برنامه‌های مربوط

به آموزش منابع انسانی بخش فرهنگ و هنر و تأسیس، اداره و انحلال مؤسسات آموزشی در رشته‌های فرهنگی و هنری و نظارت بر فعالیت آن‌ها با همکاری دستگاه‌های ذیربط، برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان، هنرمندان و پژوهشگران قانون حمایت از پدیدآورندگان نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای و ایجاد مراکزی برای ثبت آثار پدیدآورندگان، تدوین سیاست‌های حمایتی برای تأمین خدمات اجتماعی، درمانی و اعتباری نویسندگان، هنرمندان و روزنامه‌نگاران، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و حمایت از امور مربوط به معرفی و بزرگداشت عالمان و متفکران عرصهٔ فرهنگ و تمدن اسلام و ایران و احیا و انتشار آثار ارزندهٔ آنان و همچنین معرفی آثار فرهنگی و تمدن اسلام و ایران، سیاست‌گذاری برای تدوین ضوابط و شاخص‌های مربوط به توسعه، گسترش، احداث، بهره‌برداری و نحوهٔ ادارهٔ مجتمع‌ها، تالارها، فرهنگسراها و سایر فضاها و مراکز فرهنگی، مطبوعاتی، کتابخانه‌های عمومی، کانون‌های فرهنگی هنری مساجد با تأکید بر بهینه‌سازی ارائهٔ خدمات فنی، تخصصی و آموزشی، صدور اجازهٔ تأسیس، انحلال و نحوهٔ ادارهٔ مؤسسات خبری و نمایندگی‌های خبرگزاری و رسانه‌های خارجی و صدور اجازهٔ فعالیت برای خبرنگاران خارجی در کشور بر طبق مقررات مربوطه و نظارت بر آن‌ها، نحوهٔ فعالیت خبرنگاران داخلی و نظارت بر اجرای آن، تعیین ضوابط مربوط به انتشار نشریات و بولتن‌های داخلی و بروشورهای وزارتخانه‌ها، مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی، تعیین اهداف کمی و کیفی در جهت غنی‌سازی اوقات فراغت آحاد جامعه با همکاری دستگاه‌های ذیربط، سیاست‌گذاری و تنظیم برنامه‌های فرهنگی، هنری و تبلیغاتی برای انعکاس مناسب فعالیت‌ها و اقدامات دولت و دستگاه‌های اجرایی و نهادهای انقلاب اسلامی و مؤسسات عمومی غیردولتی در سطح جامعه، سیاست‌گذاری در جهت صدور مجوز فعالیت‌های فرهنگی، هنری و تبلیغاتی اقلیت‌های دینی و مذهبی شناخته‌شده در قانون اساسی و نظارت بر آن‌ها، سیاست‌گذاری در جهت شناساندن مبانی، اهداف و دستاوردهای انقلاب اسلامی و فرهنگ و هنر ایرانی به جهانیان از طریق توسعهٔ مناسبات، مبادلات و روابط فرهنگی با مجامع و سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای، برنامه‌ریزی برای حمایت از صدور محصولات فرهنگی و هنری به خارج کشور و حضور مؤثر در بازارهای جهانی، سیاست‌گذاری و نظارت بر امور حج و زیارت در چارچوب قوانین و مقررات مصوب مربوطه، سیاست‌گذاری و نظارت بر فعالیت‌های اوقاف و امور خیریه براساس قوانین و مقررات مربوطه، سیاست‌گذاری در جهت تقویت، توسعه و آموزش زبان فارسی، و سیاست‌گذاری و نظارت بر فعالیت‌های فرهنگی — تبلیغاتی،

و پیگیری و هماهنگی انعقاد و اجرای موافقت‌نامه‌ها و برنامهٔ مبادلات فرهنگی، هنری و تبلیغی با توجه به شرایط حاکم بر حوزهٔ استان خوزستان می‌باشد. چارت تشکیلاتی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی دارای چهار معاونت طرح و برنامه، مالی و اداری، فرهنگی، و هنری می‌باشد. ادارات مهم مرتبط با فعالیت‌های فرهنگی و هنری به لحاظ سازمانی در زیرمجموعهٔ معاونت‌های مختلف می‌باشند در این‌خصوص ادارهٔ هنری زیر نظر معاونت هنری، ادارهٔ مطبوعات و ادارهٔ امور فرهنگی و تبلیغات زیرنظر معاونت فرهنگی، ادارهٔ آموزش زیرنظر معاونت اداری و مالی می‌باشد و انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، شورای فرهنگ عمومی و کانون مساجد مستقیماً زیرنظر مدیرکل قرار دارند.

ادارهٔ امور هنری و سینمایی به‌عنوان یکی از ادارات ستادی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان تلاش مضاعف نموده تا در راستای اهداف و سیاست‌های وزارت متبوع و هم‌چنین نیل به اهداف اصولی و ارزشمندانهٔ آن اقداماتی درخور توجه انجام دهد. ادارهٔ هنری سعی دارد به سهم خود در تقویت هویت ملی و پاسداری از دین و آئین و همچنین فرهنگ غنی و بومی — منطقه‌ای، با توجه به ماهیت و چیستی وظایف خود و بهره‌گیری از کارشناسان خبره، متعهد و دلسوز از امورات سطحی پرهیز نموده و به امور مطالعاتی ـ تحقیقی و پژوهشی در حوزه‌های گوناگون هنری بپردازد تا زمینه جهت تحقق برنامه‌ها و فعالیت‌های راهبردی و اساسی (ارائهٔ تقویم فرهنگی و هنری) در غالب چشم‌اندازی روشن و امیدوارکننده فراهم شود تا به حول و قوهٔ الهی در سایهٔ آن اصحاب ذوق، قریحه و هنر آثاری درخور شأن شهروندان ارائه و سپس در مرحلهٔ تولید قرار دهند.

ادارهٔ هنری در تلاش است با توکل بر خدا و به‌واسطهٔ وجود خرد جمعی و البته با دریافت نظرات و پیشنهادات اهل فن گام‌های مؤثری را جهت رشد و بالندگی فرهنگ و هنر استان و تحقق اهداف متعالی خود بردارد. در این زمینه شرح وظایف ادارهٔ هنری ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان عبارت‌اند از:

- تقویت روح تحقیق، تتبع و ابتکار در زمینه‌های فرهنگ و هنر اسلامی و ایرانی از طریق تشویق و حمایت از کلیهٔ هنرمندان استان و معرفی و بزرگداشت شخصیت‌های فرهنگی و هنری استان
- حمایت و پشتیبانی از تأسیس، توسعه، بهره‌برداری و تجهیز مراکز فرهنگی و هنری استان
- مطالعه، تحقیق و شناخت عناصر و زمینه‌های هنری و فرهنگی بومی و محلی استان

- نظارت بر عملکرد ویئوکلوپ‌ها ـ گیم نت‌ها و توزیع محصولات فرهنگی در استان
- نظارت و ارزشیابی کمی و کیفی بر عملکرد مراکز نمایشی (سینما ـ تئاتر ـ نمایشگاه‌ها و ...)
- بسترسازی برای توسعه و پیشرفت مهارت‌ها و اجرای برنامه‌های آموزشی — هنری ـ فرهنگی و سمعی و بصری در سطح استان
- صدور مجوز جهت مؤسسات سینمایی ـ عرضهٔ محصولات نمایش خانگی و ... در استان
- انجام خدمات بیمهٔ تأمین اجتماعی هنرمندان، نویسندگان و روزنامه‌نگاران
- انجام اقدامات لازم به‌منظور کشف و پرورش استعدادها و ذوق فرهنگی و هنری افراد در استان
- نظارت بر عملکرد انجمن‌های فرهنگی و هنری و آموزشگاه‌های آزاد هنری، فرهنگی، سینمایی و نیز هنرستان‌های هنری و سینمایی و صدور مجوز ایجاد، توسعه و انحلال آن‌ها در چارچوب آیین‌نامه‌ها و بخشنامه‌های مربوطه
- انجام فعالیت‌های لازم در جهت اشاعه و پیشرفت موسیقی محلی ـ سنتی و جهانی
- برگزاری جشنواره‌ها ـ همایش‌ها ـ نمایشگاه‌ها و سایر فعالیت‌های نظیر فرهنگی و هنری و سینمایی و همچنین شناسایی استعدادهای برتر جهت معرفی و ترغیب به جامعهٔ هنری کشور و ایجاد امکانات و فراهم‌آوردن تسهیلات حمایتی برای تشویق و ترغیب ادامهٔ فعالیت هنرمندان سراسر استان.

درخصوص فعالیت‌های ادارهٔ مطبوعات ادارهٔ کل استان خوزستان، نگاهی گذرا بر تاریخ مطبوعات استان خوزستان به‌وضوح بیانگر این نکته است که این استان زرخیز در عرصهٔ مطبوعات کشور دارای پیشینه و سابقهٔ درخشان و چشمگیری می‌باشد. البته تاریخ مطبوعات استان خوزستان نیز همانند سایر مناطق کشور با فراز و فرودهای بی‌شماری روبه‌رو بوده است. اولین نشریاتی که در خوزستان به‌طور رسمی و با مجوز شورای عالی معارف در سال ۱۳۰۴ شمسی شروع به کار کردند عبارت‌اند از: نشریهٔ بهبهان به صاحب امتیازی سید امان‌الله بهبهانی در شهر بهبهان، نشریهٔ شوش به صاحب امتیازی هدایت‌الله فلسفی در خرمشهر، نشریهٔ خوزستان به صاحب امتیازی عبدالمجید موفق در اهواز. از این تاریخ به بعد مطبوعات محلی استان همراه و هم‌پای تحولات و جنبش‌های اجتماعی پیش آمده‌اند و اوج درخشش آن‌ها بین سال‌های ۱۳۳۱ ـ ۱۳۲۹ شمسی بود به‌طوری‌که طی این سال‌ها بیش از ۵۰ نشریه با زمینه‌های گوناگون در این خطه به

چاپ می‌رسیده است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و هم‌زمان با فضای مساعدی که به‌وجود آمد تعداد نشریات استان رو به افزایش گذاشت. اما متأسفانه به دلیل مشکلات فنی و مالی و نیز شروع جنگ تحمیلی تمامی آن‌ها از ادامهٔ کار بازماندند که پس از یک وقفهٔ غیر قابل انتظار در سال ۱۳۷۳ اولین نشریهٔ استان با عنوان نور خوزستان به‌صورت هفته‌نامه به مدیرمسئولی سید محمدطاهر موسوی‌زاده فعالیت خود را آغاز نمود. انتشار هفته‌نامهٔ مذکور، آغاز حیات مجدد مطبوعات در خوزستان محسوب می‌گردد. هم‌زمان با فراهم‌شدن و به‌وجودآمدن زمینهٔ مساعد برای فعالیت‌های مطبوعاتی و تغییر نگرش‌ها در این‌خصوص نشریات دیگری نیز با دریافت مجوزهای مربوطه منتشر شدند. هم‌اکنون تعداد نشریات دارای مجوز استان اعم از دولتی و غیردولتی به ۶۴ نشریه به تفکیک زیر رسیده است. شش روزنامه، ۱۸ هفته‌نامه، نه دو هفته‌نامه، ۱۹ ماهنامه، ۱۱ فصلنامه و یک گاهنامه از آن جمله‌اند.

ادارهٔ آموزش دارای چهار واحد آموزش ضمن خدمت، آموزش پودمانی، بخش کاردانش و بخش انفورماتیک است. آموزش ضمن خدمت که مربوط به دوره‌های آموزشی خاص پرسنل بوده و طی سال توسط این اداره جهت افراد فوق برگزار می‌شود. آموزش پودمانی که مربوط به دوره‌های کاردانی بوده و اولین دوره نیز توسط این اداره در سال ۸۲ برگزار و در ۸۵/۸/۲۶ با برگزاری آزمون جامع به پایان رسید که طی آن ۵۱ نفر نیروی شاغل و ۲ نفر سهمیه آزاد موفق به اخذ مدرک کاردانی کتابداری و اطلاع‌رسانی گردیدند. کاردانش بخش دیگری از فعالیت‌های ادارهٔ آموزش می‌باشد که اختصاص دارد به دوره‌های مهارتی کاردانش مصوب وزارت فرهنگ و ارشاد که از طریق دوره‌های عملی و نظری توسط هنرستان‌ها و آموزشگاه‌های مجری جهت هنرجویان بزرگ‌سال و واجب التعلیم در استان برگزار می‌گردد. شایان ذکر است که طی دوره‌های فوق منجر به اخذ دیپلم مهارتی شده که هنرجو پس از مراجعه به آموزش‌وپرورش و تطبیق واحدهای درسی تکمیلی موفق به اخذ دیپلم تحصیلی خواهد شد. واحد انفورماتیک نیز فعالیت‌های مربوط به استفاده از فناوری اطلاعات، آمار و اطلاعات و پورتال ادارهٔ کل را برعهده دارد.

ادارهٔ امور فرهنگی از ادارات ستادی می‌باشد که زیر نظر معاونت فرهنگی و هنری ادارهٔ کل فعالیت می‌نماید که وظیفهٔ اجرای سیاست‌های ادارهٔ کل در زمینهٔ فعالیت‌های فرهنگی، حمایت از نویسندگان، شعرا، ادبا و سایر پدیدآورندگان، زمینه‌سازی فرهنگی و اجتماعی برای عدم استفاده از واژه‌های بیگانه در بخش تبلیغات، فراهم‌آوردن زمینهٔ اجرای قانون حمایت از مؤلفان و ثبت آثار فرهنگی آن‌ها و تدوین ضوابط مربوط به انجام فعالیت‌های

فرهنگی و ایجاد مؤسسات فرهنگی و فعالیت‌های اقلیت‌های دینی را برعهده دارد. شایان ذکر است رسیدگی به امور مراکز زیر در ادارهٔ امور فرهنگی صورت می‌گیرد:

۱ ـ دفاتر انتشاراتی.

۲ ـ چاپخانه‌ها و صنایع وابسته.

۳ ـ مؤسسات فرهنگی و هنری.

۴ ـ کانون‌های تبلیغاتی.

۵ ـ اهل قلم و اقلیت‌های دینی و مذهبی.

گستردگی حوزهٔ فعالیت‌های فرهنگی و هنری در کنار تنوع اقوام در استات خوزستان از یک‌سو زمینه‌ساز فرصت‌های مطلوب در راستای انجام مأموریت‌های محوله است و از سوی دیگر نشان‌دهندهٔ حجم و پیچیدگی‌های خاص این حوزه می‌باشد.

شکل‌گیری کانون فرهنگی و هنری مساجد با مصوبهٔ شورای عالی انقلاب فرهنگی و درنظرگرفتن نقش و مسئولیت مراکز و نهادهای فرهنگی، مردمی نظیر مساجد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در قالب هیئت انجام شد که ترکیب آن در سطح وزارت شامل وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌عنوان رییس هیئت، مسئول شورای هماهنگی و امور مساجد، رییس سازمان تبلیغات اسلامی، فرماندهٔ نیروی مقاومت بسیج و رییس سازمان اوقاف و امور خیریه (بنا به ضرورت وزیر آموزش‌وپرورش رییس سازمان تربیت بدنی و شهردار تهران) بود. به همین شکل در سطح استان نیز کانون فرهنگی و هنری مساجد شکل گرفت و موظف است که فعالیت‌هایی مانند تجهیز کتابخانهٔ مساجد حائز شرایط، تجهیز مساجدی که سالن برای نمایش داشته باشند، جهت نمایش فیلم‌های مفید، دایرکردن کلاس‌های فرهنگی و هنری با کمک انجمن نمایش، انجمن خوشنویسی، انجمن سینمای جوان کانون سرودهای انقلابی خانه‌های نور (آموزش قرآن)، همکاری با مساجد جهت برگزاری کلاس‌های آموزش زبان، آموزش‌های اعتقادی، آموزش کامپیوتر، آموزش امور بهداشتی، بهداشت خانواده، آموزش خیاطی و ... را پیگیری کند.

ازجمله اقدامات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی استان با همکاری ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی و در راستای شناسایی و معرفی آثار و مفاخر فرهنگی می‌توان به برگزاری همایش بزرگداشت چهلمین سال ارتحال شیخ میرزا محمد علی معزی دزفولی از سوی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی اشاره کرد. ویژه‌نامه به‌عنوان یک کتاب ۵۳ صفحه‌ای در سه فصل و در شمارگان ۱۰۰۰ جلدی چاپ شده است در این‌خصوص از تمبر یادبود آیت‌الله معزی نیز می‌توان نام برد. در سایت آثار و مفاخر فرهنگی استان علاوه‌بر معرفی تاریخچه، اساسنامهٔ انجمن و سایر اطلاعات

مفید دیگر به معرفی ناخدای رامهرمزی و ابوهلال عسگری نیز پرداخته شده است.

جدول ۳ـ ۱ وضعیت بودجه و اعتبارات ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان

سال/ موضوع	اعتبارات هزینه‌ای از محل درآمد عمومی (هزار ریال)	اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمد عمومی برحسب امور فرهنگی، تربیت بدنی و گردشگری (میلیون ریال)	تملک دارایی سرمایه‌ای درآمد (میلیون ریال)	اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمد عمومی به تفکیک امور و فصل فرهنگی و هنر، رسانه و گردشگری (میلیون ریال)
۱۳۸۹	۵۷۷۳۴۰۹۷	۰	۵۱۵۳۵	۳۷۰۹۲۳/۸
۱۳۹۰	۶۲۴۵۸۰۰	۰	۵۹۵۳۵	۴۹۲۹۵۱/۸
۱۳۹۱	۶۴۶۵۷۰۰۰	۰	۳۳۰۰۰	۳۰۵۲۹۶/۸
۱۳۹۲	۸۱۴۰۸۰۰۰	۰	۵۱۹۷۸	۴۳۰۱۶۳/۸
۱۳۹۳	۸۱۳۲۰۰۰۰	۰	۱۳۳۸۵۹/۵۰	۹۰۷۹۴۴
۱۳۹۴	۹۲۶۴۴۲۸۶	۰	۵۳۴۵۷	۵۷۳۱۰۶/۷
۱۳۹۵	۱۰۲۹۷۷۲۲۶	۱۴۱۴۵۰۸	۶۵۲۰۱	۵۶۸۱۵۵
۱۳۹۶	۱۲۳۲۴۲۱۱۴	۲۵۵۵۸۷۲	۶۷۰۱۹	۱۱۳۳۵۶۱
۱۳۹۷	۱۲۲۶۴۷۲۶۳	۴۳۱۷۲۳۴	۵۶۱۰۲	۱۸۸۸۵۷۴

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

مرور وضعیت بودجه و اعتبارات ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان نشان می‌دهد که در بخش اعتبارات هزینه‌ای سال ۱۳۹۰ کمترین مقدار اعتبارات را دریافت داشته است و در طی سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ میزان افزایش ناچیز بوده است (نمودار ۳ـ ۱).

درخصوص اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمد عمومی برحسب امور فرهنگی، تربیت‌بدنی وگردشگری نیز نتایج نشان می‌دهد که به‌ترتیب بیش از ۱۸ درصد (در سال ۱۳۹۶ نسبت به سال ۱۳۹۵) و حدود ۱۷ (در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۶) افزایش اعتبار در این بخش رخ داده است (نمودار ۳ـ ۲).

مقایسهٔ اعتبارات در بخش تملک سرمایه‌ای درآمد نشان می‌دهد در این بخش طی سال‌های ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۵ و ۹۶ افزایش اعتبارات رخ داده است و از این حیث بیشترین مقدار افزایش مربوط به سال ۱۳۹۳ می‌باشد. ضمن اینکه در این بخش طی سال‌های ۹۴ و ۹۷ کاهش اعتبارات رخ داده است که بیشترین مقدار کاهش مربوط به سال ۱۳۹۴ بوده است (نمودار ۳ـ۳). بررسی اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از محل درآمد عمومی به تفکیک امور و فصل نشان می‌دهد

که در این بخش طی سال‌های ۹۰، ۹۲، ۹۳، ۹۵، ۹۶ و ۹۷ در مقایسه با سال پیش از آن افزایش رخ داده است و بیشترین مقدار افزایش مربوط به سال ۱۳۹۳ نسبت به ۱۳۹۴ می‌باشد. ضمن اینکه، در طی سال‌های ۹۱ و ۹۴ کاهش اعتبارات قابل مشاهده است که بیشترین مقدار کاهش اعتبارات مربوط به سال ۱۳۹۴ در مقایسه با سال پیش از آن می‌باشد (نمودار ۳ـ ۴).

نمودار ۳ـ ۱ وضعیت بودجه و اعتبارات ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان

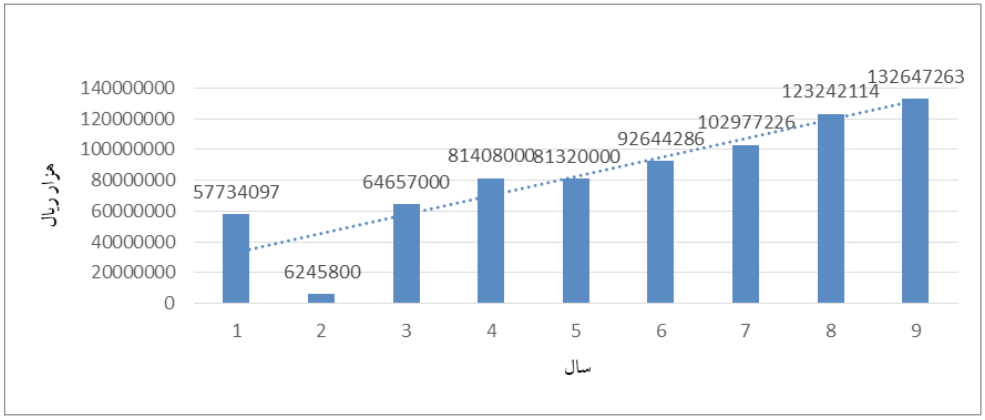

نمودار ۳ـ ۲ وضعیت بودجه و اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمد عمومی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان

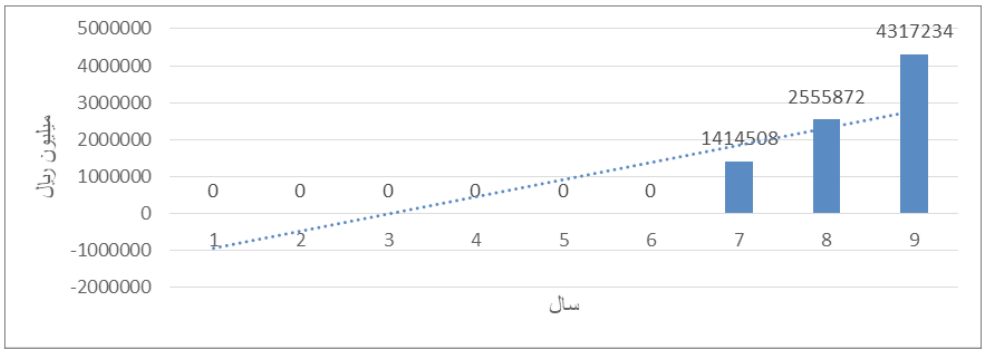

نمودار ۳ـ ۳ اعتبارات در بخش تملک دارایی سرمایه‌ای از محل درآمد عمومی

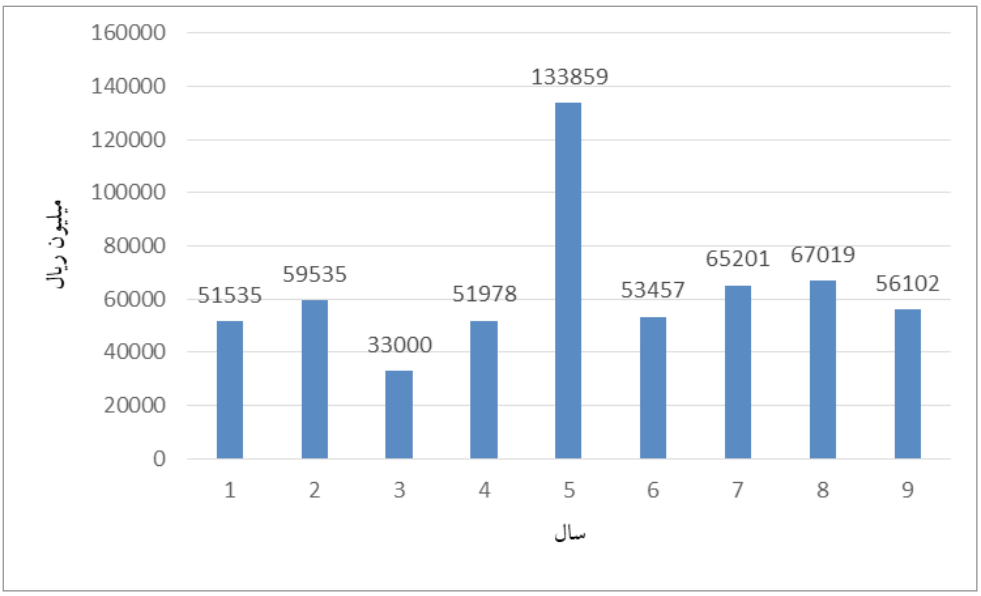

نمودار ۳ـ ۴ اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از محل درآمد عمومی به تفکیک امور و فصل

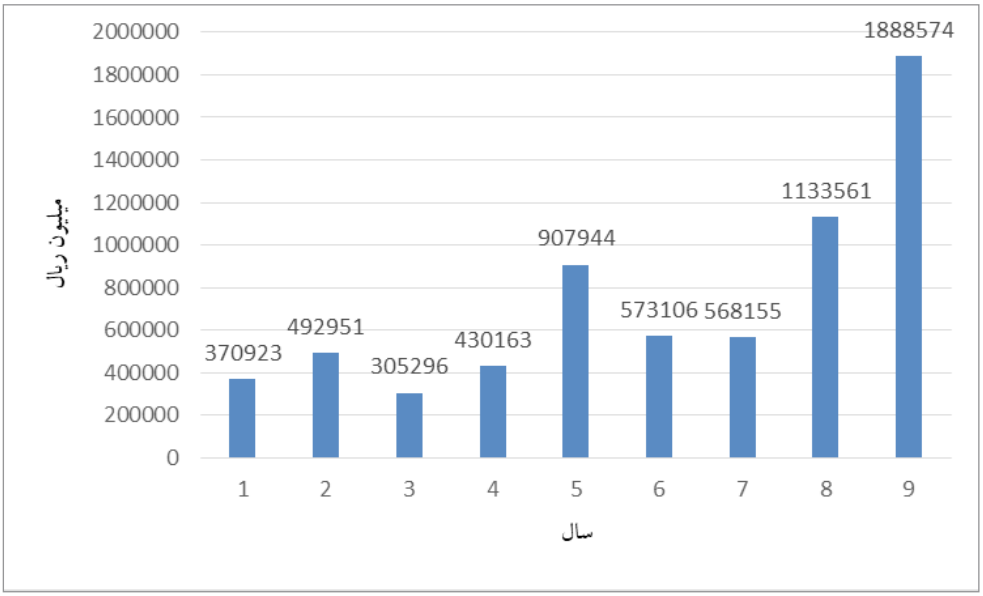

جدول ۳ـ ۲ عملکرد اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای (عمرانی) فصل امور فرهنگی و هنری استان خوزستان

سال / موضوع	فصل دین و مذهب	فصل فرهنگ و هنر	فصل رسانه	فصل تحقیق و توسعه در امور فرهنگی
۱۳۹۵	۱۰۵۶۵۴	۱۲۸۳۴۹	۲۱۴۳۰	۱۱۵۶۸
۱۳۹۶	۲۰۹۱۱۰	۲۱۷۵۰۰	۱۷۶۸۴	۷۸۴۴
۱۳۹۷	۴۲۵۶۳۶	۲۹۵۱۶۹	۳۵۸۵۰	۲۲۵۵

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

بررسی عملکرد اعتبارات تملک دارایی سرمایه‌ای (عمرانی) در فصل امور فرهنگی و هنری ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان نشان می‌دهد که در طی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ بیشترین اعتبارات به فصل فرهنگ و هنر اختصاص یافته است و در همین سال‌ها کمترین اعتبارات مربوط به بخش تحقیق و توسعه در امور فرهنگی می‌باشد. ضمن اینکه در سال ۱۳۹۷ بیشترین اعتبارات مربوط به فصل دین و مذهب بوده است، درحالی‌که کمترین مقدار مربوط به فصل تحقیق و توسعه در امور فرهنگی تخصیص یافته است. ضمن اینکه، در طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ اعتبارات مربوط به فصل‌های دین و مذهب و فرهنگ و هنر روند افزایشی داشته است و درخصوص فصل رسانه سال ۱۳۹۶ روند کاهشی بوده است. بررسی روند اعتبارات فصل تحقیق و توسعه در امور فرهنگی طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که در طی سه سال همیشه روند کاهشی داشته است.

مسئولیت حوزهٔ ساختمان و مسائل عمرانی را دفتر ساختمانی از زیرمجموعهٔ ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی برعهده دارد که یک واحد عمرانی است و به مطالعهٔ مداوم در زمینهٔ سیستم‌های محاسباتی و لوازم، مصالح جدید ساختمانی و تأسیساتی، مطالعه و بررسی در امر شناسایی مشخصات و مقاومت و مصالح و لوازم موجود در بازار و نحوهٔ استفاده از آن‌ها، انجام محاسبات و برآورد طرح‌های ساختمانی و تأسیساتی، تشخیص پیمانکاران ذی‌صلاح و برگزاری مناقصه‌های عمومی پروژه‌های عمرانی ادارهٔ کل و نظارت بر پروژه‌های عمرانی و تعمیر و تجهیز کتابخانه‌های عمومی و مراکز فرهنگی و هنری می‌پردازد.

جدول ۳ـ ۳ آمار فضاهای فیزیکی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان

سال	فضاهای درحال بهره‌برداری		فضاهای در دست احداث		جمع کل	
	تعداد	مساحت (متر مربع)	تعداد	مساحت (متر مربع)	تعداد	مساحت (متر مربع)
۱۳۹۴	۷۸	۹۰۳۲۵	–	–	۷۸	۹۰۳۲۵
۱۳۹۵	۷۳	۸۱۵۱۵	۹	۲۴۲۵۰	۸۲	۱۰۵۷۶۵
۱۳۹۶	۷۳	۸۱۵۱۵	۱۰	۲۶۲۵۰	۸۳	۱۰۷۷۶۵
۱۳۹۷	۷۳	۸۱۵۱۵	۱۰	۲۶۲۵۰	۸۳	۱۰۷۷۶۵

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

براساس نتایج جدول ۳ـ ۳ از نظر تعداد، فضاهای درحال بهره‌برداری ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی روند کاهشی داشته است و از ۷۸ فقره در سال ۱۳۹۴ به ۷۳ مورد رسیده است. لیکن در بخش فضاهای در دست احداث از ۸۲ مورد در سال ۱۳۹۵ به ۸۳ مورد در سال ۱۳۹۷ رسیده است. درمجموع می‌توان گفت روند رو به رشدی را از نظر این شاخصه در طی سال‌های گذشته می‌توان دید به‌طوری‌که مجموع مساحت ۹۰۳۲۵ متر مربع در سال ۱۳۹۴ برای فضاهای فیزیکی به ۱۰۷۷۶۵ متر مربع در سال ۱۳۹۷ رسیده است که رشدی در حدود ۱۶ درصدی را نشان می‌دهد.

جدول ۳ـ ۴ وضعیت کلی برخورداری استان خوزستان از فضاهای فرهنگی و هنری

سال	تعداد کتابخانه‌های عمومی	تعداد کتابخانه‌های کانون پرورش فکری	تعداد سالن نمایش وابسته به ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی	تعداد سینما	تعداد چاپخانه‌ها	جمع کل
۱۳۸۸	۱۱۴	۴۸	–	–	۱۷۸	۳۴۰
۱۳۸۹	۱۲۴	۵۱	–	۱۱	۱۷۹	۳۶۵
۱۳۹۰	۱۳۶	۵۳	–	۱۱	۲۲۹	۴۲۹
۱۳۹۱	۱۳۹	۵۲	–	۱۱	۲۱۵	۴۱۷
۱۳۹۲	۲۱۰	۵۲	–	۱۰	۲۲۱	۴۹۳
۱۳۹۳	۲۲۰	۵۲	–	۱۰	۲۶۸	۵۵۰
۱۳۹۴	۲۱۵	۵۵	۴۰	۸	۲۶۹	۵۸۷
۱۳۹۵	۲۱۳	۵۸	۴۶	۱۱	۲۷۸	۶۰۶
۱۳۹۶	۲۱۸	۶۲	۴۶	۱۶	۴۶۱	۸۰۳
۱۳۹۷	۲۲۲	۶۱	۳۷	۱۴	۳۶۹	۷۰۳

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

داده‌های جدول ۳ـ ۴ برخورداری استان خوزستان از فضاهای فرهنگی و هنری را نشان می‌دهد که بخشی از آن‌ها زیر نظر بخش خصوصی و با مجوز ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان فعالیت می‌کنند و بخشی دیگر مستقیماً وابسته به ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان می‌باشند. براساس نتایج تقریباً در تمامی حوزه‌ها در مقایسه با سال قبل از آن روند افزایشی بوده است (در بازه زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۳ در حوزهٔ تعداد سالن نمایش و تعداد سینما آماری وجود نداشت). به‌طورکلی در محدودهٔ سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۷ تعداد فضاهای فرهنگی از ۳۴۰ فقره به ۷۰۳ مورد رسیده است که حدود ۴۸ درصد رشد را نشان می‌دهد.

جدول ۳ـ ۵ وضعیت نیروی انسانی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان برحسب میزان تحصیلات و وضعیت استخدامی

سال / موضوع	تحصیلات							وضعیت استخدامی		جمع
	زیردیپلم	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری		رسمی	غیررسمی	
۱۳۹۰	۶۷	۱۳۲	۳۴	۹۵	۱۵	۰		۱۵۲	۱۹۱	۳۴۳
۱۳۹۱	۶۰	۹۹	۲۸	۷۷	۷	۰		۹۳	۱۷۸	۲۷۱
۱۳۹۲	۵۱	۹۴	۲۵	۸۴	۱۲	۰		۷۴	۱۹۲	۲۶۶
۱۳۹۳	۵۱	۹۸	۲۴	۸۴	۲۸	۰		۱۲۱	۱۶۴	۲۸۵
۱۳۹۴	۴۴	۸۲	۲۹	۹۷	۲۶	۰		۱۱۹	۱۵۹	۲۷۸
۱۳۹۵	۴۱	۶۸	۳۳	۱۰۷	۳۰	۰		۱۲۵	۱۵۴	۲۷۹
۱۳۹۶	۳۸	۶۱	۳۳	۹۳	۴۳	۰		۱۳۴	۱۳۴	۲۶۸
۱۳۹۷	۳۵	۵۴	۳۴	۹۵	۴۸	۲		۱۳۶	۱۳۲	۲۶۸

داده‌های جدول ۳ـ ۵ و نمودار ۳ـ ۵ نشان می‌دهد که در طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ روند کاهشی داشته است. به‌نحوی‌که از تعداد ۳۴۳ نفر در سال ۱۳۹۰ به ۲۶۸ نفر در سال ۱۳۹۷ رسیده است. نکتهٔ حائز توجه در این حوزه این است که در طی سال‌های گذشته از تعداد نیروی انسانی با تحصیلات زیر دیپلم و دیپلم کاسته شده است به‌طوری‌که به‌ترتیب از ۶۷ و ۱۳۲ نفر در سال ۱۳۹۰ به‌ترتیب به ۳۵ و ۵۴ نفر در سال ۱۳۹۷ رسیده

است؛ اما تعداد نیروی انسانی در مقطع لیسانس نوسان کمتری داشته است؛ چنان‌که از ۹۵ نفر در سال ۱۳۹۰ به‌جز سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ که روند افزایشی داشته است، در سال ۱۳۹۷ به همان تعداد ۹۵ نفر رسیده است. اما نکتهٔ قابل تأمل روند افزایشی کارکنان دارای تحصیلات فوق لیسانس و دکتری می‌باشد که به‌ترتیب از ۱۵ نفر و صفر نفر در سال ۱۳۹۰ به ۴۸ نفر (فوق لیسانس) و ۲ نفر (دکتری) رسیده است. همچنین براساس داده‌های جدول ۲ ـ ۳ از نظر نوع استخدام نسبت کارکنان رسمی به کارکنان غیررسمی از ۴۴ درصد به ۵۶ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۵۱ درصد در مقابل ۴۹ درصد در سال ۱۳۹۷ رسیده است. نکتهٔ حائز توجه دیگر درخصوص نیروی انسانی این است که در سال ۱۳۹۱ در مقایسه با سال قبل از آن تعداد قابل توجهی نیرو از ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خارج شده‌اند که حدود ۲۱ درصد نیروی انسانی سال ۱۳۹۰ را شامل می‌شود. به‌طورکلی، در طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ بدنهٔ کارشناسی در زیرمجموعهٔ ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خوزستان تقویت شده است که می‌تواند فرصت مناسبی برای استفاده از ظرفیت‌های این سرمایهٔ ارزشمند را فراهم سازد.

نمودار ۳ـ ۵ وضعیت نیروی انسانی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان و ادارات تابعهٔ شهرستان

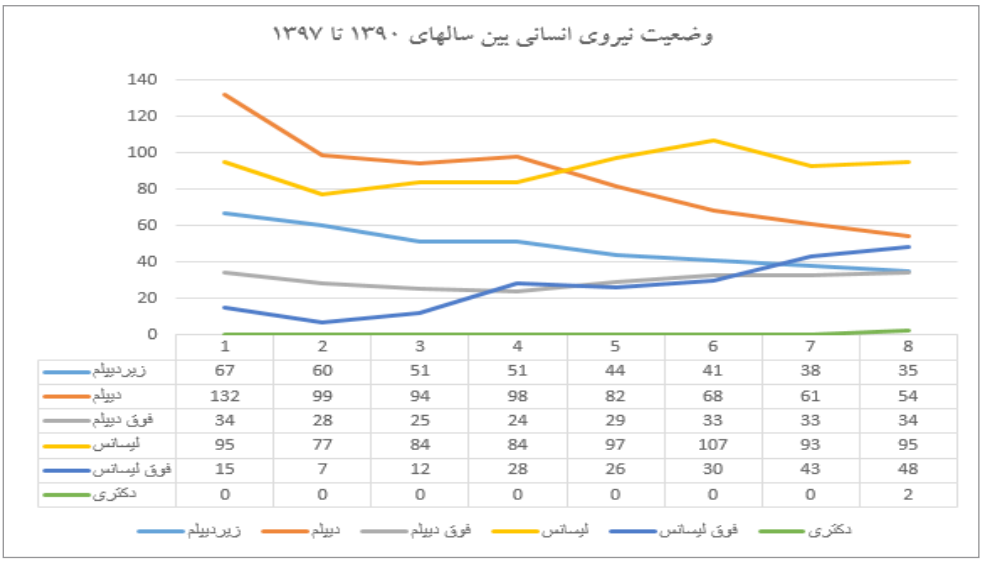

	1	2	3	4	5	6	7	8
زیردیپلم	67	60	51	51	44	41	38	35
دیپلم	132	99	94	98	82	68	61	54
فوق دیپلم	34	28	25	24	29	33	33	34
لیسانس	95	77	84	84	97	107	93	95
فوق لیسانس	15	7	12	28	26	30	43	48
دکتری	0	0	0	0	0	0	0	2

۳ـ ۶ نمرهٔ وب‌سایت ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان براساس معیارهای قابلیت استفاده

شهرستان	سهولت یادگیری عملیات	شفافیت	سهولت راهبری	سهولت استفاده	جذابیت ظاهری	طراحی متناسب با هدف	وجود دستورالعمل‌ها و مجوزها	ایجاد تجربهٔ مثبت	میانگین نمره
آبادان	۴	۴	۳	۳	۳	۴	۳	۳	۳/۳۷
آغاجاری	۳	۳	۳	۳	۲	۲	۳	۳	۲/۷۵
اندیمشک	۴	۳	۴	۴	۲	۳	۴	۴	۳/۵
اهواز	۳	۳	۴	۴	۳	۳	۴	۳	۳/۳۷
امیدیه	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶۲
اندیکا	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۱	۳	۲/۷۵
ایذه	۳	۳	۳	۳	۴	۳	۳	۴	۳/۲۵
باغ ملک	۳	۳	۳	۳	۴	۳	۴	۳	۳/۲۵
باوی	۲	۲	۳	۳	۲	۳	۱	۲	۲/۲۵
بندر ماهشهر	۳	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۴	۳/۲۵
بهبهان	۳	۳	۴	۴	۳	۳	۴	۳	۳/۳۷
حمیدیه	۲	۲	۲	۲	۳	۳	۱	۲	۲/۲۵
خرمشهر	۴	۴	۳	۳	۳	۴	۳	۳	۳/۳۷
دزفول	۳	۳	۴	۴	۴	۳	۳	۳	۳/۳۷
دشت آزادگان	۳	۲	۳	۳	۳	۲	۳	۲	۲/۶۲
رامشیر	۳	۳	۲	۳	۳	۲	۳	۲	۲/۶۲
رامهرمز	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶۲
شادگان	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶۲
شوش	۴	۳	۴	۴	۲	۳	۴	۴	۳/۵
شوشتر	۳	۳	۳	۳	۴	۳	۳	۴	۳/۲۵
کارون	۲	۲	۳	۳	۲	۳	۱	۲	۲/۲۵
گتوند	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۴	۳	۳/۱۲
لالی	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۸۷
مسجدسلیمان	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳/۱۲
هفتگل	۳	۳	۳	۳	۴	۳	۴	۳	۳/۲۵
هندیجان	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶۲
هویزه	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۱	۲/۵
اداره کل	۴	۳	۴	۴	۴	۴	۳	۳	۳/۶۲

بعد از توسعهٔ اینترنت و وب جهان‌گستر و دسترسی نسبتاً رایگان و راحت آن برای کاربران فرصتی را فراروی سازمان‌های مختلف قرار داد تا از آن به‌عنوان مسیر جدیدی برای ارتباط با مخاطبان خود استفاده کنند. اهمیت این مسئله در سازمان‌های خدماتی به دلیل وابستگی بیشتر به مشتریان و مخاطبان و نیاز به ارتباط مستقیم و بلاواسطه، بیش‌ازپیش مورد توجه قرار گرفت. ازاین‌رو، طی سالیان گذشته سازمان‌ها توجه خود را معطوف به حضور در فضای وب به‌واسطهٔ توسعهٔ وب‌سایت‌ها و پورتال‌های مختلف کردند. در این‌گونه از سازمان‌ها، توسعهٔ وب‌سایت با هدف حذف یا کاهش فاصلهٔ زمانی و مکانی، امکان ارتباط بلادرنگ، ارائهٔ اطلاعات به‌روز، تبلیغات و ... مورد توجه قرار گرفت، لیکن اثربخشی وب‌سایت‌ها در موارد مختلف به یک اندازه نبوده است. ازاین‌رو، استانداردها و معیارهای مختلفی برای ارزیابی توان و شایستگی وب‌سایت‌ها توسعه یافت. براساس استاندارد آی.ای.سی ۲۵۰۱۰ قابلیت استفادهٔ یکی از این معیارهاست. قابلیت استفادهٔ نرم‌افزار به معنای درجه و اندازه‌ای است که یک محصول یا سیستم نرم‌افزاری در یک حوزهٔ خاص می‌تواند توسط کاربرانی مشخص برای رسیدن به اهداف به‌صورت اثربخش، کارا و با رضایت مورد استفاده قرار گیرد. همچنین، سهولت استفاده، به رضایت عمومی از نرم‌افزار، به‌ویژه از نظر واسط کاربری بازمی‌گردد (هورنبک[1]، ۲۰۰۶). وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی دارای یک پورتال با ساختار یکسان می‌باشد که درگاه ورودی مشترک به وب‌سایت‌های ادارات کل و در زیرمجموعهٔ آن ادرات شهرستانی می‌باشد. در این پژوهش ارزیابی وب‌سایت‌ها براساس سه معیار کلی قابلیت استفاده (شامل ۸ خرده مقیاس)، کیفیت اطلاعات (شامل ۸ خرده مقیاس) و کیفیت تعامل (شامل ۵ خرده مقیاس) انجام شد. قابلیت استفاده با خرده مقیاس‌های هفتگانهٔ سهولت یادگیری عملیات، شفافیت و وضوح استفاده، سهولت راهبری، سهولت استفاده، جذابیت ظاهری، طراحی متناسب با هدف، وجود دستورالعمل‌ها و مجوزها، و ایجاد تجربهٔ مثبت با استفاده از چک‌لیست در طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج ارزیابی پورتال ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان نشان داد که از حیثت سهولت یادگیری عملیات (نمره =۴)، شفافیت و وضوح استفاده (نمره= ۳)، سهولت راهبری (نمره= ۴)، سهولت استفاده (نمره= ۴)، جذابیت ظاهری (نمره= ۴)، طراحی متناسب با هدف (نمره= ۴)، وجود دستورالعمل‌ها و مجوزها (نمره= ۳)، و ایجاد تجربهٔ مثبت (نمره= ۳) وضعیت آن بالاتر از حد متوسط بوده است. در سطح وب‌سایت‌های ادارات زیرمجوعهٔ میانگین نمرهٔ اکتسابی از زیرمقیاس‌های مختلف نشان می‌دهد که وضعیت وب‌سایت‌های اندیمشک (میانگین= ۳/۵) و شوش (میانگین= ۳/۵) بالاتر از سایرین بوده است.

1. Hornbæk

ضمن اینکه وضعیت وب‌سایت‌های باوی (میانگین= ۲/۲۵)، حمیدیه (میانگین= ۲/۲۵) و کارون (میانگین= ۲/۲۵) کمترین بوده است.

۳ـ ۷ نمرهٔ وب‌سایت ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان براساس معیارهای کیفیت اطلاعات

شهرستان	صحت	موثق بودن	به موقع و به روز بودن	مرتبط بودن	قابل فهم	سطح اطلاعات	چندزبانگی	فرمت	میانگین
آبادان	۴	۴	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳/۳۷
آغاجاری	۲	۲	۳	۳	۳	۳	۲	۳	۲/۷
اندیمشک	۳	۴	۳	۳	۳	۴	۳	۴	۳/۴۴
اهواز	۲	۳	۲	۲	۳	۳	۴	۳	۳/۱
امیدیه	۲	۲	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۲/۴
اندیکا	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۳	۳
ایذه	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳/۲
باغ ملک	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۳	۳
باوی	۲	۱	۱	۲	۳	۲	۱	۲	۲
بندر ماهشهر	۴	۲	۳	۴	۳	۳	۲	۳	۳
بهبهان	۲	۳	۲	۲	۳	۳	۴	۳	۳/۱
حمیدیه	۲	۱	۱	۲	۳	۲	۱	۲	۲
خرمشهر	۴	۴	۴	۳	۳	۳	۲	۳	۳/۳
دزفول	۲	۳	۲	۲	۳	۳	۴	۳	۳/۱
دشت آزادگان	۲	۲	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۲/۴
رامشیر	۲	۲	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۲/۳۹
رامهرمز	۲	۲	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۲/۳۸
شادگان	۲	۲	۱	۳	۲	۳	۲	۲	۲/۱۲
شوش	۳	۴	۳	۳	۳	۴	۳	۴	۳/۴
شوشتر	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳/۲
کارون	۲	۱	۱	۲	۳	۲	۱	۲	۲
گتوند	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۳	۳
لالی	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۴	۳/۱۲
مسجد سلیمان	۳	۳	۳	۴	۳	۳	۲	۳	۳
هفتگل	۳	۴	۳	۳	۳	۲	۳	۳	۳
هندیجان	۲	۲	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۲/۳۹
هویزه	۲	۲	۱	۲	۳	۲	۲	۳	۲/۳۸
اداره کل	۴	۴	۴	۴	۳	۴	۴	۴	۳/۷۴

معیار کیفیت اطلاعات براساس ۸ خرده مقیاس شامل صحت، موثق‌بودن، به‌موقع و به‌روزبودن، مرتبط‌بودن، قابل فهم‌بودن، سطح اطلاعات، چندزبانگی و فرمت مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که وضعیت پورتال ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان از حیث صحت (نمره= ۴)، موثق‌بودن (نمره= ۴)، به‌موقع و به‌روزبودن (نمره= ۴)، مرتبط‌بودن (نمره= ۴)، قابل فهم بودن (نمره= ۳)، سطح اطلاعات (نمره= ۴)، چندزبانگی (نمره= ۴) و فرمت (نمره= ۴) بالاتر از حد متوسط می‌باشد. اما در سطح ادارات تابعه میانگین نمرهٔ ادارهٔ فرهنگ و ارشاد اسلامی اندیمشک (میانگین= ۳/۴۴) بالاترین نمره و ادارات باوی (میانگین= ۲)، حمیدیه (میانگین= ۲) و کارون (میانگین= ۲) پایین‌ترین نمره را به خود اختصاص داده‌اند.

۳ـ ۸ نمرهٔ وب‌سایت ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان براساس معیارهای کیفیت تعامل

شهرستان	شهرت و اعتبار	دسترسی ایمن	احساس امنیت دربارهٔ اطلاعات شخصی کاربر	قابلیت شخصی‌سازی برای کاربران	پیوند با سایر سازمان‌های مرتبط	میانگین
آبادان	۴	۴	۴	۳	۳	۳/۶
آغاجاری	۳	۳	۳	۳	۳	۳
اندیمشک	۴	۴	۴	۳	۴	۳/۸
اهواز	۴	۴	۴	۴	۴	۴
امیدیه	۲	۲	۳	۳	۳	۲/۶
اندیکا	۳	۳	۳	۳	۲	۲/۸
ایذه	۳	۳	۴	۳	۲	۳
باغ ملک	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶
باوی	۲	۲	۲	۲	۱	۱/۸
بندر ماهشهر	۳	۳	۳	۲	۱	۲/۴
بهبهان	۴	۴	۴	۳	۳	۳/۶
حمیدیه	۲	۲	۲	۲	۱	۱/۸
خرمشهر	۴	۴	۴	۳	۳	۳/۶
دزفول	۴	۴	۴	۳	۲	۳/۴
دشت آزادگان	۲	۲	۳	۳	۳	۲/۶

شهرستان	شهرت و اعتبار	دسترسی ایمن	احساس امنیت دربارهٔ اطلاعات شخصی کاربر	قابلیت شخصی‌سازی برای کاربران	پیوند با سایر سازمان‌های مرتبط	میانگین
رامشیر	۲	۲	۳	۲	۳	۲/۴
رامهرمز	۲	۳	۳	۳	۳	۲/۸
شادگان	۲	۲	۳	۳	۳	۲/۶
شوش	۴	۴	۴	۳	۴	۳/۸
شوشتر	۳	۳	۴	۲	۲	۲/۸
کارون	۲	۲	۲	۲	۱	۱/۸
گتوند	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶
لالی	۳	۳	۳	۳	۲	۲/۸
مسجد سلیمان	۳	۳	۳	۲	۲	۲/۶
هفتگل	۳	۲	۳	۳	۱	۲/۴
هندیجان	۲	۲	۳	۳	۳	۲/۶
هویزه	۲	۳	۳	۳	۳	۲/۸
اداره کل	۵	۴	۴	۴	۴	۴/۲

معیار کیفیت تعامل براساس ۵ خرده مقیاس شامل شهرت و اعتبار، دسترسی ایمن، احساس امنیت دربارهٔ اطلاعات شخصی کاربر، قابلیت شخصی‌سازی برای کاربران، و پیوند با سایر سازمان‌های مرتبط مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که وضعیت پورتال ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان از حیث شهرت و اعتبار (میانگین= ۵)، دسترسی ایمن (میانگین= ۴)، احساس امنیت دربارهٔ اطلاعات شخصی کاربر (میانگین= ۴)، قابلیت شخصی‌سازی برای کاربران (میانگین= ۴)، و پیوند با سایر سازمان‌های مرتبط (میانگین= ۴) بالاتر از حد متوسط می‌باشد. اما در سطح ادارات تابعه میانگین نمرهٔ ادارهٔ فرهنگ و ارشاد اسلامی اهواز (میانگین= ۴) بالاترین نمره و ادارات باوی (میانگین= ۱/۸)، حمیدیه (میانگین= ۱/۸) و کارون (میانگین= ۱/۸) پایین‌ترین نمره را به خود اختصاص داده‌اند.

همچنین، وضعیت وب‌سایت‌ها براساس سه معیار قابلیت استفاده، کیفیت اطلاعات و کیفیت تعامل در سطح عملکرد فعلی و اهمیت مورد انتظار مورد بررسی قرار گرفت

تـا فاصلـه و شـکاف موجـود مشـخص شـود. ازایـن‌رو شـاخصهٔ عملکـرد فعلـی به‌عنـوان معیـار وضعیـت موجـود وب‌سـایت‌ها و شـاخصهٔ اهمیـت مـورد انتظـار به‌عنـوان معیـار وضعیـت آرمانـی وب‌سـایت‌ها تعریـف شـد. مقـدار فاصلـه و شـکاف از ماحصـل تفریق میانگیـن وضعیت موجـود از میانگیـن وضعیـت آرمانـی به‌دسـت آمـد (جـدول ۳ـ ۹).

۳ـ ۹ وضعیت وب‌سایت ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان براساس معیارهای قابلیت استفاده، کیفیت اطلاعات و کیفیت تعامل در سطح عملکرد فعلی و اهمیت مورد انتظار

شهرستان	قابلیت استفاده			کیفیت اطلاعات			کیفیت تعامل		
	میانگین عملکرد فعلی	میانگین اهمیت مورد انتظار	شکاف	میانگین عملکرد فعلی	میانگین اهمیت مورد انتظار	شکاف	میانگین عملکرد فعلی	میانگین اهمیت مورد انتظار	شکاف
آبادان	۳/۳۷	۴	ـ۰/۶۳	۳/۳۷	۳/۹	ـ۰/۵۳	۳/۶	۳/۶	۰
آغاجاری	۲/۷۵	۴	ـ۱/۲۵	۲/۷	۳/۹	ـ۱/۲	۳	۳/۶	ـ۰/۶
اندیمشک	۳/۵	۴	ـ۰/۵	۳/۴۴	۳/۹	ـ۰/۴۶	۳/۸	۳/۶	+۰/۲
اهواز	۳/۳۷	۴	ـ۰/۶۳	۳/۱	۳/۹	ـ۰/۸	۴	۳/۶	+۰/۴
امیدیه	۲/۶۲	۴	ـ۱/۳۸	۲/۴	۳/۹	ـ۱/۵	۲/۶	۳/۶	ـ۱
اندیکا	۲/۷۵	۴	ـ۱/۲۵	۳	۳/۹	ـ۰/۹	۲/۸	۳/۶	ـ۰/۸
ایذه	۳/۲۵	۴	ـ۰/۷۵	۳/۲	۳/۹	ـ۰/۷	۳	۳/۶	ـ۰/۶
باغ ملک	۳/۲۵	۴	ـ۰/۷۵	۳	۳/۹	ـ۰/۹	۲/۶	۳/۶	ـ۱
باوی	۲/۲۵	۴	ـ۱/۷۵	۲	۳/۹	ـ۱/۹	۱/۸	۳/۶	ـ۱/۸
بندر ماهشهر	۳/۲۵	۴	ـ۰/۷۵	۳	۳/۹	ـ۰/۹	۲/۴	۳/۶	ـ۱/۲
بهبهان	۳/۳۷	۴	ـ۰/۶۳	۳/۱	۳/۹	ـ۰/۸	۳/۶	۳/۶	۰
حمیدیه	۲/۲۵	۴	ـ۱/۷۵	۲	۳/۹	ـ۱/۹	۱/۸	۳/۶	ـ۱/۸
خرمشهر	۳/۳۷	۴	ـ۰/۶۳	۳/۳	۳/۹	ـ۰/۶	۳/۶	۳/۶	۰
دزفول	۳/۳۷	۴	ـ۰/۶۳	۳/۱	۳/۹	ـ۰/۸	۳/۴	۳/۶	ـ۰/۲
دشت آزادگان	۲/۶۲	۴	ـ۱/۳۸	۲/۴	۳/۹	ـ۱/۵	۲/۶	۳/۶	ـ۱
رامشیر	۲/۶۲	۴	ـ۱/۳۸	۲/۳۹	۳/۹	ـ۱/۵۱	۲/۴	۳/۶	ـ۱/۲
رامهرمز	۲/۶۲	۴	ـ۱/۳۸	۲/۳۸	۳/۹	ـ۱/۵۲	۲/۸	۳/۶	ـ۰/۸

شهرستان	قابلیت استفاده			کیفیت اطلاعات			کیفیت تعامل		
	میانگین عملکرد فعلی	میانگین اهمیت مورد انتظار	شکاف	میانگین عملکرد فعلی	میانگین اهمیت مورد انتظار	شکاف	میانگین عملکرد فعلی	میانگین اهمیت مورد انتظار	شکاف
شادگان	۲/۶۲	۴	ـ۱/۳۸	۲/۱۲	۳/۹	ـ۱/۷۸	۲/۶	۳/۶	ـ۱
شوش	۳/۵	۴	ـ۰/۵	۳/۴	۳/۹	ـ۰/۵	۳/۸	۳/۶	+۰/۲
شوشتر	۳/۲۵	۴	ـ۰/۷۵	۳/۲	۳/۹	ـ۰/۷	۲/۸	۳/۶	ـ۰/۸
کارون	۲/۲۵	۴	ـ۰/۷۵	۲	۳/۹	ـ۱/۹	۱/۸	۳/۶	ـ۱/۸
گتوند	۳/۶۲	۴	ـ۰/۳۸	۳	۳/۹	ـ۰/۹	۲/۶	۳/۶	ـ۱
لالی	۲/۸۷	۴	ـ۱/۱۳	۳/۱۲	۳/۹	ـ۰/۷۸	۲/۸	۳/۶	ـ۰/۸
مسجد سلیمان	۳/۶۲	۴	ـ۰/۳۸	۳	۳/۹	ـ۰/۹	۲/۶	۳/۶	ـ۱
هفتگل	۳/۲۵	۴	ـ۰/۷۵	۳	۳/۹	ـ۰/۹	۲/۴	۳/۶	ـ۱/۲
هندیجان	۲/۶۲	۴	ـ۱/۳۸	۲/۳۹	۳/۹	ـ۱/۵۱	۲/۶	۳/۶	ـ۱
هویزه	۲/۵	۴	ـ۱/۵	۲/۳۸	۳/۹	ـ۱/۵۲	۲/۸	۳/۶	ـ۰/۸
اداره کل	۳/۶۲	۴	ـ۰/۳۸	۳/۷۴	۳/۹	ـ۰/۱۶	۴/۲	۳/۶	+۰/۶

براساس مقادیر به‌دست‌آمده در جدول ۳ـ ۹ اگر مقدار عددی فاصله و شکاف صفر باشد، نشان می‌دهد که معیار مربوطه توانسته است، سطح انتظار در ارتباط با آن مؤلفه را برآورده سازد؛ اگر مقدار عددی فاصله و شکاف عددی منفی و کوچک‌تر از صفر باشد، نشان‌دهندهٔ آن است که وضعیت موجود در سطح مطلوبی نیست و نمی‌تواند انتظارات کاربران را برآورده سازد. نهایتاً، اگر مقدار عددی فاصله و شکاف بزرگ‌تر از صفر و مثبت باشد نشان‌دهندهٔ آن است که وضعیت کنونی وب‌سایت درخصوص معیار مورد نظر بالاتر از سطح انتظار می‌باشد. مرور داده‌های جدول ۳ـ ۹ نشان می‌دهد که وضعیت تمامی وب‌سایت‌ها از حیث معیار قابلیت استفاده و کیفیت اطلاعات مطلوب نیست و نتوانسته است سطح مورد انتظار کاربران را برآورده سازد. ضمن اینکه از حیث کیفیت تعامل، وب‌سایت‌های ادارات آبادان، بهبهان و خرمشهر در سطح مورد انتظار می‌باشد. همچنین، وضعیت پورتال ادارهٔ کل (فاصله= ۰/۶+)، اهواز (فاصله= ۰/۴+)، شوش (فاصله= ۰/۲+) و اندیمشک (فاصله= ۰/۲+) از حیث کیفیت تعامل بالاتر از سطح انتشار می‌باشد. وضعیت سایر وب‌سایت‌های ادارات تابعه کمتر از سطح انتشار و نامطلوب می‌باشد.

جدول ۳ـ ۱۰ مقدار شکاف بین عملکرد فعلی و اهمیت مورد انتظار وب‌سایت‌های ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان براساس معیارهای سه‌گانهٔ قابلیت استفاده، کیفیت اطلاعات و کیفیت تعامل

ابعاد ارزیابی	عملکرد فعلی	اهمیت مورد انتظار	مقدار شکاف
قابلیت استفاده	۳	۴	ـ۱
کیفیت اطلاعات	۲/۸	۳/۹۵	ـ۱/۱۵
کیفیت تعامل	۲/۸۵	۳/۸۸	ـ۱/۰۳
میانگین	۲/۸۸	۳/۹۴	ـ۱/۰۶

نتایج جدول ۳ـ ۱۰ نشان می‌دهد که به‌طورکلی، وضعیت پورتال ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان و وب‌سایت‌های ادارات تابعه پائین‌تر از سطح مورد انتظار می‌باشد و نیازمند توجه بیشتر از سوی سیاست‌گذاران، مدیران و طراحان آن می‌باشد.

آمار و شاخص‌های کمّی وضعیت تولید کالا و خدمات فرهنگی در حوزه‌های مربوط به ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی

بررسی فعالیت‌های بخش فرهنگی و هنری استان خوزستان برمبنای آمار موجود بخش فرهنگ، ورزش و گردشگری سالنامه‌های آماری فرهنگ و هنر پس از تجمیع به‌صورت مقایسه‌ای در قالب جداول آماری ارائه می‌شود. در این زمینه آمارهای مربوط به حوزهٔ چاپ و نشر کتاب، کتابخانه‌ها، مطبوعات، سینما، فیلم‌های سینمایی اکران‌شده، تماشاگران سینماها، برنامه‌های فرهنگی و هنری و نمایشگاه‌ها در جداول جداگانه ارائه می‌شود.

جدول ۳ـ ۱۱ وضعیت چاپخانه‌های دولتی و خصوصی استان خوزستان

ردیف	شهرستان	تعداد چاپخانه‌های تحت نظارت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی براساس نوع مالکیت و به تفکیک شهرستان / سال										
		موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
۱	آبادان	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱۲	*	۱۲	۱۵	۱۳	۱۰	۹	۸	۹	۰
۲	آغاجاری	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	*	*	۰	۰	۰	۲	۱	۲	۲	۰
۳	اندیمشک	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۵	*	۱۲	۱۰	۹	۱۰	۲۰	۲۴	۲۲	۲۳

ردیف	شهرستان	تعداد چاپخانه‌های تحت نظارت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی براساس نوع مالکیت و به تفکیک شهرستان / سال									
		موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
۴	اهواز	دولتی	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
		۱	۵۸	*	۷۴	۷۸	۸۰	۱۰۹	۷۵	۸۴	۱۸۶	۹۸
۵	امیدیه	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۴	*	۵	۵	۷	۵	۹	۷	۸	۱۰
۶	اندیکا	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱	*	۱	۲	۲	۲	۱	۴	۵	۳
۷	ایذه	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۳	*	۳	۳	۴	۴	۳	۵	۱۰	۶
۸	باغ ملک	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۴	*	۳	۳	۴	۴	۵	۶	۱۱	۹
۹	باوی	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۰	۰
۱۰	بندر ماهشهر	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱۶	*	۱۶	۸	۱۱	۱۴	۱۶	۱۲	۲۲	۲۲
۱۱	بهبهان	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱۱	*	۱۵	۱۲	۹	۱۲	۱۸	۱۹	۱۶	۲۰
۱۲	حمیدیه	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۰	۰	۰	۰	۲	۱	۱	۲	۲	۱
۱۳	خرمشهر	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۵	*	۴	۵	۵	۷	۴	۷	۶	۰
۱۴	دزفول	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۲۳	*	۲۷	۲۵	۲۳	۲۴	۳۰	۲۵	۵۸	۳۸

ردیف	شهرستان	تعداد چاپخانه‌های تحت نظارت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی براساس نوع مالکیت و به تفکیک شهرستان / سال										
		موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
۱۵	دشت آزادگان	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۳	*	۴	۲	۳	۲	۲	۳	۵	۳
۱۶	رامشیر	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱	*	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰
۱۷	رامهرمز	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۳	*	۷	۳	۴	۳	۴	۴	۱۰	۵
۱۸	شادگان	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۲	*	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۱
۱۹	شوش	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۵	*	۶	۵	۹	۵	۸	۱۰	۸	۶
۲۰	شوشتر	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۷	*	۱۷	۱۷	۱۷	۲۸	۲۲	۲۳	۳۵	۲۴
۲۱	کارون	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۳	۳	۱۲	۵
۲۲	گتوند	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۲	*	۲	۲	۲	۷	۸	۷	۶	۱۲
۲۳	لالی	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱	*	۲	۰	۲	۱	۲	۲	۴	۳
۲۴	مسجد سلیمان	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۸	*	۸	۱۰	۷	۱۰	۱۸	۸	۱۷	۱۸
۲۵	هفتگل	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۰	*	۱	۱	۱	۰	۱	۲	۰	۱

ردیف	شهرستان	تعداد چاپخانه‌های تحت نظارت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی براساس نوع مالکیت و به تفکیک شهرستان / سال										
		موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
۲۶	هندیجان	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱	*	۲	۲	۰	۱	۲	۲	۳	۲
۲۷	هویزه	دولتی	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
		خصوصی	۱	*	۱	۱	۰	۲	۲	۳	۲	۳

استان خوزستان تا پایان سال ۱۳۹۷ دارای ۳۱۴ باب چاپخانه می‌باشد. از نظر تعداد اهواز با دارابودن ۹۸ باب بیشترین تعداد چاپخانه‌ها را دارد. ضمن اینکه شهرستان‌های آغاجاری، باوی و رامشیر فاقد چاپخانه می‌باشند. تحلیل نتایج نشان می‌دهد اکنون به‌ازای هر ۱۵۰۰۱ نفر یک باب چاپخانه وجود دارد. ضمن اینکه در مقایسه با سال ۱۳۹۶ که ۴۶۱ باب چاپخانه در استان خوزستان فعال بوده است، در سال ۱۳۹۷ تعداد ۱۴۷ باب (معادل ۳۲ درصد) تعطیل شده‌اند.

جدول ۳ـ ۱۲ ناشران فعال استان خوزستان در سال ۱۳۹۷ به تفکیک شهرستان

موضوع	آبادان	اندیمشک	اهواز	بهبهان	خرمشهر	دزفول	رامهرمز	سوسنگرد	مسجدسلیمان
تعداد	۳	۲	۶۹	۳	۱	۱۰	۲	۱	۲

براساس داده‌های جدول از مجموع ناشران استان تنها تعداد ۹۳ ناشر در سال ۱۳۹۷ فعال بوده‌اند. از این حیث اهواز با تعداد ۶۹ مورد ناشر فعال بیشترین تعداد را دارا بوده است. نکتهٔ حائز اهمیت اینکه، از مجموع ۲۷ شهرستان استان خوزستان تنها ناشران ۹ شهرستان در سال ۱۳۹۷ فعال بوده‌اند و در ۱۸ شهرستان ناشر فعالی نبوده است. با این شرایط وضعیت صنعت نشر از حیث اشتغال‌زایی، اقتصادی و فرهنگی قابل تأمل است. شرایط اقتصادی نامناسب، عدم تمایل و یا استقبال اندک خانواده‌ها از محصولات نشر، قیمت زیاد کتاب، توسعهٔ اینترنت و محصولات الکترونیکی، تغییر ذائقهٔ مردم را می‌توان از دلایل عمدهٔ این وضعیت برشمرد.

جدول ۳ـ ۱۳ تعداد عناوین کتاب‌های منتشرشده توسط ناشران فعال در استان خوزستان در مقایسه با آمار کشوری طی سال‌های ۱۳۹۴ ـ ۱۳۹۷

مولفه		۱۳۹۰		۱۳۹۱		۱۳۹۲		۱۳۹۳		۱۳۹۴		۱۳۹۵		۱۳۹۶		۱۳۹۷	
		تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه
کل کشور	کتاب	۶۸۶۳۰	-	۶۳۸۸۷	-	۶۶۲۰۲	-	۷۳۲۷۹	-	۸۰۵۸۲	-	۸۸۶۱۹	-	۹۹۱۵۵	-	۱۰۱۱۳۶	-
	ناشر فعال	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۴۶۰۳	۱	۴۱۶۷	۱	۴۳۰۶	۱	۴۴۳۲	۱
خوزستان	کتاب	۲۲۲	۱۳	۲۱۶	۱۱	۲۴۱	۱۲	۲۸۹	۱۳	۳۸۹	۱۱	۴۰۹	۱۰	۵۶۷	۹	۴۹۴	۱۲
	ناشر فعال	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳۳	۱۲	۳۲	۱۱	۳۹	۱۰	۴۳	۱۰

جدول ۳ـ ۱۴ وضعیت عناوین و شمارگان کتاب‌های منتشرشده در استان خوزستان

سال	تعداد عنوان تألیفی	تعداد عنوان ترجمه	سرانهٔ شمارگان	میانگین شمارگان	سرانهٔ عناوین
۱۳۹۰	۱۹۷	۲۵	۸۱	۱۶۵۵	۰/۰۵
۱۳۹۱	۱۹۴	۲۲	۷۰	۱۴۸۸	۰/۰۵
۱۳۹۲	۲۳۰	۱۱	۷۰	۱۳۲۸	۰/۰۵
۱۳۹۳	۲۵۲	۳۷	۹۱	۱۴۶۸	۰/۰۶
۱۳۹۴	۳۵۳	۳۶	۹۴	۱۱۳۴	۰/۰۸
۱۳۹۵	۳۶۷	۴۲	۹۳	۱۰۷۱	۰/۰۹
۱۳۹۶	۵۰۵	۶۲	۱۱۴	۱۰۹۰	۰/۰۹
۱۳۹۷	۴۴۳	۵۱	۱۰۱	۱۱۳۹	۰/۰۹

منبع: سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال‌های ۱۳۹۰ ـ ۱۳۹۷

داده‌های جدول ۳ـ ۱۴ نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ در حوزهٔ نشر کتاب‌های تألیفی روند افزایشی و رو به رشد بوده است به‌نحوی‌که که سرانهٔ شمارگان کتاب‌های منتشرشده از ۸۱ به ۱۱۴ فقره رسیده است. در حوزهٔ نشر کتاب‌های ترجمه نیز به‌استثنای سال ۹۲ این روند تا سال ۱۳۹۶ افزایشی بوده است. همچنین سال ۱۳۹۶ با ۵۰۵ عنوان کتاب تألیفی و ۶۲ عنوان کتاب‌های ترجمه‌ای، بهترین وضعیت را در مقایسه با سال‌های قبل و بعد دارد.

جدول ۳ـ ۱۵ وضعیت کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان خوزستان

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
آبادان	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۶	*	۶	۶	۱۰	۱۰	۱۰	۹	۱۰	۱۰
	تعداد کتاب‌های موجود	۶۴۴۱۹	*	۸۲۰۸۵	۹۰۸۲۵	۱۰۴۷۷۱	۱۳۶۱۴۷	۱۱۱۵۳۲	۱۱۱۳۴۵	۱۰۹۷۵۳	۱۱۳۳۴۲
	تعداد اعضا	۲۷۵۲	*	۷۵۵۴	۵۴۷۴	۷۴۸۶	۸۲۸۹	۵۲۰۵	۴۸۷۶	۵۲۷۲	۵۸۸۳
	تعداد مراجعان	۷۵۷۸۲	*	۲۵۳۶۲۶	۱۶۷۱۴۰	۱۱۹۹۸۳	۱۶۵۷۹۴	۶۰۴۹۱	۵۱۳۴۸	۴۳۱۰۳	۵۸۱۱۲
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۶	*	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۴	۶
	تعداد کتاب‌های موجود	۵۴۷۴۵	*	۶۱۲۹۸	۶۴۰۵۵	۶۶۰۸۷	۵۳۶۸۷	۷۰۷۰۴	۵۷۵۴۸	۴۰۵۹۱	۵۸۶۷۲
	تعداد اعضا	۱۴۶۲۲	*	۱۶۰۲۰	۱۴۳۶	۱۵۳۶	۱۸۰۱	۱۸۷۹	۵۰۹۲	۱۷۰۳	۶۶۸
	تعداد مراجعان	۵۳۹۸۲	*	۷۶۵۱	۲۱۶۸	۱۶۵۶۶	۱۴۵۶۲	۱۹۵۶۶	۲۴۳۸۴	۱۰۴۳۹	۶۳۰۰

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
آغاجاری	تعداد کتابخانهٔ عمومی	*	*	*	*	۲	۴	۴	۴	۵	۵
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	۲۷۰۷۴	۴۳۵۲۰	۴۶۷۶۲	۴۵۶۷۹	۲۴۳۹۵	۴۶۲۸۳
	تعداد اعضا	*	*	*	*	۴۹۳۳	۳۴۶۷	۳۷۱۲	۳۱۱۹	۳۲۳۸	۲۰۸۳
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	۲۹۳۳۱	۴۷۲۸۷	۳۹۵۸۰	۳۱۰۱۳	۱۷۹۲۲	۲۰۲۲۱
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	*	*	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	۱۳۴۶۸	۱۰۰۳۷	۱۰۴۲۰	۱۱۰۰۶	۱۱۱۸۵	۱۱۳۵۰
	تعداد اعضا	*	*	*	*	۳۵۳	۳۸۳	۳۴۰	۳۹۹	۱۴۹	۵۳
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	۵۶۷۴	۵۲۰۳	۴۷۳۲	۴۷۹۶	۲۶۲۸	۱۱۴۳
اندیمشک	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۵	*	۶	۵	۱۱	۱۲	۱۲	۱۱	۱۱	۱۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۸۱۶۰	*	۶۳۹۷۸	۷۵۰۸۰	۱۰۶۷۷۰	۹۲۴۸۵	۱۲۴۱۳۲	۱۳۲۹۶۴	۱۲۷۱۹۹	۱۲۸۵۱۳
	تعداد اعضا	۶۰۲۳	*	۱۵۳۹۱	۷۵۲۸	۱۰۰۰۰	۷۰۲۰	۷۴۲۴	۷۶۸۸	۸۴۹۶	۸۷۵۸
	تعداد مراجعان	۱۸۸۰۷۷	*	۴۷۲۸۱۱	۳۵۹۹۳۸	۲۸۵۴۶۲	۱۸۹۹۸۵	۴۲۷۶۰	۶۷۴۸۴	۶۹۶۴۳	۸۰۹۶۶
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۲	*	۳	۲	۳	۴	۵	۵	۵	۵
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۳۶۱۲	*	۲۲۵۱۴	۲۳۴۱۰	۲۴۶۴۹	۲۰۰۱۱	۲۰۱۰۰	۲۴۶۵۱	۲۸۳۵۰	۳۰۳۴۳
	تعداد اعضا	۲۹۰۲	*	۳۲۰۲	۶۵۳	۶۷۴	۵۹۰	۵۶۰	۱۵۶۴	۹۶۰	۳۹۱
	تعداد مراجعان	۲۱۱۳۲	*	۷۳۵۴	۱۰۵۴	۶۷۰۲	۴۰۹۲	۷۴۹۳	۱۴۹۶۷	۸۱۳۰	۶۰۰۰

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
اهواز	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۱۸	*	۱۵	۱۸	۳۴	۳۵	۳۲	۳۲	۳۱	۳۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۲۰۷۴۷۶	*	۲۵۳۲۶۴	۳۰۰۳۴۸	۴۳۶۹۰۱	۴۹۱۹۰۷	۵۱۰۲۸۹	۴۹۷۰۸۳	۴۷۸۱۲۹	۴۸۶۴۱۴
	تعداد اعضا	۲۰۹۳۱	*	۴۰۳۶۱	۲۹۵۶۶	۳۷۵۵۸	۲۸۱۳۷	۲۹۹۰۱	۲۹۲۶۷	۲۸۶۲۱	۳۳۲۱۰
	تعداد مراجعان	۷۲۶۵۷۴	*	۱۰۸۸۸۸۶	۹۲۳۶۱۱	۱۷۷۲۰۲	۹۲۹۴۵۰	۴۹۹۰۱۰	۲۹۷۶۷۳	۴۴۴۳۸۰	۲۷۲۹۸۱
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۹	*	۹	۱۰	۸	۷	۹	۱۱	۱۶	۱۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۸۲۹۰۲	*	۷۴۶۶۴	۹۰۰۹۳	۷۳۷۴۲	۵۳۰۴۶	۶۵۲۱۸	۶۴۴۱۷	۸۳۷۸۶	۷۶۲۶۳
	تعداد اعضا	۲۰۳۵۰	*	۲۰۱۲۱	۱۷۶۲	۳۴۶۷	۳۵۵۴	۴۴۶۱	۱۰۱۲۹	۵۰۱۹	۳۶۲۷
	تعداد مراجعان	۱۷۲۷۴۹	*	۲۴۵۷۳	۴۰۴۹	۲۹۴۳۴	۲۲۶۹۷	۳۱۰۲۴	۴۲۴۲۶	۵۰۳۸۱	۲۳۳۰۵
امیدیه	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۲	*	۲	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۳۳۴۲	*	۱۷۷۵۴	۱۹۹۳۷	۲۹۴۰۰	۲۶۰۵۴	۳۵۱۷۲	۳۴۷۴۹	۳۲۶۵۸	۳۴۷۰۷
	تعداد اعضا	۲۱۵۳	*	۳۱۵۶	۲۷۳۲	۲۶۰۹	۴۶۸۹	۳۹۲۱	۱۸۵۹	۳۵۱۳	۲۹۴۳
	تعداد مراجعان	۲۸۴۴۶	*	۴۱۵۴۳	۳۷۵۶۸	۲۲۴۰۴	۲۲۲۲۳	۴۳۱۹۷	۲۲۳۹۷	۱۰۴۴۲	۱۹۲۲۰
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۲	*	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۹۲۹۸	*	۳۴۹۱۰	۲۲۳۷۸	۲۳۳۱۶	۱۸۲۳۷	۱۸۷۶۳	۲۰۱۳۲	۲۰۵۷۶	۲۱۰۹۷
	تعداد اعضا	۴۲۳۱	*	۷۱۵۶	۶۵۷	۳۷۶	۶۷۰	۶۰۱	۹۴۸	۲۷۷	۲۴۹
	تعداد مراجعان	۲۶۰۲۱	*	۸۹۷۴	۵۳۰	۱۱۲۸۳	۹۰۹۹	۸۳۵۵	۱۲۶۱۳	۴۲۴۴	۶۹۸۱

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
اندیکا	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۱	*	۲	۲	۳	۴	۴	۴	۴	۴
	تعداد کتاب‌های موجود	۶۰۷۱	*	۱۱۰۴۴	۱۴۵۸۷	۱۷۴۳۴	۲۰۱۴۶	۲۳۳۸	۲۶۶۴۴	۲۵۵۶۷	۲۱۶۷۳
	تعداد اعضا	۱۵۰۸	*	۱۲۱۰	۳۷۹۵	۴۶۳۳	۴۳۶۷	۹۵۰	۱۵۰۸	۱۴۶۷	۱۲۸۶
	تعداد مراجعان	۴۵۵۰	*	۱۲۵۱۹	۷۳۲۷	۱۳۵۹۲	۱۰۷۸۶	۹۶۱۶۴	۵۱۲۳۵	۵۵۶۱۰	۷۸۰۵۸
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	تعداد اعضا	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
اینه	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۵	*	۶	۵	۶	۷	۷	۷	۷	۸
	تعداد کتاب‌های موجود	۳۲۵۷۲	*	۳۸۰۲۸	۴۰۳۵۱	۴۲۱۲۶	۴۷۴۲۶	۶۶۹۴۲	۴۸۹۰۵	۴۶۵۴۴	۵۳۲۱۰
	تعداد اعضا	۳۲۵۵	*	۷۷۳۲	۷۳۸۲	۸۰۲۶	۱۱۷۳۵	۸۸۹۴	۴۱۱۴	۴۱۹۹	۵۸۷۷
	تعداد مراجعان	۱۴۰۳۱۶	*	۲۱۳۶۸۵	۲۷۸۶۲۸	۳۷۸۵۹۱	۶۵۴۷۲۸	۳۳۷۸۱۸	۳۰۸۸۷	۲۹۳۴۱	۴۹۰۳۷
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۸۹۵۵	*	۱۰۱۴۰	۱۰۰۹۸	۱۰۸۲۰	۹۲۷۲	۹۶۹۷	۱۰۰۳۳	۹۹۰۰	۹۹۰۰
	تعداد اعضا	۲۴۵۲	*	۲۷۵۲	۴۰۹	۳۶۷	۴۴۱	۴۰۰	۳۷۲	۲۹۶	۹۵
	تعداد مراجعان	۹۵۱۲	*	۱۷۷۲	۵۹۹	۴۱۱۱	۳۰۵۰	۳۵۱۰	۲۷۲۷	۱۷۷۳	۱۴۵۷

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
باغملک	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۶	*	۸	۸	۹	۹	۹	۹	۹	۹
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۶۵۳۶	*	۵۸۲۸۳	۶۱۹۹۰	۷۷۷۹۴	۷۲۹۵۰	۷۳۷۴۵	۷۸۸۴۵	۷۷۹۱۶	۸۱۳۱۱
	تعداد اعضا	۳۳۳۹	*	۳۱۵۷	۴۶۰۶	۶۳۰۲	۷۲۸۹	۵۱۸۵	۴۴۹۹	۵۲۴۵	۴۲۸۵
	تعداد مراجعان	۲۳۲۹۵۶	*	۳۳۵۶۸۴	۳۶۷۸۱۲	۲۳۶۹۴۷	۶۳۳۰۲	۶۰۰۱۹	۲۱۶۸۹	۲۱۴۴۴	۳۳۳۱۷
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۹۳۳۶	*	۱۰۱۱۰	۱۰۳۳۴	۱۰۴۶۸	۹۰۹۵	۹۷۸۵	۱۰۱۱۹	۹۶۵۹	۹۸۵۶
	تعداد اعضا	۲۲۵۰	*	۲۴۳۰	۳۱۹	۳۲۷	۳۳۵	۳۸۶	۸۱۴	۱۸۳	۹۷
	تعداد مراجعان	۲۱۱۳۵	*	۴۴۷۱	۵۰۸	۵۱۹۷	۴۰۹۲	۳۶۷۵	۵۳۰۵	۴۶۱۶	۱۵۶۲
باوی	تعداد کتابخانهٔ عمومی	*	*	۳	۳	۵	۵	۵	۵	۶	۶
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	۳۱۱۰۶	۳۷۹۱۸	۵۳۹۷۵	۵۳۴۳۲	۵۶۲۷۵	۶۰۶۱۴	۵۸۷۹۲	۶۲۳۳۶
	تعداد اعضا	*	*	۳۹۷۲	۴۷۹۸	۷۹۱۰	۶۵۷۰	۵۳۵۸	۵۵۳۶	۴۶۱۹	۴۰۰۵
	تعداد مراجعان	*	*	۱۰۲۹۲۸	۱۷۳۲۷۶	۱۱۲۵۹۱	۶۸۱۳۸	۵۶۴۷۷	۳۵۴۷۴	۲۳۹۷۷	۳۹۳۶۳
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	*	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	۱۰۱۳۲	۱۰۳۹۳	۸۲۸۰	۷۸۵۴	۷۸۵۴	۷۸۵۴	۷۷۴۸
	تعداد اعضا	*	*	*	۱۷۳	۱۶۲	۱۷۰	۴۵۰	۱۹۳	۶۷	۳۲
	تعداد مراجعان	*	*	*	۲۵۹	۲۵۶۴	۲۹۵۵	۲۵۳۶	۷۱۹۰	۵۵	۲۹۹

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
بندر ماهشهر	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۴	*	۶	۷	۹	۹	۸	۹	۹	۹
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۶۱۹۰	*	۶۱۶۲۲	۱۰۵۲۰۲	۱۴۲۸۲۰	۱۳۹۲۰۴	۱۵۲۸۴۹	۱۶۴۲۹۴	۱۵۸۷۴۴	۱۶۲۱۹۷
	تعداد اعضا	۳۶۶۳	*	۹۲۶۲	۴۷۷۰	۱۱۴۰۶	۱۲۴۴۴	۱۱۵۲۵	۱۰۹۴۹	۱۰۹۲۰	۱۲۰۲۷
	تعداد مراجعان	۶۵۶۹۴	*	۹۶۹۴۸	۹۴۸۳۱	۱۵۷۲۸۰	۲۲۴۰۰۷	۸۶۷۳۹	۷۶۳۰۵	۶۹۹۸۰	۷۵۶۷۸
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۲	*	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۸۰۸۰	*	۲۰۵۶۵	۲۱۴۲۴	۲۲۱۳۴	۱۶۹۱۳	۱۵۶۱۹	۱۷۲۶۳	۱۰۰۱۰	۱۸۰۷۵
	تعداد اعضا	۶۰۰۰	*	۶۴۳۰	۷۶۱	۸۸۰	۹۷۵	۱۰۱۸	۱۸۲۰	۲۵۱	۳۲۸
	تعداد مراجعان	۶۱۴۷۸	*	۵۷۸۳	۱۱۹۴	۱۳۵۸۴	۱۴۱۵۶	۱۳۱۵۰	۱۲۵۹۴	۳۳۱۷	۷۱۰۱
بهبهان	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۹	*	۱۰	۱۰	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۵
	تعداد کتاب‌های موجود	۸۹۷۶۵	*	۱۲۶۱۹۸	۱۵۲۹۲۹	۱۸۳۵۵۹	۱۹۷۰۰۵	۲۰۶۲۵۵	۲۲۰۴۹۵	۱۸۰۴۵۰	۲۲۴۶۰
	تعداد اعضا	۱۳۳۹۲	*	۱۲۵۳۶	۱۴۹۶۱	۱۱۲۴۹	۹۳۹۲	۷۸۰۰	۷۳۷۷	۸۳۰۶	۱۰۶۷۹
	تعداد مراجعان	۵۲۴۳۴۰	*	۵۸۹۵۴۱	۳۳۱۵۶۳	۲۳۱۴۰۰	۲۴۷۱۱۴	۱۳۷۰۰۸	۱۰۰۴۵۴	۱۰۱۵۹۰	۱۲۱۰۳۴
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۴	*	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۴۵۷۳	*	۳۶۶۶۸	۵۰۸۰۱	۳۹۲۷۹	۲۳۰۱۳	۲۳۰۳۸	۲۴۹۹۶	۲۴۹۱۱	۲۶۱۹۶
	تعداد اعضا	۹۲۷۲	*	۸۱۱۲	۱۵۷۰	۱۴۱۴	۱۵۸۹	۱۴۴۲	۲۶۰۶	۷۴۳	۴۳۵
	تعداد مراجعان	۴۰۱۱۶	*	۱۳۲۲	۲۵۷۳	۱۶۵۱۳	۲۰۷۵۸	۱۴۶۵۱	۱۸۷۰۹	۱۲۲۳۳	۸۹۵۶

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
حمیدیه	تعداد کتابخانهٔ عمومی	*	*	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	۱۱۸۶۲	۱۲۳۴۵	۱۲۹۴۲	۱۳۵۱۶	۱۰۶۳۳	۱۱۲۶۴
	تعداد اعضا	*	*	*	*	۶۹۷	۴۴۲	۲۵۲	۲۰۶	۹۶	۱۶۲
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	۴۸۰۵	۲۰۸۲	۱۳۶۶	۱۴۷۶	۴۴۸	۵۹۵
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	*	*	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	۱۰۲۰۵	۸۶۸۸	۸۵۴۵	۹۴۵۲	۹۱۳۸	۹۶۸۱
	تعداد اعضا	*	*	*	*	۲۶۱	۲۶۸	۱۹۷	۶۸۳	۲۲۸	۶۵
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	۱۸۴۴	۱۶۲۳	۱۸۸۵	۲۹۵۷	۲۰۷۳	۶۸۵
خرمشهر	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۵	*	۵	۵	۷	۷	۷	۷	۷	۷
	تعداد کتاب‌های موجود	۵۸۱۷۶	*	۶۳۵۱۶	۶۴۲۱۰	۷۸۵۶۷	۷۷۰۹۹	۷۷۳۲۸	۸۰۸۲۷۷	۸۱۹۸۵	۸۳۴۳۶
	تعداد اعضا	۱۹۳۵	*	۳۳۶۹	۲۸۵۶	۳۱۰۵	۳۵۷۰	۳۱۲۰	۲۸۲۸	۲۸۱۴	۲۸۸۰
	تعداد مراجعان	۳۹۵۷۸	*	۱۶۲۸۹۱	۱۴۵۰۴۰	۱۷۴۱۴۰	۸۳۸۰۸	۳۵۶۶۱	۳۳۲۴۵	۳۲۹۸۷	۳۷۰۳۴
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۳	*	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۱۶۵۹	*	۳۵۱۱۶	۴۸۶۰۵	۵۰۳۰۲	۴۰۰۷۹	۴۰۷۹۰	۴۳۱۷۴	۴۳۸۲۶	۴۴۸۲۳
	تعداد اعضا	۱۱۴۹۰	*	۱۰۲۴۵۰	۷۹۴	۸۹۰	۹۲۴	۹۰۷	۲۴۸۲	۸۴۳	۳۶۴
	تعداد مراجعان	۳۷۶۴۴	*	۱۰۲۵۱	۱۲۸۰	۱۲۷۴۶	۱۲۷۶۰	۱۳۴۷۵	۲۰۷۲۰	۱۱۰۰۶	۵۶۵۶

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
دزفول	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۱۱	*	۱۵	۱۵	۲۵	۲۵	۲۷	۲۶	۲۶	۲۶
	تعداد کتاب‌های موجود	۹۹۷۱۷	*	۱۳۱۲۳۵	۱۵۳۶۵۶	۳۰۰۱۶۷	۳۵۵۱۷۳	۳۴۰۱۲۵	۳۸۱۵۸۰	۳۷۹۰۴۹	۳۷۴۴۵۴
	تعداد اعضا	۹۱۹۷	*	۹۹۵۶	۸۹۶۷	۱۷۸۷۱	۱۸۹۴۹	۱۵۶۵۱	۱۶۷۴۶	۱۵۱۸۴	۱۶۶۶۳
	تعداد مراجعان	۴۵۲۹۵۰	*	۷۰۱۸۰۹	۴۷۸۲۱۱	۴۷۶۸۶۷	۶۲۴۸۳۴	۵۸۸۳۳۰	۵۲۸۶۱۵	۲۳۴۱۰۱	۲۵۳۹۱۳
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۳	*	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۵	۴
	تعداد کتاب‌های موجود	۲۶۳۴۸	*	۳۲۸۹۵	۳۳۰۵۶	۳۴۴۳۵	۲۷۱۵۷	۲۸۱۹۱	۳۲۰۲۳	۳۷۰۸۹	۴۴۸۲۳
	تعداد اعضا	۸۵۲۰	*	۱۰۲۳۰	۱۱۶۹	۱۲۶۰	۱۲۴۷	۱۱۸۶	۱۹۹۷	۲۴۸۲	۱۱۶۵
	تعداد مراجعان	۳۱۵۴۵	*	۷۴۳۲	۱۸۲۸	۹۹۹۶	۸۵۴۰	۱۰۲۱۸	۱۲۳۴۱	۱۳۱۳۰	۱۰۸۷۲
دشت آزادگان	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۶	*	۱۰	۱۰	۹	۹	۹	۹	۹	۹
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۱۳۹۶	*	۷۵۴۳۷	۸۱۶۱۸	۷۲۶۱۷	۷۴۵۹۳	۷۵۹۱۱	۶۰۹۵۵	۵۷۱۹۶	۶۲۹۲۶
	تعداد اعضا	۲۳۸۱	*	۶۱۸۳	۵۸۸۵	۱۰۹۷۷	۹۶۷۵	۵۱۳۸	۳۳۴۵	۴۱۹۳	۴۶۰۰
	تعداد مراجعان	۱۶۰۲۳۲	*	۱۵۷۹۱۷	۶۱۶۳۱	۷۹۱۹۲	۱۱۶۸۳۱	۱۰۱۸۳۳	۷۵۹۷	۱۰۵۲۴	۲۰۱۷۱
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۳	*	۳	۲	۲	۲	۲	۳	۳	۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۳۴۱۳۶	*	۳۳۵۳۲	۲۳۸۳۰	۲۳۸۶۷	۱۷۸۶۹	۱۸۰۳۹	۲۲۵۱۷	۲۶۷۰۹	۲۰۳۱۸
	تعداد اعضا	۵۱۰۲	*	۶۱۲۰	۵۷۳	۵۶۴	۴۸۵	۳۵۷	۹۶۳	۷۹۷	۸۲
	تعداد مراجعان	۳۹۰۶۸	*	۶۴۳۷	۸۹۵	۵۸۲۰	۴۷۲۵	۵۵۱۶	۷۸۸۲	۴۷۰۵	۱۸۵۰

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
رامشیر	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۱	*	۲	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۳۹۲۶	*	۱۷۹۱۵	۲۵۹۸۰	۳۹۱۹۵	۳۸۷۰۸	۴۰۷۵۰	۳۸۶۸۱	۳۷۵۲۳	۳۷۷۲۰
	تعداد اعضا	۱۶۷۱	*	۵۶۵۰	۲۵۳۷	۳۸۴۷	۴۶۵۲	۳۹۸۳	۴۵۲۹	۵۳۳۱	۴۱۸۲
	تعداد مراجعان	۱۸۶۲۸	*	۹۹۳۶۴	۲۴۸۳۴	۳۴۸۲۵	۷۳۷۰۴	۵۰۶۶۳	۳۲۷۲۴	۲۳۵۲۹	۲۳۵۸۶
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۸۰۵۰	*	۹۲۱۷	۹۶۴۹	۹۸۴۹	۸۵۴۶	۸۸۷۳	۸۹۹۶	۹۷۴۶	۹۸۴۷
	تعداد اعضا	۱۸۵۰	*	۲۲۵۲	۲۵۸	۲۲۵	۲۹۰	۲۴۷	۱۱۵	۱۰۰	۲۳۹
	تعداد مراجعان	۷۸۱۰	*	۳۳۵۴	۳۶۶	۵۳۳۲	۵۵۲۹	۳۰۰۸	۳۹۰۰	۲۱۷۹	۱۷۱۱
رامهرمز	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۳	*	۴	۴	۵	۵	۴	۶	۶	۷
	تعداد کتاب‌های موجود	۳۵۲۳۸	*	۵۱۷۶۳	۵۸۷۷۰	۴۵۹۷۵	۶۹۸۶۶	۷۱۷۶۵	۹۵۸۹۳	۳۷۵۲۳	۷۶۲۷۶
	تعداد اعضا	۷۲۳۳	*	۲۲۹۶	۳۹۹۴	۴۲۰۲	۴۱۹۸	۴۵۷۲	۴۰۱۵	۴۱۱۳	۴۱۱۳
	تعداد مراجعان	۱۲۸۰۵۰	*	۸۹۸۶۰	۷۵۳۴۴	۸۰۳۸۳	۷۶۶۷۵	۴۶۸۱۳	۳۱۱۱۴	۳۵۸۴۶	۳۵۸۴۶
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۱۱۸۴	*	۱۲۱۵۵	۱۳۴۱۶	۱۳۵۵۹	۸۶۰۶	۹۰۰۸	۹۷۲۵	۹۷۴۶	۹۹۷۵
	تعداد اعضا	۱۰۹۲	*	۱۵۱۱	۲۳۸	۲۳۳	۳۴۰	۳۴۵	۶۰۴	۳۰۰	۳۰۰
	تعداد مراجعان	۱۰۰۸۸	*	۱۷۳۵	۳۳۶	۱۸۵۵	۳۰۱۳	۲۵۶۲	۳۸۲۴	۲۵۴۵	۲۵۴۵

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
شادگان	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۳	*	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۳۸۶۰۵	*	۴۸۰۸۱	۵۳۰۷۶	۵۴۵۳۰	۵۷۲۱۵	۵۹۹۱۸	۵۵۶۸۶	۵۰۲۷۸	۵۲۸۰۹
	تعداد اعضا	۲۸۲۹	*	۴۶۷۱	۲۵۶۲	۴۴۵۷	۳۲۵۶	۲۳۷۰	۲۱۳۴	۲۱۰۰	۱۷۳۳
	تعداد مراجعان	۷۵۴۰۱	*	۱۲۹۰۲۶	۱۴۵۴۴۹	۱۱۰۵۱۸	۸۷۷۴۷	۳۳۴۹۱	۱۸۹۰۶	۱۸۹۳۸	۲۱۷۲۸
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۶۴۶۶	*	۷۵۳۶	۸۵۸۵	۸۸۰۹	۷۲۵۱	۷۵۳۴	۸۱۱۴	۸۰۶۴	۸۴۹۰
	تعداد اعضا	۱۲۴۰	*	۱۶۱۰	۱۷۴	۱۲۹	۱۱۳	۱۵۰	۶۹۱	۲۷۷	۵۳
	تعداد مراجعان	۷۹۷۸	*	۳۴۷۱	۲۵۵	۱۷۸۵	۱۰۵۰	۱۴۳۷	۱۵۹۰	۴۴۴۵	۲۹۵
شوش	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۸	*	۱۰	۱۰	۱۲	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۶۱۰۸	*	۸۱۷۷۴	۹۴۸۳۵	۱۰۶۵۵۲	۱۰۰۱۷۱	۱۰۷۳۵۰	۱۲۱۲۹۱	۱۱۹۸۲۱	۱۲۱۴۴۳
	تعداد اعضا	۳۲۳۶	*	۱۷۲۷۶	۴۲۲۹	۷۷۱۸	۱۱۳۴۲	۶۲۳۷	۵۳۲۳	۴۷۰۷	۴۰۸۰
	تعداد مراجعان	۹۴۵۷۱	*	۶۰۵۰۲۹	۴۶۲۴۳۳	۹۹۴۵۳	۱۹۰۴۴۶	۸۲۶۸۶	۶۷۷۲۳	۵۶۷۴۴	۹۹۵۸۵
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۲۳۳۲	*	۱۳۴۶۴	۱۳۴۶۴	۱۳۸۳۰	۱۱۶۷۶	۱۲۴۴۹	۹۱۲۹	۹۵۴۹	۹۶۳۹
	تعداد اعضا	۲۹۵۰	*	۳۴۲۰	۳۳۳	۴۳۱	۶۲۲	۵۴۱	۱۱۰۰	۳۱۵	۱۶۷
	تعداد مراجعان	۱۹۶۰۸	*	۳۴۵۱	۴۸۴	۴۰۴۹	۳۵۹۴	۳۶۹۸	۴۱۵۹	۲۱۲۷	۱۲۹۳

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
شوشتر	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۵	*	۶	۶	۹	۱۰	۹	۷	۱۰	۱۰
	تعداد کتاب‌های موجود	۴۷۳۳۴	*	۵۸۱۸۰	۶۸۹۲۲	۸۰۷۱۰	۹۲۹۹۱	۹۴۵۳۲	۸۴۴۳۴	۸۴۵۷۶	۹۲۳۱۶
	تعداد اعضا	۴۰۰۳	*	۵۳۷۸	۷۵۲۷	۸۶۹۹	۷۹۳۸	۵۱۸۰	۳۵۹۳	۳۶۰۸	۳۸۷۷
	تعداد مراجعان	۹۲۳۳۷	*	۱۱۵۶۲۶	۱۲۹۳۶۲	۱۸۵۷۷۱	۹۰۳۲۵	۴۹۳۰۱	۲۷۷۰۴	۲۹۳۰۸	۴۴۲۰۹
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۳	*	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۲۱۰۱۶	*	۲۳۷۹۷	۲۴۱۲۴	۲۵۰۵۸	۱۹۶۵۶	۱۹۸۹۳	۲۰۳۰۹	۲۱۲۳۱	۲۶۲۲۶
	تعداد اعضا	۵۳۲۰	*	۵۸۴۱	۵۸۹	۶۶۱	۶۵۷	۵۵۱	۱۳۹۵	۳۸۸	۱۷۹
	تعداد مراجعان	۱۷۴۵۹	*	۶۳۱۰	۸۹۹	۵۷۲۴	۳۹۶۲	۴۳۴۱	۵۶۹۲	۲۱۷۱	۳۹۵۱
کارون	تعداد کتابخانهٔ عمومی	*	*	*	*	۳	۳	۲	۲	۲	۲
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	۲۵۳۹۹	۱۴۵۶۴	۵۴۵۶۷	۱۹۹۶۷	۱۹۴۵۴	۱۷۴۸۲
	تعداد اعضا	*	*	*	*	۱۰۰۲	۱۳۹	۶۹۵	۹۱۵	۷۹۵۰	۱۰۵۶
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	۱۳۹۶۰	۲۲۵۰	۳۳۴۲	۶۶۰۰	۱۲۰۴	۳۶۵۱
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	*	*	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	*	*	۹۸۱۲	۷۳۴۸	۷۹۵۹	۷۲۵۹	۷۸۴۶	۷۹۳۱
	تعداد اعضا	*	*	*	*	۱۵۸	۱۵۸	۱۰۸	۲۹۲	۶۴	۲۱۳
	تعداد مراجعان	*	*	*	*	۱۵۱۵	۷۲۶۱	۳۸۳۷	۷۱۹۰	۶۹۳۶	۴۹۱۳

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
گتوند	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۴	*	۵	۶	۹	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
	تعداد کتاب‌های موجود	۲۳۲۷۲	*	۳۸۹۸۲	۵۰۳۹۸	۶۷۴۶۲	۵۶۱۵۲	۶۷۹۰۶	۶۴۷۷۳	۶۲۹۳۹	۶۹۲۶۹
	تعداد اعضا	۱۷۳۵	*	۱۶۳۴	۳۲۵۶	۴۸۰۹	۳۰۸۵	۲۹۶۲	۲۶۰۱	۲۰۹۳	۱۶۵۶
	تعداد مراجعان	۱۵۵۲۷۶	*	۱۱۸۹۵۴	۱۱۳۷۶۴	۱۱۵۸۶۱	۱۰۳۲۶۸	۴۵۹۶۰	۲۷۶۱۵	۱۶۴۷۸	۲۳۹۸۵
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۰۳۰۶	*	۱۱۵۵۶	۱۲۰۷۶	۱۲۳۴۵	۱۱۴۶۷	۱۱۰۶۴	۱۱۷۶۹	۱۱۸۶۵	۱۲۰۸۰
	تعداد اعضا	۲۴۶۰	*	۲۶۷۲	۳۵۵	۳۵۷	۴۱۹	۳۵۸	۱۰۱۵	۲۸۰	۱۴۵
	تعداد مراجعان	۹۴۰۷	*	۱۶۲۱	۵۴۴	۲۸۱۲	۳۰۸۴	۲۷۲۷	۵۲۸۲	۳۵۵۱	۲۳۲۴
لالی	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۳	*	۲	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۳۸۰۹	*	۱۷۳۷۱	۱۶۸۲۳	۲۴۸۶۸	۲۵۷۱۳	۲۷۸۵۸	۳۱۳۸۰	۵۹۸۱۶	۳۱۳۴۶
	تعداد اعضا	۱۰۷۲	*	۱۴۷۰	۱۷۰۷	۳۷۱۲	۴۱۳۷	۲۰۳۹	۲۶۵۴	۲۷۳۶	۲۷۵۷
	تعداد مراجعان	۲۴۹۶۳	*	۵۹۴۵۹	۴۹۱۸۳	۵۶۱۲۳	۴۳۱۲۶	۱۲۴۶۰	۲۸۰۴	۱۷۱۶۴	۲۲۹۷۳
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۹۷۴۲	*	۱۱۰۱۷	۱۱۰۱۲	۱۱۶۶۴	۹۶۰۱	۹۳۴۹	۹۷۰۳	۹۶۱۵	۱۰۰۴۶
	تعداد اعضا	۹۸۰	*	۱۵۵۲	۱۳۵	۱۵۷	۱۳۲	۱۲۲	۶۳۸	۱۳	۵۸
	تعداد مراجعان	۵۴۹۰	*	۹۱۳۷	۲۱۹	۲۲۲۴	۱۸۲۸	۱۴۴۶	۳۰۱۶	۳۹۱	۵۷۶

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
مسجد سلیمان	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۳	*	۵	۵	۸	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۹
	تعداد کتاب‌های موجود	۳۹۹۵۰	*	۵۱۰۳۱	۵۸۲۳۱	۷۰۰۹۳	۷۴۱۴۱	۷۸۰۷۷	۷۵۳۱۳	۷۹۵۵۲	۷۷۲۲۸
	تعداد اعضا	۲۱۱۷	*	۳۳۵۷	۶۶۰۷	۷۴۹۴	۸۱۶۸	۴۹۸۶	۳۲۳۲	۴۰۳۷	۴۳۳۷
	تعداد مراجعان	۶۲۰۸۲	*	۱۱۹۰۷۲	۱۳۸۴۳۲	۹۹۸۶۸	۸۱۸۷۹	۵۴۹۵۲	۳۲۷۴۱	۳۷۴۷۲	۴۳۰۱۰
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۸۹۳۶	*	۱۰۲۶۱	۱۰۴۷۴	۱۱۰۳۱	۹۵۶۶	۹۲۱۲	۹۶۱۶	۹۱۲۵	۹۲۴۷
	تعداد اعضا	۹۷۹	*	۱۳۲۲	۲۳۱	۲۳۲	۲۳۶	۲۰۲	۶۸۶	۲۵۰	۴۸
	تعداد مراجعان	۶۸۹۱	*	۱۶۷۲	۳۶۸	۱۴۶۱	۱۵۴۰	۱۷۰۶	۲۴۶۵	۱۶۶۹	۲۹۰
هفتگل	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۱۱۳۹۱	*	۱۶۸۰۹	۱۷۸۹۸	۲۰۲۷۷	۱۹۴۷۸	۲۱۱۳۹	۲۰۹۹۲	۲۱۱۴۳	۲۱۸۸۷
	تعداد اعضا	۱۳۸۳	*	۱۱۵۱	۱۴۳	۴۸۸	۱۱۹۵	۹۲۶	۵۸۱	۹۸۷	۱۱۷۲
	تعداد مراجعان	۵۰۰۰	*	۲۰۵۵۶	۴۰۴۸	۲۰۳۱	۷۹۳۹	۳۷۲۰	۴۵۱۳	۴۲۰۱	۸۰۸۶
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۶۸۶۴	*	۸۱۰۷	۸۳۷۱	۸۹۰۶	۶۶۰۳	۶۷۵۴	۶۹۸۱	۶۸۷۰	۷۱۵۴
	تعداد اعضا	۱۴۵۰	*	۱۶۷۰	۲۱۹	۲۶۳	۳۱۸	۲۳۰	۱۷۹	۱۸۹	۶۰
	تعداد مراجعان	۷۱۰۴	*	۲۸۷۱	۳۶۰	۳۱۵۳	۳۷۸۹	۱۸۴۱	۱۵۸۰	۱۱۰۹	۱۹۰

تعداد کتابخانه‌ها و تعداد مراجعه‌کنندگان طی سال‌های ۱۳۸۸–۱۳۹۷											
شهرستان	تعداد کتابخانه‌ها، اعضا و مراجعین به تفکیک شهرستان / سال										
	موضوع	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
هندیجان	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۳	*	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
	تعداد کتاب‌های موجود	۹۹۷۸	*	۲۳۳۴۳	۲۷۲۴۲	۲۶۷۹۰	۲۸۴۶۰	۲۹۵۷۵	۳۴۰۱۷	۳۴۱۶۰	۳۵۱۷۸
	تعداد اعضا	۱۳۰۲	*	۴۶۷	۳۱۲۶	۴۳۱۲	۳۳۳۸	۱۵۵۰	۲۱۳۸	۱۶۵۸	۲۰۰۶
	تعداد مراجعان	۷۸۴۵	*	۴۱۳۰۳	۱۲۷۳۲	۲۱۷۹۸	۴۷۵۱۰	۳۴۷۱۶	۲۱۱۰۶	۲۴۱۹۴	۱۹۴۵۸
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	۱	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
	تعداد کتاب‌های موجود	۸۷۰۵	*	۸۱۰۷	۱۰۴۰۹	۱۰۷۶۱	۸۷۴۰	۹۰۷۳	۹۴۹۰	۹۳۷۵	۹۴۲۹
	تعداد اعضا	۱۹۹۵	*	۲۲۴۱	۳۴۷	۳۴۴	۴۰۸	۴۴۰	۹۲۶	۲۹۷	۹۲
	تعداد مراجعان	۲۳۲۸۹	*	۳۰۲۸	۵۶۷	۵۰۲۷	۵۰۹۷	۶۹۵۶	۵۵۱۴	۳۲۱۳	۱۵۸۳
هویزه	تعداد کتابخانهٔ عمومی	۲	*	۱	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲
	تعداد کتاب‌های موجود	۲۶۶۰۱	*	۲۰۹۳۵	۲۱۲۶۳	۳۷۹۲۸	۳۶۷۱۷	۳۳۲۹۲	۳۴۷۰۳	۲۸۷۰۷	۳۰۴۲۹
	تعداد اعضا	۷۸۸	*	۷۲۳	۲۱۴۷	۳۶۶۳	۲۰۱۵	۳۸۲۹	۱۶۸۰	۷۰۱	۲۲۸۶
	تعداد مراجعان	۱۰۰۰۰	*	۹۳۴۸	۸۵۴۳	۱۲۰۰۱	۱۳۰۵۹	۱۹۶۷۴	۴۴۲۲	۴۰۲۵	۷۵۹۳
	تعداد کتابخانهٔ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	*	*	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۲	۲
	تعداد کتاب‌های موجود	*	*	۱۲۶۵۴	۱۲۷۳۱	۱۲۶۸۵	۷۶۲۸	۸۱۷۸	۸۶۸۹	۱۵۶۸۳	۱۶۰۸۶
	تعداد اعضا	*	*	۷۲۳	۱۹۹	۱۶۴	۲۴۶	۲۰۵	۲۸۴	۷۰۱	۲۰۴
	تعداد مراجعان	*	*	۱۴۵۷	۲۶۱	۲۹۱۵	۳۳۳۵	۳۰۸۱	۲۷۸۸	۳۱۳۹	۱۹۶۵

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

بررسی وضعیت استان خوزستان از نظر برخورداری از کتابخانه‌های عمومی نشان می‌دهد (جدول ۳ـ ۱۵) که تا پایان سال ۱۳۹۷ تعداد ۲۲۲ باب کتابخانهٔ عمومی و ۶۰ باب کتابخانهٔ وابسته به کانون پرورشی و فکری کودکان و نوجوانان وجود دارد. تعداد اعضای کتابخانه‌های عمومی ۱۴۸۵۹۶ نفر و تعداد اعضای کتابخانه‌های کانون پرورشی و فکری کودکان و نوجوانان ۹۴۰۹ نفر می‌باشد. کتابخانه‌های عمومی خوزستان دارای ۲۶۱۰۱۰۹ جلد کتاب و کتابخانه‌های کانون پرورشی و فکری کودکان و نوجوانان نیز دارای ۵۲۵۲۹۵ جلد کتاب می‌باشد. در سال ۱۳۹۷ تعداد ۱۵۱۳۴۱۰ مورد امانت کتاب در کتابخانه‌های عمومی و ۱۰۳۸۰۳ مورد امانت کتاب در کتابخانه‌های کانون پرورشی و فکری کودکان و نوجوانان ثبت شده است. به‌طورکلی مجموعاً استان خوزستان دارای ۲۸۲ باب کتابخانه با مجموع ۱۵۸۰۰۵ نفر عضو می‌باشد. تحلیل داده‌های مربوط به آمار نشان می‌دهد که به‌ازای هر ۱۶۷۰۴ نفر یک باب کتابخانه در استان خوزستان وجود دارد. همچنین به‌ازای هر ۳۰ نفر یک نفر در سال ۱۳۹۷ عضو کتابخانه بوده است. ضمن اینکه، به‌ازای هر نفر جمعیت استان خوزستان حدوداً ۰/۳ کتاب از کتابخانه‌ها به امانت برده شده است.

جدول ۳ـ ۱۶ سرانهٔ زیربنای کتابخانه‌های عمومی استان خوزستان طی سال‌های ۱۳۹۰ ـ ۱۳۹۷ در مقایسه به سرانهٔ کشوری

سال	محدودهٔ توزیع	
	آمار کشور	استان خوزستان
۱۳۹۰	۰/۰۱۶	۰/۰۱۷
۱۳۹۱	۰/۰۱۶	۰/۰۱۸
۱۳۹۲	۰/۰۱۷	۰/۰۲۰
۱۳۹۳	۰/۰۱۷	۰/۰۲۰
۱۳۹۴	۰/۰۱۷	۰/۰۲۰
۱۳۹۵	۰/۰۱۷	۰/۰۲۰
۱۳۹۶	۰/۰۱۸	۰/۰۲۰
۱۳۹۷	۰/۰۱۸	۰/۰۲۱

جدول ۳ـ ۱۷ مطبوعات تعداد عناوین و شمارگان مطبوعات محلی خوزستان طی سال‌های ۱۳۸۸ ـ ۱۳۹۷

موضوع / سال	شاخص	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷
روزنامه/ هفته‌نامه/ دوهفته‌نامه	تعداد عنوان	*	۳۸	۴۰	۴۰	۴۵	۴۸	۷۲	۸۲	۸۰	۱۰۱
	تیراژ	*	۲۰۴۸۵۰۰۰	۲۵۲۸۵۰۰۰	۲۵۲۸۵۰۰۰	۲۶۴۸۵۰۰۰	۵۳۱۰۰۰۰۰	۵۵۱۴۰۰۰۰	۵۶۲۲۰۰۰۰	۴۹۱۴۰۰۰۰	۵۵۱۴۰۰۰۰
ماهنامه/ فصلنامه/ دوفصلنامه	تعداد عنوان	*	۶	۸	۸	۸	۳۹	۳۷	۴۳	۳۸	۴۳
	تیراژ	*	۳۶۵۰۰۰	۴۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰	۱۴۳۰۰۰۰	۱۰۵۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰	۱۰۷۰۰۰۰	۱۰۷۰۰۰۰

بررسی آمار مربوط به وضعیت نشریات ادواری استان خوزستان در بازه زمانی ده‌ساله نشان می‌دهد که روند افزایشی نسبتاً مناسبی داشته است. به‌نحوی‌که تعداد روزنامه/ هفته نامه/ دوهفته نامه از ۳۸ عنوان در سال ۱۳۸۹ به ۱۰۱ عنوان در سال ۱۳۹۷ رسیده است که تقریباً سه برابر شده است. همچنین، تعداد ماهنامه/ فصلنامه/ دوفصلنامه نیز از ۶ عنوان در سال ۱۳۸۹ به ۴۳ عنوان در سال ۱۳۹۷ رسیده است که رشد هفت برابری را نشان می‌دهد.

جدول ۳ـ ۱۸ وضعیت رسانه‌های چاپی و الکترونیکی دارای پروانهٔ فعالیت از ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان خوزستان براساس نوع و ترتیب انتشار

تعداد	چاپی								الکترونیک							
									برخط		غیر برخط					
	روزنامه	هفته‌نامه	دوهفته نامه	ماهنامه	دوماهنامه	فصلنامه	دوفصلنامه	سالنامه	خبرگزاری	پایگاه خبری	هفته‌نامه	ماهنامه	دوماهنامه	فصلنامه	دوفصلنامه	سالنامه
	۲۲	۳۶	۱۵	۲۴	۰	۲۶	۱۷	۱	۰	۱۷۳	۴	۳	۰	۱۶	۰	.

منبع: سامانهٔ جامع رسانه‌های کشور (https://e-rasaneh.ir/)

براساس داده‌های جدول ۳ـ ۱۸ طیف گسترده‌ای از رسانه‌های چاپی و الکترونیکی در جریان اطلاع‌رسانی فعال می‌باشند که براساس مجوز ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان فعالیت دارند. براساس آخرین آمار سامانهٔ جامع رسانه‌های کشور تا تاریخ ۹۹/۰۹/۲۸ می‌باشد، درمجموع ۱۴۱ عنوان به شکل چاپی و ۱۹۶ عنوان به شکل

الکترونیکی می‌باشند. نکتهٔ حائز توجه نبودِ خبرگزاری دارای مجوز در استان خوزستان می‌باشد. ضمن اینکه افزایش تعداد مراکز خبری در شکل الکترونیک نشان‌دهندهٔ توجه اقشار جامعه به دریافت اطلاعات و اخبار به‌واسطهٔ رسانه‌های الکترونیکی می‌باشد.

جدول ۳ـ ۱۹ وضعیت سینماها و تماشاگران فیلم‌های سینمایی استان خوزستان

سال/ موضوع	وضعیت سینماها و تعداد تماشاگران فیلم‌های سینمایی استان خوزستان طی ده سال ۱۳۸۸–۱۳۹۷					
	سینما			تعداد تماشاگران		
	تعداد سینما	تعداد سالن	گنجایش	فیلم‌های ایرانی	فیلم‌های خارجی	جمع
۱۳۸۸	۱۰	***	۵۸۵۰	۵۱۳۹۷۶	۰	۵۱۳۹۷۶
۱۳۸۹	۱۱	***	۵۷۵۶	۳۵۷۹۴۹	۰	۳۵۷۴۹
۱۳۹۰	۱۱	***	۵۷۵۶	۳۸۶۸۸۰	۰	۳۸۶۸۸۰
۱۳۹۱	۱۱	***	۶۰۲۶	۴۰۸۹۵۰	۰	۴۰۸۹۵۰
۱۳۹۲	۱۰	***	۶۰۲۶	۷۸۸۶۱۹	۰	۷۸۸۶۱۹
۱۳۹۳	۱۰	۱۲	۵۰۹۲	۲۱۰۰۰۰	۰	۲۱۰۰۰۰
۱۳۹۴	۸	۱۰	۴۳۱۶	۳۸۳۰۰۰	۰	۳۸۳۰۰۰
۱۳۹۵	۱۱	۱۳	۵۵۶۶	۸۴۷۰۰۰	۰	۸۴۷۰۰۰
۱۳۹۶	۱۶	۱۸	۷۳۷۹	۵۰۸۰۰۰	۰	۵۰۸۰۰۰
۱۳۹۷	۱۴	۱۵	۵۹۲۴	۵۴۸۰۰۰	۰	۵۴۸۰۰۰

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

بررسی داده‌های جدول ۳ـ ۱۹ نشان می‌دهد که با توجه به گستردگی جغرافیایی و تنوع فرهنگی، وضعیت سینما و تعداد تماشاگران آن در استان خوزستان چندان مناسب و مطلوب نیست. از این حیث تعداد ۱۶ سینما در سال ۱۳۹۶ وجود داشته است که تنها مربوط به ۷ مورد از شهرستان‌های استان (شامل آبادان، اهواز، اندیمشک، بندر ماهشهر،

بهبهان، خرمشهر، دزفول و شوشتر) می‌باشد. به بیان دیگر از مجموع ۲۷ شهرستان استان، تعداد ۲۰ شهرستان فاقد سینما می‌باشند و توزیع همین تعداد سینما در سطح استان نیز یکسان نبوده است. کمااینکه مرور آمار فوق نشان می‌دهد که این روند در سال بعد به‌صورت کاهشی دنبال شده است. به همین ترتیب، گنجایش سالن‌های سینا نیز مناسب نیست. مقایسهٔ گنجایش سینماهای استان نشان می‌دهد که از سال ۱۳۸۸ تا سال ۱۳۹۷ تنها ۷۴ صندلی به ظرفیت سینماهای استان در طی ۱۰ سال اضافه شده است. به لحاظ تعداد تماشاگران نیز مقایسهٔ داده‌های سال ۱۳۸۸ با سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که استان خوزستان تنها ۷ درصد افزایش تماشاگران فیلم‌های سینمایی را داشته است. البته در سال‌های ۹۲ و ۹۵ افزایش تعداد تماشاگران در مقایسه با سال‌های قبل و بعد بیشتر بوده است.

همچنین براساس داده‌های جدول تعداد سالن‌های سینمای استان خوزستان ۱۵ مورد بوده است. ازآنجاکه آماری در این‌خصوص برای سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۲ گزارش نشده است، بررسی داده‌های سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ حکایت از آن دارد که در سال ۱۳۹۳ به‌ازای هر سینما در سال‌های ۹۳ و ۹۴ تقریباً ۱/۲ و در سال‌های ۹۵ و ۹۶ این مقدار ۱/۱ و در سال ۹۷ حدود ۱/۰۷ سالن سینما وجود داشته است. با توجه به جمعیت بالغ بر چهار میلیون نفری استان خوزستان وجود ۱۴ سینما و مجموعاً ۱۵ سالن سینما مطلوب نیست و نشان‌دهندهٔ کمبود اساسی در این بخش است. ضمن اینکه از نظر تعداد تماشاگران نیز آمار فوق نشان‌دهندهٔ استقبال کم مردم از برنامه‌های این تعداد اندک سینماها است. به‌طورکلی داده‌های جدول ۲ ــ ۴ را می‌توان از چند زاویهٔ مورد مداقه و بررسی قرار داد. نخست از نظر کمّی تعداد کم سینما و سالن‌های سینما و به همین شکل استقبال کمک مردم از برنامه‌های آن‌ها است که حتی از نظر توزیع در سطح شهرستانی نیز به‌ازای هر دو شهرستان تقریباً یک سینما و سالن سینما وجود دارد، حال آنکه همین تعداد اندک سینما و سالن‌های سینما نیز فقط در چند شهرستان قرار دارند. این مسئله می‌طلبد تا با تأمین بودجهٔ اقدامات اساسی در زمینهٔ توسعهٔ زیرساخت‌ها صورت گیرد. دوم بررسی موضوع از منظر کیفی است که بایستی علل تعطیلی سالن‌های سینما و تغییر کاربری آن‌ها، عدم استقبال مردم و مسائلی از این دست ریشه‌یابی شود. ای بسا، عدم توجه به نیازها و علایق مخاطبان، کیفیت نامطلوب برنامه‌ها و فیلم‌های اکران‌شده، مشکلات زیرساختی سینماها ازجمله عوامل تأثیرگذار باشند.

جدول ۳ـ ۲۰ وضعیت سینماهای اهواز در سال ۱۳۹۷

درجه سینما	تعداد سالن	گنجایش (نفر)	تعداد فیلم‌های اکران شده	تعداد تماشاگران
ممتاز	۳	۱۸۳۲	۱۴۶	۲۶۸۷۶۵
درجه یک	۲	۱۰۴۷	۵۶	۴۷۹۲۶

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

بررسی وضعیت سینماهای اهواز به‌عنوان مرکز استان در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که مجموعاً ۵ سینما (هرکدام دارای یک سالن سینما) داشته است که ۳ مورد از آن‌ها درجهٔ ممتاز و ۲ مورد درجهٔ یک هستند که درمجموع ۲۰۲ فیلم در آن‌ها طی سال ۱۳۹۷ اکران شده است و ۳۱۶۶۹۱ نفر آن‌ها را تماشا کرده‌اند. این داده‌ها نشان می‌دهد که اهواز به‌عنوان مرکز استان خوزستان از نظر داشتن تعداد سینما و سالن‌های سینما وضعیت مطلوبی ندارد؛ کمااینکه اگر تعداد ۵ سالن سینما را از مجموع ۱۵ سالن سینمای استان کم کنیم، درمجموع تعداد ۱۰ سالن سینما برای مابقی شهرستان‌های استان وجود دارد. نکتهٔ دیگر تعداد فیلم‌های اکران‌شده در طی سال ۱۳۹۷ می‌باشد که از این حیث سالن‌های ممتاز از تنوع بیشتری در تعداد فیلم‌ها برخوردارند. اما تعداد تماشاگران نشان می‌دهد که علی‌رغم اکران ۱۴۶ فیلم در سال ۱۳۹۷ در سینماهای ممتاز اهواز، به‌طور متوسط از هر فیلم حدود ۱۸۴۰ نفر بازدید کرده‌اند؛ این مقدار درخصوص سینماهای درجهٔ یک ۸۵۵ نفر به‌ازای هر فیلم می‌باشد که بیش‌ازپیش وضعیت نامطلوب سینماهای اهواز را نشان می‌دهد.

جدول ۳ـ ۲۱ سالن‌های وابسته به ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خوزستان و برنامه‌های اجراشده

سال	سالن نمایش		تعداد برنامه		تعداد اجرا		تعداد تماشاگر	
	تعداد	گنجایش	تئاتر	موسیقی	تئاتر	موسیقی	تئاتر	موسیقی
۱۳۹۴	۴۰	۹۷۸۰	۹۶	۶۳	۱۹۱۹	۱۰۰	۲۱۰۰۷۰	۵۹۲۹۵
۱۳۹۵	۴۶	۱۰۵۸۰	۱۹۲	۶۳	۱۹۹۶	۱۰۵	۱۵۶۳۲۰	۳۵۰۸۵
۱۳۹۶	۴۶	۱۰۵۸۰	۳۲۴	۱۰۴	۲۱۵۰	۱۶۲	۲۶۲۹۱۳	۱۰۴۲۵۵
۱۳۹۷	۳۷	۸۱۶۷	۲۰۰	۷۰	۱۶۸۶	۱۵۴	۲۶۸۹۵۳	۹۴۵۰۸

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

بررسی وضعیت استان خوزستان از نظر تعداد سالن‌های نمایش با وابستگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان نشان می‌دهد هرچند طی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ در مقایسه با سال ۱۳۹۴ تعداد سالن‌های افزایش داشته است، لیکن در سال ۱۳۹۷ این روند کاهشی بوده است؛ اما علی‌رغم کاهش تعداد سالن‌های نمایش تعداد تماشاگران برنامه‌های اجراشده در حوزهٔ موسیقی و تئاتر در سال ۱۳۹۷ نسبت به سال ۱۳۹۴ افزایش داشته است. ضمن اینکه، بیشترین تعداد برنامهٔ تئاتر (۳۲۴ مورد) با ۲۱۵۰ دفعه اجرا و موسیقی (۱۰۴ مورد) با ۱۶۲ دفعه اجرا مربوط به سال ۱۳۹۶ می‌باشد.

جدول ۳ـ ۲۲ وضعیت برگزاری برنامه/ نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری و تعداد بازدیدکنندگان

موضوع	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷
تعداد	۲۱۵	۱۲۱	۱۵۶	۱۶۰	۲۴۶	ـ	۱۵۹	۲۵۵	۴۲۸	۲۷۰
بازدیدکنندگان	۱۱۰۹۴۳۹	۹۹۶۱۹۵	۱۰۴۳۹۵۰	۱۰۵۳۷۵۰	۱۴۵۵۳۴۴	ـ	۲۹۶۳۶۵	۱۹۱۴۰۵	۳۶۷۱۶۸	۳۶۳۴۶۱

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

از نظر برگزاری برنامه‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری بررسی داده‌های مربوط به بازه زمانی ده‌ساله نشان می‌دهد که بیشترین برنامه و نمایشگاه فرهنگی و هنری در سال ۱۳۹۴ برگزار شده است و کمترین دفعات نیز با ۱۲۱ مورد مربوط به سال ۱۳۸۹ می‌باشد (توضیح اینکه داده‌های سال ۱۳۹۳ گزارش نشده‌اند). مقایسهٔ داده‌های سال ۱۳۸۸ با سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که از نظر تعداد برنامه و نمایشگاه فرهنگی و هنری برگزارشده ۸ درصد رشد رخ داده است.

جدول ۳ـ ۲۳ تعداد عناوین نمایش‌های تولیدشده در استان خوزستان در مقایسه با آمار کشوری طی سال‌های ۱۳۹۵ ـ ۱۳۹۷

مؤلفه	۱۳۹۵		۱۳۹۶		۱۳۹۷	
	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه
کل کشور	۶۹۲۴	ـ ـ	۶۹۳۰	ـ ـ	۷۱۹۸	ـ ـ
خوزستان	۲۰۵	۱۲	۲۸۸	۳	۱۱۶	۲۱

با توجه به داده‌های جدول مشخص می‌شود که طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ درمجموع ۶۰۹ عنوان نمایش در استان خوزستان تولید شده است که در مقایسه با آمار کشوری سه سال مورد نظر حدود ۳ درصد را به خود اختصاص داده است. ضمن اینکه بهترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۶ بوده است که از این حیث استان خوزستان در رتبهٔ ۳ در بین استان‌ها قرار گرفته است.

جدول ۳ـ ۲۴ تعداد نمایشگاه‌های هنرهای تجسمی برگزارشده در استان خوزستان در مقایسهبا آمار کشوری طی سال‌های ۱۳۹۵ـ۱۳۹۷

مؤلفه	۱۳۹۵		۱۳۹۶		۱۳۹۷	
	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه
کل کشور	۳۵۱۳	--	۳۸۲۷	--	۴۲۷۵	--
خوزستان	۱۳۴	۱۰	۱۵۱	۸	۱۸۹	۴

با توجه به داده‌های جدول مشخص می‌شود که طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ درمجموع ۴۷۴ فقره نمایشگاه هنرهای تجسمی در استان خوزستان برگزار شده است که در مقایسه با آمار کشوری سه سال مورد نظر حدود ۴ درصد را به خود اختصاص داده است. ضمن اینکه بهترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۷ بوده است که از این حیث استان خوزستان در رتبهٔ ۴ در بین استان‌ها قرار گرفته است.

جدول ۳ـ ۲۵ تعداد اجرای صحنه‌ای موسیقی در استان خوزستان در مقایسه با آمار کشوری طی سال‌های ۱۳۹۵ـ۱۳۹۷

مؤلفه	۱۳۹۵		۱۳۹۶		۱۳۹۷	
	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه	تعداد	رتبه
کل کشور	۵۳۰۴	--	۶۹۶۹	--	۹۸۵۴	--
خوزستان	۱۱۶	۱۵	۱۶۱	۱۳	۱۶۱	۱۶

با توجه به داده‌های جدول مشخص می‌شود که طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷ درمجموع ۴۳۸ عنوان اجرای صحنه‌ای موسیقی در استان خوزستان انجام شده است که در مقایسه با آمار کشوری سه سال مورد نظر حدود ۲ درصد را به خود اختصاص داده است. ضمن اینکه بهترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۶ بوده است که از این حیث استان خوزستان در رتبهٔ ۱۳ در بین استان‌ها قرار گرفته است.

جدول ۳ـ ۲۶ تعداد گواهی ثبت برنامهٔ نرم‌افزاری داخلی استان خوزستان طی سال‌های ۱۳۹۰ـ۱۳۹۵ در مقایسه با آمار کشوری

موضوع	تعداد گواهی ثبت برنامه نرم‌افزاری کشور	تعداد گواهی ثبت برنامهٔ نرم‌افزاری خوزستان
۱۳۹۰	۴۲۱	۲
۱۳۹۱	۳۹۲	۳
۱۳۹۲	۴۱۵	۶
۱۳۹۳	۳۱۶	۵
۱۳۹۴	۱۸۲	۰
۱۳۹۵	۱۶۸	۱

با توجه به داده‌های جدول مشخص می‌شود که طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ در مجموع ۱۷ مورد گواهی ثبت برنامهٔ نرم‌افزاری در استان خوزستان صادر شده است که در مقایسه با آمار کشوری سال‌های مورد نظر حدود ۱ درصد را به خود اختصاص داده است. ضمن اینکه بهترین عملکرد مربوط به سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ بوده است.

جدول ۳ـ ۲۷ تعداد مؤسسات قرآنی و نمایشگاه‌های برگزارشده استان خوزستان طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ در مقایسه با آمار کشوری

سال	تعداد مؤسسات قرآنی کشور	تعداد مؤسسات قرآنی خوزستان	نمایشگاه‌های برگزارشده کشور	نمایشگاه‌های برگزارشده خوزستان
۱۳۹۰	۸۰	۳۳	۲۴۵	۸
۱۳۹۱	۲۲۵	۳۸	۲۵۵	۹
۱۳۹۲	۳۸۱	۴۷	۲۴۵	۱۴
۱۳۹۳	۶۲۰	۶۲	۲۶۰	۲۶
۱۳۹۴	۶۲۰	۸۰	--	--
۱۳۹۵	۷۱۷	۱۲۰	۶۲۷	۳۰
۱۳۹۶	۱۲۲۴	۱۲۰	۵۹۳	۳۲
۱۳۹۷	۱۲۵۵	۳۶۱	۵۷۰	۵

با توجه به داده‌های جدول مشخص می‌شود که طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ درمجموع تعداد ۸۶۱ فقره مؤسسهٔ قرآنی در استان خوزستان تأسیس شده است که در مقایسه با آمار کشوری طی سال‌های مورد نظر حدود ۱۷ درصد را به خود اختصاص داده است. ضمن اینکه بهترین عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۷ بوده است. ضمن اینکه از نظر نمایشگاه‌های برگزارشده نیز در طی سال‌های گذشته درمجموع تعداد ۱۲۴ فقره نمایشگاه قرآنی در استان خوزستان برگزار شده است که در مقایسه با آمار کشوری در طی سال‌های مورد نظر حدود ۴/۵ درصد را به خود اختصاص داده است.

جدول ۳ـ ۲۸ وضعیت مؤسسات قرآنی فعال در استان خوزستان به تفکیک شهرستان

شهرستان	آبادان	امیدیه	اندیمشک	اهواز	ایذه	باغملک	بهبهان	دزفول	رامشیر	رامهرمز	سوسنگرد	شادگان	شوش	شوشتر	گتوند	مسجد سلیمان	هفتگل	هندیجان	هویزه
تعداد	۱۶	۱	۱۱	۸۱	۸	۵	۱۰	۳۵	۲	۳	۵	۳	۲۹	۱۲	۳	۳	۲	۱۰	۳

داده‌های جدول توزیع مؤسسات قرآنی را در بین شهرستان‌های مختلف نشان می‌دهد. براین‌اساس از مجموع ۲۷ شهرستان استان خوزستان تنها در ۱۹ شهرستان مؤسسات قرآنی فعال وجود دارد. از حیث برخورداری شهرستان‌های اهواز، دزفول و شوش بیشترین مؤسسات را دارند.

گزارش کیفی از مهم‌ترین اقدامات و برنامه‌های ویژهٔ ادارهٔ کل و واحدهای تابع و گزارش مهم‌ترین برنامه‌ها و اقدامات فرهنگی و هنری درحال اجرا در استان در راستای تحقق گسترش دسترسی همگانی به کالا و خدمات فرهنگی

استان خوزستان در سال ۱۳۹۶ دارای ۱۶ سینما در ۸ شهرستان با ۱۸ سالن وگنجایش ۷۳۷۹ نفر بوده است که این مقدار در سال ۱۳۹۷ به ۱۴ سینما با ۱۵ سالن وگنجایش ۵۹۲۴ نفر شاهد کاهش چشم‌گیری بوده است.بر اساس نتایج گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی سال ۱۳۹۶ و عملکرد سال اول برنامهٔ ششم توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان از نظر سرانهٔ صندلی سینما واحد متعارف به‌ازای هر صد نفر یک صندلی است درحالی‌که عملکرد استان ۰/۲ بوده است. درخصوص سرانهٔ پردهٔ سینما، واحد متعارف پرده به‌ازای هر ۱۰۰ نفر، عملکرد استان ۰/۰۰۰۵ می‌باشد. از لحاظ سرانهٔ تعداد تماشاگر در واحد متعارف ۱۰۰۰ نفر، عملکرد استان ۰/۱۴ بوده است. عملکرد استان درخصوص برخورداری از کتابخانه‌های عمومی ۶ کتابخانه به‌ازای هر ۱۰۰ هزار نفر را نشان می‌دهد.

درخصوص تعداد کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی استان واحد متعارف ۱۰۰۰ نسخه است که عملکرد استان ۲۵۳۶ نسخه را نشان می‌دهد. نهایتاً اینکه به‌ازای هر هزار نفر تنها ۱۴۸ نفر عضو کتابخانه‌های عمومی استان بوده‌اند.

سرانه کتابخانه‌های عمومی در استان خوزستان به‌ازای هر ۲۲۰۰۰ نفر یک کتابخانه است و از نظر تعداد کتابخانه‌های عمومی با سهم ۶/۴ درصدی رتبه سوم کشوری را در اختیار دارد. در سطح شهرستان‌های استان، شهرستان آغاجاری با نسبت یک کتابخانه به‌ازای هر ۴۰۰۰ نفر بهترین وضعیت را داراست و شهرستان‌های حمیدیه و کارون با نسبت یک کتابخانه به‌ازای هر ۵۴۰۰۰ نفر جمعیت وضعیت مطلوبی ندارند.

تعداد ۱۰۱ عنوان روزنامه، هفته‌نامه و دوهفته‌نامه با تیراژ ۵۵۱۴۰۰۰۰ و ۴۳ عنوان ماهنامه، فصلنامه و دوفصلنامه با تیراژ ۱۰۷۰۰۰۰ در استان خوزستان می‌شوند که در مقایسه با سال‌های قبل به لحاظ تعداد عنوان ۲۱ عنوان به روزنامه، هفته‌نامه و دوهفته‌نامه و ۵ عنوان به ماهنامه، فصلنامه و دوفصلنامه اضافه شده است. بااین‌حال به لحاظ تیراژ رشد ناچیزی را شاهد هستیم. استان خوزستان در سال ۱۳۹۶ دارای ۷۳ مرکز فرهنگی بوده است که در مقایسه با قبل از آن تغییری نداشته است. ضمن اینکه، ۱۰ مرکز فرهنگی درحال احداث می‌باشد که با مساحت ۲۶۲۵۰ متر مربع و اضافه‌شدن یک مرکز با ۲۰۰۰ متر مربع رشد ۸/۲ درصدی را نسبت به سال قبل از آن نشان می‌دهد. بااین‌حال متوسط سرانهٔ فضاهای فرهنگی در استان به‌ازای هر هزار نفر جمعیت شهری ۲۳ متر مربع می‌باشد. در سطح شهرستان‌ها آغاجاری و حمیدیه با ۱۵۸ و ۸۹ متر مربع رتبهٔ اول و دوم را دارند و از این حیث اهواز با ۷ متر مربع فضای فرهنگی به‌ازای هر ۱۰۰۰ نفر رتبهٔ آخر را داراست.

به‌طورکلی بررسی اعتبارات فصل فرهنگ و هنر در سال ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که سهم استان از اعتبار مصوب فصل برنامهٔ پژوهش‌های کاربردی ۰/۱، برنامهٔ تأمین، توسعه، مقاوم‌سازی، تعمیر، تجهیز و نگه‌داری فضاها، ساختمان‌ها، اماکن و ماشین‌آلات ۹/۱، برنامل توسعهٔ رسانه‌های شنیداری و دیداری ۳/۶، برنامهٔ حفظ و ارتقای فعالیت‌های فرهنگی — دینی مساجد ۳/۲، برنامهٔ حمایت از حوزه‌های علمیه و مدارس علوم دینی ۱/۲، برنامهٔ حمایت از فعالیت‌های فرهنگی، هنری، دینی استان‌ها ۳۰، برنامهٔ گسترش و به‌سازی کتابخانه‌های عمومی ۱۸/۷، برنامهٔ هدایت اطلاع‌رسانی و تبلیغات دینی ۳۴/۱ بوده است. با توجه به شرایط استان خوزستان از نظر برخورداری از شاخص‌های مختلف فرهنگی و هنری اهم فعالیت‌هایی که در حوزهٔ فرهنگ و هنر در سال اخیر در استان خوزستان و در حیطهٔ فعالیت‌های ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام شده است عبارت‌اند از:

- ۱۳۷۳ فقره مجوز صادرشده پیش از انتشار کتاب
- ۴۴۳ عنوان کتاب تألیفی منتشرشده درمجموع ۵۱۶۶۰۰ شمارگان
- ۵۱ عنوان کتاب ترجمه‌ای منتشرشده درمجموع ۴۶۴۰۰ شمارگان
- ۵۵۱ کانون تبلیغاتی فعال در استان خوزستان
- ۲۴۵ دکهٔ فروش مطبوعات در سرتاسر استان
- تعداد ۱۱۶ عنوان نمایش با ۱۱۹۷ دفعه اجرا و بالغ بر ۲۳۳۳۵۰ نفر تماشاگر
- تعداد ۱۸ مورد جشنوارهٔ هنری برگزارشده
- تعداد ۱۶۱ فقره اجرای صحنهٔ موسیقی
- تعداد ۱۸۹ فقره نمایشگاه برگزارشدهٔ هنرهای تجسمی
- تعداد ۱۲۷ آموزشگاه آزاد هنری با بیش از ۴۰۲۹۰ هنرجوی فعال
- تعداد ۱ باب هنرستان فعال در زمینهٔ هنرهای زیبا با بیش از ۱۲۰ نفر هنرجو
- بالغ بر ۵۳ مورد مؤسسهٔ فرهنگی قرآن و عترت دارای پروانهٔ فعالیت
- مجموعاً ۵۶۸۳ نفر حافظ قرآن (تعداد ۴۳۱۱ زن و ۱۳۷۲ مرد)
- تعداد ۵ فقره نمایشگاه قرآنی برگزارشده
- تعداد ۲۷ فقره آموزش ضمن خدمت برگزارشده با مشارکت بیش از ۱۰۸۴ نفر
- تعداد ۱۸ سینما دارای ۲۱ سالن سینما و با ظرفیت ۷۹۱۰ نفر
- برگزاری ۵ جشنوارهٔ سینمایی
- تعداد ۲۲۳ باب کتابخانهٔ عمومی بالغ بر ۲۵۹۴۸۸۵ جلد کتاب و ۱۴۹۵۴۹ نفر عضو فعال
- تعداد ۱۰۸۵ مورد کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد
- ۷۶۶۷۵ نفر عضو فعال کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد استان
- تعداد ۳۱ مورد مؤسسهٔ فرهنگی و هنری چندمنظورهٔ فعال
- تعداد ۲ فقره مراسم و یادمان برگزارشده در ارتباط با زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی مشاهیر استان

پتانسیل فضاها و عملکرد فرهنگی و هنری در دسترس مردم استان

بررسی وضعیت برخورداری استان خوزستان از منظر شاخص‌های فرهنگی نیازمند مقایسهٔ وضعیت آن با سایر استان‌های کشور و یا یک معیار استاندارد چشم‌انداز مناسبی را ارائه می‌کند. براساس مطالعات استان خوزستان با ۲۲۰ باب کتابخانهٔ عمومی و سهم ۶/۸۷ درصدی از کتابخانه‌های عمومی کشور در جایگاه سوم کشور قرار دارد؛ اما در شاخص

تعداد جمعیت به‌ازای هر کتابخانه این استان در رتبهٔ ۱۵ می‌باشد. به‌همین‌ترتیب شهرستان اهواز با سهم ۱۵/۹۱ درصدی از کتابخانه‌های عمومی در رتبهٔ اول قرار گرفته است، لیکن به لحاظ شاخص جمعیت به‌ازای هر کتابخانه ۳۸/۰۹ هزار نفر در رتبهٔ ۲۵ استان قرار می‌گیرد. همچنین، به لحاظ شاخص تعداد کتاب‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی به‌ازای هر عضو در رتبهٔ ۲۹ کشوری قرار دارد و از نظر تعداد اعضای کتابخانه‌های عمومی به‌ازای هر هزار نفر جمعیت استان در رتبهٔ دهم کشوری قرار دارد. استان خوزستان از نظر تعداد کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان در جایگاه چهارم کشور قرار دارد، اما به لحاظ شاخص‌های سرانه‌ای جمعیت هدف به‌ازای هر کانون در جایگاه یازدهم است. از نظر سرانه زیربنای کتابخانه‌های عمومی در سال ۱۳۹۰ ۰/۰۱۷ متر مربع به‌ازای هر نفر بوده است که در سال ۱۳۹۵ به ۰/۰۲۰ رسیده است که از میانگین کشوری (۰/۰۱۷) بالاتر است و در مقیاس کشوری در رتبهٔ ۱۸ کشوری قرار گرفته است. سهم استان از اماکن مذهبی کشور، ۴/۱۹ درصد و به‌ازای هر ۱۰ هزار نفر جمعیت استان ۸۱۴/۷۱ مکان است. درصورتی‌که این شاخص در سطح کشور برابر ۱۹/۹۵ می‌باشد (رتبه‌بندی شهرستان‌های استان خوزستان از منظر برخی از شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، ۱۳۹۵؛ شاخص‌های اهداف توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، ۱۳۹۰ ـ ۱۳۹۵).

درخصوص سرانهٔ تعداد سینما علی‌رغم اینکه از ۲/۶ در سال ۱۳۹۰ به ۳/۵ در سال ۱۳۹۵ رسیده است (در سال ۱۳۹۷ تعداد ۳ سینمای دیگر به آمار آن اضافه شده است و مقدار سرانه را بهبود بخشیده است) که در رتبهٔ ۲۱ کشوری قرار گرفته است. از نظر ظرفیت سالن‌های سینما نیز هرچند از ۶۷۹۸ صندلی در سال ۱۳۹۰ به ۷۶۶۹ صندلی در سال ۱۳۹۵ رسیده است (در سال ۱۳۹۷ با کاهش چشمگیر به ۷۳۷۹ صندلی رسیده است)، لیکن در مقیاس کشوری در رتبهٔ ششم قرار گرفته است. همچنین از نظر تعداد عناوین کتاب‌های منتشرشده از ۲۲۲ عنوان در سال ۱۳۹۰ به ۴۰۹ عنوان در سال ۱۳۹۵ رسیده است که در مقایسه با سایر استان‌ها در رتبهٔ ۲۳ کشوری قرار گرفته است. ضمن اینکه، سرانهٔ عناوین کتاب‌های منتشره در هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت از ۰/۰۵ در سال ۱۳۹۰ به ۰/۰۹ در سال ۱۳۹۵ رسیده است که آن را در رتبهٔ ۲۱ کشور قرار داده است. سرانهٔ شمارگان کتاب منتشرشده در هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت نیز از ۸۱ جلد در سال ۱۳۹۰ به ۹۳ جلد در سال ۱۳۹۵ رسیده است و استان را در مقیاس کشوری در رتبهٔ ۲۰ کشور قرار داده است. از نظر تعداد مساجد دارای کانون فرهنگی و هنری نیز از ۶۵۴ باب در سال ۱۳۹۰ به ۱۰۱۷ باب در سال ۱۳۹۵ رسیده است و به لحاظ کشوری در رتبهٔ ۸ قرار دارد (شاخص‌های اهداف

توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، ۱۳۹۰ ـ ۱۳۹۵). نگاهی به آمار فوق از یک‌سو نشان می‌دهد که استان خوزستان در بسیاری از موارد از جایگاه مناسبی برخوردار نیست و نیازمند سیاست‌گذاری‌های مناسب و توجه بیشتر می‌باشد، از سوی دیگر، استفاده از همین مقدار ظرفیت‌های فرهنگی نیز به نظر می‌رسد به‌خوبی انجام نشده است، چراکه استفاده از تمام ظرفیت‌های حوزهٔ فرهنگ و هنر با همین داشته‌ها می‌تواند بستر مناسبی برای توسعهٔ فرهنگی استان را فراهم سازد. اطلاعات بیشتر درخصوص آخرین وضعیت فرهنگی در جداول ۳ ـ ۲۹ آمده است.

جدول ۳ ـ ۲۹ وضعیت مراکز فرهنگی و هنری خوزستان به تفکیک شهرستان تا سال ۱۳۹۷

ردیف	شهرستان	تعداد مراکز فرهنگی و هنری موجود	مساحت مراکز فرهنگی و هنری موجود (متر مربع)	سرانهٔ فضای فرهنگی و هنری به‌ازای هر هزار نفر جمعیت شهری (متر مربع)	رتبه	تعداد مراکز فرهنگی و هنری درحال احداث	متوسط پیشرفت فیزیکی (درصد)	مساحت مراکز فرهنگی و هنری (متر مربع)
۱	آبادان	۸	۷۲۶۸	۲۹	۱۴	۱	۶۰	۱۷۰۰
۲	آغاجاری	۲	۱۹۰۰	۱۵۸	۱	۰	۰	۰
۳	امیدیه	۲	۲۱۲۰	۳۰	۱۳	۰	۰	۰
۴	اندیمشک	۳	۳۲۴۰	۲۱	۱۸	۰	۰	۰
۵	اندیکا	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۶	اهواز	۵	۹۱۰۰	۷	۲۱	۵	۷۵	۱۶۷۰۰
۷	ایذه	۲	۲۸۵۰	۲۲	۱۷	۰	۰	۰
۸	باغملک	۲	۱۴۷۵	۳۰	۱۳	۰	۰	۰
۹	باوی	۴	۳۶۰۰	۵۱	۷	۰	۰	۰
۱۰	بندر ماهشهر	۴	۲۷۳۰	۱۰	۲۰	۱	۹۱	۳۸۵۰
۱۱	بهبهان	۵	۴۱۱۲	۲۹	۱۴	۰	۰	۰
۱۲	حمیدیه	۲	۱۹۵۰	۸۹	۲	۰	۰	۰
۱۳	خرمشهر	۴	۳۱۴۰	۲۳	۱۶	۰	۰	۰
۱۴	دزفول	۵	۹۲۵۰	۲۸	۱۵	۰	۰	۰
۱۵	دشت آزادگان	۳	۲۴۵۰	۳۵	۱۰	۱	۴۰	۱۱۰۰

ردیف	شهرستان	تعداد مراکز فرهنگی و هنری موجود	مساحت مراکز فرهنگی و هنری موجود (متر مربع)	سرانهٔ فضای فرهنگی و هنری به‌ازای هر هزار نفر جمعیت شهری (متر مربع)	رتبه	تعداد مراکز فرهنگی و هنری درحال احداث	متوسط پیشرفت فیزیکی (درصد)	مساحت مراکز فرهنگی و هنری (متر مربع)
۱۶	رامشیر	۱	۱۴۰۰	۵۲	۶	۰	۰	۰
۱۷	رامهرمز	۳	۳۴۰۰	۴۵	۸	۰	۰	۰
۱۸	شادگان	۲	۲۱۵۰	۴۱	۹	۰	۰	۰
۱۹	شوش	۳	۳۴۳۰	۳۲	۱۲	۰	۰	۰
۲۰	شوشتر	۳	۴۲۰۰	۳۴	۱۱	۰	۰	۰
۲۱	گتوند	۳	۳۶۵۰	۸۱	۳	۰	۰	۰
۲۲	لالی	۱	۱۲۰۰	۶۳	۴	۰	۰	۰
۲۳	مسجد سلیمان	۲	۳۳۰۰	۳۲	۱۲	۱	۱	۹۰
۲۴	هفتگل	۱	۲۵۰	۱۶	۱۹	۱	۱	۷۰
۲۵	هندیجان	۲	۱۹۵۰	۶۳	۴	۰	۰	۰
۲۶	هویزه	۱	۱۴۰۰	۵۸	۵	۰	۰	۰
۲۷	کل استان	۷۳	۸۱۵۱۵	۲۳	–	۱۰	۷۱	۲۶۲۵۰

منبع: گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۶ و عملکرد سال اول برنامهٔ ششم توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان، ۱۳۹۷ وسالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

براساس داده‌های جدول مشخص است که تا پایان سال ۱۳۹۶ تعداد ۷۳ مرکز فرهنگی و هنری با مساحتی بالغ بر ۸۱۵۱۵ متر مربع در استان خوزستان فعال بوده است که در مقایسه با سال قبل از آن تغییری نداشته است. ضمن اینکه ۱۰ مرکز با مساحت ۲۶۲۵۰ متر مربع درحال احداث بوده است که نسبت به سال قبل از آن ۱ مرکز به مساحت ۲۰۰۰ مترمربع اضافه شده است و در این زمینه ۸/۲ درصد رشد داشته است. براساس نتایج سرانهٔ فضاهای فرهنگی در استان خوزستان به‌ازای هر ۱۰۰۰ نفر جمعیت شهری ۲۳ متر مربع می‌باشد که از این حیث وضعیت شهرستان‌های آغاجاری و حمیدیه در مقایسه با سایر شهرستان‌ها نسبتاً مطلوب است. نکتهٔ حائز اهمیت اینکه اهواز به‌عنوان مرکز استان از حیث برخورداری از فضاهای فرهنگی کم‌برخوردار می‌باشد.

جدول ۳ـ ۳۰ کتاب‌فروشی‌های فعال استان خوزستان در سال ۱۳۹۸

ردیف	شهرستان	تعداد کتاب‌فروشی	تعداد لوازم‌التحریر فروشی	دکه‌های مطبوعاتی
۱	آبادان	۱۷	۵۰	۵
۲	آغاجاری	۲	۲	۱
۳	اندیمشک	۱۱	۳۵	۰
۴	اهواز	۱۴۸	۲۰۰	۵۶
۵	امیدیه	۳۱	۲۶	۰
۶	اندیکا	۲	۲	۰
۷	ایذه	۵	۳۴	۰
۸	باغ ملک	۳	۸	۰
۹	باوی	۳	۲	۱
۱۰	بندر ماهشهر	۶۳	۴۲	۰
۱۱	بهبهان	۷۱	۲۲	۱
۱۲	حمیدیه	۲	۲	۰
۱۳	خرمشهر	۸	۲۵	۰
۱۴	دزفول	۱۰۹	۱۸	۰
۱۵	دشت آزادگان	۵	۲	۰
۱۶	رامشیر	۵	۶	۰
۱۷	رامهرمز	۹	۳۳	۰
۱۸	شادگان	۱۰	۸	۰
۱۹	شوش	۱۱	۵۱	۰
۲۰	شوشتر	۱۵	۴۹	۰
۲۱	کارون	۲	۴	۱
۲۲	گتوند	۵	۳	۰
۲۳	لالی	۱	۱۱	۲

ردیف	شهرستان	تعداد کتاب‌فروشی	تعداد لوازم‌التحریر فروشی	دکه‌های مطبوعاتی
۲۴	مسجد سلیمان	۲۳	۱۰	۳
۲۵	هفتگل	۵	۲	۱
۲۶	هندیجان	۲	۸	۰
۲۷	هویزه	۲	۳	۰
جمع کل		۵۵۸	۶۵۸	۷۱

منبع: بانک اطلاعات مشاغل ایران (www.senf.ir)، آمار معاونت روابط کار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (https://dmlr.mcls.gov.ir/icm_content/media/image/۴۱۸۷۱۶/۰۸/۲۰۲۰_orig.pdf)

داده‌های جدول ۳ـ ۳۰ وضعیت استان خوزستان را از نظر برخورداری از کتاب‌فروش‌ها، لوازم‌التحریر و دکه‌های مطبوعاتی نشان می‌دهد. در مقایسه با جمعیت ۴۷۱۰۵۰۶ نفری استان خوزستان داده‌های جدول نشان می‌دهد که در استان خوزستان به‌ازای هر ۸۴۴۲ نفر ۱ کتاب‌فروشی، به‌ازای هر ۷۱۵۹ نفر ۱ فروشگاه لوازم‌التحریر و به‌ازای هر ۶۶۳۴۶ نفر ۱ دکه مطبوعاتی وجود دارد. براساس داده‌های جدول، بالغ بر ۵۷۰ کتاب‌فروشی، ۶۵۸ فروشگاه لوازم‌التحریر و ۷۱ دکهٔ مطبوعاتی در شهرستان‌های استان فعال است. از این حیث، اهواز با ۱۴۸ باب کتاب‌فروشی، ۲۰۰ فروشگاه لوازم‌التحریرو ۵۶ دکه مطبوعاتی در مقایسه با سایر شهرستان‌ها وضعیت نسبتاً بهتری دارد. با توجه به اینکه استفاده از خدمات کتاب‌فروشی با رواج مطالعه و کتاب‌خوانی و استقبال مردم از برنامه‌های فرهنگی و هنری در ارتباط است، شرایط موجود را می‌توان بازتابی از وضعیت فرهنگی و هنری استان دانست. این آمار نشان‌دهندهٔ وضعیت نسبتاً نامطلوب استان به لحاظ این شاخص‌ها می‌باشد که به‌عنوان جایگاه‌های مهم برای عرضهٔ محصولات فرهنگی در بین اقشار جامعه مطرح هستند. وضعیت نامطلوب به‌ویژه درخصوص دکه‌های مطبوعاتی ممکن است به دلایل گستردگی رسانه‌های الکترونیکی و ایجاد دسترسی به‌واسطهٔ ابزارهای الکترونیکی فراتر از محدودیت‌های زمانی و مکانی باشد. علی‌ای‌حال، این وضعیت را می‌توان به‌عنوان یک هشدار جدی درنظر گرفت که عدم دسترسی به اطلاعات، مطالعهٔ کمتر، کاهش میزان مواد فرهنگی در سبد مصرف خانوار را می‌توان ازجمله پیامدهای مستقیم آن برشمرد.

جدول ۳ـ ۳۱ برخورداری از برنامه‌های فرهنگی و هنری به نسبت هزار نفر جمعیت استان خوزستان در ۱۳۸۸ ـ ۱۳۹۷

سال	جمعیت	تعداد	نسبت به‌ازای هر هزار نفر جمعیت	بازدیدکننده	نسبت به جمعیت هزار نفر
۸۸	۴۲۷۴۹۷۹	۲۱۵	۰/۰۵	۱۱۰۹۴۳۹	۲۵۹
۸۹	۴۲۷۴۹۷۹	۱۲۱	۰/۰۲۸	۹۹۶۱۹۵	۲۳۳
۹۰	۴۵۳۱۷۳۰	۱۵۶	۰/۰۳۴	۱۰۴۳۹۵۰	۲۳۰
۹۱	۴۵۳۱۷۳۰	۱۶۰	۰/۰۳۵	۱۰۵۳۷۵۰	۲۳۲
۹۲	۴۵۳۱۷۳۰	۲۶۴	۰/۰۵۸	۱۴۵۵۳۴۴	۳۲۱
۹۳	۴۵۳۱۷۳۰	۰	۰	۰	۰
۹۴	۴۵۳۱۷۳۰	۱۵۹	۰/۰۳۵	۲۹۶۳۶۵	۶۵
۹۵	۴۷۱۰۵۰۹	۲۵۵	۰/۰۵۴	۱۹۱۴۰۵	۴۰
۹۶	۴۷۱۰۵۰۹	۴۲۸	۰/۰۹	۳۶۷۱۶۸	۷۷
۹۷	۴۷۱۰۵۰۹	۲۷۰	۰۵۷	۳۶۳۴۶۱	۷۷

منبع: سالنامهٔ آماری استان خوزستان در طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۷

برنامه‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری با هدف اشاعه و ترویج فرهنگ و هنر و ایجاد دسترسی برای همگان برگزار می‌شوند. نگاهی به وضعیت برنامه‌ها و نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری برگزارشده در استان خوزستان طی ده سال گذشته نشان می‌دهد که از نظر تعداد هرچند شاهد افزایش نسبی در سال ۱۳۹۷ در مقایسه با سال ۱۳۸۸ بوده‌ایم، لیکن از نظر تعداد در مقایسه با سال ۱۳۹۶ کاهش محسوس و چشمگیری دارد. ضمن اینکه از نظر نسبت بازدیدکنندگان به هزار نفر جمعیت کاهش محسوسی مشاهده می‌شود. با توجه به داده‌های جدول می‌توان گفت که علی‌رغم افزایش در تعداد برنامه‌ها و نمایشگاه‌های برگزارشده، لیکن استقبال خوبی از برنامه‌های اجراشدهٔ فرهنگی و هنری نشده است.

بخش چهارم:
تجزیه‌وتحلیل داده‌ها

مقدمه

تجزیه‌وتحلیل به‌عنوان فرایندی از روش علمی، یکی از پایه‌های اساسی هر روش تحقیقی به‌شمار می‌رود. تجزیه‌وتحلیل روشی است که با کمک آن، داده‌هایی که از طریق به‌کارگیری ابزارهای جمع‌آوری، فراهم آمده‌اند خلاصه، کدبندی، دسته‌بندی و درنهایت پردازش می‌شوند تا زمینهٔ برقراری انواع تحلیل‌ها و ارتباط بین این داده‌ها، به‌منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق، فراهم آید. در این فصل اطلاعات گردآوری‌شده از نمونهٔ آماری تحقیق مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفته و به نتیجه‌گیری آماری پرداخته شده است. داده‌های حاصل از این تحقیق با استفاده از نرم‌افزار FAHP تجزیه‌وتحلیل شده و گزارش تحقیق در قالب تحلیل‌های توصیفی و استنباطی، ارائه می‌شود. در بخش اول، توصیفی از مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان ارائه شده است. در بخش دوم به تجزیه‌وتحلیل پاسخ‌های ارائه‌شده به قسمت‌های مختلف پرسشنامه پرداخته شده است.

تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی

در این قسمت از گزارش تحقیق با استفاده از جداول و نمودارها به تجزیه‌وتحلیل توصیفی داده‌ها پرداخته می‌شود. لازم به ذکر است که برای تهیهٔ محتوای جداول از نرم‌افزارهای اکسل استفاده شده است.

میزان تحصیلات پاسخ‌دهندگان

جدول ۴ ـ ۱: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب میزان تحصیلات

ردیف	میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
۱	دیپلم	۱	۵/۹
۲	کاردانی	۱	۵/۹
۳	کارشناسی	۷	۴۱/۲
۴	کارشناسی ارشد	۵	۲۹/۴
۵	دکتری	۳	۱۷/۶
جمع		۱۷	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۴ ـ ۱ نشان داده شده است، میزان تحصیلات ۷ نفر (۴۱/۲ درصد) کارشناسی، ۵ نفر (۲۹/۴ درصد) کارشناسی ارشد و ۳ نفر (۱۷/۶ درصد) نیز دکتری بوده‌اند. از بین خبرگان که به‌عنوان هنرمند بودند ۲ نفر نیز دارای تحصیلات دیپلم و فوق دیپلم بودند.

میزان سن پاسخ‌دهندگان

جدول ۴ ـ ۲: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب سن

ردیف	سن	فراوانی	درصد
۱	کمتر از ۳۰ سال	۲	۱۱/۷۷
۲	۳۱ تا ۴۰ سال	۲	۱۱/۷۷
۳	۴۱ تا ۵۰ سال	۹	۵۲/۹۴
۴	۵۱ سال و بیشتر	۴	۲۳/۵۲
جمع		۱۷	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۴ ـ ۲ نشان داده شده است، سن ۱۱/۷۷ درصد (۴ نفر) کمتر از ۳۰ سال، ۱۱/۷۷ درصد (۲ نفر) ۳۱ تا ۴۰ سال، ۵۲/۹۴ درصد (۹ نفر) ۴۱ تا ۵۰ سال و ۲۳/۵۲ درصد (۴ نفر) ۵۱ سال و بیشتر بوده است.

سابقه و زمینهٔ فعالیت در حوزهٔ فرهنگ و هنر پاسخ‌دهندگان

جدول ۴ـ ۳: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب سابقه فعالیت

ردیف	سابقه	فراوانی	درصد
۱	کمتر از ۱۰ سال	۳	۱۷/۶۵
۲	۱۱ تا ۱۵سال	۸	۴۷/۰۵
۳	۱۶ تا ۲۰ سال	۳	۱۷/۶۵
۴	۲۱ تا ۳۰ سال	۳	۱۷/۶۵
جمع		۱۷	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۴ـ۳ نشان داده شده است، طیف سابقهٔ فعالیت در بخش فرهنگ و هنر ۱۷/۶۵ درصد (۳ نفر) کمتر از ده سال، ۱۷/۶۵ درصد (۳ نفر) بین ۱۶ تا ۲۰ سال، ۱۷/۶۵ درصد (۳ نفر) بین ۲۱ تا ۳۰ سال سابقهٔ فعالیت فرهنگی و هنری داشته‌اند. لیکن بیشترین تعداد ۸ نفر (۴۷/۰۵ درصد) بین ۱۱ تا ۱۵ سال سابقهٔ فعالیت فرهنگی و هنری داشته‌اند.

جدول ۴ـ ۴: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب زمینهٔ فعالیت

ردیف	زمینهٔ فعالیت	فراوانی	درصد
۱	علوم قرآن و سبک زندگی اسلامی	۳	۱۷/۶۵
۲	شعر و ادب و نویسندگی	۳	۱۷/۶۵
۳	طراحی، نقاشی و خوشنویسی	۳	۱۷/۶۵
۴	تئاتر و نمایش	۳	۱۷/۶۵
۵	زمینهٔ مدیریت فرهنگی	۵	۲۹/۴
جمع		۱۷	۱۰۰

براساس داده‌های جدول ۴ـ ۴ تعداد ۳ نفر (۱۷/۶۵ درصد) خبرگان شرکت‌کننده در زمینهٔ علوم قرآنی و سبک زندگی اسلامی، تعداد ۳ نفر (۱۷/۶۵ درصد) در زمینهٔ شعر و ادب و نویسندگی، تعداد ۳ نفر (۱۷/۶۵ درصد) در زمینهٔ طراحی، نقاشی و خوشنویسی،

تعداد ۳ نفر (۱۷/۶۵ درصد) در زمینهٔ تئاتر و نمایش و تعداد ۵ نفر (۲۹/۴ درصد) در زمینهٔ مدیریت فرهنگی فعالیت داشتند.

وابستگی جنسیت

جدول ۴ ـ ۵: توزیع فراوانی پاسخ‌دهندگان برحسب جنسیت

ردیف	سابقه	فراوانی	درصد
۱	مرد	۱۵	۸۸/۲
۲	زن	۲	۱۱/۸
جمع		۱۷	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول ۴ ـ ۵ آمده است ۲ نفر از خبرگان (۱۱/۸ درصد) زن و ۱۵ نفر (۸۸/۲ درصد) مرد بوده‌اند.

بعد از توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در ادامه به تجزیه‌وتحلیل داده‌های حاصله از پرسشنامه‌های زوجی با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی پرداخته شد.

اولویت‌بندی و وزن‌دهی مؤلفه‌ها

در علم تصمیم‌گیری که در آن انتخاب یک راهکار از بین راهکارهای موجود و یا اولویت‌بندی راهکارها مطرح است، چند سالی است که روش‌های تصمیم‌گیری با شاخص‌های چندگانه «MADM» جای خود را باز کرده‌اند. از این میان روش تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) بیش از سایر روش‌ها در علوم مورد استفاده قرار گرفته است. فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی یکی از معروف‌ترین فنون تصمیم‌گیری چندمنظوره است که اولین‌بار توسط توماس ال. ساعتی عراقی‌الاصل در دههٔ ۱۹۷۰ ابداع گردید. فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی منعکس‌کنندهٔ رفتار طبیعی و تفکر انسانی است. این تکنیک، مسائل پیچیده را براساس آثار متقابل آن‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد و آن‌ها را به شکلی ساده تبدیل کرده به حل آن می‌پردازد. فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی در هنگامی که عمل تصمیم‌گیری با چند گزینهٔ رقیب و معیار تصمیم‌گیری روبه‌روست می‌تواند استفاده گردد. معیارهای مطرح‌شده می‌تواند کمّی و کیفی باشند. اساس این روش تصمیم‌گیری بر مقایسات زوجی نهفته است. تصمیم‌گیرنده با فرآهم‌آوردن درخت سلسله‌مراتبی تصمیم آغاز می‌کند. درخت سلسله‌مراتب تصمیم، عوامل مورد مقایسه و گزینه‌های رقیب مورد ارزیابی در تصمیم را نشان می‌دهد. سپس یکسری مقایسات زوجی انجام می‌گیرد. این مقایسات وزن هریک از

فاکتورها را در راستای گزینه‌های رقیب مورد ارزیابی در تصمیم را نشان می‌دهد. درنهایت منطق فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی به‌گونه‌ای ماتریس‌های حاصل از مقایسات زوجی را با یکدیگر تلفیق می‌سازد که تصمیم بهینه حاصل آید.

مراحل روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی در علم تصمیم‌گیری که در آن انتخاب یک راهکار از بین راهکارهای موجود و یا اولویت‌بندی راهکارها مطرح است، مراحل روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی به شرح زیر است:

مرحلهٔ ۱: رسم نمودار سلسله‌مراتبی

مرحلهٔ ۲: تعریف اعداد فازی به‌منظور انجام مقایسات زوجی

مرحلهٔ ۳: تشکیل ماتریس مقایسات زوجی

مرحلهٔ ۴: محاسبهٔ Si برای هریک از سطرهای ماتریس مقایسهٔ زوجی

اگر اعداد فازی به‌صورت مثلثی باشد، به‌صورت زیر نشان داده می‌شود. در این صورت:

$$s_i = \sum_{j=1}^{m} M_{gi}^{j} \times \left[\sum_{i=1}^{n}\sum_{j=1}^{m} M_{gi}^{j}\right]^{-1}$$

$$\sum_{j=1}^{m} M_{gi}^{j} = \left(\sum_{j=1}^{m} l_j, \sum_{j=1}^{m} m_j, \sum_{j=1}^{m} u_j\right)$$

$$\sum_{i=1}^{n}\sum_{j=1}^{m} \mathrm{M}_{gi}^{j} = \left(\sum_{i=1}^{m} l_j, \sum_{i=1}^{n} m_i, \sum_{i=1}^{n} u_i\right)$$

$$\left[\sum_{i=1}^{n}\sum_{j=1}^{m} \mathrm{M}_{gi}^{j}\right]^{-1} = \left(\frac{1}{\sum_{i=1}^{n} u_i}, \frac{1}{\sum_{i=1}^{n} m_i}, \frac{1}{\sum_{i=1}^{n} l_i}\right)$$

مرحلهٔ ۵: محاسبهٔ درجهٔ بزرگی Si نسبت به همدیگر

$$V(M_2>M_1)=hgr(M_1\cap M_2)=\mu_{M_2}(d)=\begin{cases} 1 & if\ m_2 \geq m_1 \\ 0 & if\ l_1 \geq u_2 \\ \frac{(l_1-u_2)}{(m_2-u_2)-(m_1-l_1)} & otherwise \end{cases}$$

مرحلهٔ ۶: محاسبهٔ وزن معیارها و گزینه‌ها در ماتریس مقایسات زوجی

مرحله ۷: محاسبهٔ وزن بردار نهایی

مرحله ۱ : رسم نمودار سلسله‌مراتبی (درختوارهٔ تصمیم)

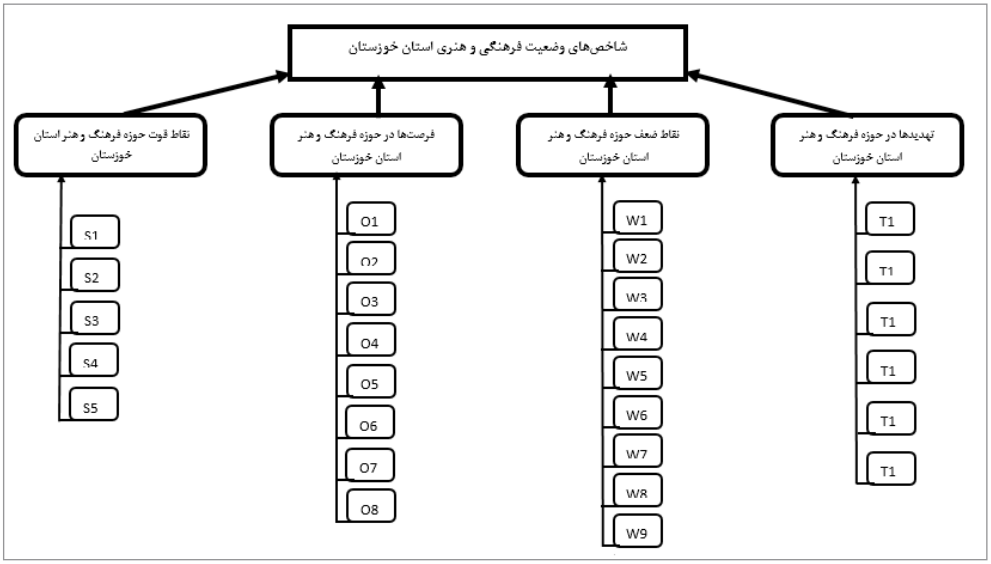

نمودار ۴ـ ۱ درختوارهٔ سلسله‌مراتبی تصمیم با توجه معیارهای وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان و شاخص‌ها.

همچنان که در نمودار ۴ـ۱ مشاهده می‌شود درختوارهٔ تصمیم جهت تحلیل سلسله‌مراتبی با توجه به ابعاد و معیارهای چهارگانهٔ نقاط قوت (۵ شاخصه با کد S۱ تا S۵)، فرصت‌ها (۸ شاخصه با کد O۱ تا O۸)، نقاط ضعف (۹ شاخصه با کد W۱ تا W۹) و تهدیدها (۶ شاخصه با کد T۱ تا T۶) را شامل می‌شود.

مرحلهٔ دوم: تعریف اعداد فازی به‌منظور انجام مقایسات زوجی

جدول ۴ ـ ۶: ارزش‌گذاری شاخص‌ها نسبت به هم

ترجیحات (قضاوت شفاهی)	مقدار عددی	مقیاس فازی مثلثی	معادل فازی معکوس
کاملا مرجح یا کاملا مهم تر یا کاملا مطلوب‌تر	۹	(۱۰و۹و۸)	(۰/۱و۰/۱۱۱و۰/۱۲۵)
بینابین	۸	(۹و۸و۷)	(۰/۱۱۱و۰/۱۲۵و۰/۱۴۲)
ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت خیلی قوی	۷	(۸و۷و۶)	(۰/۱۲۵و۰/۱۴۲و۰/۱۶۶)
بینابین	۶	(۷و۶و۵)	(۰/۱۴۲و۰/۱۶۶و۰/۲)
ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت قوی	۵	(۶و۵و۴)	(۰/۱۶۶و۰/۲و۰/۲۵)
بینابین	۴	(۵و۴و۳)	(۰/۲و۰/۲۵و۰/۳۳۳)
کمی مرجح یا کمی مهم‌تر یا کمی مطلوب‌تر	۳	(۴و۳و۲)	(۰/۲۵و۰/۳۳۳و۰/۵)
بینابین	۲	(۳و۲و۱)	(۰/۳۳۳و۰/۵و۱)
ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت یکسان	۱	(۱و۱و۱)	(۱و۱و۱)

مرحلهٔ ۳: تشکیل ماتریس مقایسات زوجی

مرحلهٔ ۴: محاسبهٔ Si برای هریک از سطرهای ماتریس مقایسهٔ زوجی

مرحلهٔ ۵: محاسبهٔ درجهٔ بزرگی Siها نسبت به همدیگر

مرحلهٔ ۶: محاسبهٔ وزن معیارها و گزینه‌ها در ماتریس مقایسات زوجی

در ادامه مراحل ۳ تا ۶ اجرا شده است:

برای تشکیل ماتریس مقایسات زوجی اول جهت تجمیع نظرات خبرگان، از مقایسات زوجی پاسخ‌دهندگان میانگین هندسی گرفته شد.

محاسبه میانگین معیارهای مختلف

جدول ۴ـ ۷: میانگین مقایسات زوجی شاخصه‌های معیار نقاط قوت

نقاط قوت	وجود امکانات و تسهیلات لازم جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی	همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ	حمایت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان	گرایش به سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی در بین مردم استان	$\sum_{j=1}^{m} M_{gi}^{j}$
وجود امکانات و تسهیلات لازم جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی	(۱ و۱ و۱)	(۱/۰۹ و۰/۷۸ و۰/۵۷)	(۰/۹۲ و۰/۶۶ و۰/۵۰)	(۱/۲۳ و۰/۸۸ و۰/۶۴)	(۰/۸۲ و۰/۵۸ و۰/۴۳)	(۶/۰۴ و۴/۶۱ و۳/۶۵)
همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ	(۱/۷۳ و۱/۲۶ و۰/۹۰)	(۱ و۱ و۱)	(۱/۳۶ و۰/۹۷ و۰/۶۹)	(۱/۲۷ و۰/۹۶ و۰/۷۱)	(۰/۸۳ و۰/۶۰ و۰/۴۶)	(۷/۹۴ و۶/۰۷ و۴/۶۹)
حمایت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	(۱/۹۸ و۱/۵۰ و۱/۰۸)	(۱/۴۳ و۱/۰۳ و۰/۷۳)	(۱ و۱ و۱)	(۱/۷۷ و۱/۲۵ و۰/۸۷)	(۱/۲۰ و۰/۸۵ و۰/۶۱)	(۸/۶۴ و۶/۵۱ و۴/۹۱)
وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان	(۱/۵۶ و۱/۱۳ و۰/۸۰۷)	(۱/۴۰ و۱/۰۳ و۰/۷۸)	(۱/۱۴ و۰/۷۹ و۰/۵۶)	(۱ و۱ و۱)	(۱/۲۴ و۰/۹۴ و۰/۷۳)	(۷/۷۷ و۵/۹۶ و۴/۶۷)
گرایش به سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی در بین مردم استان	(۲/۳۱ و۱/۷۰ و۱/۲۰۵)	(۲/۱۶ و۱/۶۴ و۱/۱۹)	(۱/۶۳ و۱/۱۷ و۰/۸۳)	(۱/۸۲ و۱/۳۷ و۰/۹۹)	(۱ و۱ و۱)	(۱۰/۸۷ و۸/۳۳ و۶/۲۹)

جدول ۴ـ ۸ محاسبهٔ Si برای شاخصه‌های معیار نقاط قوت

نقاط قوت	بسط مرکب فازی (Si)	درجهٔ ارجحیت Si بر Sk					درجهٔ ارجحیت	نرمال‌سازی ارجحیت‌ها	اولویت
وجود امکانات و تسهیلات لازم جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی	(۰/۲۰۹و۰/۱۲۲و۰/۰۷۴)	۰/۷۴۵	۰/۶۸۴	۰/۷۶۱	۰/۴۵۱	۰/۷۵۰	۰/۴۵۱	۰/۱۰۳	۵
همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ	(۰/۲۷۵و۰/۶۱و۰/۰۹۵)	۱	۰/۹۳۸	۱	۰/۷۱۰	۱	۰/۷۱۰	۰/۱۶۳۷	۳
حمایت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	(۰/۲۹۹و۰/۱۷۴و۰/۰۹۹)	۱	۱	۱	۰/۷۷۹	۱	۰/۷۷۹	۰/۱۷۹	۲
وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان	(۰/۲۶۹و۰/۱۵۸و۰/۰۹۴)	۱	۰/۹۸۲	۰/۹۲	۰/۶۹۱	۰/۹۸۷	۰/۶۹۱	۰/۱۵۹	۴
گرایش به سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی در بین مردم استان	(۰/۳۷۶و۰/۲۲۲و۰/۱۲۷)	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۲۳۰۵	۱

با توجه به نتایج جدول ۴ ـ ۸ زیرعامل «گرایش به سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی در بین مردم استان» در بین عوامل مربوط به نقاط قوت بخش فرهنگ و هنر خوزستان وضعیت بهتری داشته است و در رتبهٔ نخست قرار دارد. این مسئله نشان می‌دهد که توجه به برنامه‌های فرهنگی و هنری با ماهیت سبک زندگی اسلامی توانسته است در نهادینه‌کردن این مسئله مهم در بین مردم مؤثر واقع شود. این درحالی است که زیرعامل «وجود امکانات و تسهیلات لازم جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی» پایین‌ترین رتبه را دارد و نشان می‌دهد که در بخش توسعهٔ امکانات و زیرساخت‌های حوزهٔ فرهنگ و هنر وضعیت چندان مطلوب نیست و لازم است حوزه‌های دخیل در امر فرهنگ و هنر و سازمان‌های متولی آن در استان بایستی به این مقوله بیش‌ازپیش توجه کنند و با توسعهٔ زیرساخت‌ها شرایط لازم را برای انجام فعالیت‌های فرهنگی و هنری تسهیل کنند. همچنین زیرعامل‌های «حمایت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری»، «همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ»، «وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان» به ترتیب در رتبهٔ دو تا چهارم قرار گرفتند. نکتهٔ حائز اهمیت اینکه هرچند تمامی پنج زیرعامل در زمرهٔ نقاط قوت حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان قرار دارند، لیکن سیاست‌گذاران حوزهٔ فرهنگ و هنر استان بایستی نسبت به تقویت آن در بخش حمایت از فعالیت‌های فرهنگی و هنری، توسعهٔ همکاری بین‌بخشی و فرابخشی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ و هنر و البته توجه بیشتر به ایجاد انجمن‌های تخصصی فرهنگی و هنری برنامه‌ریزی کنند.

جدول ۴ـ ۹: میانگین مقایسات زوجی شاخصه‌های معیار تهدیدات

تهدیدات	ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و گرایش به آن‌ها در بین خانواده‌ها	تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف	بی‌انگیزگی و بی‌اعتمادی بین فعالان حوزهٔ فرهنگو هنر به دلیل کم‌توجهی به شایستگی‌های فرهنگی و هنری بومی استان	عدم وجود نگاه یکسان و برابر به فعالیت‌های فرهنگی و هنری کل استان و یکسونگری و توجه بیشتر به مرکز استان	استقبال کم جامعه از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	نبود انسجام و وجود یک پراکندگی در فعالیت‌های فرهنگی و هنری توسط فعالان این حوزه و کمبود روحیهٔ همکاری	$\sum_{j=1}^{m} M_{gi}^{j}$
ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و گرایش به آن‌ها در بین خانواده‌ها	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۰۹ و ۰/۷۸۹ و ۰/۵۷۸)	(۰/۸۴ و ۰/۶۰۸ و ۰/۴۶)	(۰/۸۰ و ۰/۵۷ و ۰/۴۳)	(۱/۴۱ و ۰/۹۹ و ۰/۶۹)	(۱/۳۹ و ۱/۰۲ و ۰/۷۴)	(۶/۵۵ و ۴/۹۹ و ۳/۹۰)
تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف	(۱/۷۳ و ۱/۲۶ و ۰/۹۰)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۱۵ و ۰/۸۲ و ۰/۵۹۸)	(۰/۸۵ و ۰/۶۳ و ۰/۴۸)	(۱/۳۲ و ۰/۹۷ و ۰/۷۱۸)	(۱/۴۳ و ۱/۰۵ و ۰/۷۶)	(۷/۵۰ و ۵/۷۵ و ۴/۴۷)
بی‌انگیزگی و بی‌اعتمادی بین فعالان حوزهٔ فرهنگ و هنر به دلیل کم‌توجهی به شایستگی‌های فرهنگی و هنری بومی استان	(۲/۱۷ و ۱/۶۴ و ۱/۱۸)	(۱/۶۷ و ۱/۲۱ و ۰/۸۶)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۷۷ و ۱/۲۵ و ۰/۸۷)	(۱/۹۰ و ۱/۳۹ و ۰/۹۹)	(۱/۴۸ و ۱/۰۴ و ۰/۷۲)	(۱۰ و ۷/۵۴ و ۵/۶۵)
عدم وجود نگاه یکسان و برابر به فعالیت‌های فرهنگی و هنری و یکسونگری و توجه بیشتر به مرکز استان	(۲/۲۹ و ۱/۷۲ و ۱/۲۴)	(۲/۰۵ و ۱/۵۸ و ۱/۱۷)	(۱/۱۴ و ۰/۷۹ و ۰/۵۶)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۹۶ و ۱/۵۲ و ۱/۱۸)	(۱/۵۴ و ۱/۱۳ و ۰/۸۵)	(۱۰/۰۱ و ۷/۷۷ و ۶/۰۲)
استقبال کم جامعه از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	(۱/۴۴ و ۱/۰۰۳ و ۰/۷۰)	(۱/۳۹ و ۱/۰۲ و ۰/۷۵)	(۱/۰۰۴ و ۰/۷۱۸ و ۰/۵۲۵)	(۰/۹۸ و ۰/۷۴۹ و ۰/۵۷)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۴۲ و ۱/۰۶ و ۰/۷۷)	(۷/۲۴ و ۵/۵۵ و ۴/۳۳)
نبود انسجام و وجود یک پراکندگی در فعالیت‌های فرهنگی و هنری توسط فعالان این حوزه و کمبود روحیهٔ همکاری	(۱/۳۴ و ۰/۹۸ و ۰/۷۱۷)	(۱/۳۰ و ۰/۹۴ و ۰/۶۹)	(۱/۳۷ و ۰/۹۶ و ۰/۶۷)	(۱/۱۷ و ۰/۸۷۷ و ۰/۶۴۶)	(۱/۲۸ و ۰/۹۴ و ۰/۷۰)	(۱ و ۱ و ۱)	(۷/۴۷ و ۵/۷۰ و ۴/۴۳)

۴ ـ ۱۰: محاسبهٔ Si برای شاخصه‌های تهدیدات

تهدیدات	بسط مرکب فازی (Si)	درجهٔ ارجحیت Si بر Sk					درجهٔ ارجحیت	نرمال‌سازی ارجحیت‌ها	اولویت
ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و گرایش به آن‌ها در بین خانواده‌ها	(۰/۲۲۷و۰/۱۳۳و۰/۰۸)	۰/۸۶۹	۰/۶۲۰	۰/۵۸۲	۰/۹۰۲	۰/۸۷۷	۰/۵۸۲	۰/۱۲۴۸	۶
تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف	(۰/۲۶و۰/۱۵۴و۰/۰۹)	۱	۰/۷۵	۰/۷۱۶	۱	۱	۰/۷۱۶	۰/۱۵۳۶	۳
بی‌انگیزگی و بی‌اعتمادی بین فعالان حوزهٔ فرهنگ و هنر به دلیل کم‌توجهی به شایستگی‌های فرهنگی و هنری بومی استان	(۰/۳۴و۰/۲۰۲و۰/۱۱۵)	۱	۱	۰/۹۷۳	۱	۱	۰/۹۷۳	۰/۲۰۸۶	۲
عدم وجود نگاه یکسان و برابر به فعالیت‌های فرهنگی و هنری کل استان و یکسونگری و توجه بیشتر به مرکز استان	(۰/۳۴۷و۰/۲۰۸و۰/۱۲۳)	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۲۱۴۴	۱
استقبال کم جامعه از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	(۰/۲۵۱و۰/۱۴۸و۰/۰۸۸)	۱	۰/۹۶۸	۰/۷۱۷	۰/۹۷۵	۰/۹۷۵	۰/۶۸۲	۰/۱۴۶۳	۵
نبود انسجام و وجود یک پراکندگی در فعالیت‌های فرهنگی و هنری توسط فعالان این حوزه و کمبود روحیهٔ همکاری	(۰/۲۵۹و۰/۱۵۲و۰/۰۹)	۱	۰/۹۹۲	۰/۷۴۴	۱	۱	۰/۷۱۰	۰/۱۵۲۳	۴

با توجه به نتایج جدول ۴ـ ۱۰، زیرعامل «عدم وجود نگاه یکسان و برابر به فعالیت‌های فرهنگی و هنری کل استان و یکسونگری و توجه بیشتر به مرکز استان» رتبهٔ بالاتر را به خود اختصاص داده است که نشان‌دهندهٔ کم‌توجهی به بخش فرهنگ و هنر به‌ویژه در سایر شهرستان‌های استان می‌باشد. با توجه به اینکه استان خوزستان دارای تنوع قومی می‌باشد که در مناطق مختلف استان سکونت دارند و دارای الگوها و باورهای غنی فرهنگی می‌باشند، به نظر می‌رسد کم‌توجهی در این حوزه تبعات ناگواری را درپی داشته باشد. چراکه با توسعهٔ ارتباطات و تبلیغ گستردهٔ فرهنگ غربی به‌واسطهٔ آن، کم‌توجهی به فرهنگ بومی و خرده‌فرهنگ‌ها از یک‌سو بیگانگی نسل آینده نسبت به داشته‌های فرهنگی خود را سبب خواهد شد و از دیگرسو، فضای فکری مناسبی جهت استقبال از فرهنگ و الگوهای فرهنگی بیگانه را فراهم خواهد ساخت. همچنین، زیرعامل «ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و گرایش به آن‌ها در بین خانواده‌ها» رتبهٔ پایین‌تری گرفته است که از دو جهت قابل تبیین است. نخست اینکه هنوز فرهنگی بومی و ملی مقاومت خود را در برابر فرهنگ‌های بیگانه و مهاجم تا حدودی حفظ کرده است. دوم، اینکه ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و استقبال خانواده‌ها از آن‌ها هرچند رتبهٔ پایینی دارد، لیکن به‌عنوان یک تهدید مطرح هست و این مسئله ایجاب می‌کند برنامه‌ریزی لازم در راستای تقویت باورهای فرهنگی بومی انجام گیرد. ضمن اینکه، زیرعامل‌های «بی‌انگیزگی و بی‌اعتمادی بین فعالان حوزهٔ فرهنگ و هنر به دلیل کم‌توجهی به شایستگی‌های فرهنگی و هنری بومی استان»، «تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف»، «نبود انسجام و وجود یک پراکندگی در فعالیت‌های فرهنگی و هنری توسط فعالان این حوزه و کمبود روحیهٔ همکاری» و «استقبال کم جامعه از فعالیت‌های فرهنگی و هنری» به ترتیب در رتبهٔ دو تا پنجم تهدیدهای حوزهٔ فرهنگ و هنر استان قرار گرفتند.

جدول ۴ـ ۱۱: میانگین مقایسات زوجی شاخصه‌های فرصت‌ها

فرصت‌ها	پایبندی مردم به آداب‌ورسوم و سنت‌های دیرین	تنوع باورها و الگوهای فرهنگی در استان	تغییر مثبت در نگرش‌های نسل جوان به فرهنگ و هنر	وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان	حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان	وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان	تنوع زبان و گویش‌ها در استان	استقبال مردم از برنامه‌های فرهنگی و هنری با ماهیت دینی	$\sum_{i=1}^{m} M_{gi}^{i}$
پایبندی مردم به آداب‌ورسوم و سنت‌های دیرین	(۱ و ۱)	(۱/۲۰ و۰/۶۹۴ و۰/۶۵۸)	(۱/۱۴ و۰/۸۲ و۰/۶۰)	(۰/۵۲۹ و۰/۳۹ و۰/۳۰۳)	(۰/۹۴ و۰/۶۶ و۰/۴۹)	(۱/۰۲ و۰/۷۷ و۰/۵۹)	(۰/۶۶۲ و۰/۴۹۸ و۰/۳۷۹)	(۰/۹۸۸ و۰/۷۳ و۰/۵۲)	(۹/۷۲ و۷/۱۷ و۵/۷۳)
تنوع باورها و الگوهای فرهنگی در استان	(۱/۵۲ و۱/۴۴ و۰/۸۳)	(۱ و ۱)	(۱/۱۲ و۰/۸۱ و۰/۶۰)	(۰/۵۲۱ و۰/۳۹ و۰/۳۰۱)	(۰/۸۹ و۰/۶۴ و۰/۴۷)	(۱/۰۱ و۰/۷۵ و۰/۵۶)	(۰/۶۵۶ و۱ و۰/۴۹ و۰/۳۷۴)	(۱/۰۱ و۰/۷۳ و۰/۵۴)	(۹/۹۴ و۷/۸۵ و۵/۸۸)
تغییر مثبت در نگرش نسل جوان به فرهنگ و هنر	(۱/۶۶ و۱/۲۱۲ و۰/۸۷)	(۱/۶۶ و۱/۲۳ و۰/۸۸)	(۱ و ۱)	(۱/۰۵ و۰/۷۷ و۰/۵۶)	(۱/۲۶ و۰/۹۳ و۰/۶۹)	(۱/۲۵ و۰/۹۳ و۰/۶۸)	(۱/۱۴۸ و۰/۸۵۳ و۰/۶۳۶)	(۱/۴۸ و۱/۰۹ و۰/۸)	(۱۳/۴۴ و۱۰/۱۶ و۷/۶۹)
وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان	(۳/۳۰ و۲/۵۵ و۱/۸۹)	(۳/۳۲ و۲/۵۵ و۱/۹۰۴)	(۱/۷۸ و۱/۲۹ و۰/۹۵)	(۱ و ۱)	(۲/۱۵ و۱/۵۹ و۱/۱۷)	(۱/۶۸ و۱/۲۳ و۰/۹۰۱)	(۱/۴۹۲ و۱/۰۶۶ و۰/۷۵۵)	(۲/۷۶ و۲/۰۵ و۱/۴۶)	(۲۱/۸۷ و۱۶/۶۲ و۱۲/۴۷)
حساسیت مردم به سرمایه‌های فرهنگی و هنری استان	(۲/۰۳۶ و۱/۵۱ و۱/۰۶)	(۲/۱۰۲ و۱/۵۶۱ و۱/۱۱۷)	(۱/۴۴ و۱/۰۶ و۰/۷۸)	(۰/۸۵ و۰/۶۲ و۰/۴۶)	(۱ و ۱)	(۱/۱۳ و۰/۸۳۷ و۰/۶۲۴)	(۱/۱۵ و۰/۸۷۳ و۰/۶۵۸)	(۲/۲۵ و۱/۶۹ و۱/۲۴)	(۱۶/۷۱ و۱۲/۷۶ و۹/۶۰)
وجود اقوام ساکن در جای جای استان	(۱/۶۸ و۱/۲۹ و۰/۹۸)	(۱/۷۷ و۱/۳۲ و۰/۹۸)	(۱/۴۵ و۱/۰۷ و۰/۷۹)	(۱/۱۱ و۰/۸۱۱ و۰/۵۹)	(۱/۶۰ و۱/۱۹ و۰/۸۸)	(۱ و ۱)	(۰/۹۹۳ و۰/۷۰۹ و۰/۵۳)	(۱/۹۲ و۱/۴۵ و۱/۰۹)	(۱۴/۴۹ و۱۰/۹۶ و۸/۳۸)
تنوع زبان و گویش‌ها در استان	(۲/۶۴ و۲/۰۱ و۱/۵۱)	(۲/۶۷ و۲/۰۳ و۱/۵۲)	(۱/۵۷ و۱/۱۷ و۰/۸۷)	(۱/۲۹ و۰/۹۳ و۰/۶۷)	(۱/۵۲ و۱/۱۴ و۰/۸۶)	(۱/۸۸ و۱/۴۱ و۱/۰۰۸)	(۱ و ۱)	(۱/۸۷ و۱/۳۸ و۱/۰۱)	(۱۸/۱۸ و۱۳/۸۵ و۱۰/۴۹)
استقبال مردم از برنامه‌های فرهنگی و هنری با ماهیت دینی	(۱/۸۹ و۱/۳۶ و۱/۰۱)	(۱/۸۲ و۱/۳۶ و۰/۹۸)	(۱/۲۵ و۰/۹۱ و۰/۶۷)	(۰/۶۸ و۰/۴۸ و۰/۳۶)	(۰/۸ و۰/۵۸ و۰/۴۴)	(۰/۹۱ و۰/۶۸ و۰/۵۲)	(۰/۹۸ و۰/۷۲ و۰/۵۳)	(۱ و ۱)	(۱۱/۹۳ و۹/۰۴ و۶/۹۳)

جدول ۴ ـ ۱۲: محاسبه Si برای شاخصه‌های فرصت‌ها

فرصت‌ها	درجهٔ ارجحیت Si بر Sk											درجهٔ ارجحیت	نرمال‌سازی ارجحیت‌ها	بسط مرکب فازی (Si)	اولویت
پایبندی مردم به آداب‌ورسوم و سنتهای دیرین	۰/۹۲۴	۰/۶۹۹	۰/۲۶	۰/۴۹	۰/۶۲	۰/۴۱	۰/۸۰	۰/۶۹	۰/۸۳	۰/۲۶	۰/۰۴۵	(۰/۱۱۹و۰/۰۶۷و۰/۰۴۱)	۸
تنوع باورها و الگوهای فرهنگی در استان	۱	۰/۷۵	۰/۲۹	۰/۵۴	۰/۶۸	۰/۴۶	۰/۸۶	۰/۷۵	۰/۹۰	۰/۲۹۲	۰/۰۵۰۶	(۰/۱۲۲و۰/۰۷۳و۰/۰۴۲)	۷
تغییر مثبت در نگرش‌های نسل جوان به فرهنگ و هنر	۱	۱	۰/۵۶	۰/۷۹	۰/۹۳	۰/۷۲	۱	۰/۹۹	۱	۰/۵۶۰	۰/۰۹۶۹	(۰/۱۶۵و۰/۰۹۵و۰/۰۵۴)	۵
وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۱۷۳	(۰/۲۶۸و۰/۱۵۵و۰/۰۸۸)	۱
حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان	۱	۱	۱	۰/۷۶۴	۱	۰/۹۲	۱	۱	۱	۰/۷۶۴	۰/۱۳۲	(۰/۲۰۵و۰/۱۱۹و۰/۰۶۸)	۳
وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان	۱	۱	۱	۰/۶۲۹	۰/۸۶۸	۰/۷۹۴	۱	۱	۱	۰/۶۲۹	۰/۱۰۸۹	(۰/۱۷۸و۰/۱۰۲و۰/۰۵۹)	۴
تنوع زبان و گویش‌ها در استان	۱	۱	۱	۰/۸۴	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۸۴	۰/۱۴۵۳	(۰/۲۲۳و۰/۱۲۹و۰/۰۷۴)	۲
استقبال مردم از برنامه فرهنگی و هنری با ماهیت دینی	۱	۱	۰/۸۹۸	۰/۴۵۱	۰/۶۹۳	۰/۸۲۹	۰/۶۱۶	۰/۸۹	۱	۰/۴۵۱	۰/۰۷۸۱	(۰/۱۴۶و۰/۰۸۴و۰/۰۴۹)	۶

با توجه به نتایج جدول ۴ ـ ۱۲ زیرعامل «وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان» رتبهٔ نخست فرصت‌های مربوط به حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان می‌باشد. وجود مفاخر فرهنگی و هنری یکی از فرصت‌های بی‌نظیر استان خوزستان می‌باشد. به‌ویژه اینکه این مفاخر وابستگی به اقوام مختلف ساکن در استان می‌باشد که استفاده از این ظرفیت ویژه می‌تواند در توسعهٔ فرهنگی استان نقش بی‌بدیلی ایفا کند و به‌عنوان الگوهای فرهنگی خوبی برای نسل جوان استان مطرح شوند. ضمن اینکه، زیرعامل «پایبندی مردم به آداب‌ورسوم و سنت‌های دیرین» حائز رتبهٔ پائین شد. این مسئله را به‌عنوان یک ظرفیت بالقوه درنظر گرفت که انجام کارهای فرهنگی و تبیین بهتر آن می‌تواند در حفظ مواریث فرهنگی و آداب‌ورسوم بومی مؤثر باشد. همچنین زیرعامل‌های «تنوع زبان و گویش‌ها در استان»، «حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان»، «وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان»، «تغییر مثبت در نگرش‌های نسل جوان به فرهنگ و هنر»، «استقبال مردم از برنامه‌های فرهنگی و هنری با ماهیت دینی»، و «تنوع باورها و الگوهای فرهنگی در استان» به‌ترتیب در رتبهٔ دوم تا هفتم قرار گرفتند. هریک از زمینه‌های هشت‌گانهٔ فوق که در زیرمجموعه فرصت‌های فرهنگی و هنری استان خوزستان شناسایی شدند در ایجاد فضای مستعد برای تقویت بنیه‌های فرهنگی نقش دارند و بالفعل کردن این ظرفیت‌ها نیازمند برنامه‌ریزی جامع و فراگیر می‌باشد.

جدول ۴ـ ۱۳: میانگین مقایسات زوجی شاخصه‌های معیار نقاط ضعف

نقاط ضعف	کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری در استان	کمبود زیرساخت‌ها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری	مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری، موازی کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران	روزمرگی، تصور و درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر و ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی و نبود یک برنامه بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام در خصوص فعالیت‌های فرهنگی	نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری	کم/بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی ـ ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه
کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت فرهنگی و هنری در استان	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۳۵ و ۰/۹۹ و ۰/۷۲)	(۱/۴۳ و ۱/۰۵ و ۰/۷۷)	(۱/۰۰۷ و ۰/۷۴ و ۰/۵۵)	(۱/۱۱ و ۰/۸۲۵ و ۰/۶۳)	(۱/۲۲ و ۰/۸۹ و ۰/۶۵)	(۱/۱۷ و ۰/۹۳ و ۰/۷۱)
کمبود زیرساخت‌ها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری	(۱/۳۸ و ۱/۰۱ و ۰/۷۳۸)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۵۰۵ و ۱/۰۸۷ و ۰/۸۰)	(۱/۶۵ و ۱/۲۲ و ۰/۸۸)	(۱/۵۴ و ۱/۱۶ و ۰/۸۵)	(۱/۴۶ و ۱/۰۸ و ۰/۷۹)	(۱/۳۹ و ۱/۰۰۷ و ۰/۷۴)
مشکلات مدیریت فرهنگی و هنری، موازی کاری و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران	(۱/۲۸ و ۰/۹۴۷ و ۰/۶۹۸)	(۱/۲۴ و ۰/۹۲ و ۰/۶۶)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۰۲ و ۰/۷۶ و ۰/۵۷)	(۰/۹۵ و ۰/۷۰۸ و ۰/۰۵۲۷)	(۱/۴۷ و ۱/۰۸ و ۰/۷۹۹)	(۱/۲۸ و ۰/۹۴۷ و ۰/۶۹)
روزمرگی و درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر، ضعف برنامه‌ریزی برنامهٔ بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	(۱/۸۱ و ۱/۳۴۶ و ۰/۹۹۳)	(۱/۱۳ و ۰/۸۱ و ۰/۶۰)	(۱/۷۵ و ۱/۳۰۷ و ۰/۹۷۴)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۶۱ و ۱/۱۷ و ۰/۸۵)	(۱/۹۸ و ۱/۴۶ و ۱/۰۸)	(۱/۸۱ و ۱/۳۴ و ۰/۹۹)
حاکم‌شدن دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام در خصوص فعالیت‌های فرهنگی	(۱/۵۸ و ۱/۲۱ و ۰/۹۰)	(۱/۱۶ و ۰/۸۵ و ۰/۶۴۸)	(۱/۸۹ و ۱/۴۱ و ۱/۰۴۳)	(۱/۱۷ و ۰/۸۴ و ۰/۶۱)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۶۲ و ۱/۱۹ و ۰/۸۷)	(۱/۵۸ و ۱/۲۱ و ۰/۹۰)
بی‌توجهی به ویژگی مخاطبان در برنامه‌های فرهنگی و هنری	(۱/۵۳ و ۱/۱۱ و ۰/۸۱)	(۱/۲۵ و ۰/۹۲ و ۰/۶۸)	(۱/۲۷ و ۰/۹۲ و ۰/۶۷)	(۰/۹۲ و ۰/۶۸ و ۰/۵۰)	(۱/۱۴ و ۰/۸۳ و ۰/۶۱)	(۱ و ۱ و ۱)	(۱/۴۳ و ۱/۰۷ و ۰/۸۱)
کم/ بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی ـ ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه	(۱/۳۹ و ۱/۰۶۹ و ۰/۸۵)	(۱/۳۵ و ۰/۹۹ و ۰/۷۱)	(۱/۴۳ و ۱/۰۵ و ۰/۷۷)	(۱/۰۰۷ و ۰/۷۴۳ و ۰/۵۵۳)	(۱/۱۱ و ۰/۸۲ و ۰/۶۳)	(۱/۲۳ و ۰/۹۲ و ۰/۶۹)	(۱ و ۱ و ۱)
کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه	(۱/۷۹ و ۱/۳۳ و ۰/۹۷)	(۲/۰۲ و ۱/۵۲ و ۱/۱۰)	(۱/۶۸ و ۱/۲۴ و ۰/۹۱)	(۱/۷۶ و ۱/۲۸ و ۰/۹۱)	(۲/۱۰ و ۱/۵۷ و ۱/۱۵)	(۱/۶۲ و ۱/۲۱ و ۰/۸۸)	(۱/۷۹ و ۱/۳۳ و ۰/۹۷)
ضعف در انتقال باورهای فرهنگی و هنری به نسل جوان و به‌تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها	(۱/۸۹ و ۱/۳۴ و ۱/۰۵)	(۲/۱۹ و ۱/۶۲ و ۱/۱۸)	(۱/۷۸ و ۱/۲۸ و ۰/۹۳)	(۲/۰۷ و ۱/۵۲ و ۱/۰۹)	(۲/۳۵ و ۱/۷۴ و ۱/۲۶)	(۱/۵۲ و ۱/۲۷ و ۱/۰۳)	(۱/۹۴ و ۱/۴۵ و ۱/۰۶)

ادامه جدول ۴ـ ۱۳ : میانگین مقایسات زوجی شاخصه‌های معیار نقاط ضعف

نقاط ضعف	کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه	ضعف در انتقال باورهای فرهنگی و هنری به نسل جوان و به تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها	$\sum_{j=1}^{m} M_{gi}^{j}$
کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری در استان	(۰/۵۵و۰/۷۴و۱/۰۲۸)	(۰/۵۲۹و۰/۷۴۳و۰/۹۴۷)	(۶/۷۲۸و۸/۷۱و۱۱/۳۳)
کمبود زیرساختها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری	(۰/۴۹۳و۰/۶۵۸و۰/۹۰۸)	(۰/۴۵۵و۰/۶۱۶و۰/۸۴۳)	(۷/۳۳و۹/۶۰و۱۲/۷۰)
مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری، موازی‌کاری سازمانهای متولی و بی توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران	(۰/۵۹۴و۰/۸۰۵و۱/۰۹۲)	(۰/۵۶و۰/۷۷۸و۱/۰۷۲)	(۶/۷۱و۸/۷۸و۱۱/۵۹)
روزمرگی، تصور و درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر و ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی و نبود یک برنامهٔ بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	(۰/۵۶و۰/۷۸و۱/۰۹۳)	(۰/۴۸۳و۰/۶۵۵و۰/۹۱)	(۸/۰۱و۱۰/۵۲و۱۳/۹۷)
حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی	(۰/۴۷و۰/۶۳و۰/۸۶۳)	(۰/۴۲و۰/۵۷و۰/۷۸)	(۷/۳۲و۹/۵۳و۱۲/۵۱)
نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری	(۰/۶۱و۰/۸۲و۱/۱۳)	(۰/۶۵و۰/۷۸و۰/۹۶)	(۷/۰۵۹و۹/۰۰۷و۱۱/۷۰)
کم/ بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی- ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه	(۰/۵۵و۰/۷۴و۱/۰۲)	(۰/۵۱و۰/۶۸و۰/۹۳)	(۶/۸۸و۸/۸۱و۱۱/۵۴)
کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه	(۱و۱و۱)	(۰/۴۹و۰/۶۷و۰/۹۲)	(۹/۲۷و۱۲/۳۴و۱۶/۲۸)
ضعف در انتقال باورهای فرهنگی و هنری به نسل جوان و به تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها	(۱/۰۸و۱/۴۸و۲/۰۰۹)	(۱و۱و۱)	(۱۰/۴۷و۱۳/۷۶و۱۸/۱۴)

جدول ۴ـ ۱۴: محاسبه Si برای شاخصه‌های نقاط ضعف

نقاط ضعف	بسط مرکب فازی (Si)	درجهٔ ارجحیت Si بر Sk									درجهٔ ارجحیت	نرمال‌سازی ارجحیت‌ها	اولویت
کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری در استان	(۰/۰۴۹و۰/۰۸۴و۰/۱۴)	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۸۲	۰/۹۱	۰/۹۶	۰/۹۸	۰/۶۸	۰/۵۷	۰/۶۷	۰/۵۷	۰/۰۷۹	۹
کمبود زیرساخت‌ها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری	(۰/۰۵۴و۰/۰۹۳و۰/۱۶)	۱	۱	۰/۹۱	۱	۱	۱	۰/۷۷	۰/۶۷	۰/۷۶	۰/۶۷	۰/۰۹۲	۴
مشکلات مدیریت فرهنگی و هنری، موازی‌کاری و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران	(۰/۰۴۹و۰/۰۸۵و۰/۱۴۶)	۱	۰/۹۲	۰/۸۳	۰/۹۲	۰/۹۷	۰/۹۹	۰/۶۹	۰/۵۹	۰/۶۸	۰/۵۹	۰/۰۸۱۲	۷
روزمرگی، درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر، ضعف برنامه‌ریزی و نبود یک برنامهٔ بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	(۰/۰۵۹و۰/۱۰۲و۰/۱۷۶)	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱/۳۹	۰/۷۶	۰/۸۵	۰/۷۶	۰/۱۰۴	۳
حاکم‌شدن دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی	(۰/۰۵۴و۰/۰۹۲و۰/۱۵۸)	۱	۰/۹۹	۱	۰/۹۱	۱	۱	۰/۷۶	۰/۶۶	۰/۷۵	۰/۶۶	۰/۰۹۱	۵
بی‌توجهی به ویژگی مخاطبان در تدوین برنامهٔ فرهنگی و هنری	(۰/۰۵۲و۰/۰۸۷و۰/۱۴۸)	۱	۰/۹۴	۱	۰/۸۵	۰/۹۴	۱	۰/۷۱	۰/۶۰	۰/۷۰	۰/۶۰۶	۰/۰۸۳	۶
کم/ بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی ـ ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه	(۰/۰۵۱و۰/۰۸۵و۰/۱۴۶)	۱	۰/۹۲	۱	۰/۸۴	۰/۹۲	۰/۹۸	۰/۶۹	۰/۵۹	۰/۶۸	۰/۵۹	۰/۰۸۱۱	۸
کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه	(۰/۰۶۸و۰/۱۱۹و۰/۲۰۵)	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۹۰۴	۰/۹۹	۰/۹۰۴	۰/۱۲۴۳	۲
ضعف در انتقال باورهای فرهنگی وهنری به نسل جوان و به‌تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها	(۰/۰۷۷و۰/۱۳۳و۰/۲۲۹)	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰/۱۳۷	۱

با توجه به نتایج جدول ۴ ـ ۱۴، زیرعامل «ضعف در انتقال باورهای فرهنگی و هنری به نسل جوان و به تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها» رتبهٔ نخست را به خود اختصاص داد و نشان می‌دهد که گسست فرهنگی و کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی یک دغدغهٔ بسیار مهم و چالش اساسی می‌باشد و برنامهٔ جامع و منسجم در این ارتباط طی سال‌های گذشته تدوین نشده است و یا برنامه‌های اجراشده یا تأثیرگذاری لازم را نداشته‌اند و یا از غنای محتوایی لازم در انتقال باورها برخوردار نبوده‌اند. ضمن اینکه ضعف در انتقال باورهای فرهنگی می‌تواند به دلیل ضعف در مخاطب‌شناسی برنامه‌ها و یا عدم نیازسنجی و عدم انطباق برنامه‌ها با چالش‌های موجود باشد. در این‌خصوص زیرعامل «کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری در استان» در رتبهٔ پایین‌تر قرار گرفته است. شاید در تبیین این مسئله بتوان گفت که حمایت‌های مالی به‌عنوان یک نقطهٔ ضعف مطرح می‌باشد، اما ضعف‌های پررنگ‌تر از آن وجود دارد که به دلیل کم‌تأثیربودن برنامه‌ها می‌باشد. همچنین زیرعامل‌های «کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه»، «روزمرگی، تصور و درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر و ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی و نبود یک برنامهٔ بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان»، «کمبود زیرساخت‌ها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری»، «حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی»، «نادیدهگرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری»، «مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری، موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران» و «کم/ بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی ـ ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه» به‌ترتیب در رتبهٔ دوم تا هشتم قرار گرفت.

در ادامه تحلیل SWOT درخصوص مؤلفه‌های مختلف وضعیت فرهنگی استان خوزستان مدنظر قرار گرفت. برای این منظور پرسشنامه‌ای با استفاده از طیف چهار درجه‌ای لیکرت (خیلی زیاد= وزن ۴، زیاد= وزن ۳، کم= وزن ۲ و خیلی کم= وزن ۱) استفاده شد. برای هماهنگی با روش تحلیل براساس الگوی دیوید و البته اجتناب از پاسخ‌های مربوط به نظر متوسط افراد که سبب ایجاد مشکل در بررسی نقاط مدنظر در گزینه‌ها می‌شد، در پرسشنامهٔ نهایی گزینه متوسط حذف شد. سپس روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات خبرگان و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ به‌دست آمد (جدول ۴ ـ ۱۵).

جدول ۴ـ ۱۵ ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در پرسشنامه

عوامل پرسشنامه SWOT	تعداد سؤال	ضریب آلفای کرونباخ
عوامل مربوط به نقاط قوت	۵	۰/۷۴۳
عوامل مربوط به نقاط ضعف	۹	۰/۷۳۸
عوامل مربوط به فرصت‌ها	۸	۰/۷۵۶
عوامل مربوط به تهدیدها	۶	۰/۷۶۱

در ادامه برای اطمینان از اینکه آیا مؤلفه‌های مربوط به هریک از ابعاد تحلیل SWOT را می‌توان به شکل واقعی در زمرهٔ زیرفاکتورهای نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها قرار داد یا خیر؟ از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شد. در این‌خصوص ابتدا فرض محقق و فرض نقیض ادعا به شکل زیر مطرح شدند.

H0: میانگین امتیازات پاسخ‌دهندگان برای مؤلفه‌های مربوط به نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها مساوی یا کمتر از نقطهٔ برش (۲/۵) می‌باشد.

H1: میانگین امتیازات پاسخ‌دهندگان برای مؤلفه‌های مربوط به نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها بزرگ‌تر از نقطهٔ برش (۲/۵) می‌باشد.

نتایج تجزیه‌وتحلیل داده‌های مربوطه به‌صورت مجزا برای مؤلفه‌های هریک از ابعاد چهارگانه محاسبه شد (جداول ۴ـ ۱۶ تا ۴ـ ۱۹).

جدول ۴ـ ۱۶ نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای مؤلفه‌های متغیر نقاط قوت

کد مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	آمارهٔ تی	کرانه‌ها		نتیجهٔ آزمون
						بالا	پایین	
S1	۱۷	۲/۷۳	۰/۵۲۷	۰/۰۱۳	۳/۰۲۳	۰/۷۳۰	۰/۳۲۸	رد فرض نقیض ادعا
S2	۱۷	۲/۸۹	۰/۴۹	۰/۰۰۱	۳/۱۸	۰/۶۳۵	۰/۳۱۴	رد فرض نقیض ادعا
S3	۱۷	۳/۰۱	۰/۵۲۲	۰/۰۰۱	۵/۰۲۱	۰/۶۵۴	۰/۳۷۶	رد فرض نقیض ادعا

کد مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	آمارهٔ تی	کرانه‌ها		نتیجهٔ آزمون
						بالا	پایین	
S4	۱۷	۲/۷۶	۰/۴۳۵	۰/۰۲۱	۳/۱۲۶	۰/۷۱۳	۰/۳۱۳	رد فرض نقیض ادعا
S5	۱۷	۳/۰۳	۰/۵۳۷	۰/۰۰۱	۴/۱۸۷	۰/۶۸۹	۰/۳۱۹	رد فرض نقیض ادعا

نتایج جدول ۴ـ ۱۶ نشان داد که میانگین ومقدار آمارهٔ تی همهٔ مؤلفه‌ها از میانگین جدول (۲/۵) در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است و فرض نقیض ادعا (فرض صفر) رد و فرض محقق تأیید می‌شود. لذا می‌توان گفت که همهٔ مؤلفه‌های پنجگانه جزو نقاط قوت محسوب می‌شوند.

جدول ۴ـ ۱۷ نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای مؤلفه‌های متغیر نقاط ضعف

کد مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	آمارهٔ تی	کرانه‌ها		نتیجهٔ آزمون
						بالا	پایین	
W۱	۱۷	۲/۷۷	۰/۶۵۲	۰/۰۱۷	۳/۰۱۲	۰/۷۶۴	۰/۳۷۶	رد فرض نقیض ادعا
W۲	۱۷	۳/۳۴۱	۰/۶۶۵	۰/۰۰۱	۳/۷۷۸	۰/۷۵۶	۰/۳۷۴	رد فرض نقیض ادعا
W۳	۱۷	۲/۸۶	۰/۵۷۳	۰/۰۲۷	۳/۱۱۷	۰/۵۶۷	۰/۳۵۸	رد فرض نقیض ادعا
W۴	۱۷	۳/۳۷۹	۰/۸۰۷	۰/۰۱۳	۳/۸۶	۰/۵۹۶	۰/۳۴۶	رد فرض نقیض ادعا
W۵	۱۷	۳/۱۱۵	۰/۶۵۱	۰/۰۰۱	۳/۵۷	۰/۵۶۳	۰/۳۷۷	رد فرض نقیض ادعا
W۶	۱۷	۳/۰۲۵	۰/۶۴۱	۰/۰۰۲	۳/۳۰۱	۰/۶۶۴	۰/۳۲۶	رد فرض نقیض ادعا
W۷	۱۷	۳/۰۲۱	۰/۵۸۹	۰/۰۳۱	۳/۲۱	۰/۸۲۷	۰/۳۴۵	رد فرض نقیض ادعا
W۸	۱۷	۳/۳۸۳	۰/۵۲۳	۰/۰۰۱	۴/۲۱	۰/۵۴۲	۰/۳۲۲	رد فرض نقیض ادعا
W۹	۱۷	۳/۳۸۵	۰/۶۱۲	۰/۰۰۱	۴/۳۷	۰/۵۵۴	۰/۳۱۱	رد فرض نقیض ادعا

نتایج جدول ۴ـ ۱۷ نشان داد که میانگین و مقدار آمارهٔ تی همهٔ مؤلفه‌ها از میانگین جدول (۲/۵) در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است و فرض نقیض ادعا (فرض صفر) رد و فرض محقق تأیید می‌شود. لذا می‌توان گفت که همهٔ مؤلفه‌های نه‌گانه جزو نقاط ضعف محسوب می‌شوند.

جدول ۴ـ ۱۸ نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای مؤلفه‌های متغیر فرصت‌ها

کد مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	آمارهٔ تی	کرانه‌ها		نتیجهٔ آزمون
						بالا	پایین	
O1	۱۷	۲/۸۳۷	۰/۶۲۵	۰/۰۱۱	۳/۱۷۸	۰/۷۲۶	۰/۳۸۴	رد فرض نقیض ادعا
O2	۱۷	۲/۹۲۶	۰/۵۵۳	۰/۰۰۷	۳/۲۱۷	۰/۵۳۷	۰/۳۶۸	رد فرض نقیض ادعا
O3	۱۷	۳/۰۷۹	۰/۸۶۷	۰/۰۰۱	۳/۲۸۶	۰/۵۵۶	۰/۳۵۶	رد فرض نقیض ادعا
O4	۱۷	۳/۴۱۵	۰/۷۵۱	۰/۰۰۱	۴/۰۵۷	۰/۵۴۳	۰/۳۸۷	رد فرض نقیض ادعا
O5	۱۷	۳/۳۸۵	۰/۶۱۱	۰/۰۰۲	۳/۳۱۱	۰/۶۸۴	۰/۳۶۶	رد فرض نقیض ادعا
O6	۱۷	۳/۱۲۱	۰/۶۸۹	۰/۰۲۱	۳/۲۱۰	۰/۸۶۷	۰/۳۵۵	رد فرض نقیض ادعا
O7	۱۷	۳/۳۹۳	۰/۵۹۳	۰/۰۰۱	۴/۰۲۱	۰/۵۷۲	۰/۳۳۲	رد فرض نقیض ادعا
O8	۱۷	۳/۰۱۵	۰/۶۲۲	۰/۰۰۱	۳/۳۷۰	۰/۵۵۷	۰/۳۲۱	رد فرض نقیض ادعا

نتایج جدول ۴ـ ۱۸ نشان داد که میانگین و مقدار آمارهٔ تی همهٔ مؤلفه‌ها از میانگین جدول (۲/۵) در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است و فرض نقیض ادعا (فرض صفر) رد و فرض محقق تأیید می‌شود. لذا می‌توان گفت که همهٔ مورلفه‌های هشت‌گانه جزو فرصت‌ها محسوب می‌شوند.

جدول ۴ـ ۱۹ نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای مؤلفه‌های متغیر تهدیدها

کد مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	آمارهٔ تی	کرانه‌ها		نتیجهٔ آزمون
						بالا	پایین	
T۱	۱۷	۲/۷۸	۰/۶۱۵	۰/۰۰۱	۳/۲	۰/۷۱۶	۰/۳۷۴	رد فرض نقیض ادعا
T۲	۱۷	۳/۱۲۶	۰/۵۶۳	۰/۰۲۷	۳/۲۴۷	۰/۵۴۷	۰/۳۲۸	رد فرض نقیض ادعا

کد مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	سطح معنی‌داری	آمارهٔ تی	کرانه‌ها		نتیجهٔ آزمون
						بالا	پایین	
T۳	۱۷	۳/۰۷۹	۰/۶۶۷	۰/۰۲۱	۳/۴۸۶	۰/۵۴۶	۰/۳۴۶	رد فرض نقیض ادعا
T۴	۱۷	۳/۴۱	۰/۸۵۱	۰/۰۳۳	۴/۳۱۷	۰/۵۳۳	۰/۳۶۷	رد فرض نقیض ادعا
T۵	۱۷	۲/۸۵	۰/۷۲۳	۰/۰۰۱	۳/۰۱۱	۰/۶۷۴	۰/۳۵۶	رد فرض نقیض ادعا
T۶	۱۷	۳/۰۲۱	۰/۵۸۹	۰/۰۰۱	۳/۳۱۵	۰/۸۸۷	۰/۳۶۵	رد فرض نقیض ادعا

نتایج جدول ۴ ـ ۱۹ نشان داد که میانگین و مقدار آمارهٔ تی همهٔ مؤلفه‌ها از میانگین جدول (۲/۵) در سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۵ بزرگ‌تر است و فرض نقیض ادعا (فرض صفر) رد و فرض محقق تأیید می‌شود. لذا می‌توان گفت که همهٔ مؤلفه‌های شش‌گانه جزو تهدیدها محسوب می‌شوند.

پس از اینکه مشخص شد از دیدگاه خبرگان تمامی مؤلفه‌های مربوط به ابعاد چهارگانه شامل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به‌صورت واقعی در زمرهٔ زیرفاکتورهای ابعاد چهارگانه قرار دارند، جداول ماتریس جهت ارزیابی عوامل چهارگانه در دو بعد عوامل داخلی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) تشکیل شد. برای این منظور از خبرگان خواسته شد که ضمن رتبه‌بندی مؤلفه‌ها از رتبهٔ جذابیت ۳ و ۴ برای مؤلفه‌های نقاط قوت و فرصت‌ها و همچنین از رتبهٔ جذابیت ۱ و ۲ برای ضعف‌ها و تهدیدها استفاده کنند. به‌این‌ترتیب در حوزهٔ نقاط قوت و فرصت‌ها نمرهٔ ۴ نشان‌دهندهٔ اهمیت بیشتر بود و در حوزهٔ ضعف‌ها و تهدیدها نیز ۱ نشان‌دهندهٔ شدت بیشتر مؤلفه است (جداول ۴ ـ ۲۰ تا ۴ ـ ۲۳).

جدول ۴ ـ ۲۰ ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ـ نقاط قوت

ردیف	کد مؤلفه	مؤلفه	ضریب	رتبه	حاصل ضرب رتبه در ضریب
۱	S1	وجود امکانات و تسهیلات لازم جهت انجام فعالیت‌های فرهنگی	۰/۲	۳	۰/۶
۲	S2	همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ	۰/۳	۳	۰/۹
۳	S3	حمایت ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	۰/۲	۳	۰/۶
۴	S4	وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان	۰/۱	۳	۰/۳
۵	S5	گرایش به سبک زندگی اسلامی ـ ایرانی در بین مردم استان	۰/۲	۳	۰/۶
		جمع	۱	ـ	۳

نتایج جدول۴ـ ۲۰ نشان می‌دهد که از نظر خبرگان مؤلفهٔ «همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ» به‌عنوان نقطهٔ قوت حائز بیشترین نمره شده است. به عبارت دیگر در بین ۵ مورد نقطهٔ قوت برجسته‌ترین مورد می‌باشد. ضمن اینکه، مؤلفهٔ «وجود انجمن‌های فرهنگی و هنری دارای مجوز در استان» به‌عنوان یک نقطه قوت کمترین نمره را از خبرگان دریافت کرده است. این مسئله نشان می‌دهد علی‌رغم ایجاد انجمن‌های فرهنگی و هنری در بسیاری از حوزه‌ها، هنوز این انجمن‌ها از انسجام کافی برخوردار نیستند و از یک‌سو در ایجاد یکپارچگی و هماهنگی بین هنرمندان یک حوزهٔ هنری در محفلی برای همگرایی، ایده‌پردازی و تعاطی اندیشه‌ها با هدف تعالی و توسعهٔ آن حوزه ناتوان بوده‌اند؛ از سوی دیگر تأثیرگذاری آن‌ها بر جریانات فرهنگی و هنری استان نیز آن‌گونه که باید و شاید بارز و برجسته نبوده است.

جدول ۴ـ ۲۱ ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ـ نقاط ضعف

ردیف	کد مؤلفه	مؤلفه	ضریب	رتبه	حاصل ضرب رتبه در ضریب
۱	W1	کمبود حمایت‌های مالی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری در استان	/۰۹	۱	۰/۰۹
۲	W2	کمبود زیرساخت‌ها، امکانات و فضاهای فرهنگی و هنری	۰/۱۵	۱	۰/۱۵
۳	W3	مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری، موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۴	W4	روزمرگی، تصور و درک نادرست از حوزهٔ فرهنگ و هنر و ضعف برنامه‌ریزی فرهنگی و نبود یک برنامه بلندمدت در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان	۰/۱۵	۱	۰/۱۵
۵	W5	حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی	۰/۰۸	۱	۰/۱۶
۶	W6	نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۷	W7	کم/ بی‌توجهی به بنیان‌های فرهنگی و هنری غنی اسلامی– ایرانی و الگوبرداری از منابع غربی و بیگانه	۰/۰۷	۲	۰/۱۴
۸	W8	کم/ بی‌توجهی به فعالان فرهنگی و هنری، استعدادها و نخبگان این حوزه	۰/۱۵	۱	۰/۱۵
۹	W9	ضعف و بی‌برنامگی در انتقال باورهای فرهنگی و هنری به نسل جوان و به تبع آن کم‌رنگ‌شدن هویت فرهنگی بین آن‌ها	۰/۱۵	۱	۰/۱۵
		جمع	۱	–	۱/۳۱

نتایج جدول۴ـ ۲۱ نشان می‌دهد که از نظر خبرگان مؤلفه‌های «مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری، موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران»، «حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی» و «نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری» به‌عنوان نقطه‌ضعف حائز بیشترین نمره شده است. به عبارت دیگر در بین ۹ مورد نقطه‌ضعف برجسته‌ترین مورد می‌باشند. هرچند تمامی ۹ مورد نقاط ضعف قابل تأمل هستند، لیکن سه مورد فوق بایستی بیش‌ازپیش مورد توجه سیاست‌گذاران فرهنگی استان قرار گیرند. فقدان مدیریت فرهنگی منسجم ممکن است شرایطی را فراهم آورد که تلاش‌های فرهنگی و سرمایه‌گذاری‌های صورت‌گرفته در این راستا آن‌چنان که بایسته است به بار ننشیند. دیدگاه نتیجه‌گرایی و انتظار زودبازدهی از فعالیت‌های فرهنگی و هنری نیز نقطه‌ضعف دیگری است.

همان‌گونه که فرهنگ و بنیان‌های فرهنگی یک کشور در طول زمان شکل‌گرفته‌اند و در بررسی وضعیت فرهنگی و هنری استان نیز ناگزیر از ورود به بخشی از تاریخ آن بودیم، اثرات برنامه‌ریزی‌ها و اجرای برنامه‌های فرهنگی نیز در طول زمان قابل بررسی است. مسئلهٔ قابل تأمل دیگر به نادیده‌گرفتن شرایط مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری است. سیاست‌گذاران فرهنگی بایستی به این نکته واقف باشند که فعالیت‌های فرهنگی با نگاه یک‌سویه بی‌نتیجه خواهد ماند. اثربخشی یک برنامهٔ فرهنگی زمانی به اثبات خواهد رسید که نشانه‌هایی از اثرات متصور بر آن را بتوان در رفتارهای فردی، بین فردی، اجتماعی و سازمانی جامعهٔ هدف مشاهده کرد. در این‌خصوص یکی از عوامل مهم، توجه به مخاطبان برنامه‌های فرهنگی و هنری است که با لحاظ‌کردن ویژگی‌های مختلف جمعیت‌شناختی، جامعه‌شناختی، فرهنگی ـ قومی و فردی بایستی تدوین و اجرا شوند. در غیر این صورت، بهترین برنامهٔ فرهنگی با بهترین روش اجرا درصورتی که در اقناع جامعهٔ مخاطب ناتوان باشد ره به جایی نخواهد برد.

جدول ۴ـ ۲۲ ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ـ فرصت‌ها

ردیف	کد مؤلفه	مؤلفه	ضریب	رتبه	حاصل ضرب رتبه در ضریب
۱	O1	پایبندی مردم به آداب‌ورسوم و سنت‌های دیرین	۰/۱	۳	۰/۳
۲	O2	تنوع باورها و الگوهای فرهنگی در استان	۰/۱	۳	۰/۳

ردیف	کد مؤلفه	مؤلفه	ضریب	رتبه	حاصل ضرب رتبه در ضریب
۳	O3	تغییر مثبت در نگرش‌های نسل جوان به فرهنگ و هنر	۰/۱	۳	۰/۳
۴	O4	وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان	۰/۲	۳	۰/۶
۵	O5	حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان	۰/۱۵	۳	۰/۴۵
۶	O6	وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان	۰/۱۵	۳	۰/۴۵
۷	O7	تنوع زبان و گویش‌ها در استان	۰/۱	۳	۰/۳
۸	O8	استقبال مردم از برنامه‌های فرهنگی و هنری با ماهیت دینی	۰/۱	۳	۰/۳
جمع			۱	–	۳

نتایج جدول۴ ــ ۲۲ نشان می‌دهد که از نظر خبرگان مؤلفه‌های «وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان»، «حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان»، «وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان» به‌عنوان فرصت‌ها حائز بیشترین نمره شده‌اند. به عبارت دیگر در بین ۸ مورد فرصت برجسته‌ترین مورد می‌باشند. آنچه که در این ارتباط می‌توان گفت اینکه موقعیت خاص جغرافیایی همجواری استان خوزستان و همجواری با کشور عراق و البته با سایر اقوام رنگین کمانی از اقوام را میزبانی می‌کند که جلوه‌های آن را می‌توان در تنوعی از آثار فرهنگی و هنری به‌جای‌مانده از دیرباز مشاهده کرد و از نگاه خبرگان نیز این وجه اصلی و وجوه فرعی آن فرصت بی‌نظیری را برای سیاست‌گذاران فرهنگی به‌وجود آورده است. یکی از جلوه‌های ارزشمند و قابل تأمل این رنگین‌کمان، وجود مفاخر فرهنگی بزرگ می‌باشد که می‌توانند ستون‌های اصلی توسعهٔ فرهنگی و انتقال باورهای فرهنگی باشند. اگر وجود این مفاخر از یک‌سو در حوزه‌های مختلف فرهنگ و هنر و از سوی دیگر به لحاظ وابستگی قومی و زبانی بررسی شود، ارزشمندی و استعداد تأثیرگذاری آن بیش‌ازپیش آشکار خواهد شد. البته این اثرگذاری زمانی بیشتر و برجسته‌تر خواهد بود که تنوع قومی، فرهنگی و زبانی در نگاه سیاست‌گذاران به‌عنوان یک فرصت تلقی شود. خبرگان فرهنگ و هنر با نگاه فرصت به این تنوع اظهار نظر کرده‌اند، نکته اینجاست که آیا در سیاست فرهنگی مدیران استانی نیز نگاه مشابهی وجود دارد یا خیر.

مسئلهٔ مهم دیگر، حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی خود هست. درصورتی که سیاست‌گذاری صحیحی دنبال شود، این نگاه به پایبندی مردم به الگوهای فرهنگی و استقامت آن‌ها در مقابل تهاجم فرهنگی و بی‌هویتی القاشده از سوی بیگانگان و دشمنان خواهد انجامید. لذا لازم است در سیاست‌گذاری‌های کلان در سطح کشور و استان مدیریت سرمایه‌های فرهنگی، تأکید بر تعامل فرهنگی بین اقوام در گسترهٔ ملی، جلوگیری از گسترش اختلافات قومی و فرهنگی، معرفی الگوهای فرهنگی اقوام به یکدیگر، ایجاد فرصت تعاطی فرهنگی و مواردی از این قبیل مورد توجه قرار گیرد. ضمن اینکه تعدد اقوام ساکن در استان نیز شرایط را برای توسعهٔ این تعاملات و تعاطی فرهنگ‌ها را بیش‌ازپیش فراهم می‌کند.

جدول ۴ ـ ۲۳ ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ـ تهدیدها

ردیف	کد مؤلفه	مؤلفه	ضریب	رتبه	حاصل ضرب رتبه در ضریب
۱	T1	ترویج الگوهای فرهنگ بیگانه و گرایش به آن‌ها در بین خانواده‌ها	۰/۱	۲	۰/۲
۲	T2	تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف	۰/۳	۱	۰/۳
۳	T3	بی‌انگیزگی و بی‌اعتمادی بین فعالان حوزهٔ فرهنگ و هنر به دلیل کم‌توجهی به شایستگی‌های فرهنگی و هنری بومی استان	۰/۲	۱	۰/۲
۴	T4	عدم وجود نگاه یکسان و برابر به فعالیت‌های فرهنگی و هنری کل استان و یکسونگری و توجه بیشتر به مرکز استان	۰/۲	۱	۰/۲
۵	T5	استقبال کم جامعه از فعالیت‌های فرهنگی و هنری	۰/۱	۲	۰/۲
۶	T6	نبود انسجام و وجود یک پراکندگی در فعالیت‌های فرهنگی و هنری توسط فعالان این حوزه و کمبود روحیهٔ همکاری	۰/۱	۲	۰/۲
		جمع	۱	ـ	۱/۳

نتایج جدول۴ ـ ۲۸ نشان می‌دهد که از نظر خبرگان مؤلفه‌های «تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قید و شرط به رسانه‌های مختلف» به‌عنوان تهدید حائز بیشترین نمره شده است. به عبارت دیگر در بین ۶ مورد تهدید برجسته‌ترین آن‌ها می‌باشد. در شرایط جهان امروز، رسانه‌ها به جهت نقش مهمی که در آگاهی‌بخشی، اطلاع‌رسانی، سرگرمی، تحول‌آفرینی، نیازسنجی، شناسایی ذائقه و علایق مخاطبان، تبلیغات، بازاریابی دارد، به‌عنوان یکی از ارکان مهم توسعه و تحولات شناخته می‌شود. همگام و هم‌زمانی

توسعهٔ رسانه‌ها در ابعاد سخت‌افزاری، نرم‌افزاری، فکرافزاری، پیشرفت زیرساخت‌های مرتبط با آن با وابستگی بیش‌ازپیش مردم به اطلاعات سبب شده است که بیش‌ازپیش مورد توجه قدرت‌ها قرار گیرد. در این بین ایجاد پیوند ناگسستنی بین الگوهای فرهنگی با خروجی‌های غیرفرهنگی و هنری رسانه ازجمله زمینه‌هایی است که به‌طور غیرمستقیم به انتقال الگوهای فرهنگی در یک گسترهٔ وسیع جهانی کمک می‌کند. در چنین شرایطی زبان، شعر و داستان، موسیقی، نمایشنامه، تئاتر، نقاشی و سایر حوزه‌های فرهنگی و هنری بیش‌ازپیش فرصت ابراز وجود و نفوذ در بین مردم از هر مکان و در هر زمانی را فراروی خود می‌بینند. لذا ناگفته پیداست این فرصت برای الگوهای فرهنگی و هنری دارای پشتوانهٔ قوی از نظر سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، تأمین امکانات و تسهیلات و هدف‌گذاری بهتر خودنمایی خواهد کرد. ضمن اینکه، بی‌برنامگی و نداشتن دورنمای روشن و عدم اعتماد به بنیان‌های فرهنگ بومی ممکن است، یک کشور را در یک مسیر ناخواسته قرار دهد که نتیجهٔ آن نابودی تدریجی فرهنگ بومی و در درازمدت ازبین‌رفتن الگوهای فرهنگی و سرانجام پیدایش نسل‌هایی بیگانه با فرهنگ خود و دارای احساس بی‌هویتی خواهد بود. از این‌رو، به نظر می‌رسد خبرگان حوزهٔ فرهنگی در کنار شناسایی تهدیدهای موجود در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان، توسعهٔ دسترسی به رسانه‌های بیگانه را به‌عنوان یک تهدید خارجی به‌خوبی شناسایی کرده‌اند.

نتیجه اینکه سیاست‌گذاران فرهنگی استان بایستی در قالب یک برنامهٔ راهبردی از یک‌سو شناسایی ظرفیت‌های فرهنگی و هنری استان و مستندسازی آن را مورد توجه قرار دهند؛ از سوی دیگر مخاطب‌شناسی و نیازسنجی مخاطبان در سطوح مختلف را مورد توجه قرار دهند. سپس این ظرفیت‌ها را در قالب برنامه‌های مختلف با توجه به جامعهٔ هدف به منصهٔ ظهور برسانند. البته که انجام این مهم نیازمند یک اتفاق‌نظر و همکاری در سطح ملی، استانی و شهرستانی و با مشارکت مجدانهٔ تمامی دستگاه‌های دخیل در امر فرهنگ وهنر می‌باشد.

جدول ۴ــ ۲۴ مجموع نمرات ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

ابعاد محیط / نمرات	نقاط قوت / فرصت‌ها	نقاط ضعف / تهدیدها	جمع	میانگین
داخلی	۳	۱/۳۱	۴/۳۱	۲/۱۵۵
خارجی	۳	۱/۳	۳/۳	۱/۶۵

در جدول ۴ ـ ۲۴ نمرات ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی با محاسبهٔ میانگین نمرات برای نقاط قوت و ضعف به‌عنوان عوامل داخلی و میانگین نمرات فرصت‌ها و تهدیدها به‌عنوان عوامل خارجی نشان داده شده است که نشان‌دهندهٔ وضعیت نه‌چندان مطلوب حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان می‌باشد. به بیان دیگر، حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان آن‌گونه که باید نتوانسته است از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری خود استفاده کند. درحالی‌که استان خوزستان به جهت تنوع قومی، زبانی و گستردگی همجواری داخلی و خارجی در زمرهٔ مناطق غنی از نظر فرهنگ و هنر به حساب می‌آید، سیاست‌گذاری‌های فرهنگی و هنری در این زمینه به‌خوبی دنبال نشده است. به‌ویژه اینکه این کم‌رمقی سیاست‌گذاری در حوزهٔ شناسایی و برنامه‌ریزی برای استفاده از فرصت‌ها و مقابلهٔ هدفمند با تهدیدها به‌عنوان زمینه‌های خارجی بیشتر نمایان است (جدول ۴ ـ ۲۵).

جدول ۴ ـ ۲۵ ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل خارجی	نمره نهایی ماتریس ارزیابی عوامل داخلی			
		۳ تا ٤ (قوی)	۲ تا ۲/۹۹ (متوسط)	۱ تا ۱/۹۹ (ضعیف)
	۳ تا ٤ (قوی)	۱	۲	۳
	۲ تا ۲/۹۹ (متوسط)	٤	٥	٦
	۱ تا ۱/۹۹ (ضعیف)	۷	۸	۹

بخش پنجم:
بحث و نتیجه‌گیری

در طی مطالعه سعی شد بر مبنای داده‌های مبتنی بر سالنامه‌های آماری و پیمایش‌های میدانی واقعیت موجود در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان نشان داده شود. آنچه که محرز است این داده‌ها می‌توانند واقعیت موجود و آنچه گذشته است را نشان دهد ولی انتظار این است که تلاش علمی بتواند مسیری را برای اقدامات آتی بگشاید. به بیان ساده‌تر، اگر داده‌های آماری و تحلیل‌های انجام شده صرفاً برای نشان‌دادن وضعیت موجود باشد، نمی‌توان انتظار داشت اقدامات آینده هدفمندانه و مبتنی بر نتایج و پیامدهای خوب باشد. از این‌رو، لازم است یافته‌های تحقیق ضمانت و پشتوانهٔ علمی برای شناسایی آسیب‌ها و نارسایی‌ها از یک‌سو و پیشنهادهای کاربردی برای برون‌رفت از شرایط فعلی و حرکت به‌سوی آینده‌ای بهتر باشد.

ازجمله عواملی که سبب شده است تا حوزهٔ فرهنگ و هنر نتواند اثربخشی قابل تصور ارائه کند، فراگیری تفکر کمیت‌گرایی بود. براساس این نگرش سرمایه‌گذاری در حوزهٔ فرهنگ و هنر تقریباً هم‌سنگ با حوزه‌های صنعت انگاشته شد و بازدهی زود و ملموس از فعالیت‌های فرهنگی و هنری مورد انتظار بود. این نگرش ناشی از عدم درک صحیح از حوزهٔ فرهنگ بود. چراکه فرهنگ مادر ایده‌ها و باورهایی است که رفتارهای فردی و اجتماعی نسل‌های بشر را در لابه‌لای اعصار شکل می‌دهد و ناگفته پیداست غفلت از این مهم سبب شد حوزهٔ فرهنگ و هنر در طی سالیان متمادی مورد کم‌توجهی قرار گیرد. یکی از نتایج نامیمون این تفکر، رشد ناموزون و بازماندن از یک فرایند توسعهٔ

فراگیر بود. در طی حاکمیت این نگرش، عرصه‌های فرهنگ و هنر مورد غفلت واقع شد، ضعیف‌تر شدند و زیرساخت‌ها کم‌توان گشتند. برای تقویت حوزه فرهنگ، لازم است فرهنگ پیوست تمامی تصمیمات، برنامه و سیاست‌ها و اقدامات کلان کشور باشد. در مباحث گذشته نقاط قوت، فرصت‌ها، نقاط ضعف و تهدیدها شناسایی و مورد تحلیل قرار گرفت. لذا با توجه به اهمیت موضوع و اهداف از پیش تعیین شدهٔ تحقیق، تلاش است تا در این فصل نیازهای فرهنگی و هنری استان و ظرفیت‌های آن در این حوزه‌ها مورد توجه قرار گیرد.

عدالت؛ یکی از مهم‌ترین واژه‌ها در قاموس تمدن بشری محسوب می‌شود که در موارد متعددی به‌صراحت مورد توجه نص صریح قرآن کریم و احادیث معصومین قرار گرفته است. احساس عدالت یکی از شاخص‌های اصلی رفاه اجتماعی در دنیای امروز است که در ابعاد فردی، اجتماعی و سیاسی قابل بررسی است. عدالت به‌عنوان یک مفهوم دارای سطح انتزاع بالا، از دیرباز ذهن بشر را به خود مشغول ساخته است؛ تا جایی که مباحثات مرتبط با چیستی عدالت یکی از محوری‌ترین سؤالات در حوزهٔ فلسفهٔ سیاسی همچنان استمرار دارد (پورعزت، ۱۳۸۰). در ارتباط با مفهوم عدالت، مفاهیمی چون برابری، انصاف و مساوات نیز مطرح می‌شوند که گاهی مترادف با آن و گاهی با مفهومی متفاوت با آن به‌کار گرفته شده‌اند. علاوه‌بر پیچیدگی مفهومی عدالت، وجود عدالت و تحقق آن در جامعه سنگ بنای مشروعیت حاکمیت و مبنای توجیه ضرورت وجود دولت تلقی می‌شود (هزارجریبی، ۱۳۹۰). درحقیقت عدالت ازجمله مفاهیمی است که خرد جمعی همهٔ افراد بشر آن را نیکو و مستحسن می‌شمارند (پورعزت، ۱۳۸۰).

عدالت را می‌توان مایهٔ قوام و ماندگاری یک جامعه دانست. علاقهٔ افراد به عدالت از یک نیاز طبیعی اساسی منتج می‌شود. افراد انسانی نیازهای طبیعی متفاوتی دارند که از طریق تعامل با دیگران به بهترین نحو ارضا می‌شود. این نیازهای طیفی از نیازهای اقتصادی، اجتماعی و غیره را دربرمی‌گیرد (هزارجریبی، ۱۳۹۰). عدالت برای انسان استانداردهایی تعریف می‌کند تا قضاوت کنند آیا محیط اجتماعی پیچیده توانایی برآورده‌کردن این نیازها را دارد یا خیر (استیون[1]، ۱۹۹۱). به اعتقاد هایک (نقل در: غنی‌نژاد، ۱۳۷۲) دست‌یابی به عدالت اجتماعی، نیازمند آن است که آحاد جامعه به‌گونه‌ای سازمان‌دهی شوند که بتوان آنچه را که در جامعه تولید می‌شود به سهم‌های خاصی میان افراد یا گروه‌ها تقسیم نمود. به عبارت دیگر جامعه باید به سازمان هدفمند تبدیل

1. Steven

گردد تا بتوان آرمان عدالت اجتماعی را تحقق بخشید. عدالت اجتماعی به‌عنوان یکی از محوری‌ترین اصول و ارزش‌های برنامه‌ریزی اجتماعی تعیین‌کنندهٔ مسیر و جهت‌دهندهٔ حرکت برنامه‌ریزان است. فرصت‌های نابرابر منجر به رشد و تعمیق نابرابری‌ها در جوامع می‌شود و به مرور اختلافات و فاصله‌ها عمیق‌تر و شدیدتر می‌شود، گروهی توانمند و گروهی فقیر و ناتوان می‌مانند و بدین‌سان بی‌عدالتی در جوامع رخ می‌دهد. عامل فرهنگ از جایگاه ویژه‌ای در توسعه برخوردار است. از این‌رو، بی‌توجهی و کم‌توجهی به این موضوع بسیار مهم می‌تواند تمامی برنامه‌های توسعه را با ناکامی مواجه کند. به طورکلی توسعه فرایند پیچیده‌ای است که طی آن جامعه از یک دورهٔ تاریخی به دورهٔ جدیدی منتقل می‌شود. این فرایند در هر مرحله‌ای از رشد خویش ابعاد مختلف زندگی را متحول می‌سازد. به‌این‌ترتیب توسعه مفهومی است ارزشی که همراه با فرض‌هایی هنجاری از الگوی انتزاعی جامعه دلالت دارد. با داشتن الگوهای اقتصادی و اجتماعی متناسب با بافت فرهنگی هر کشور و توانمندسازی نیروی انسانی هر جامعه‌ای با تکیه بر آموزش‌های هدفمند و درازمدت و درنظرگرفتن عدالت می‌توان پله‌های توسعه را به‌صورتی همه‌جانبه و فراگیر و با نشاط کامل طی نمود. لذا دولت به‌صورت حاکمیتی باید همواره عدالت اقتصادی و اجتماعی را در برنامه‌های توسعه مد نظر قرار دهد و به همهٔ اقشار جامعه توجه متناسب با شرایط داشته باشد (رستگارجو، ۱۳۹۶).

در بحث عدالت اجتماعی به فرصت‌ها، موفقیت‌ها و توانایی‌های ناشی از زندگی جمعی برای افراد و اقشار جامعه پرداخته می‌شود. برای مثال اگر حکومت، امنیت بخشی از کشور را تأمین و بخش دیگری را تأمین نکند، غیرعادلانه رفتار کرده است. علاوه بر امنیت و حقوق شهروندی می‌توان از حق اشتغال، مسکن، ازدواج، بهداشت، آموزش، آزادی بیان و آزادی دسترسی به اطلاعات و غیره نام برد. نکتی مهم در حوزه‌های عدالت اجتماعی آن است که تمامی افراد و گروه‌ها صرف‌نظر از تفاوت‌های جنسی، سنی، مالی، عقیدتی و فرهنگی باید به‌طور برابر حق دسترسی به منافع و امکانات جامعه را داشته باشند؛ اما برابری و تساوی افراد در حقوق اجتماعی به معنای ازبین‌بردن حق انتخاب افراد نیست. برای مثال عدالت اجتماعی ایجاب می‌کند که همهٔ افراد از حق آموزش و آزادی بیان برخوردار باشند، اما این به معنای آن نیست که تنها یک نوع آموزش در کل جامعه حاکم شود، به عبارت دیگر مبارزه با بی‌عدالتی و تبعیض‌های اجتماعی را نباید به مبارزه با تفاوت و تکثر اجتماعی تبدیل کرد، زیرا عدالت همچون آزادی یکی از اهداف اساسی هر جامعه است. عدالت اجتماعی، بدون انواع آزادی‌های اساسی غیرممکن است.

در طی سالیان پس از انقلاب شکوهمند اسلامی، همواره یکی از اهداف اصلی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، گسترش عدالت فرهنگی بوده است. عدالت فرهنگی در حیطهٔ فعالیت‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ابعاد گوناگونی را دربر می‌گیرد که ازجملهٔ آن‌ها توزیع عادلانهٔ بودجهٔ فرهنگی در سراسر کشور، تخصیص عادلانهٔ امکانات فرهنگی و تقویت زیرساخت‌های فرهنگی همچون سالن‌های سینما، تالارهای اجرای تئاتر، موسیقی و.... کتابخانه‌های عمومی، صنعت نشر، مطبوعات و غیره در استان‌های مختلف است تا از این راه شرایط برای دسترسی عموم مردم به کالاها و خدمات فرهنگی و هنری فارغ از محدودیت‌های زمانی و مکانی و حتی تفاوت‌های قومی، زبانی، نژادی، مذهبی و غیره فراهم شود. البته ناگفته نماند که عدالت فرهنگی در حیطهٔ فعالیت‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ابعاد گوناگون دیگری را نیز دربر می‌گیرد؛ که از آن جمله می‌توان به توزیع عادلانهٔ بودجهٔ فرهنگی در سراسر کشور، تخصیص عادلانهٔ امکانات فرهنگی و تقویت زیرساخت‌های فرهنگی اشاره کرد.

از نظر بیچرانلو (۱۳۹۵) مسئلهٔ عدالت فرهنگی را می‌توان از چند زاویه مورد توجه قرار داد. نخست، تقویت سهم و وزن مشارکت اقشار گوناگون جامعه در تحقق فعالیت‌های فرهنگی در کشور و مشارکت آن‌ها در شکل‌دادن به ارزش‌های جامعه است. دوم، عدالت در بازنمایی به معنی بازنمایی عادلانهٔ اقوام، اقشار، سنین و جنسیت‌های مختلف در آثار گوناگون فرهنگی اعم از فیلم‌های سینمایی، تئاتر، موسیقی، مطبوعات و تولیدات رسانه‌ای نوین می‌باشد. هرکدام از دو رویکرد فوق که مدنظر باشد ارادهٔ حاکمیت را از یک‌سو و مشارکت مردم از هر قشر، قومیت، طبقهٔ اجتماعی، منطقهٔ جغرافیایی و ... را با هم می‌طلبد. به این معنی که حاکمیت بایستی از یک‌سو فرصت برابر با درنظرگرفتن استعدادها، فرصت‌ها و ظرفیت‌های هر منطقه را جزو برنامه‌های توسعهٔ فرهنگی خود قرار دهد. از سوی دیگر، سطح پذیرش تکثر فرهنگی، آداب‌ورسوم قومی و محلی را در بین ارکان حاکمیتی و سطوح مختلف جامعه بالا ببرد؛ به‌نحوی که حضور و وجود قومیت‌های مختلف و تنوع فرهنگی ناشی از آن نه‌تنها در تقابل با وحدت و انسجام ملی پنداشته نشود، بلکه به‌عنوان مایهٔ قوام‌بخش آن نیز مورد توجه قرار گیرد. نتیجه اینکه، عدالت فرهنگی اگر به‌عنوان یک انتظار عمومی جامعه از دولت‌ها تلقی شود، اغراق نشده است.

عدم رعایت عدالت فرهنگی در توزیع امکانات و فضاهای فرهنگی، احساس تبعیض در جامعه را دامن خواهد زد؛ بنابراین پرداختن به این موضوع و برجسته‌کردن آن امری بسیار ضروری است، زیرا تا زمانی که این موضوع برجسته نشود و در دستورکار قرار نگیرد، هیچ

برنامـه و راه حلی هـم بـرای آن تدویـن نخواهـد شـد. نکتهٔ حائز اهمیت دیگر اینکه، موضـوع عدالـت فرهنگی به‌شـدت بـا امنیت ملـی گـره خورده اسـت. بـه ایـن معنـا که؛ شـهروندان با تعلـق خاطر بـه وابستگی بـه قومیت‌هـای گوناگـون اعـم از تـرک، فارس، گیلـک، مازندرانـی، کـرد، عـرب، بلـوچ، لـر، ترکمـن و دیگـران و نیـز پیـروان مذاهـب گوناگـون، اعـم از مسـلمانان شـیعه، اهـل تسـنن و نیـز اقلیت‌هـای دینی غیرمسـلمان ماننـد زرتشـتی، یهـودی، ارمنی، آشـوری و،... چنانچـه از سـهم متناسـب و متوازنـی در برخـورداری از فرصت‌هـای فرهنگی برخـوردار نباشند، احسـاس تبعیض در آن‌ها قـوت خواهـد گرفـت.

عدالـت فرهنگـی را از دو بعـد می‌تـوان بررسـی کـرد. نخسـت، بعـد مـادی و سـاختاری فرهنگ است که بـه توزیـع عادلانهٔ فضـا، زیرسـاخت، کالا و خدمـات فرهنگی مربوط می‌شـود و شـاخص عادلانه‌بـودن آن براسـاس اسـتانداردهای موجـود ملی و یـا جهانـی تعییـن می‌شـود. از منظـر عدالـت توزیعـی توجه به این رویکرد، بـه معنای آن اسـت کـه تمـام افـراد جامعه در هـر مکانی که هسـتند بـه امکانات و زیرسـاخت‌های فرهنگی دسترسـی مشـابه داشـته باشـند. این درحالی است که، تعریـف چنیـن اسـتانداردهایی بـرای تمامی اقشـار و مناطـق جغرافیایی کار صحیحی نیسـت. برای مثـال؛ انتظار نمی‌رود که تعداد سـالن موسـیقی نسـبت بـه جمعیت در اسـتانی کـه بیشـتر اهـل و متقاضـی موسـیقی هسـت با اسـتان دیگری که بیشـتر متقاضی هنرهای دسـتی هستند، یکسـان باشـد. یا برنامه‌هـای فرهنگی و هنـری یک شـهر نیمه‌کویـری، تازه‌تأسـیس و صنعتـی بـا یـک شـهر جنگلی، قدیمی و کشـاورزی یکسـان درنظر گرفته شود.

بعـد دوم بعـد محتوایـی و ارزشـی فرهنـگ می‌باشـد کـه پیچیدگـی و وسـعت بیشـتری دارد و بـه حضـور و مشـارکت همگانـی، در سـاختن و بازتولیـد فرهنـگ جامعـه مربـوط اسـت. همان‌طـور کـه در جوامـع پیشـرفته افراد بـا رأی و انتخابـات در فضای سیاسـی جامعـه مشـارکت دارنـد و خواسـته‌های خـود را دنبـال می‌کننـد؛ به همیـن شـکل افـراد بایـد بتواننـد در فرهنـگ جامعـه، در نظـام ارزشـی و در افـکار عمومـی هم نقش داشـته باشـند و خواسـته‌های خود را تحقـق بخشـند. همان‌طور که مشـاهده می‌شـود رویکـرد اول بـر امکان دسترسـی و اسـتفاده از کالا و خدمات متمرکز اسـت، درحالی که در رویکرد دوم بر امکان مشـارکت و کنشـگری افـراد در حوزهٔ فرهنگ و برطرف‌کـردن نیازهـای فرهنگی همهٔ افـراد و گروه‌هـا تأکیـد دارد. بعـد اول را کـه بـه مصـرف کالا و خدمـات و پیام‌هـای فرهنگـی محدود می‌شـود، می‌تـوان «عدالت در دسترسـی فرهنگی» نامیـد، درحالـی کـه بعـد دوم را کـه با تولیـد و توزیـع کلیهٔ عناصـر فرهنگی سـروکار دارد، می‌تـوان «عدالـت در حضور فرهنگـی» نامید.

«عدالـت در دسترسـی فرهنگـی» بـه دلیـل تأکیـد بر بعـد مـادی فرهنـگ و تمرکـز بـر توسـعهٔ

امکانـات، فضاهـا و زیرسـاخت‌های فرهنگـی؛ خواه‌ناخـواه بـا منابـع مالـی یـک جامعـه پیونـد می‌خـورد. در شـرایطی کـه درآمدهـای یـک کشـور در سـطح مطلوبـی باشـد امـکان افزایـش بودجـهٔ عمرانـی و به تبـع آن توسـعهٔ زیرسـاخت‌ها بیشـتر می‌شـود و برعکس. امـا «عدالـت در حضـور فرهنگـی» بـه چیـزی فراتـر از منابـع و امکانـات مالی نیازمنـد اسـت.

احتـرام بـه آزادی‌هـا و داشـتن شـهروندانی آگاه و آمـوزش دیـده ضـروری اسـت. بـه سـخن دیگـر؛ نـوع آموزشـی کـه بـرای تحقـق عدالـت در حضـور فرهنگی نیاز اسـت با نوع آموزشـی مـورد نیـاز بـرای تحقـق عدالـت در دسترسـی فرهنگی از یک جنس نیسـت. عدالـت در حضـور فرهنگـی، به‌نوعـی بـا هـرم سلسـله‌مراتب نیازهـای مازلو قابـل قیاس اسـت. ایـن نوع عدالت نـه بـه نیازهـا و دسترسـی‌های ابتدایـی و اولیـهٔ فرهنگی، بلکـه بـه خواسـت‌های متعالـی و کمال‌یافتهٔ انسـانی ماننـد خودشـکوفایی و آفرینش‌گـری مربـوط می‌شـود. تحقـق عدالـت در این سـطح، مسـتلزم شـکوفاکـردن خلاقیـت و کنشـگری افـراد اسـت. بـه طـور عملیاتـی در بررسـی عدالـت فرهنگی بایسـتی از یک‌سـو، نمودهـای عینـی و متغیرهـای عملیاتـی را مـورد توجـه قـرار داد و از سـوی دیگـر، اسـتعدادها، فرصت‌هـا و ظرفیت‌هـای بومـی هـر منطقـه را نیـز مـورد توجـه قـرار داد. نتیجـه اینکـه، بـا توجـه بـه فرصت‌هـا و ظرفیت‌هـای اسـتان خوزسـتان لازم اسـت ضمـن پرداختـن بـه ابعـاد عملیاتـی، کاربـردی و مصداقـی عدالـت دلایـل توجیهـی آن نیـز بیـان شـود.

عدالـت نمایشـی: مصادیـق بی‌عدالتـی فرهنگـی در حوزه‌هـای مختلـف فرهنـگ قابـل طـرح و بررسـی اسـت که بی‌عدالتـی فرهنگـی در حـوزهٔ نمایـش (فیلـم و سـریال تلویزیونـی) نیز یکی از نمودهای قابل بررسی است. براساس یـک مطالعـهٔ میدانـی بیـش از ۹۳ درصـد از فیلم‌هـای سـینمایی موجـود در شـبکه‌های خانگی در دهـهٔ هشـتاد؛ در شـهر تهـران، اسـتان‌های شـمالی و جزیرهٔ کیش و قشـم تهیه شـده اسـت (بیچرانلو، ۱۳۹۵). براساس همین یافته، بی‌توجهـی بـه سـایر مناطـق کشـور موجـب گسـترش بی‌عدالتی فرهنگی می‌شـود و حس انسـجام ملی در سـایر اقـوام و مناطـق را کم‌رنـگ می‌کنـد. حـال ریشـهٔ ایـن اقـدام منجـر بـه توسـعهٔ بی‌عدالتی فرهنگی را می‌تـوان در ابعـاد مختلفـی ماننـد عـدم آشـنایی بـا اسـتعدادها و ظرفیت‌هـای سـایر مناطـق کشـور، مسـائل امنیتی، مشـکلات اجتماعی، مسـائل مرتبـط بـا حمل‌ونقـل و ارتباطـات و غیـره بررسـی کـرد. بدیهـی اسـت ایـن بی‌عدالتـی بازنمایـی جغرافیایـی در فیلم‌هـا، بی‌عدالتی‌هـای بعـدی را نیـز بـه دنبـال خواهـد داشـت. بـرای مثـال وقتـی فیلم‌هـا در یـک منطقـهٔ جغرافیایـی تهیـه شـوند؛ ارزش‌هـا، باورهـا، گویـش، آداب و رسـوم، شـیوه‌های قومـی، سـبک معماری، خـوراك و پوشـاك همان منطقه برجسـته شـده و سـایر مناطـق جغرافیایی فرصتی برای حضور و مشـارکت در سـاختن فرهنـگ ملی پیـدا نمی‌کنند.

هرچند در این نوشته، بازگوکردن مسئله با هدف نادیده‌گرفتن استعدادهای سایر مناطق و استان‌ها نیست. استان خوزستان میزبان اقوام مختلف عرب، لر، بختیاری، فارس، دزفولی، شوشتری و ترک می‌باشد که زندگی مسالمت‌آمیز آن‌ها در کنار هم و در یک پهنهٔ جغرافیایی نشان‌دهندهٔ ظرفیت‌های فرهنگی بالای آنان است که خوزستان را به‌عنوان رنگین‌کمان فرهنگ و هنر اقوام ساخته است. لیکن، بازنمایی فرهنگی استان خوزستان در حوزهٔ نمایش شایسته توجه است. پیشنهاد می‌شود در راستای گسترش عدالت نمایشی:

زیرساخت‌های استان در حوزهٔ فیلم، سینما و تئاتر توسعه یابد. با توجه به یافته‌های ارائه‌شده در فصل چهارم، استان خوزستان از حیث برخورداری از تعداد سینما، سالن‌های نمایش و اجرای موسیقی و تئاتر در وضعیت مناسب قرار ندارد و شایسته توجه بیشتر است.

ابتدا استعدادها، ظرفیت‌ها و فرصت‌های بی‌نظیر استان خوزستان شناسایی شود و در قالب برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت نسبت به معرفی آن جهت جذب سرمایه‌گذاران از یک‌سو و ترغیب فعالان عرصهٔ فعالیت‌های نمایشی از سوی دیگر اقدامات لازم صورت پذیرد. برگزاری جشنواره‌های بومی و محلی به مناسبت‌های مختلف با مشارکت‌دادن سایر اقوام ایرانی یکی از بهترین روش‌ها برای شناساندن ظرفیت‌های استان می‌باشد.

بعد دیگری از عدالت نمایشی، ایجاد فرصت برای حضور و اعلام نیازها، خواسته‌ها و محدودیت‌های موجود می‌باشد. به بیان ساده‌تر، در این دیدگاه کالاهای نمایشی فرصتی است تا ظرفیت و توانمندی ها از یک سو و محدودیت‌ها و عقب‌افتادگی‌ها از موارد دیگر برجسته شده و فراروی برنامه‌ریزان و سیاست‌گزاران قرار داده شود. لذا لازم است از یک‌سو با تکیه بر امکانات موجود این فرصت حضور فراهم شود و از سوی دیگر، از طریق تعامل با سازمان‌های فرااستانی نسبت به میزبانی از برنامه‌های نمایشی رایزنی‌های لازم صورت پذیرد.

عدالت رسانه‌ای: وجود و توزیع مناسب نشریات در سطح یک شهر کافی است که ادعا شود عدالت در دسترسی فرهنگی به مطبوعات محقق شده است. اما برای «عدالت در حضور فرهنگی» همهٔ افراد و اقشار جامعه باید بدانند و بتوانند اخبار و نظراتشان را در نشریات چاپ و مطالباتشان را در سطح رسانه‌ها پیگیری کنند. عدالت رسانه‌ای که به چنین موضوعی می‌پردازد در حوزه‌های زیر قابل طرح بررسی است:

۱) عدالت در مالکیت و مدیریت رسانه‌ها. رسانه‌ها در دنیای امروز بیش از آنکه

بازگوکنندهٔ اقدامات دولت‌ها باشد، راهی برای بیان مطالبات مردم از سیاست‌مداران و حاکمان است. رسانه‌ها از یک سو با ایجاد شفافیت در بیان اقدامات و عملکرد دولت‌ها آن‌ها را در مظان نقد عموم افراد جامعه قرار می‌دهند که یک فراگرد کنترل عمومی بر رفتار حاکمان است. از سوی دیگر، کاستی‌ها و نارسایی‌ها در سطح جامعه فرصت ابراز پیدا می‌کنند تا توجه دولت‌مردان و برنامه‌ریزان را به آن بخش از جامعه معطوف کنند. نگاهی به آمار مطبوعات در استان خوزستان نشان می‌دهد که از حیث، ۱۴۱ عنوان رسانه به شکل چاپی و ۱۹۶ عنوان به شکل الکترونیکی در استان فعال می‌باشند که در مقایسه به جمعیت بالغ بر ۵ میلیون نفری استان خوزستان بسیار کم می‌باشد. بااین‌حال چون حیطهٔ توزیع این مطبوعات در سطح استان می‌باشد، برد اطلاعاتی و اخبار آن فراتر از استان را هدف نمی‌گیرد. لذا در بهترین شکل ممکن بیان واقعیت‌های استان فقط در همان محدودهٔ استان عملیاتی می‌شود. نکتهٔ حائز توجه دیگر، نبود خبرگزاری دارای مجوز در استان خوزستان می‌باشد. این درحالی است که در طی سال‌های اخیر توجه اقشار مختلف جامعه به دریافت اطلاعات و اخبار به‌واسطهٔ رسانه‌های الکترونیکی شتاب بیشتری به خود گرفته است. ضمن اینکه انتشار اطلاعات و اخبار در بافتار الکترونیکی محدودیت‌های زمانی و مکانی مترتب بر توزیع رسانه‌های چاپی را شکسته است. از این‌رو، در حوزهٔ عدالت در مالکیت و مدیریت رسانه‌ها نیز پیشنهاد می‌شود:

ترغیب علاقه‌مندان بخش خصوصی برای راه‌اندازی رسانه‌ها با گسترهٔ توزیع در سطح ملی و با شمارگان بالا که از یک‌سو، فرصت دسترسی به اخبار و اطلاعات را برای مردم فراهم سازد و از سوی دیگر، شرایط لازم را برای بیان حضور ظرفیت‌ها و استعدادهای فرهنگی و هنری استان فراهم سازد.

ایجاد فرصت برای بیان، بازگویی و پیگیری ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها و نارسایی‌ها و کاستی‌های حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان در مطبوعات بایستی در زمرهٔ اولویت‌های فرهنگی قرار گیرد.

ایجاد فرصت بیشتر برای پرداختن به مباحث فرهنگی و هنری استان خوزستان در مراکز صدا و سیمای استان. با توجه به آمار سال ۱۳۹۷ مراکز صدا و سیمای استان خوزستان مجموعاً ۸۸۴ ساعت در حوزهٔ سیما و ۲۱۳۸ ساعت در حوزهٔ صدا برنامه در حوزهٔ فرهنگ عرضه کرده‌اند. با احتساب اینکه برنامه‌های تولید و نمایش داده‌شده تکراری نباشند و صرفاً مرتبط با مسائل فرهنگی و هنری استان بوده باشند، بازهم این آمار در مقایسه با ظرفیت‌های فرهنگی و هنری استان چشمگیر نیست و لازم است توجه بیشتری

در این زمینه معطوف گردد.

۲) عدالت در تهیه و تدوین محتوای پیام‌ها. محتوای پیام‌های جاری در رسانه‌های دیداری و شنیداری و چاپی الکترونیکی بر دیدگاه مخاطبان تأثیر بسیار زیادی دارد. درصورتی که، جایگاه یک در پیام‌های تدوین‌شده رسانه‌ها همراه با محدودیت‌ها، موانع و برجسته‌ساختن آسیب‌های اجتماعی باشد، تأثیر منفی بر تصمیم سرمایه‌گذاران به‌ویژه در حوزهٔ فرهنگ و هنر خواهد گذاشت. از این‌رو، پیشنهاد می‌شود:

نکات مثبت حوزهٔ فرهنگ و هنر استان خوزستان در پیام‌ها کدگذاری شود. این مسئله با بیان نارسایی‌ها و مطالبات در تقابل نمی‌باشد. بلکه، انتظار می‌رود ضمن معرفی ظرفیت‌های فرهنگی و هنری استان در حوزه‌های مختلف مطالبات نیز بیان شوند.

۳) عدالت در پوشش پیام و اخبار مربوط به افراد و گروه‌های جامعه. به اعتقاد بیچرانلو (۱۳۹۵) بی‌عدالتی رسانه‌ای در حوزهٔ پوشش پیام باعث می‌شود که ترک‌خوردن دیوار یک مدرسه در تهران در شبکهٔ تلویزیون سراسری و روزنامه‌های مهم بازتاب داشته باشد، اما خراب‌شدن یک مدرسه در روستاها و شهرستان‌ها پوشش خبری مناسبی پیدا نکند.

از این‌رو، پیشنهاد می‌شود:

- فعالان فرهنگی برجسته و هنرمندان شاخص استان خوزستان در سطح ملی به‌نحو شایسته معرفی شوند.
- آثار و جایگاه‌های فرهنگی از قبیل موزه‌ها وگالری‌ها، جشنواره‌ها و همایش‌های فرهنگی به‌عنوان محتوای پیام‌های رسانه‌ای گنجانده شود.
- آثار باقی‌مانده از دوران جنگ و دفاع مقدس به‌عنوان نمودهای زنده و ماندگار تاریخ معاصر در پیام‌های رسانه‌ای کدگذاری شوند تا از یک‌سو، این آثار به نسل جوان اندیشیده شود و از سوی دیگر، برای سازندگی و رفع محرومیت‌ها فرصت مطالبه‌گری فراهم شود.

عدالت فرهنگی ـ هنری: عدالت در حضور فرهنگی ـ هنری یعنی اینکه همهٔ اقوام و اقشار یک جامعه بتوانند آثار فرهنگی ـ هنری (آداب و رسوم، سنت‌ها، باورها، گویش‌ها و تاریخ اقوام، ادبیات، موسیقی و) خود را به گوش دیگران برسانند و در ثبت کارهای مشترک نقش داشته باشند.

از این‌رو، پیشنهاد می‌شود:

در سطح توزیع امکانات و زیرساخت‌ها نگاه جامع دنبال شود و بنا به ویژگی‌های شاخص هر منطقه و ظرفیت‌ها و فرصت‌های شناخته‌شده در سطح عادلانه توزیع شود

تـا همـهٔ افـراد بـدون توجـه بـه اینکـه در کـدام شهرسـتان سـاکن هسـتند امـکان اسـتفاده از فرصت‌هـای فرهنگـی را داشـته باشـند.

ضمـن اینکـه جامعیـت و فراگیربـودن رفتـار برنامه‌ریـزان فرهنگـی و هنـری بایسـتی همـهٔ اقـوام و باورمنـدان بـه همـهٔ ادیـان ومذاهـب را پوشـش دهـد. بـه بیـان سـاده‌تر، نبایـد تفـاوت در قومیـت، زبـان و گویـش، نـوع پوشـش، نـژاد و یـا دیـن و مذهـب عامـل امتیازدهـی بـه یـک قومیـت و ... و یـا عامـل بی‌توجهـی بـه سـایر اقـوام و ... انگاشـته شـود.

عدالـت در حمایت‌هـای فرهنگـی: حمایـت از بخـش فرهنـگ یکـی از دغدغه‌هـای اصلـی مسـئولین فرهنگـی و فرهنگ‌دوسـتان اسـت. بـه ایـن معنـی کـه:

۱) حمایت‌هـای مـادی و یارانه‌هـای پرداختـی توسـط دسـتگاه‌های دولتـی و وابسـته بـه بودجـهٔ عمومـی در راسـتای فعالیت‌هـای فرهنگـی سـرازیر شـود و لازم اسـت در ایـن زمینه، نگاه یکسـان بـه فعـالان فرهنگـی و هنـری مسـتقل و کانون‌هـای وابسـته بـه دولـت مدنظـر قـرار گیـرد.

۲) امـکان ترویـج علایق و سـلایق خاص از بودجـه و امکانـات عمومـی به حداقل برسد.

از ایـن‌رو، انتظـار مـی‌رود هـر دو بعـد «عدالـت فرهنگـی» مـورد توجـه برنامه‌ریـزان و استراتژیسـت‌ها قـرار گیـرد و تمرکـز بـر بعـد مـادی و زیرسـاخت‌ها موجـب غفلـت از بعـد معنـوی و محتوایـی عدالـت فرهنگـی نشـود. هرچنـد رعایـت «عدالـت در دسترسـی فرهنگـی» پایـه و اسـاس هرگونـه توسـعهٔ فرهنگـی محسوب می‌شود و درنظـرگرفتـن امـکان دسترسـی به فضاهـا، زیرسـاخت‌ها، کالا و خدمات فرهنگـی برای همهٔ نقـاط استان امـری ضروری اسـت؛ امـا پرداختن بـه این بعـد از عدالـت نباید موجـب غفلت از بعـد «عدالت در حضـور فرهنگی» شـود.

فضـای مجـازی و گسـترش عدالـت در حضـور فرهنگـی: فضـای مجـازی را امـروزه نمی‌تـوان بـه شـکل سـیاه و سـفید مـورد قضـاوت قـرار داد. بلکـه توسـعهٔ دسترسـی بـه ایـن فضـا در کنـار جذابیت‌هـای خـاص فرصـت حضـور و اسـتفاده را بـرای بسـیاری از مـردم فراهـم سـاخته اسـت.

فضـای مجـازی فرصت‌هـای بی‌نظیـری را بـرای توسـعهٔ فعالیت‌هـای فرهنگـی فراهـم سـاخته اسـت کـه بـا یـک برنامه‌ریـزی فرهنگـی و هنـری مـدون و جامـع در سـطح اسـتان خوزسـتان می‌تـوان از قابلیت‌هـای در راسـتای توسـعهٔ عدالـت فرهنگـی و هنـری اسـتفاده کـرد. رسـانه‌های مجـازی در سـطح گسـترده‌ای مـورد اسـتفاده قـرار می‌گیرنـد، فرصـت تبـادل اخبـار و اطلاعـات به‌صـورت ۲۴ سـاعت در شـبانه‌روز و ۷ روز در هفتـه را دارنـد، مخاطبـان در انتخـاب آن آزادنـد، امـکان عضویـت در تعـداد زیـادی از شـبکه‌ها و کانال‌هـا

وجـود دارد، پیام‌هـای ردوبدل‌شـده در همـهٔ اشـکال متـن، صـوت و تصویـر امکان‌پذیـر اسـت. بـا عنایـت بـه ایـن قابلیت‌هـا پیشـنهاد می‌شـود:

نـگاه فرصت‌خیـز و خوش‌بینانـه به‌جـای نـگاه بدبینانـه در راسـتای اسـتفاده از فضـای مجازی مـورد توجه باشـد. جاری‌شـدن ایـن دیـدگاه می‌توانـد بـه توسعهٔ شـبکه‌ها و جایگاه‌هـای خبررسـانی در سـطح اسـتان منجـر شـود و فرصتـی بـرای فعالیت‌هـای فرهنگـی و ارتبـاط بیـن برنامه‌ریـزان فرهنگـی و مـردم فراهـم شـود. به‌نحـوی کـه در یـک فضـای شـفاف از طرفـی دغدغه‌هـا بیـان شـوند، نارسـایی‌ها گوشـزد شـوند و مـردم بتواننـد مطالبـات فرهنگـی و هنـری خـود را دنبـال کننـد؛ از دیگـر سـو، برنامه‌هـای فرهنگـی و هنـری بـه اطـلاع مـردم رسـانده شـوند.

پیشـنهاد می‌شـود تلاش‌هـای فرهنگـی و هنـری کانون‌هـا و انجمن‌هـای حمایت‌شـده توسـط ادارهٔ کل فرهنـگ و ارشـاد اسـلامی بـه حضـور در فضـای مجـازی ترغیـب و تشـویق شـوند تـا فضـای مجـازی موجـود کمابیـش بـه یـک فضـای مجـازی فرهنگـی سـالم سـوق داده شـود و بـه تبـع آن از آسـیب‌های احتمالـی آن کاسـته شـود.

برنامه‌ریـزی شـود تـا کمبـود مطبوعـات، خبرگزاری‌هـا کـه یکـی از چالش‌هـای اساسـی در توزیـع عادلانـهٔ اخبـار و اطلاعـات و البتـه ایجـاد دسترسـی عادلانـه و آزاد بـه اطلاعـات می‌باشـد، از طریـق حضـور در فضـای مجـازی جبـران شـود.

نیازهای فرهنگی و هنری استان خوزستان کدام‌اند؟

بـا توجـه بـه نتایـج بررسـی‌ها اسـتان خوزسـتان حـدود ۶ درصـد از جمعیـت کل کشـور را در خـود جـای داده اسـت و از ایـن حیـث در رتبـهٔ پنجـم قـرار دارد. ضمـن اینکـه، فرهنـگ را نمی‌تـوان به‌عنـوان یـک پدیـدهٔ مجـزا انگاشـت و آن را جـدای از سـایر سـازه‌های اجتمـاع مـورد مطالعـه قـرار داد. شـکل‌گیری فرهنـگ، تحـولات فرهنگـی و مبـادلات فرهنگـی صورتـی فراینـدی دارنـد و بـرای همیـن در مطالعـهٔ آن بایسـتی نـگاه جامـع و فراگیـر مشـتمل بـر ابعـاد و زاوایـای مختلـف مدنظـر باشـد. ایـن مسـئله بـا نـگاه جامـع درخصـوص داده‌هـای مرتبـط بـا اسـتان خوزسـتان کـه در فصـول پیشـین ارائـه شـده اسـت، می‌توانـد دورنمـای خوبـی بـرای ترسـیم بهتـر نیازهـای فرهنگـی و هنـری اسـتان در اختیـار برنامه‌ریـزان قـرار دهـد. لـذا مهم‌تریـن نیازهـای اسـتان را می‌تـوان بـا پشـتوانهٔ واقعیت‌هـای برگرفتـه نتایـج برشـمرد کـه از آن جمله‌انـد:

توسعهٔ زیرسـاخت‌های فیزیکی در حـوزهٔ فرهنگ و هنر. اسـتان خوزسـتان از نظـر آب‌وهوایی دارای اقلیـم خشـک اسـت و دمـای بـالای هـوا در تابسـتان به‌عنـوان یـک مانـع مهـم اسـت کـه فعالیـت خانواده‌هـا را حداقـل بـرای مـدت ۶ مـاه از سـال دچـار مشـکل می‌کنـد و در ایـن بـازه زمانـی بیشـتر خانواده‌هـا را یـا مجبـور بـه مهاجـرت کوتـاه مـدت می‌کننـد و یـا عمـده وقـت خـود

را در منزل می‌گذرانند. این مسئله ایجاب می‌کند تا برنامه‌ریزی لازم برای پرکردن اوقات فراغت انجام شود.

نکتهٔ مهم دیگر اینکه استان خوزستان یکی از مهدهای تمدن و آثار آن بیانگر تلاش بشر در اعصار مختلف است. این ویژگی برجسته نیاز دارد به‌واسطهٔ اقدامات و برنامه‌ریزی فراگیر و جامع فراروی مشتاقان، سیاحان و پژوهشگران قرار گیرد. با توجه به فضاهای فیزیکی موجود کمبود زیرساخت‌ها در این حوزه نیز عیان است.

استان خوزستان محل اسکان اقوام مختلف می‌باشد که داشته‌های فرهنگی، آداب‌ورسوم، باورها و رفتارهای این اقوام نیز در نوع خود بی‌نظیر است و از این حیث فرصت بی‌نظیر فرهنگی و نیازمند آن است تا از حالت بالقوه درآید و منشأ تعاملات و مبادلات فرهنگی قرار گیرد و راهی برای تقویت بنیه‌های هم‌فکری و همدلی ملی قرار گیرد. این زمینه نیز نیازمند توسعهٔ زیرساخت‌ها می‌باشد. در کنار این، شرایط جغرافیایی و آب‌وهوایی نیز در صورت سرمایه‌گذاری بر روی زیرساخت‌های فرهنگی به‌عنوان یک فرصت می‌باشد. جمعیت جوان استان خوزستان، علاقهٔ مردم به داشته‌های فرهنگی و پایبندی آن‌ها به حفظ و اشاعهٔ آداب‌ورسوم و باورهای فرهنگی نیز ایجاب می‌کند تا زمینهٔ لازم برای استفادهٔ بهینه از این فرصت فراهم شود که توسعهٔ زیرساخت‌ها به‌عنوان پیش‌زمینهٔ آن حائز اهمیت و توجه است.

فراهم‌کردن شرایط برای فعال‌سازی ظرفیت‌های فرهنگی و هنری موجود با توسعهٔ حمایت‌های دولتی از طریق نیازسنجی و تدوین مقررات و برنامه‌ریزی متناسب با آن‌ها. با توجه به داده‌های آماری وضعیت سینماها، سالن‌های نمایش در مقایسه با جمعیت استان مطلوب نیست. حتی معدود فضاهای فعال نیز به‌خوبی پاسخ‌گوی نیاز بخش فرهنگ و هنر نمی‌باشد.

تلاش در راستای ایجاد فضای تعامل بین اقوام مختلف در استان و تقویت بنیهٔ فرهنگی. درست است که استان خوزستان دارای تنوع اقوام و رنگین‌کمان فرهنگ‌هاست؛ لیکن کم‌توجهی به این مقوله در طی سال‌های گذشته سبب شده است که این تنوع به‌جای آنکه به مبادلهٔ فرهنگی و تقویت همدلی در راستای فرهنگ ملی باشد، زمینهٔ لازم برای هدف‌گذاری دشمنان برای ایجاد شکاف در بین جامعه باشد. لذا یکی از نیازهای استان برنامه‌ریزی فرهنگی منسجم، برگزاری جشنواره‌ها، فستیوال‌ها، نمایشگاه‌ها و غیره است تا از یک‌سو فرصت برای نمایش توانمندی‌های فرهنگی اقوام مختلف را فراهم سازد و از سوی دیگر به ایجاد نزدیکی، قرابت و تعامل بین آن‌ها بینجامد.

تقویت اجتماعات، انجمن‌ها، مجامع و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزهٔ فرهنگ و هنر و تلاش برای اینکه افراد جامعه در حوزهٔ فرهنگ حضور مسئولانه داشته باشند. در این راستا نباید صرفاً به انجام یک انتخابات انجمن و تشکیل هیئت مدیره اکتفا کرد. بلکه حمایت‌ها در تمامی حوزه‌ها ازجمله زیرساخت‌ها و فضاها، انسانی، مالی و برنامه‌ریزی لازم است.

با توجه به اینکه دستگاه‌های دولتی و گاهاً خصوصی مختلفی در عرصهٔ فرهنگ و هنر فعالیت می‌کنند، تلاش برای ایجاد همسویی و هم‌راستایی در حوزه‌های مختلف فعالیت‌های فرهنگی و هنری و جلوگیری از نگاه جزیره‌ای نیز ازجمله نیازهای اساسی است. این نگاه عادلانه بایستی مبتنی بر استعدادها و ظرفیت‌های فرهنگی و هنری هر منطقه با فراهم‌ساختن فرصت برابر مورد توجه فعالیت‌های فرهنگی همهٔ دستگاه‌های دولتی قرار گیرد

حمایت از تولیدات فرهنگی و هنری فعالان این عرصه از طریق برگزاری نمایشگاه‌ها و مشارکت‌دادن هنرمندان و همچنین حمایت‌های مالی از فعالیت‌های آنان. نکتهٔ مهم و حائز اهمیت در این زمینه توجه به بازدهی فعالیت‌های فرهنگی در درازمدت می‌باشد. فرهنگ عامل انسجام و قوام اجتماع بشری و مایهٔ مشروعیت حاکمیت‌ها و اعتماد مردم به آن‌هاست. از این‌رو، در حمایت از فعالیت‌های فرهنگی نباید به دنبال بازدهی فوری آن باشیم. الگوهای فرهنگی در طی سال‌ها نهادینه می‌شوند و ماندگاری آن‌ها هم تا نسل‌ها ادامه پیدا می‌کند و در رفتارهای مردم جریان می‌یابد. به بیان دیگر، حمایت از فعالیت‌های فرهنگی به مانند سرمایه‌گذاری در تولید یک محصول تجاری نیست، بلکه سرمایه‌گذاری برای آیندهٔ نسل جوان و جامعه است که به تقویت وحدت ملی و ارتقای امنیت ملی کمک می‌کند. بنابراین توصیه می‌شود در حمایت از انجمن‌ها، کانون‌ها، برنامه‌ها و تولیدات فرهنگی و هنری به‌جای رویکرد هزینه‌ای به دنبال نگاه سرمایه‌ای باشیم.

تدوین تقویم مشخص براساس نیازهای فرهنگی و هنری استان و اجرای آن‌ها بایستی در اولویت برنامه‌ریزی فرهنگی قرار گیرد. استان خوزستان رنگین‌کمان اقوام با گویش‌ها، ادبیات، موسیقی، آداب‌ورسوم و باورهای متنوع است. در این‌خصوص بایستی با مطالعات عمیق قوم‌نگاری ظرفیت‌های موجود شناسایی شوند و بعد از آن به تناسب ویژگی‌های هریک برنامهٔ متناسب با آن تدوین شود. به‌عنوان نمونه، سازه‌های آبی شوش، آرامگاه دانیال نبی، چغازنبیل، آستان مقدس علی بن مهزیار هریک تاریخچه‌ای دارد و آدابی برای آن‌ها مترتب است. تدوین تاریخچه، سنت‌ها و مناسبت‌های هریک نه‌تنها به ماندگاری

این آداب‌ورسوم کمک می‌کند، بلکه فرصت بی‌نظیری برای شناساندن قابلیت‌های این جایگاه‌های فرهنگی به‌شمار می‌رود. استان خوزستان در این زمینه فرصت‌های بی‌نظیری دارد که فعال‌ساختن آن نیازمند برنامه‌ریزی جامع فارغ از تنگ‌نظری‌ها است.

تدوین برنامهٔ راهبردی فرهنگی و هنری با توجه به واقعیت‌ها و ظرفیت‌های موجود استان. در این زمینه لازم است یک برنامهٔ فراگیر با مشارکت همهٔ سازمان‌های فعال در زمینهٔ فرهنگ و هنر استان تدوین شود تا در سایهٔ شناسایی نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای فرهنگی و هنری زمینه و شرایط لازم برای اقدامات هدفمندانه فراهم شود.

تمرکززدایی از برنامه‌های فرهنگی و هنری در مرکز استان و نهادینه‌سازی نگاه مبتنی بر ظرفیت‌ها و استعدادهای مناطق مختلف استان از طریق ایجاد یک برنامهٔ جامع، فراگیر و مدون. البته این مسئله نیازمند تصویب و عملیاتی‌شدن بودجه مناسب می‌باشد. گاهاً به بهانهٔ محدودیت‌های بودجه‌ای برنامه‌ها و اقدامات فرهنگی و هنری ناتمام رها می‌شوند. چنانچه پیش‌تر گفته شد، در سطح کلان بایستی نگاه سرمایه‌ای به فعالیت‌های فرهنگی مورد توجه قرار گیرد تا شعار تمرکززدایی و توجه فراگیر به همهٔ زمینه‌های فرهنگی و هنری و البته همهٔ اقشار جامعه محقق شود.

توسعهٔ فعالیت‌های رسانه‌ای و مطبوعات محلی در استان. استان خوزستان یک استان صنعتی و البته رنگین‌کمان اقوام و فرهنگ‌ها است که اطلاع‌رسانی از یک‌سو و تلاش برای شناسایی ظرفیت‌های فرهنگی و هنری از سوی دیگر نیازمند برخورداری از رسانه‌های جامع، قوی و فراگیر می‌باشد. در این زمینه لازم است از یک‌سو، فعالیت‌های مطبوعاتی تشویق شود، بوروکراسی اداری کمتر شود، از ظرفیت فضای مجازی و وب به بهترین وجه ممکن استفاده شود و فرصت تعامل با مطبوعات محلی در سطح ملی و بومی سایر استان‌ها مورد توجه قرار گیرد. به‌عنوان مثال با ایجاد تعامل بین مطبوعات محلی سایر استان‌ها می‌توان ستونی برای اخبار و اطلاعات فرهنگی و هنری ایجاد کرد.

برنامه‌ریزی برای استفاده از ظرفیت هنرمندان و فعالان فرهنگی استان که در خارج از استان زندگی می‌کنند و تلاش برای استفاده از قابلیت‌های آنان در حوزهٔ سرمایه‌گذاری فرهنگی و هنری و همچنین آموزش و انتقال تجربیات به نسل جدید. این مسئله از یک‌سو نسل جوان را با سرمایه‌های فرهنگی استان خوزستان آشنا می‌سازد، از سوی دیگر با توجه به علاقه و وابستگی خاطر این هنرمندان و فعالان فرهنگی شاخص فرصت برای استفاده از نظرات آنان در راستای رفع چالش‌های فرهنگی پیش می‌آید.

توسعهٔ رشته‌های مختلف فرهنگی و هنری در قالب آموزش‌های مدرسه‌ای و رسمی

با نگاه بلندمدت و البته از طریق دوره‌های کوتاه‌مدت سامان‌دهی شده و همچنین شیوه سنتی استاد ـ شاگردی. به‌عنوان مثال هنر شاخص خراطی در استان خوزستان درصورتی که مورد توجه قرار نگیرد، به مرور زمان به فراموشی سپرده می‌شود. از طریق برنامه‌ریزی برای آموزش رسمی و غیررسمی می‌توان پشتوانه‌سازی و به ماندگاری این هنر ارزشمند کمک کرد.

برگزاری سمینارها و همایش‌های علمی با محوریت ظرفیت‌ها، فرصت‌ها، مسائل و چالش‌های فراروی حوزهٔ فرهنگ و هنر استان با هدف تولید فکر و استفاده از نظرات محققان و پژوهشگران برای توسعهٔ فرهنگی و هنری استان.

تدوین شناسنامهٔ فرهنگی و هنری استان با هدف شناساندن مشاهیر حوزه‌های مختلف فرهنگ و هنر به نسل جوان و به تبع آن ایجاد علاقه و انگیزه در بین هنرمندان و تقویت بنیهٔ فرهنگی نسل جوان.

استان خوزستان به لحاظ فرهنگی و هنری از چه ظرفیت‌هایی برخوردار است؟

ظرفیت‌های استان خوزستان در بعد فرهنگ و هنر بسیار است که شناسایی و برنامه‌ریزی با محوریت آن‌ها می‌تواند بر اثربخشی فعالیت‌ها و سیاست‌گزاری‌ها کمک کند. ازجمله ظرفیت‌های مهم استان خوزستان در حوزهٔ فرهنگ و هنر می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- تنوع قومی و ساکن بودن اقوام مختلف در پهنهٔ استان خوزستان با آداب‌ورسوم و باورهای فرهنگی و هنری، لباس، غذا و مراسمات متنوع.
- تنوع و تعدد آثار باستانی که نشان می‌دهد این استان خاستگاه تمدن‌های مختلف در طی اعصار مختلف بوده است و ظرفیت بی‌نظیری برای سرمایه‌گذاری در حوزهٔ گردشگری و میزبانی از جشنواره‌ها است.
- تنوع اقلیمی و آب‌وهوایی استان خوزستان ظرفیت بالقوه‌ای است که می‌توان از آن در راستای برگزاری جشنواره‌ها، همایش‌ها و نمایشگاه‌های فصلی استفاده کرد.
- داشتن بندرگاه‌های مختلف در کنار همجواری استان خوزستان با کشورهای عراق و کویت فرصت مناسبی برای تعاطی فرهنگ‌ها فراهم می‌سازد.
- وجود اساتید برجسته و فعالان شاخص در حوزهٔ فرهنگی و هنری به‌ویژه در حوزهٔ هنرهای تجسمی، نمایشی، نویسندگی و فعالیت‌های قرآنی فرصت مناسبی برای حرکت در مسیر تعالی فرهنگ و هنر می‌باشد.

خوزستان به‌واسطهٔ اینکه در هشت سال دفاع مقدس کانون جنگ نابرابر بود، آثار بازمانده از آن نمایشگاه زنده و موجود از تاریخ معاصر است که بهترین فرصت و ظرفیت برای شناساندن آرمان‌های انقلاب و شهدا به نسل جوان به‌شمار می‌رود که در صورت فعال‌سازی آن می‌تواند دانشگاه تاریخ معاصر باشد.

نتایج نشان داد که «همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ» مهم‌ترین نقطهٔ قوت؛ «مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری»، «موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران»، «حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی» و «نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری» به‌عنوان مهم‌ترین نقاط ضعف؛ «وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان»، «حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان»، «وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای استان» به‌عنوان مهم‌ترین فرصت‌ها؛ و نهایتاً، «تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قیدوشرط به رسانه‌های مختلف» به‌عنوان مهم‌ترین تهدید شناسایی شدند.

از این‌رو می‌توان پیشنهادات پژوهش در دو بخش پیشنهادات کاربردی کوتاه‌مدت و بلندمدت ارائه کرد.

در حوزهٔ اقدامات کوتاه مدت باید:

۱) ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان به‌عنوان متولی امر فرهنگ و هنر بایستی در کوتاه‌مدت، درخصوص هم‌راستایی طراحی و اجرای برنامه‌های فرهنگی و هنری بین سازمان‌های موازی تلاش کند و در بلندمدت با طراحی نقشهٔ فرهنگی و هنری استان با ایجاد اتاق فکر اقدامات ارگان‌های مختلف را در راستای توسعهٔ زیرساخت‌ها مأموریت‌محور هدایت کند.

۲) ظرفیت‌های فرهنگی و هنری مناطق مختلف استان شناسایی شوند. در این زمینه، لازم است ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی حضور منفعلانه را کنار بگذارد و فعالانه پا به عرصه گذاشته و با تجمیع امکانات نسبت به پایش و شناسنامه‌دارکردن حوزه‌های فرهنگی استان اقدام کند. اهمیت موضوع بدان خاطر است که بدون آگاهی از ظرفیت‌های موجود استان احتمال موفقیت هرگونه برنامه‌ریزی و اقدام با شانس و اقبال پی خواهد رفت.

۳) براساس شاخص‌ها و استانداردهای ملی در حوزهٔ فرهنگ و هنر و با نگاه به انتظارات

پیش‌بینی‌شده در برنامه‌های توسعهٔ ملی فضاهای فرهنگی با درنظرگرفتن استعدادهای خاص هر منطقه توسعه پیدا کند.

۴) برنامه‌های فرهنگی و هنری استان در سطح همهٔ دستگاه‌های فعال در قالب یک بستهٔ فرهنگی و هنری استان همسو و همراستا گردد. این مسئله از یک‌سو از فعالیت‌های پراکنده و گاهاً بی‌هدف و بی‌نتیجه خواهد کاست؛ از سوی دیگر با ایجاد هم‌افزایی بین فعالیت‌ها به اثربخشی بیشتر آن‌ها خواهد انجامید.

۵) برنامه‌ریزی برای فعال‌کردن بخش‌های مغفول‌مانده باید در اولویت برنامه‌های فرهنگی قرار گیرد. به‌عنوان مثال، فعال‌کردن موزهٔ بهبهان، اقدامات حمایتی از ناشران غیرفعال برای شروع مجدد در حوزهٔ چاپ و نشر و یا برنامه‌ریزی برای فعال‌ساختن سالن‌های نمایش و سینماهایی که به دنبال تغییر کاربری هستند بایستی در زمرهٔ اولویت‌های برنامهٔ فرهنگی کوتاه‌مدت باشند.

۶) رفع دغدغهٔ صاحبان فکر و اندیشه در حوزهٔ فرهنگ و هنر و تلاش برای جذب حداکثری آن‌ها از طریق تعامل سالم بایستی مد نظر برنامه‌ریزان فرهنگی باشد.

۷) تعریف برنامه‌های فرهنگی و هنری سالانه مانند جشنواره‌ها بومی ـ محلی، هفته‌های فرهنگی با موضوعات مختلف مانند لباس محلی، موسیقی محلی، ادبیات محلی، هنرها و بازی‌های محلی، خوراک و غذاهای محلی اقوام ساکن خوزستان به‌صورت یک برنامهٔ مستمر و به‌نحوی که پوشش آن در گسترهٔ استان باشد.

۸) ظرفیت‌های استان درخصوص موسیقی بومی محلی شناسایی و نسبت به ثبت آن به‌عنوان آثار ملی اقدام شود.

۹) شناسنامهٔ هنرمندان شاخص استان در رشته‌های مختلف تدوین شود و از فعالیت‌ها و آثار آنان حمایت‌های مادی و معنوی انجام پذیرد.

۱۰) درخصوص انتخاب مدیران حوزهٔ فرهنگ و هنر استان اصل شایسته‌سالاری و تخصص و تعهد ملاک عمل قرار گیرد.

۱۱) دیدگاه نتیجه‌گرایی و انتظار بازدهی زودهنگام از فعالیت‌های فرهنگی باید جای خود را به دیدگاه نهادینه‌سازی رفتارهای فرهنگی و هنری بدهد. از این‌رو در اجرای برنامه‌های فرهنگی و هنری پیامدهای بلندمدت آن مورد ارزیابی قرار گیرد. در این راستا ارزیابی عملکرد ادارهٔ کل فرهنگ و هنر استان و همچنین در سطح ادارات شهرستان‌ها براساس اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت اولیه صورت گیرد.

۱۲) تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری براساس مطالعات پیشگام (امکان‌سنجی و

نیازسنجی) باشد. برای اثربخش‌بودن برنامه‌ها لازم است نیازسنجی فرهنگی و هنری با محوریت منطقهٔ هدف انجام شود.

۱۳) با برگزاری جشنواره‌ها و یادمان‌ها مفاخر فرهنگی و هنری استان به مردم شناسانده شود.

۱۴) با هماهنگی شهرداری‌ها درخصوص استفاده از تندیس‌های هنرمندان و فعالان فرهنگی استان به تناسب شرایط و منطقه به‌عنوان المان‌های شهری اقدام شود تا ضمن معرفی مفاخر و استعدادهای فرهنگی، ذهنیت افراد نسبت به سرمایه‌های فرهنگی و هنری برانگیخته شود.

۱۵) برنامه‌ریزی شود تا فرصت‌های فرهنگی و هنری استان که به‌واسطهٔ وجود اقوام مختلف ساکن در جای جای آن منحصربه‌فرد و بی‌نظیر است در سطح رسانه‌های داخل استان و رسانهٔ ملی بیش‌ازپیش حضور داشته باشد و بازنمایی شود.

۱۶) تهاجم فرهنگی به‌واسطهٔ دسترسی بی‌قیدوشرط به رسانه‌های مختلف به‌عنوان مهم‌ترین تهدید شناسایی شده است. از ظرفیت‌های فرهنگی و هنری استان برای اعلام حضور در فضای مجازی استفاده شود تا خلاء برنامه‌های فرهنگی و هنری که از مهم‌ترین دلایل گرایش به سمت رسانه‌های بیگانه است، پر شود.

اما در سطح برنامه بلندمدت باید:

۱) عدالت فرهنگی از حیث دسترسی فرهنگی، حضور فرهنگی و بازنمایی فرهنگی در دستور کار قرار گیرد. لازم است در این‌خصوص از ظرفیت قانون‌گذاری مجلس استفاده شود تا محدودیت‌ها در بخش زیرساخت‌ها مرتفع شود.

۲) برنامه‌ریزی بلندمدت برای تعامل و ارتباطات فرهنگی بین اقوام داخل استان، در سطح کشور و حتی فراتر از مرزها با کشور عراق با هدف توسعهٔ باورهای فرهنگی و ایجاد زمینهٔ هم‌گرایی دنبال شود و در این زمینه از ظرفیت سایر دستگاه‌ها ازجمله سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و یا دستگاه دیپلماسی نیز استفاده شود.

۳) آینده‌پژوهی در حوزهٔ فرهنگ و هنر استان به‌منظور شناسایی تهدیدات بالقوه و برنامه‌ریزی متناسب با آن‌ها جهت آمادگی لازم برای مقابله با تهدیدات و تدوین برنامه‌های عملیاتی کوتاه‌مدت در این زمینه.

۴) زمینه‌سازی برای توسعهٔ کسب‌وکارهای فرهنگی و هنری باید مدنظر برنامه‌ریزان فرهنگی استان باشد تا از یک‌سو، ظرفیت‌های فرهنگی و هنری استان فرصتی برای ایجاد اشتغال باشند و از سوی دیگر، به ماندگاری فعالیت‌های فرهنگی و هنری کمک کند.

۵) تدوین شاخص‌های اندازه‌گیری برای ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی و اثربخشی برنامه‌های فرهنگی و هنری اجراشده و عملکرد نهادها و ادارات زیرمجموعهٔ ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۶) برنامه‌ریزی برای ترغیب بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در زمینه‌های فرهنگی و هنری به‌ویژه در مناطق کم‌برخوردار با هدف رفع محدودیت در دسترسی به امکانات فرهنگی و فقر امکانات.
۷) توجه به پژوهش و آموزش در حوزهٔ فرهنگ و هنر به‌منظور تقویت بنیهٔ علمی و مهارتی کادر فرهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی و ادارات زیرمجموعه.
۸) در راستای تکمیل پروژه‌های فرهنگی و هنری نیمه‌تمام اقدام شود و برای توسعه و تعریف پروژه‌های جدید نیازسنجی شود.
۹) سینماها و سالن‌های نمایش بایستی مورد حمایت (از طریق تخصیص وام‌های کم‌بهره، بخشودگی مالیاتی و غیره) ویژه قرار گیرد تا از تعطیلی آن‌ها جلوگیری شود. همچنین در شهرستان‌های فاقد سینما برنامه‌ریزی لازم با ترغیب بخش خصوص جهت سرمایه‌گذاری نسبت به توسعهٔ آن اقدام شود.
۱۰) کتابخانه‌های روستایی به‌صورت ویژه و با لحاظ‌کردن شاخص‌های مختلف جمعیتی و استعدادهای فرهنگی و هنری توسعه داده شود.

محدودیت‌های تحقیق

به‌کارگیری هر روش تحقیقی در کنار فراهم‌کردن فرصت‌ها محدودیت‌های خاصی را نیز به دنبال دارد که تحقیق حاضر نیز از این مسئله مستثنی نیست. به ناچار محقق در فرایند انجام تحقیق به مانند تحقیقات اجتماعی دیگر، با محدودیت‌ها و دشواری‌های خاصی مواجه بود که در این راستا می‌توان به گردآوری داده‌ها اشاره کرد. به دلیل پاندمی کرونا در گسترهٔ جهانی و به تبع آن در کشور ایران و استان خوزستان از یک‌سو مراجعه به مراکز علمی و کتابخانه‌های عمومی، تخصصی و دانشگاهی جهت گردآوری داده‌ها دشوار و محدودکننده بود. ضمن اینکه، براساس شرایط حاکم تعطیلی سازمان‌ها و مراکز فرهنگی و هنری که در سیاست‌گذاری ستاد ملی مقابله با کرونا جزو مشاغل گروه ۳ و ۴ قرار گرفت، مراجعهٔ حضوری، برنامه‌ریزی برای مصاحبه و دریافت اطلاعات را سخت کرد. و بسیاری از نخبگان و هنرمندان متمایل به مصاحبهٔ حضوری نبودند. جلب رضایت آن‌ها و فراهم‌نمودن شرایط بهداشتی و رعایت پروتکل‌های بهداشتی در هنگام مصاحبه ازجمله اموری بودند که محقق را با مشکلات خاصی مواجه نمودند. عدم همکاری سازمان‌های

دولتی نیز از دیگر محدودیت‌های تحقیق بود. بسیاری از سازمان‌ها از ارائهٔ اطلاعات به محقق خودداری می‌کردند. اخذ مجوز و جلب رضایت مسئولان برای دریافت اطلاعات محقق را با مشکلات خاصی مواجه نمود که موجب طولانی‌شدن فرایند تحقیق گردید. ضمن اینکه از روش دلفی استفاده شد که دارای محدودیت‌های خاص خود است. ازجمله اینکه از مهم‌ترین محدودیت‌های این تکنیك ، نیازمندی به تلاش و کار زیاد، سیر آهسته و وقت‌گیربودن آن است. از نظر روش‌شناسی دلفی در اصل کوشش می‌کند تا با نزدیك‌کردن مصنوعی عقاید متخصصان به یکدیگر از توزیع آماری اطراف میانه استفاده نماید که ممکن است اجماع ظاهری یا فشار برای همنوایی با رتبه‌بندی رخ دهد و یا بازخورد توافقات گروه بر نظرات پانلیست‌ها تأثیر بگذارد. همچنین تکنیك دلفی تنها مرحلهٔ آغازینی است که صرفاً برای کسب اجماع می‌کوشد و این اجماع ضرورتاً دقیق‌ترین نظر نیست و ممکن است نتیجه، شناسایی یکسری به‌جای عناوین خاص اطلاعاتی عبارات عمومی باشد. چراکه در دلفی فرض، برابری شرکت‌کنندگان از دانش و تجربه است، اما در عمل این فرض ممکن است صحیح نباشد.

جمع‌بندی نتایج

هدف تحقیق توصیف وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان؛ شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها، ظرفیت‌های بومی و تهدیدهای حوزهٔ فرهنگ و هنر استان و شناسایی خواسته‌ها و نیازهای فرهنگی و هنری آن بود. نتایج نشان داد که سازمان‌های مختلف ازجمله ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تبلیغات اسلامی، شهرداری، صدا و سیما، ادارهٔ کل اوقاف و امور خیریه و سازمان آموزش‌وپرورش در استان خوزستان متولی امر فرهنگ هستند و هریک بنابر مأموریت سازمانی در حوزهٔ فرهنگ و هنر فعالیت دارند. همچنین، نتایج بخش گزارش تحلیلی از وضعیت فرهنگی و هنری استان خوزستان نشان داد که «همکاری و هماهنگی ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی با سایر دستگاه‌های فعال در حوزهٔ فرهنگ» مهم‌ترین نقطهٔ قوت می‌باشد. همچنین، «مشکلات مرتبط با مدیریت فرهنگی و هنری»، «موازی‌کاری سازمان‌های متولی و بی‌توجهی به شایستگی‌ها و تخصص‌ها در انتخاب مدیران»، «حاکم‌شدن و غلبگی دیدگاه نتیجه‌گرایی با بازدهی زودهنگام درخصوص فعالیت‌های فرهنگی» و «نادیده‌گرفتن ویژگی‌های مخاطبان در تدوین برنامه‌های فرهنگی و هنری» به‌عنوان نقطه‌ضعف حائز بیشترین نمره شدند. به لحاظ فرصت‌ها در حوزهٔ فرهنگ و هنر «وجود مفاخر فرهنگی و هنری در استان»، «حساسیت مردم به سرمایه‌ها و داشته‌های فرهنگی و هنری (ملموس و غیرملموس) استان»، «وجود

اقـوام مختلـف سـاکن در جـای جـای اسـتان» حائـز بیشـترین نمـره شـده‌اند. نهایتـاً، «تهاجـم فرهنگـی به‌واسـطهٔ دسترسـی بی‌قیدوشـرط بـه رسـانه‌های مختلـف» به‌عنـوان تهدیـد حائـز بیشـترین نمـره شـد.

بررسی وضعیت فرهنگی و هنری استان با توجه به آمارهای مربوط به سال‌های گذشته نشـان می‌دهـد وضعیـت اسـتان خوزسـتان از حیـث برخـورداری از زیرسـاخت‌های فرهنگـی و هنـری و همچنیـن برنامه‌ریـزی و اجـرای برنامه‌هـای فرهنگـی و هنـری در سـطح مطلوبـی قـرار نـدارد. بـه عبـارت سـاده‌تر، علی‌رغـم ظرفیت‌هـای فرهنگـی و هنـری بـالای اسـتان خوزسـتان را به‌عنـوان رنگین‌کمـان فرهنـگ و هنـر اقـوام سـاخته اسـت؛ بـه دلیلـی عـدم شناسـایی مناسـب جذابیت‌هـای اسـتان خوزسـتان در حوزه‌هـای مختلـف اقلیمـی، طبیعـی، گردشـگری، قومـی، زبانـی، فرهنگـی و هنـری بـه حـد شایسـته بازنمایـی نشـده اسـت و بـه تبـع آن مـورد توجـه سـرمایه‌گذاران نگرفتـه اسـت. همچنیـن اسـتان از حیـث برخـورداری از تعـداد سـینما، سـالن‌های نمایـش و اجـرای موسـیقی و تئاتـر در زمـرهٔ مناطـق کم‌برخـوردار محسـوب می‌شـود. لـذا لازم اسـت زیرسـاخت‌های اسـتان در حـوزهٔ فیلـم، سـینما و تئاتـر توسـعه یابـد و فرصـت بـرای حضـور و تعامـل بـا سـازمان‌های فرااسـتانی نسـبت بـه میزبانـی از برنامه‌هـای نمایشـی رایزنی‌هـای لازم صـورت پذیـرد. در حـوزهٔ عدالـت در مالکیـت و مدیریـت رسـانه‌ها نیـز وضعیـت مطلـوب نیسـت بایسـتی نسـبت بـه ترغیـب علاقه‌منـدان بخـش خصوصـی بـرای راه‌انـدازی رسـانه‌ها بـا گسـترهٔ توزیـع در سـطح ملـی و بـا شـمارگان بـالا فراهـم شـود. ضمـن اینکـه فرصـت بـرای بیـان، بازگویـی و پیگیـری نارسـایی‌ها و کاسـتی‌های حـوزهٔ فرهنـگ و هنـر اسـتان خوزسـتان در مطبوعـات به‌عنـوان یکـی از اولویت‌هـای فرهنگـی مـورد توجـه قـرار گیـرد. در راسـتای عدالـت فرهنگـی و هنـری لازم اسـت فعـلان فرهنگـی برجسـته و هنرمنـدان شـاخص اسـتان خوزسـتان در سـطح ملـی به‌نحـو شایسـته معرفـی شـوند. آثـار و جایگاه‌هـای فرهنگـی از قبیـل موزه‌هـا وگالری‌هـا، جشـنواره‌ها و همایش‌هـای فرهنگـی به‌عنـوان محتـوای پیام‌هـای رسـانه‌ای گنجانـده شـود. آثـار باقی‌مانـده از دوران جنـگ و دفـاع مقـدس به‌عنـوان نمودهـای زنـده و مانـدگار تاریـخ معاصـر در پیام‌هـای رسـانه‌ای کدگـذاری شـوند تـا از یک‌سـو، ایـن آثـار بـه نسـل جـوان اندیشـیده شـود و از سـوی دیگـر، بـرای سـازندگی و رفـع محرومیت‌هـا فرصـت مطالبه‌گـری فراهـم شـود. در سـطح توزیـع امکانـات و زیرسـاخت‌ها نـگاه جامـع دنبـال شـود و بنـا بـه ویژگی‌هـای شـاخص هـر منطقـه و ظرفیت‌هـا و فرصت‌هـای شناخته‌شـده در سـطح عادلانـه توزیـع شـود تـا همـهٔ افـراد بـدون توجـه بـه اینکـه در کـدام شهرسـتان سـاکن هسـتند امـکان اسـتفاده از فرصت‌هـای فرهنگـی را داشـته باشـند. بی‌توجهـی بـه عامـل می‌توانـد پیامدهـای ناگـواری از قبیـل احسـاس بی‌عدالتـی،

بی‌اعتمادی به حاکمیت، بی‌توجهی به شعارهای عدالت‌محور سیاست‌مداران، مقاومت در برابر برنامه‌های فرهنگی حاکمیت و نهادهای دولتی و غیره را به دنبال داشته باشد.

ضمن اینکه جامعیت و فراگیربودن رفتار برنامه‌ریزان فرهنگی و هنری بایستی همهٔ اقوام و باورمندان به همهٔ ادیان و مذاهب را پوشش دهد. به بیان ساده‌تر، نباید تفاوت در قومیت، زبان و گویش، نوع پوشش، نژاد و یا دین و مذهب عامل امتیازدهی به یک قومیت و ... و یا عامل بی‌توجهی به سایر اقوام و ... انگاشته شود. با توجه به توانمندی فضای مجازی و ضریب نفوذ آن در سطح جامعه پیشنهاد می‌شود تلاش‌های فرهنگی و هنری کانون‌ها و انجمن‌های حمایت‌شده توسط ادارهٔ کل فرهنگ و ارشاد اسلامی به حضور در فضای مجازی ترغیب و تشویق شوند تا فضای مجازی موجود کمابیش به یک فضای مجازی فرهنگی سالم سوق داده شود و به تبع آن از آسیب‌های احتمالی آن کاسته شود و برنامه‌ریزی شود تا کمبود مطبوعات، خبرگزاری‌ها که یکی از چالش‌های اساسی در توزیع عادلانهٔ اخبار و اطلاعات و البته ایجاد دسترسی عادلانه و آزاد به اطلاعات می‌باشد، از طریق حضور در فضای مجازی جبران شود.

منابع

۱. آشوری، داریوش. (۱۳۵۷). تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۱۱۲ صفحه.

۲. آقاخانی بیژنی، محمود؛ هاشمی باباحیدری، مرتضی و صادقی، اسماعیل (۱۳۹۶). باور بلاگردانی در قوم بختیاری. دوماهنامهٔ فرهنگ و ادبیات عامه، ۵(۱۴): ۴۹ ـ ۶۷.

۳. آهنگری، فرشته. (۱۳۸۹). آیین پزشکی در اسطوره و تاریخ ایران باستان. مجلهٔ اخلاق و تاریخ پزشکی، ۵(۹): ۱ ـ ۱۰.

۴. احمدزاده، علی و احمدزاده، آذر. (۱۳۸۹). علی بن عباس مجوسی اهوازی ارجانی. مجلهٔ علمی پزشکی، ۱۰(۲): ۱۲۲ ـ ۱۲۹.

۵. اصطخری، ابراهیم بن محمد. (۱۳۴۷). مسالک و ممالک؛ ترجمهٔ ایرج افشار. تهران: انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۳۳۴ صفحه.

۶. افشار سیستانی، ایرج (۱۳۶۶). نگاهی به خوزستان: مجموعه‌ای از اوضاع تاریخی، جغرافیایی، اجتماعی، اقتصادی منطقه. تهران: هنر.

۷. افشار سیستانی، ایرج (۱۳۷۳). خوزستان و تمدن دیرینهٔ آن. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات، ۲ جلد.

۸. اقتداری، احمد. (۱۳۷۵). آثار و بناهای تاریخی خوزستان. تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، چاپ دوم.

۹. الگود، سیریل لوید. (۱۳۵۶). تاریخ پزشکی ایران و سرزمین‌های خلافت شرقی. ترجمهٔ باهر فرقانی. تهران: امیرکبیر. ۶۹۶ صفحه.

۱۰. امام، محمدعلی. (۱۳۷۹). تاریخ خوزستان. تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی. ۶۳۲ صفحه.

۱۱. انصاری، مصطفی. (۱۳۷۷). تاریخ خوزستان: دورهٔ خاندان کعب و شیخ خزعل. تهران: نشر شادگان.

۱۲. بحرانی‌پور، علی و کاظمی، سجاد. (۱۳۹۴). دلایل برآمدن و زوال شهرهای مسیر رودخانهٔ کارون در خوزستان قرون ۳ـ ۴ هـ ق. مطالعات تاریخ فرهنگی؛ پژوهش‌نامهٔ انجمن ایرانی تاریخ، ۷(۲۶): ۱ ـ ۲۸.

۱۳. بنی‌سعید، عبدالامام (۱۳۹۵). فرهنگ عامیانهٔ مردم عرب خوزستان. اهواز: ترآوا، ۲۴۰ صفحه.

۱۴. بیچرانلو، عبدالله. (۱۳۹۵). بازنمایی عادلانه به‌مثابهٔ عدالت فرهنگی. تهران: مؤسسهٔ فرهنگی هنری پویهٔ مهر اشراق، ۸۸ صفحه.

۱۵. پورعزت، علی‌اصغر. (۱۳۸۰). ضرورت توسعهٔ فرهنگ عدالت‌پذیر برای نیل به جامعهٔ عدل موعود. ماهنامهٔ تدبیر، ۱۶۷.

۱۶. پورعزت، علی‌اصغر. (۱۳۸۰). مدیریت دولتی و عدالت اجتماعی، دانش مدیریت، ۵۵.

۱۷. پورغفاری، آزاده و اعظمی، ساره. (۱۳۹۲). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال ۱۳۹۰. تهران: آویشن شمال، ۲۴۰ صفحه.

۱۸. پورغفاری، آزاده و اعظمی، ساره. (۱۳۹۲). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال ۱۳۹۱. تهران: کلک باران، ۲۱۶ صفحه.

۱۹. پورکاظم، کاظم. (۱۳۸۳). جغرافیای تاریخی خوزستان. اهواز: سرزمین خوز، ۱۳۸۳.

۲۰. پیگولوسکایا، ن. و.؛ یاکوبسکی، آ. یو.؛ پطروشفسکی، ای. پ.؛ بلینتسکی، آ. مو استرویوا، ل.و. (۱۳۵۳). تاریخ ایران از دوران باستان تا پایان سدهٔ هجدهم میلادی. تهران: پیام.

۲۱. ترابی، عاطفه و حسینی کازرونی، احمد (۱۳۹۲). بررسی ضرب‌المثل‌های عربی خوزستان. فصل‌نامهٔ تحقیقات تعلیمی و غنایی زبان و ادب فارسی، ۱۷ (پاییز): ۴۹ ـ ۷۲.

۲۲. تقوایی، مسعود؛ کنارکوهی، الهه و مومنی، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی و تحلیل وضعیت سیستم شهری در استان خوزستان. فصلنامهٔ جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز زاگرس، ۸(۳۰): ۱۲۷ ـ ۱۵۷.

۲۳. جعفری ولدانی، اصغر. (۱۳۹۰). تحریف هویت ایرانی خوزستان. مطالعات ملی، ۱۲(۳): ۳ ـ ۲۳.

۲۴. حاجتی، امید (۱۳۹۶). طرح‌ها و پروژه‌های شاخص سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان. اهواز: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان، ۱۰۰ صفحه.

۲۵. حاجیان سه‌پله، مرضیه و اعظمی، ساره. (۱۳۹۷). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر ـ سال ۱۳۹۶. تهران: انتشارات پویهٔ مهر اشراق، ۲۲۵ صفحه.

۲۶. حاجیان سه‌پله، مرضیه و اعظمی، ساره. (۱۳۹۸). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر ـ سال ۱۳۹۷. تهران: انتشارات پویهٔ مهر اشراق، ۲۲۰ صفحه.

۲۷. حمدالله مستوفی، حمدالله بن ابی بکر. (۱۳۸۱). نزهه‌القلوب. تحقیق محمد دبیرسیاقی. قزوین: حدیث امروز، ۲۷۲ صفحه.

۲۸. حسین‌پور، علی (۱۳۸۶). انعکاس کار و تلاش زنان بختیاری در ترانه‌های عامیانه و کودکانه. فصل‌نامهٔ عشایری ذخایر انقلاب، ۱۱ (۵۳و۵۴): ۱۳۷ ـ ۱۶۵.

۲۹. خسروی، لیلا (۱۳۹۳). علی بن عباس مجوسی اهوازی و جایگاه وی در علم پزشکی. سومین همایش نقش دانشمندان ایرانی اسلامی در پیشبرد علوم تجربی، لنجان: دانشگاه آزاد اسلامی واحد لنجان. دسترسی

از طریق:

https://www.civilica.com/Paper-UIPTEACH03-UIPTEACH03_005.html

۳۰. داد، سیما (۱۳۸۵). فرهنگ اصطلاحات ادبی. تهران: مروارید.

۳۱. دبیری‌نژاد، بدیع‌الله. (۱۳۵۱). جندی‌شاپور (در جلسات مناظره دانشمندان در چندی شاپور خسرو انوشیروان شخصا شرکت می‌جست). مجله هنر و مردم، ۱۱۹ و ۱۲۰: ۷ـ ۹.

۳۲. دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی. (۱۳۹۸). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال ۱۳۹۷. تدوین مرضیه حاجیان سه‌پله. تهران: مؤسسهٔ فرهنگی هنری پویهٔ مهر اشراق، ۲۲۰ صفحه.

۳۳. درویشی، محمدرضا (۱۳۸۰). دایرةالمعارف سازهای ایران. تهران: مؤسسهٔ فرهنگی وهنری ماهور، ۲ جلد.

۳۴. دیویس، استیون. (۱۳۹۰). چالش‌های تعریف هنر. در: چیستی هنر (مجموعه مقالات). به‌کوشش گروه مترجمان [گروه هنر، ارتباطات و رسانهٔ مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما]. قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۹۰: صفحات ۴۴ ـ ۶۵.

۳۵. ـــــــــــ (۱۳۹۹) رسم یزله در خوزستان. بازیابی از طریق:

36. https://www.iranhotelonline.com/blog/post-2369/

۳۷. رستگارجو، حسین. (۱۳۹۶). فرهنگ و عدالت اجتماعی و نقش آن در توسعهٔ اقتصادی کشور. دهمین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد و مدیریت، رشت، https://civilica.com/doc/650492.

۳۸. رفیعی، نسترن؛ فتاحی، سجاد؛ دکامین، مجید؛ رفسنجانی‌نژاد، سیما؛ تقی‌زادگان، معصومه؛ جلیلی، معصومه؛ قنواتی، نسرین و خوشدلی، فاطمه. (۱۳۹۶). مسأله‌شناسی راهبردی توسعه در استان خوزستان. تهران: مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۷۷ صفحه.

۳۹. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان. (۱۳۹۴). گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان ۱۳۹۴. اهواز: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان.

۴۰. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان. (۱۳۹۵). رتبه‌بندی شهرستان‌های استان خوزستان از منظر برخی از شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، معاونت هماهنگی برنامه و بودجه. اهواز: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان، ۲۳۷ صفحه.

۴۱. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان. (۱۳۹۸). شاخص‌های اهداف توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور ۱۳۹۵ ـ ۱۳۹۰. تهران: مرکز آمار ایران، ۴۴۰ صفحه.

۴۲. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان. (۱۳۹۷). گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سال ۱۳۹۶ و عملکرد برنامهٔ ششم توسعهٔ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان خوزستان. اهواز: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان، ۳۵۵ صفحه.

۴۳. سیاهپور، کشواد (۱۳۹۵). آتش‌خانه در فرهنگ عشایر و اقوام جنوب ایران. پژوهش‌های ایرانشناسی، ۶(۲): ۶۱ ـ ۷۵.

۴۴. شاه‌محمدی، خدیجه؛ روشنفکر، کبری و رسولی، حجت (۱۳۹۵). فرهنگ عامهٔ ایرانی در سفرنامهٔ ابن بطوطه. فصلنامهٔ فرهنگ و ادبیات عامه، ۴(۱۱): ۱۵۳ ـ ۱۷۳.

۴۵. صادقی شهپر، رضا (۱۳۹۷). سه‌گونه اقلیمی؛ طرحی نو در داستان‌نویسی اقلیمی جنوب. فصلنامهٔ پژوهشنامه ادبیات داستانی، ۷(۲۴): ۸۱ ـ ۱۰۷.

۴۶. صادقی شهپر، رضا (۱۳۸۹). نخستین رمان اقلیمی در داستان‌نویسی معاصر ایران. کتاب ماه ادبیات، مردادماه، ۴۰: ۳۵ــ ۳۹.

۴۷. عظیمی دوبخشری، ناصر. (۱۳۹۲). مطالعات آمایش استان خوزستان (فصل پنجم). اهواز: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران. ۱۶۷ صفحه.

۴۸. علاسوند، سودابه (۱۳۹۰). رازهای آشپزی به سبک خوزستان. شاهین‌شهر: مکاتیب، ۱۲۰ صفحه.

۴۹. علی‌پورسعدانی، رضا و شیخ‌زاده، مرجان (۱۳۸۸). اشیاء جادویی در فرهنگ عامه در فرهنگ عامهٔ ایران و تأثیر آن در نقاشی مکتب سقاخانه. باغ نظر، ۱۱(۶): ۵۳ــ ۶۸.

۵۰. عیوضی، محمدرحیم. (۱۳۸۷). مفهوم‌شناسی فرهنگ به مثابهٔ یک نظام. دانشگاه اسلامی، ۱۲(۱): ۵ــ ۲۵.

۵۱. فرهنگی شبستری، عادل. (۱۳۸۰). تأسیسات آبی و آبشارهای شوشتر. در: مجموعه مقالات همایش تاریخ آب و آبیاری کشور، شیراز: ۱۳۷۷. جواد صفی نژاد، محمد مهریار، عادل فرهنگی شبستری، نادر کریمیان سردشتی، محسن جواهری و آرمین. تهران: کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران.

۵۲. قنبری عدیوی، عباس (۱۳۹۰). گونهٔ ترانه در ادبیات عامهٔ بختیاری. فصلنامهٔ ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین، ۱(۱): ۱۴۹ــ ۱۷۵.

۵۳. کاراندیش مروستی، علی‌اصغر و همکاران. (۱۳۹۵). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال ۱۳۹۳. تهران: مؤسسهٔ فرهنگی هنری پویهٔ مهر اشراق، ۱۸۴ صفحه.

۵۴. کاراندیش مروستی، علی‌اصغر و همکاران. (۱۳۹۵). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال ۱۳۹۴. تهران: مؤسسهٔ فرهنگی هنری پویه مهر اشراق، ۲۲۰ صفحه.

۵۵. کاراندیش مروستی، علی‌اصغر و همکاران. (۱۳۹۶). سالنامهٔ آماری فرهنگ و هنر سال ۱۳۹۵. تهران: مؤسسهٔ فرهنگی هنری پویه مهر اشراق، ۲۲۴ صفحه.

۵۶. کولسنیکف، آ. ای. (۱۳۵۷). ایران در آستانه یورش تازیان. ترجمه محمد رفیق یحیایی. تهران: آگاه. ۳۵۳ صفحه.

۵۷. گروه تحقیقات هواشناسی کاربردی خوزستان. (بی تا). ویژگی‌های جغرافیایی و اقلیمی استان خوزستان. وزارت راه و شهرسازی، سازمان هواشناسی کشور: ادارهٔ کل هواشناسی استان خوزستان.

۵۸. مجتهدزاده، روح‌الله و نام‌آور، زهرا (۱۳۹۴). در جستجوی هویت شهری اهواز. تهران: مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی، ۳۱۲ صفحه.

۵۹. محسینی، فیروزه (۱۳۹۶). بررسی آیین بیرق‌زنان در خوزستان (با تأکید بر شهرستان دزفول). همایش بین‌المللی حج در پویهٔ تاریخ، تهران: دانشگاه لزهرا. فروردین ۱۳۹۶.

۶۰. مرادی غیاث‌آبادی، رضا. (۱۳۸۴). بیستون: کتیبهٔ داریوش بزرگ. تهران: مؤلف.

۶۱. معین‌الدینی، محمد؛ نادعلیان، احمد ومراثی، محسن. (۱۳۹۳). بررسی مفهوم و جایگاه سبک هنری در هنر عامه. مطالعات فرهنگــ ارتباطات، ۱۵(۲۷): ۸۷ــ ۱۱۰.

۶۲. ملکم، سر جان. (۱۳۸۳). تاریخ ایران. ترجمه: اسماعیل بن محمدعلی حیرت. تهران: سنایی، ۱۳۸۳. ۷۶۸ صفحه.

۶۳. میریان، عباس. (۱۳۵۲). جغرافیای تاریخی سرزمین خوزستان. خرمشهر: میریان. ۵۷۴ صفحه.

۶۴. نصر، تقی. (۱۳۵۱). ابدیت ایران. تهران، وزارت فرهنگ و هنر، ۲۶۰ صفحه.

۶۵. نصیری، ولی‌الله (۱۳۹۶). نگاهی مردم‌شناختی به نقش هنر موسیقی در زندگی مردم با تأکید بر موسیقی محلی بختیاری (مسعود بختیاری). دوفصلنامهٔ علمی – تخصصی مطالعات ایلات و عشایر دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، ۷(۲): ۱ ـ ۲۴.

۶۶. نوذرپور، علی وموسوی‌نژاد، ابراهیم (۱۳۸۲). مقدمه‌ای بر فرهنگ عشایر ایران. تهران: انتشارات آنزان.

۶۷. نوری سقایی، امیر و عنایتی، علیرضا (۱۳۹۰). پژوهشی پیرامون بازی‌های بومی محلی شهرستان دزفول. همایش ملی باستان‌شناسی و معماری سازه‌های آبی دزفول.

۶۸. هزارجریبی، جعفر. (۱۳۹۰). بررسی احساس عدالت اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعهٔ موردی شهر تهران). جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۲(۳): ۴۱ ـ ۶۲.

۶۹. یاسینی، راضیه (۱۳۹۶). مطالعهٔفرهنگی و جامعه‌شناختی پوشاک سنتی زنان کنارهٔ دریای جنوب ایران (بوشهر، هرمزگان و خوزستان). زن در فرهنگ و هنر، ۹(۲): ۱۸۵ ـ ۲۰۷.

۷۰. یغمایی، احسان. (۱۳۹۴). شوش: کاوش‌های باستان‌شناسی در شهر پانزدهم دورهٔ عیلامی. تهران: دنیای اقتصاد. ۱۸۴ صفحه.

71. Hornbæk, K. 2006. Current practice in measuring usability: Challenges to usability studies and research. International journal of Human-Computer Studies 64 (2): 79–102.

72. Nikora, L. W. (1993). Cultural justice and ethics. Proceedings of a symposium held at the Annual Conference of the New Zealand Psychological Society, University of Victoria, Wellington, 23-24 August 1993.

73. Steven, L. (1991). Essays in social theory. New York: Macmillan.

طرح‌های کاربردی

ارزیابی اسناد و مدارک موجود در مجموعهٔ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و ادارات تابعه در استان‌ها و شهرستان‌ها نشان می‌دهد که اطلاعات و آمار دقیقی از وضعیت تولید، توزیع و مصرف حوزهٔ فرهنگ و هنر وجود ندارد و اگر هم گزارشی وجود داشته باشد، کمتر بر واقعیات و نیازهای فرهنگی و هنری استان‌ها متکی است. این در حالی است که برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مطلوب، توصیف و تحلیل وضعیت فرهنگی و هنری استان‌ها ضروری است. بدین منظور، این مجموعه با هدف شناسایی وضعیت فرهنگی و هنری استان‌ها؛ شناسایی اقدامات و برنامه‌های انجام‌شده ودرحال انجام فرهنگی وهنری؛ شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای حوزهٔ فرهنگ و هنر؛ شناسایی خواسته‌ها و نیازهای فرهنگی و هنری؛ و سرانجام، شناسایی ظرفیت‌های بومی حوزهٔ فرهنگ و هنر استان‌های کشور انجام شده است.